

205

4-35

1441

205
Ա-35

1354-ԱԳ

ՆՆՈՒ

ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴ ԿԱՄԱՅՆ ԱՄՏՈՒԾՈՅ

Դ Գրուածոց Հօր Լճփոնսոսի
Ռօտրիկէցի Դ Յոեան կարգէ,
նորոգ թարգմանութեամբ
ուրոյն տպագրեալ:

1006
26894

Ըստ ջերմեռանդն յորդորանոց
ուրումն բարեպաշտի:

Դ ՎԵՆԵՏԻԿ

Դ ՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1 8 2 3

1797

1797

1797

1797

1797

1797

1797

1797

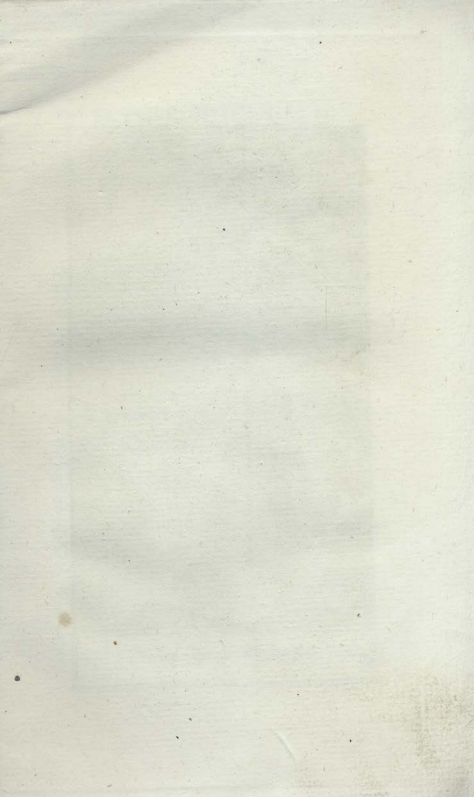

1797

1797

1797

2004.

Եղիշէն կամք քո :

ԹՒՆՐԳՄԱՆԻԶՆ

Լ. Բարեպաշտ Բնեդեկյան :

Յառաջ ժամանակաւ , յամին
1742 , աշխատասիրութեալ բարեյիշաւ
տակ Հիմնարկուի Սիաբանութեա
Սիսիթարայ Լ. բբայի՝ ի տիպ ար-
ձանացան հատընտիր Ղառք ինչ
յարդիւնական գրուածոց Հօրն
Լ. Կոնստանտինովի ի Յստան
կարգէ . որոց պիտանութիւնն հաւատա-
ւոր հրաժարեալս յաշխարհէ՝ այլ
առ համարէն բարեկրօն հաւատա-
ցեալս՝ վկայեալ է ի բազմապատիկ
արդեանց քրիստոնէական բարե-
պաշտութեւ , զոր յայնց ժամանա-
կաց և այսր ստղաբերեցին յանձինս
բարեօհր ընթերցողք :

Ի համար այնց հոգեւոր արդեանց՝
արդար վարկանիմ դասել և զայժ-
մու ինդիր ուրումն բարեպաշտի .
որոյ անձամբ ճաշակեալ զոգեշահ
ներգործութիւն այնր ճառի՝ որ մա-
կադրեալն է , Յաղագս Համակերպու-

Ընէ ընդ համայն Լսարանոց, և տեսեալ
ևս՝ որչափ կարեւոր իցէ առն քրիս-
տոնէի ստէպ ստէպ ՚ի միտ առնուլ
զայն վարդապետութի, Թախանձա-
նօք եղ մեր առաջի՝ զայն ճառ յա-
տուկնորոգ Թարգմանել ըստ յստակ
հայկաբանութե, և մատուցանել ՚ի
վայելութիւն հասարակաց :

Ստադիւր յանձն առեալ զարժա-
նահայց խնդիրն, վերստին Թարգմա-
նեցաք զայն ճառ ուրոյն՝ ՚ի բուն յի-
տալական բնագրէ անտի տպագրեւի
յամին 1711. յորմէ արարեալ էր և
առաջին Թարգմանութիւն հայկական:
Սասն զի կայ և այլ բնագիր իտա-
լական՝ յետոյ ուրեմն տպագրեւի յա-
մին 1779, առաջնորդութե մեծի առն
զիտնականի՝ Ֆլամինիօ Վօռնարի
վենետիկեան Պատրիկի. որոյ կամե-
ցեալ զըովանդակ գործ հեղինակին
պատշաճեցուցանել յօգուտ հասա-
րակաց կարգի ամենայն հաւատա-
ցելոց, արար փոփոխութիւն ինչ ճա-
ռիցն և գլխակարգութեց, յարմա-
րելով ուրեք ուրեք և զիտալական
շարագրութիւն : Եւ քանզի ըստ

նախկին բնագրին ծանօթ են յազգի մերում բանք հեղինակին, անտի և ոչ 'ի յետին տպագրելոյն՝ զերկրորդ թարգմանութիւնս առնել 'ի դէպ վարկաք :

Վամակար մերում աշխատութեմ՝ զոյգ յուսամք տեսանել և զփոյթ բարեպաշտ ընթերցողաց, ոչ այնչափ ընթերցողս լինել գրեցելոցն, քան թէ վկայօղս բանիցն ճշմարտութե, և նախանձաւորս 'ի կատարումն ասացելոցն : Վկայէ՛ աշխարհ ըստ ամենայն դարունց իւրոց. վկայէն ազգք իւրաքանչիւր յամենայն լեզուս . վկայէ՛ զանազանեալ վիճակ մարդկային կենցաղոյս . միով բանիւ, վկայէ՛ այր իւրաքանչիւր անձամբ 'ի փորձ անցեալ . և վկայեն զի՛նչ : Վկայէն սոսեմ՝ ամենեքին ընդ մի բերան, թէ կեանք մարդկան յաշխարհի աստ՝ են տեսարան բիւրազգի թշուառուէց, տառապանաց, փորձանաց, ցաւոց, վտանգաց, որ հոգւոյ և որ մարմնոյ, որ կամայ, և որ շատ ևս ակամայ, որ 'ի մարդկանէ, և որ յայլ սխառձառաց : Իսկ արդ՝

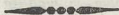
յայտոսիկ շուրջ ըմբռնեալ մարդոյ
'ի ծփանս անդադարս, ուստի՝ ար-
դեօք, զիարդ զխաղաղութի մար-
թասցի գտանել զոգւոյ, և'ս առա-
ւել՝ իւր զյաւիտենական զիւր փըր-
կուի դնել յապահովի, թէ ոչ յան-
սասանելի խարխիս անդր Վճային
Սամաքն բուռն հարեալ կախիցի
անմեկնելի :

Այն այս էր համօրէն անժառիրաց
վէմ ապաստանի . սոյն՝ հանապա-
զորդ նոցին աղերս ըստ Վաւթայ,
Ուսո ինձ առնել զկամս քո . այս և
կնիք անժապաշտից՝ իբր անուն սահ-
մանիչ յորոշումն մարմնապաշտից՝
առ 'ի յոյ վերակոչեալ բանիւ Լ-
սայեայ . կք . 4 . * Քեզ անուն կո-
չեսցին կամք իմ : ॥ Լ- ոք միանդամ
արդեամբք զործոց ճշմարտեսցէ
յանձն զայս անուն՝ լինելով կամա-
բար Մատուծոյ, գոչեսցէ նա ցնծու-
թեամբ և զմիւսն անուն յաւիտե-
նական, թէ Վու փառք իմ :

Ճ Լ Ռ

ՅԱՂԱԳՍ ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴ ԿԼՄԱՑՆ ԱՄՏՈՒԾՈՅ

Գ Լ Ռ Ի Խ Լ

Լուսաշարհութիւն երկուց Գլխաւոր հիմանց :

Այլ որպէս ես համիմ , այլ որպէս դու :
Մատթ . ինչ . 39 :

Բայտ երկուց պատճառաց՝ ասեն սուրբ վարդապետք իջեալ յերկնից Որդւոյն Այ, և զգեցեալ զմեզ մարմինս , լինելով մարդ ճշմարիտ : Մի՛ առ ՚ի փրկելոյ զմեզ իւրովն պատուական արեամբ : Եւ միւս՝ ուսուցանել մեզ իւրով վարդապետութիւն զճանապարհ երկնից , և վարժել զմեզ օրինակաւ իւրով : Վասն զի որպէս ոչ օգուտ ինչ էր մեզ գիտել զճանապարհ՝ եթէ կապեալ մնայաք ՚ի բանտի , նոյնպէս՝ ըստ ասելոյ սրբն Բեռնարդոսի , ոչ օգուտ ինչ ելանել ՚ի բանտէն՝ թէ ոչ զճանապարհն գիտէաք : Եւ զի աներևոյթ էր Աճ , առ ՚ի կարօղ

լինելոյ մեզ տեսանել զնա, զՏեո երթալ
 և նմանել՝ պիտոյ էր զի երևելի լինիցի,
 զշեցեալ զմեր մարդկութիս՝ այնպէս որ,
 պէս հովիւ զմորթ արկանէ զանձամբ՝ ըզ-
 հանդերձ ոչնարի, զի զՏեո երթայցեն
 նմա ոչնարքն, տեսանելով զիւրեանց նմա-
 նութիւն: Ասէ նք լեռն պապն. * Զի եթէ
 չէր Աժ ճշմարիտ, ոչ արդեօք մատուցեալ
 էր զդարման. և եթէ մարդ ճշմարիտ ոչ
 էր, ոչ տայր օրինակ: || Կատարեաց նա
 զերկոսին զայս լի բովանդակ՝ դերահրաշ
 սիրովն զոր ունէր առ մարդիկ. և որպէս
 փրկութիւն եղև բաղմաղեղ, ին այնմ* Բա-
 զում՝ի նմանէ փրկուի || (Սաղմ. ճիթ. 7.)
 նոյնպէս և վարդապետելն եղև յորդառատ,
 ոչ բանիւք եթ աւանդեալ այլ առաւելևս
 յորդագոյնս օրինակաւ գործոց: * Սկսաւ
 Յս առնել և ուսուցանել, || ասէ աւել
 Թաւրանիչ նքն Ղուկաս. (Գործ. Թ. 1:)
 Առաջին գործել սկսաւ, և զայն՝ յամենայն
 կեանս իւր, և յետ այնր քարոզել զվերջին
 երիս ամսն, կամ երկու ամ և կէս:

Արդ՝ յայնմ ամենայնի զոր ուսոյց մեզ
 փրկիչ մեր Քս, մի է յառաւել զլիաւորացն՝
 ունել մեզ յամենայնի զմիաբանութիւն
 ընդ կամացն Այ. զոր ոչ բանիւ միայն ու-
 սոյց՝ յորժամ զաղօթելն օրինադրելով ա-
 սաց, մի ՚ի հայցելեացն յերկնաւոր հօրէ
 ձերմէ լինել, * Եղիցին կամք քո որպէս
 յերկինս և յերկրի. || (Մատ. Դ. 10.)
 այլև ուսոյց մեզ, և պնդագոյնս հաստա-

տեսաց զայս վարդապետուն իւրոյն օրինա-
կաւ . զի յայդ իսկ ասէ՝ իջեալ յերկնից
յերկիր : * Իջի ես յերկնից՝ ոչ զի զկամս
իմ արարից , այլ զկամս այնորիկ որ առա-
քեացն զիս : || (Յովհ. Գ. 38 :) Եւ 'ի կա-
տարել անդ գործոյ փրկութեա մերոյ 'ի մե-
ծի հինդշաբաթուն , յորժամ 'ի պարտիզին
աղօթէր , թէպէտ և մարմինն և ախոր-
ժակն զգայական խորշէին 'ի մահուանէ ,
մինչև առ 'ի ցոյց ճշմարիտ մարդն լինելոյ
ասաց . * Հայր իմ , եթէ հնար է՝ անցցէ՛
բաժակս այս յինէն , || (Մատ. ԻԳ. 39 :)
սակայն կամք նորա դիւրապատրաստ էին
և բազմաբազմիկ առ 'ի յարբուսն բաժա-
կին հրամայելոյ 'ի հօրէ իւրմէ . նմին իրի
անդէն 'ի վերայ բերէ . ոչ որպէս ես կամիմ
այլ որպէս դու կամիս :

Բայց զի յարմատոց անտի ձեռն ար-
կանիցեմք յայս առաջարկուի , և հաստա-
տիցիմք պնդապէս 'ի համակամութեանս
յայսմ , պիտոյ է դնել երկու հիմունս՝ հա-
մառօտս , բայց կարեորս յոյժ , յորս իբրև
յերկու ծխնիս ունի ամբանալ և շրջիլ այս
առաջարկութի : Առաջինն է , զի յառա-
ջադիմութի մեր և կատարելութի եղեալ
կայ յայս միաբանութի ընդ կամացն Այ .
և որչափ սա մեծագոյն իցէ և առաւել կա-
տարեալ , նոյնչափ մեծագոյն լինիցի և յա-
ռաջադիմութի : Դիւրաւ 'ի միտ առնումք
զայս հիմն , այնուզի հաւաստի իրք են՝ թէ
կատարելութին տիրապէս եղեալ կայ 'ի

սէրն Այ. և այնչափ որ կատարելագոյն է, որչափ առաւել սիրիցէ զնձ: Լի է վարդապետութեամբս Աւետարանն նք. լի են թուղթք սքին Պողոսի. լի են մատեանք Սրբոց: * Այս է մեծն և առաջին պատուիրան: (Մատ. իբ. 22:) Սէր է զօդ կատարման: (Վողոս. ֆ. 14.) Եւ մեծ քան զսոսա սէր է: || (ն. Վոր. Ժ. 13:) Արդ՝ նմաստութեն մասն՝ առաւել վսեմ և յստակագոյն, և իբր պարարտութի նորա, է միաբանիլ յամենայնի ընդ կամս Այ, և ունել զնոյն կամիլ և զզկամիլ ընդ մեծվայելչութե նորա յամ իրս: * Չնոյնս կամիլ, և զնոյնս չկամիլ՝ այս է բարեկամութի հաստատուն, || ասէ սքն Հերոնիմոս. զոր և տունու յիմաստասիրէն Կիկերոնէ: Ապա ուրեմն որքան առաւել համակերպիցէ որ և առաւել միացեալ ՚ի կամս Այ, նոյնքան լաւագոյն եղիցի և առաւել կատարեալ: Եւ դարձեալ, յայտ իսկ է՝ զի չիք ինչ առաւել լաւ, և ոչ առաւել կատարեալ ինչ քան զկամս Այ: Ապա որչափ որ առաւել միաբանիցի յարեալ ՚ի կամս Այ, նոյնն չափով լինիցի լաւագոյն և կատարելագոյն: Իմաստնաբար զմտաւ ամէր իմաստասէր ոմն, թէ Աճ գոլով ամենակատար յէքս, ըստ նոյն որչափ ինչ ՚ի նմանութի նայ հպագոյն իցէ, նոյնչափ կատարեալ ևս լինիցի:

Երկրորդ հիմն այն է, թէ չկայ ինչ յաշխարհի զիպուած կամ անցք՝ որ չիցէ ՚ի

կամաց Այ և 'ի նորին հրամանէ . զոր ի մանաւ արժան է բաց 'ի յանցուածոց և 'ի մեղաց . զի այսմ ոչ պատճառ է անձ , և ոչ դատող , նաև լինել կարէ իսկ ոչ : Եւ զոր օրինակ հրոյ բնութե հակառակ է ցրտացուցանել , և ջրոյ՝ ջեռուցանել , և արեւու՝ նսեմացուցանել , նոյնպէս զլսովին հակառակ է անչափ բարութե Այ սիրել զանի բաւութի : Վասն որոյ ասէր Ամբակում մարգարէ . (ան . 13 .) * Սուրբ է ակն քո 'ի տեսանելոյ զչարիս : || Որպէս ասել սու վոր եմք , թէ ոչ կարէ տեսանել զնա՝ յոր ժամ յայտնել կամիմք զատելութի ուրուք առ այլ , սոյնպէս ասէ մարգարէն՝ թէ ոչ կարէ տեսանել Աճ զանօրէնութիս մարդկան՝ յաղաղս զգուանացն և ատելութեն մեծի՝ զոր ունի յայնս : * Ոչ թէ դու անկամիս զանօրէնութի , || ասէ Դաւիթ . և թէ * Սիրեցեր զարդարութի , և ատեցեր զանիբաւութի : || (Սաղմ . ե . 5 . խդ . 8 :) Զաճախ ասեն զիրք քրք՝ թէ որչափ ատեցող մեղաց է Աճ . վասն որոյ անհնար է նմա լինել պատճառ այնմ , և կամ զտիչ : Իսկ բաց 'ի մեղաց , այլ իրք բովանդակ , ամենայն տառապանք , և ամենայն պատժաւորութիք դան 'ի կամաց և 'ի հրամանէն ան . ան : Վարի հաւաստի է և այս հիմն : Ոչ գոյ յաշխարհի բաղդ , որպէս մոլորութի հեթանոսացն զնէր . բարեք՝ զոր բաղդի կոչէ աշխարհ , ոչ եթէ 'ի բաղդէ տուեալ ինչ են , որ և չէ իսկ բնաւ , այլ յԱյ

միայն տուրք են՝ որպէս և հողին նք ասէ՝
բերանով իմաստնոյն, * Կեանք և մահ,
բարի և չար, մեծութի և աղքատութի ա-
ռաջի Այ հաւասար են: || (Սիր . Ժն . 14 .)
յայտ արարեալ թէ միօրինակ յնայ են որ-
պէս կեանք և բարի և մեծութի, նոյնպէս
մահ և չար և աղքատութի :

Թէպէտ իբր պղպիսիք յառաջ դայցեն
'ի ձեռն այլոց երկրորդ պատճառաց, բայց
է ստոյգ՝ թէ ոչ մի ինչ լինի 'ի տիեզերքս
առանց կամաց և հրամանի գերադոյն հրա-
մանատուին՝ որ վարէ զտիեզերս . ոչ գոյ
ինչ դիպուածով առաջի Այ, այլ ամենայն
ինչ կարգեալ և 'ի գլուխ եղեալ ձեռամբ նո-
րա : Ունի նա զհամար ամ ոսկերաց մար-
մնոյ քոյ, և զհամայն հերաց զլսոյդ . և
ոչ մի յայնցանէ 'ի քէն խլեսցի առանց հրա-
մանի և կամաց նորա : Եւ զինչ ասեմ ըզ-
մարդկայնոցս, ուր և ոչ ճնճղուկ մի ան-
կանի յորոգայթ առանց տնտեսութե և
կամաց Այ, ասէ փրկիչն մեր Քն, ըստ
որում յաւետարանի ընթեռնումք, * Ոչ
ապաքէն երկու ճնճղուկք դանկի միով վա-
ճառին, և մի 'ի նոցանէ յերկիր ոչ անկցի
առանց հօր ձերոյ : || (Մատ . Ժ . 29 :)
Այլ և ոչ տերե ծառոյ առանց նորա կա-
մացն շարժեսցի . և եթէ վիճակք հանեալ
լինին յարկեղէ կամ յամանոյ իմեքէ, մի
կարծիցես թէ դիպուածով ելանեն . քանզի
ելանեն ըստ կարգելոյ անձային նախախնա-
մութեանն, որ այնպէս կամի, և այնպէս

տնօրինէ. * Եւ ել վիճակն մատաթեայ. ||
(Գործ. ւ. 26:) Ո՛չ ըստ բաղդի անկաւ
վիճակն 'ի մատաթիաս, այլ ըստ վճռոյ
և ըստ տեսչութե՛ն Այ, որ կամեցաւ ըն-
տրել զնա յիւր առաքեալ այնու օրինա-
կաւ:

Այսմ' ճշմարտութե՛ն հասու եղեն ողջա-
միտքն 'ի վիլիսովայից անտի բնական լու-
սով, ասելով թէ բաղում ինչ առ երկրորդ
պատճառսն են արդարեւ պատահումն, իսկ
ոչ այնպէս առ պատճառն առաջին, այլ
կարգաւորեալք քաջադէպ և խորհրդով.
յոր առնուն զօրինակս, թէ տէր որ առա-
քիցէ ուրեք զմի 'ի ծառայիցն վասն գործոյ
ինչ, և ընդ այլ ճանապարհ առաքիցէ
միւս ևս ծառայ 'ի նոյն տեղի սակս այլ
գործոյ, առանց գիտելոյ նոցա զմիմեանց,
բայց գիտելով տեսունն՝ թէ 'ի մի տեղի
գտանիցին նոքա. ահա հանդիպել երկուց
ծառայիցն 'ի միասին՝ դիպուած է առնու-
սա, բայց առ տէրն որ կարգեաց զնոյն,
չէ՛ դիպուած, այլ խորհրդածեալ և քաջա-
դիպութե՛ք կարգաւորեալ: Սոյնպէս և յա-
ռաջիկայս, թէպէտ և ինչ ինչ դիպուա-
ծով առ մարդիկ հանդիպին, իբրեւ զի ին-
քեանք ոչ զայնս կարգեալ էին, և ընդ միտս
անգամ ոչ ածէին, բայց առ ամ ոչ ըստ
դիպաց անցանեն, այլ խորհրդով և կա-
մօք նորա. զի այնպէս կարգեալ է վասն
զաղտնածածուկ պատճառաց՝ զոր նա ինքն
գիտէ:

Արդ՝ զոր քաղել ունիմք յերկուց հիմանց աստի, է եզրակացութիւն կամ բնաբանն՝ զոր առաջի եղաք. այս է, զի որովհետեւ ամենայն որ ընդ մեզ անցանեն՝ զանի ձեռանէ Այ, և բովանդակ մեր կառարելութի եղեալ կայ ՚ի միաբանել զմեզ ընդ կամացն Այ, պիտոյ է ընդունել զամենայն իբր եկեալ ՚ի ձեռանէ այ, և ՚ի նոյնս միաբանել զմեզ ընդ անձային ամենասք կամացն: Ոչ արժան է քեզ ընդունել ինչ իբր դիպմամբ իմն եկեալ, կամ ՚ի ճարտարութէ և ՚ի դործոյից մարդկան. վասն զի այս է որ ներդործէ ՚ի մեզ անձկութիւն մեծ և ցաւս: Մի խորհիր թէ այս ինչ կամայն դիպաւ քեզ, վասն զի այն ոք գործեաց. և եթէ չէր լեալ յայս կամ յայն պատճառէ, այլազգաբար դիպէին իրքն: Ոչ անկէ քեզ յայդ հայել, այլ առնուլ զամենայն ինչ իբրեւ ՚ի ձեռանէ այ եկեալ ընդ որ ճանապարհ և զայցեն. վասն զի նա է որ առաքէ զնոյնս այնու միջնորդութիւն:

Ասել սովոր էր միոմն յերեւելի հարց անապատաւորաց, թէ ոչ կարող է մարդ ունել յաստի կեանս զհանդիստ ճշմարիտ և զստոյդ անդորրութի, բայց եղեալ ՚ի մոի՝ թէ Աճ միայն և ինքն կայ յաշխարհի: (Այս է բան հօրն Ալոնիոսի. ՚ի վարս հրց. եր. 255:) Եւ նրն Դորոթէոս ասէ, նախնի Հարքն մեծապէս կրթէին զանձինս՝ իբրեւ ՚ի ձեռանէ այ ընդունել զամենայն ինչ՝ ևս և զփոքունս, և զհանդի-

պեալս որ և է օրինակաւ . և այսու կային
մնային 'ի բազում խաղաղութե և հան-
դարտութե , երկնային կենօք քաղաքաւա-
րեալք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Լ՝ աւել Բացայայտի երէրորդ հիմն :

Լ՝ յնչափ հաստատեալ է յածային զիրս
ճշմարտութիւն՝ թէ վիշտք ամենայն և պատ-
ժաւորութիւնք գան 'ի ձեռանէն նայ , մինչ
զի ոչ պիտոյ էր յերկար ցուցանել զայդ
եթէ ոչ ջանայր սատանայ մթաղնել զայն
խորամանկութիւն : Ասան զի առ միւս ճշ-
մարտութիւն՝ զոր հաւաստի ասացաք , թէ
Աճ չէ պատճառ և դարձ մեղաց , 'ի վերայ
ածէ զհետեւութի սուտ և պատրողական ,
հաւանեցուցեալ զոմանս՝ թէ արդարեւ
չարիքն հասեալք մեզ յերկրորդ պատճա-
ռաց և յանմտաւոր արարածոց , որպէս հի-
ւանդութի , սով , անդաւակութի , 'ի ձե-
ռանէ նայ գան . զի անտանօր չիք մեղք , և
անմարթ է լինել յայնպիսի ստեղծուածս՝
անընդունակս մեղաց : Սակայն չարն և
վիշտ եկեալ մեզ 'ի յանցմանէ մարդոյ՝ որ
վիրաւորեացն , կամ գողացաւ , կամ անար-
դեաց զօր , ոչ դայ 'ի ձեռանէ նայ , և չէ
տնօրինեալ 'ի նորին հրամանէն և 'ի տե-
ջութէ , այլ 'ի չարութէ մարդոյն հասանէ

և 'ի խոտորնակ կամացն: Բարւոք իմն ասէ
 քբն Դորոթէոս, յանդիմանեալ զայս մտա-
 ծութի, և զայնոսիկ որք ոչ յայ ձեռանէն
 ընդունին եկեալ զամ ինչ: * Մեք 'ի լսել
 անդ բան ինչ խօսեցեալ ընդդէմ մեզ շանց
 նմանիմք. զի եթէ քար որ ձգեսցէ 'ի նոսա,
 թողեալ նոցա զբարաձիգն, զբարն խաժա-
 տեն: Սոյնպէս թողեալ մեր զամ՝ որ զնե-
 ղութին տնտեսէ 'ի մաքրութի մեղաց մե-
 րոց, առ քարն՝ առ ընկերն յարձակիմք: ||
 Են ոմանք՝ որոց յորժամ բան ինչ հակա-
 ռակ ասէ որ, կամ զայլ ինչ առնիցէ, մո-
 ռացեալ նոցա զամ, զամենայն ցասումն
 դարձուցանեն առ ընկերն, ըստ նմանուն
 շանց՝ որք զբարն խաժատեն, ոչ հայեցեալք
 և ոչ համարեալք ինչ զձեռն քարաձող:

Առ 'ի վարել 'ի բաց զայս մոլորութիւն,
 և կալ հաստահիմն յուղղափառ ճշմար-
 տութե, ծանուցանեն անաբանք՝ թէ եր-
 կու ինչ ընթացակից են 'ի մեղքն զոր գոր-
 ծէ մարդ: Մի՛ շարժումն և ներգործութի
 արտաքին, և միւս՝ անկարգութի կամաց
 որովքինի օտարանալ յայ պատուիրանէն:
 Առաջնոյն պատճառ՝ Աժ է, իսկ երկրոր-
 դին՝ մարդն: Չոր օրինակ, եթէ որ կըռ-
 ուիցի ընդ ալում, և սպանանիցէ զնա, առ
 'ի սպանումն՝ ձգեաց զձեռն 'ի սուր անդր,
 վերացոյց զայն, շարժեաց զբազուկն, ետ
 զհարուածն, և արար զայլ ևս շարժմունս
 բնականս, զորս մարթ է կշռադատել յին-
 քեանս՝ ըստ յանկարգութե կամաց մար-

դոյն՝ որ զնոյնս գործեաց առ ՚ի սպանանել
 լոյ զմիւսն : Այսոցիկ շարժմանց ամենայն
 նի մտածեալ յինքեանս՝ պատճառ է Աճ,
 նա առնէ զնոյնս, որպէս առնէ զայլ ամե-
 նայն գործս անբան ստեղծուածոց . վասն
 զի որպէս չկարեն նոքա շարժել և գործել
 առանց Այ, նոյնպէս չէր կարող մարդն
 առանց նայ ՚ի կիր առնուլ զբաղուին, և
 ձգել զձեռն ՚ի սուր : ՚ի վերայ այսր, այն
 ներգործութիւն բնականք ոչ են ինքնին չար .
 զի եթէ մարդ առնէր զնոյնս ՚ի կարևոր
 պաշտպանութիւն անձինն, կամ յարգար պա-
 տերազմի, կամ իբրև պաշտօնեայ արդա-
 րութե, և սպանանէր զոք, ոչ արդեօք մե-
 զանչէր : Սակայն արատոյն այնմ որ է պա-
 կասութիւն և անկարգութիւն կամացն՝ որով
 այր չարագործ անիրաւի, և խոտորմանն
 և թիւրեւոյն յուղիղ բանէ՝ ոչ է Աճ պատ-
 ճառ, թէ և թոյլ տայ այնմ . զի կարող գո-
 լով արգելուլ, ոչ արգելուլ ըստ արդար դա-
 տաստանաց իւրոց : Չայս բացայայտեն
 նմանութիւնս . եթէ վերս առնուցու ոք
 յոտն, և դնայցէ կաղալով, ապաքէն
 ոտնիոյն լինելոյն պատճառ է շարժիչ զօ-
 րութիւն և ազդումն հոգւոյն . բայց կաղա-
 լոյն պատճառ՝ ոչ զօրութիւն հոգւոյն է, այլ
 վէրքն : Սոյնպէս ՚ի գործն՝ զոր առնէ ոք
 մեղանչելով, Աճ է պատճառ գործոյն,
 բայց սխալումն և մեղանչելն ՚ի գործել
 անդ՝ ազատ անձնիչխանութե մարդոյն է :

Այլ արդ՝ թէպէտ չէ Աճ, և չկարէ

իսկ լինել պատճառ կամ գտիչ մեղաց, բայց
և այն աներկբայելի է՝ թէ ամ չար պատ-
ժոց կամ պատուհասք՝ եթէ ՚ի բնական
պատճառաց դայցեն և յանբան արարա-
ծոց, և եթէ ՚ի բանաւորաց անտի՛ն սր և
իցէ ճանապարհաւ, և որով օրինակաւ լի-
նիցին, բովանդակ դան ՚ի ձեռանէն ան, և
նորին տնտեսութիւն և յառաջատեսութիւն :
Նա ինքն Աճ է՝ որ շարժեաց զձեռնն որ
եհարն զքեզ, զլեզուն՝ որ նախատեացն
զքեզ : * Եթէ իցեն չարիք ՚ի քաղաքի, և ան
չիցէ արարեալ . || ասէ Ամուս մարգարէ .
(Գ . 6 :) և յաճախ են բանք սբ գրոց յա-
ղազս այսր ճշմարտութեան, վերագրելով
Այ զայսն զոր մարդ առնէ այլում, և
ասել ան է որ զայն արար :

Յերկրորդ դիրս Թագաւորութեանց
(ժբ . 11 .) ՚ի պատուհասել Այ զդաւիթ
ձեռամբ որդւոյ նր արեսաղոմայ՝ յաղազս
մեղացն շնութեւ և սպանութեւ զոր դոր-
ծեալն էր, ասէ Աճ թէ ինքնին առնելոց
է զայն : * Ահա ես յարուցից ՚ի վերայ քո
չարիս ՚ի տանէ քումմէ, և առից զկանայս
քո առաջի աչաց քոց, և տաց ընկերի քում .
զի դու արարեր զայդ ՚ի ծածուկ, և ես
արարից զբանդ զայդ յանդիման ամենայն
խորայելի, և առաջի արեղականս այսո-
րիկ : || Սորին վասն՝ նաև Թագաւորք ամ
բարիշտք որք իւրեանց գոռոզութեամբն և
անդթութեւ պատուհասս դժնդակս ամէին
՚ի վերայ ժողովրդեանն ան, կոչին ՚ի գրոց

դործօնեայք անային արդարունն : * Վայ
սատրեստանեայցն , դաւադան բարկութե
և սրտմտութե իմոյ 'ի ձեռս նոցա , || ասի
Եսայ . Ժ . 5 : Եւ վասն կիւրոսի պարսից
արքայի՝ յոյր ձեռն պատուհասելոց էր Ած
ղբաղղէացիս , ասէ . (Եսայ . խն . 1 .)

* Չորոյ կալայ զաջոյ ձեռանէ նորա : || 'Ի
դէպ այսմ գեղեցիկ խօսի նքն Օգոստինոս .
('ի վերայ սաղմ . 5 .) * Ամբարշտութի
նոցա եղև տապար Այ . եղեն նոքա դործի
ցասուցելոյն Այ , և ոչ թագաւորութիւն
հաշտեցելոյն : Չի զայն ինչ գործէ Ած ,
զոր և մարդն առնէ յոլովակի : Այր բար
կացեալ 'ի ձեռն առնու երբեմն զգաւա
ղան ընկեցեալ 'ի զետնի , կամ նաև զոստ
անպիտան , և հարկանէ զորդի իւր , և ա
պա զոստն 'ի հուր ընկենու , իսկ որդւոյն
պահէ զժառանգութիւն : Այսպէս խրատէ
Ած երբեմն զգարիս 'ի ձեռն չարաց : ||

Յեկեղեցական պատմութիւն ընթեռնութե
թէ յաւերման երուսաղէմի Տիտոս զգ
րավար հռովմայեցւոց իբրև շուրջ եկեալ
զգաղաքաւն՝ ետես զփոսս լցեալս զխառն
մեռելոց և զիակամբք , և զերկիրն ամե
նայն շուրջ ապականեալ 'ի դարշահոտու
թենէ , հայեցեալ յերկինս՝ բարձրաձայն
վկայ կոչէր զանձ , թէ ոչ ինքն է պատճառ
դործելոյ այնպիսի անհնարին կոտորածի :
Եւ յորժամ բարբարոսն այն Ալարիկոս
դիմեալ երթայր յաւարի առնուլ և քան
դէլ զհռովմ , ել նմ ը առաջ յարդոյ միանձն

ոք, և ասէր՝ մի լինիր պատճառ անհամար
չարեացն՝ որք գործիցին յայնմ աւուր. իսկ
նա ետ պատասխանի. ոչ ես ինքն իմով կա-
մաւ գնամ ՚ի հռովմ, այլ կայ ոք՝ որ հա-
նապազօր գրգռէ զիս և բռնադատէ ասե-
լով. երթ ՚ի հռովմ, և աւերեա՛ զքաղաքն:
Այսպէս ահա ամենայն ինչ գայ ՚ի ձեռա-
նէն ան, նորա հրամանաւ և կամօք: Որ-
պէս և արքայ մարգարէն Դաւիթ՝ յանի-
ծանել զնա սեմեայ սաստիկս, և ընկենու-
քարինս և փոշի, ասաց որոց վրէժս լու-
ծանել կամէին. * Տէր ասաց նմա անիծա-
նել զդաւիթ. և ո՛վ ասացէ թէ ընդէր ա-
րարեր այդպէս: || (Թ. Թադ. ԺԳ. 10:)
Թոյլ տուք նմա, զի տէր հրամայեաց անի-
ծանել, գործի արարեալ զնա առ ՚ի տա-
ռապեցուցանել զիս և պատուհասել:

Բայց զինչ մեծ է՝ զմարդիկ համարել
գործիս անձային արդարութեն և նախա-
խնամութե, ուր նոյնպէս գործի են նորին
դեք յամառեալքն և խստացեալք ՚ի չա-
րութե, և մերում կործանմանն ցանկա-
ցօղք: Չայս իմաստնաբար յայտ առնէ սբն
Գրիգոր յայն ասացեալն գրոյն, (ան. Թադ. ԺԳ. 14.) * Խեղդէր զնա այս չար ՚ի տեառ-
նէ: || Նոյն այս կամ ոգի կոչի՝ տեառն, և
ոգի չար. չար ըստ ցանկութե չարասէր
կամացն, և տեառն՝ ցուցանել թէ յայ ա-
ռաքեալ էր առ ՚ի տանջելոյ զսաւուղ, և
անձ գործէր ՚ի ձեռն նորա, զոր և բնաբան
գրոյն ծանուցանէ: Վասն սմին պատճառի

ըստ ասելոյ նորին Սրբոյ, դէք տանջի՛ք և հալածի՛ք արդարոց՝ կոչին 'ի դրոց աւաղակք նյ. աւաղակք՝ վասն չարակամութեն 'ի վնասել մեզ, և նյ, ցուցանել թէ իշխանութի վնասելոյ ունին յնյ:

Ըստ այսմ կարի վայելչաբար խորհրդածէ՛ նքն Օգոստինոս ('ի վի սաղմ. լն.) թէ ոչ ասաց յոր, Տէր ետ, և սատանայ եբարձ, այլ զամենայն ինչ վերաբերեալ առ ԱՅ, ասաց. Տէր ետ, և Տէր էառ. (ն. 21.) գիտելով քաջ թէ ոչ կարէ դէն առնել վնաս առաւել քան զթոյլ տուեալն յնյ: Եւ յառաջ երթեալ ասէ նք վարդապետն.

* Առ անձքո վերածեա՛ գլխովին զհարուածս քո. զի և ոչ սատանայ արասցէ ինչ քեզ՝ բայց 'ի ներելն այնմ որ 'ի վերուստն ունի իշխանութի: || Մի ոք ասիցէ, դէն արարինձ զչարս զայս. այլ առ յնյ համարեա՛ զվիշտ քո և զհարուածդ. զի ոչ կարէ ինչ առնել դէն, և ոչ հպել անգամ 'ի մազ հանդերձիդ, թէ ոչ յնյ թոյլ տուեալ իցէ նմա: Նաև ոչ 'ի խողեանն զերդե սացւոց մտանել կարացին դէք՝ թէ ոչ նախ հրաման ընկալեալք 'ի փրկչէ մերմէ, որպէս պատմէ աւետարանն սբ. (Մատթ. Ը. 21:) Եւ զիարդ ապա մերձենայցեն առ քեզ, կամ փորձել զքեզ կարիցեն առանց թոյլ տալոյն Ա. Ե: Որ 'ի խողն ոչ կարաց մերձենալ, յորդիսն որպէս մերձենայցէ:

Յաղագս ՌեծաՌեծ Բարեաց և շահեց՝
որոք գանձեալ էան 'ի համահամութե
լնդ Լսարածոյ :

Սուրբն բարսեղ երանելի ասէ, թէ ծայր
սրբութե և կատարելութե քրիստոնէա-
կան վարուց՝ հաստատեալ կայ յընծայել
Այ զպատճառս ամենայն իրաց՝ մեծաց և
փոքունց, և 'ի նոյնս կալ միաբան ընդ ա-
մենասե կամաց նորա : Այլ զի լաւ ևս
ճանաչել կարիցեմք զկատարելութի և ըզ-
յարդ սորա, և առաւել 'ի նոյն ըզճանաչ-
ցեմք, և մեծաջան պարտովցիմք 'ի նմին,
բացայայտեսցուք առանձինն զբարիսն և
զօղութս մեծամեծս՝ որք կան վաղեալ 'ի
միաբանութե ընդ կամացն Այ :

Նախ առաջին, սա է նուիրումն այն
ճշմարիտ և կատարեալ, զոր մեծապէս գո-
վասանեն Սբբ, և վարդապետք հոգեոր վա-
րուց, ասելով թէ սկիզբն է և արմատ ամե-
նայն խաղաղութե և հանգստեան մերոյ :
Վասն զի ներքոյ արկանէ զմարդ, և ըն-
կենու 'ի ձեռս Այ, իբր սակաւ ինչ կաւ
'ի ձեռս բրաի, որպէս զի առնիցէ զայն
զինչ և կամի. ոչ ևս կամելով լինել իւրում
անձինն, ոչ վասն իւր կեալ, ոչ ճաշակել,
ոչ ննջել, ոչ վաստակիլ վասն իւր, այլ զա-

մենայն առնել վասն Այ: Արդ՝ զայս ներ-
դործէ համակամութիւն, որով որ յամե-
նայնի և ամենայնիւ գրաւի 'ի կամս ւայ .
մինչ զի ոչ այլ իմիջ ցանկայ, և ոչ զայլ հո-
գայ՝ բայց միայն զի կամք ւայ կատարեսցին
յանձն իւր բովանդակապէս, եթէ յայնս
զոր ինքն մարդն ունի գործել, և եթէ որ
'ի պատահմանէ դան, թէ 'ի յաջողականս
և սփոփականս, և եթէ 'ի ձախողակս և 'ի
դժնդակս: Այնչափ հաճի ընդ այս Ած,
մինչև վասն այսր կոչել զարքայն Դաւիթ՝
այր ըստ սրտի իւրում. * Գտի զդաւիթ
զորդի յեսսեայ՝ այր ըստ սրտի իմում, որ
արասցէ զամենայն զկամս իմ: || (Գործ.
ԺԳ. 22:) Վասն զի ունէր զիւրն սիրտ
նուիրեալ և գրաւեալ 'ի սիրտ ւոն, ւայն-
պէս պատրաստական և կազմ յամենայն
ինչ զոր ւած կամէր տպաւորել 'ի նմա՝ եթէ
վտալի, և եթէ զուարճալի, որպէս կաւ
կակուղ առ 'ի ընդունելոյ զոր և իցէ ձև
կամ զրոշմ, զոր կամիցի որ տալ 'ի նմա:
Եւ ահա սորին վասն ասէր նա միանգամ
և երկիցս. * Պատրաստ է սիրտ իմ, Ած,
պատրաստ է սիրտ իմ: || (Սաղմ. ԺԷ. 8.
ճէ. 1:)

Երկրորդ, որոք ունիցի զայս անթերի և
զկատարեալ համակամութիւն ընդ ւայ, ստա-
ցեալ ունիցի և զանթերի զկատարեալ մե-
ռուցումն ւամախտից իւրոց և չար հակա-
միտութեանցն: Գիտեմք արդարեւ՝ որչափ
կարևոր է այս մեռուցումն, և որչափ դու-

վնն զայն և օրինադրեն մեզ Սէբն, և գիրք
սրբազանք: Արդ՝ այս մեռուցումն է միջոց
հարկաւ պահանջեալ առ ՚ի ստանալոյ ըզ-
միաբանութիւն ընդ կամացն նայ: Սա է
վախճան, և մեռուցումն՝ միջոց առ հասա-
նելոյ այնմ. և վախճանն գլխաւոր՝ միշտ է
վսեմագոյն և կատարելագոյն քան զմիջոցն:
Եւ թէ մեռուցումն իցէ միջոց կարեւոր ՚ի
ստացումն միաւորութեն և յարելոյ ՚ի կամս
նայ, քաջայայտ է: Վասն զի խափանիչն
այսմ միաւորութեն է մեր կամքն սեպհա-
կան, և անկարգ յօժարութիւն. ուստի որ
չափ ուրանայ որ և մեռուցանէ զիւր կամս
և զյօժարութի, այնչափ դիւրաւ միանայ
և համակից լինի ընդ նայ կամացն: Առ ՚ի
կցելոյ և յարմարելոյ զփայտ ինչ խոշոր ընդ
այլում գործեցելոյ և յղկադունի, պիտոյ
է գործել նախ և տաշել զայն. ապա թէ
ոչ չկարէ յօղիլ ՚ի միւսն պատշաճաբար:
Եւ ահա զայս առնէ մեռուցումն, տաշէ
զմեղ, ողորկէ, և յարմարէ, զի միանալ
կարիցեմք և յօղիլ ընդ նմ, միաբանելով
զմեղ յամենայնի ընդ նմային կամացն.
և որչափ զարգանայ որ ՚ի մեռուցման,
նոյնչափ առաւելու ՚ի միանալ և յարիլ ՚ի
կամս նայ. և որչափ կատարելապէս մե-
ռեալ իցէ, ըստ նմին ժամանեացէ ՚ի կա-
տարելութի միաւորութեն և համակա-
մութեն:

Այսմ զճեռ դայ այլ ինչ ևս, որ և եր-
րորդն համարեսցի. և է, զի այն նուիրումն

և անթերի համակամութիւն ընդ Այ՛ է
 դերագոյն և առաւել ընդունելի և հա-
 ճոյական պատարագ՝ զոր կարօղ է մարդ
 ընծայել Այ՛ յիւրմէ։ Քանզի յայլ պա-
 տարագս մատուցանէ զիւր իրս, իսկ յայսմ
 մատուցանէ զանձն իւր։ Յայլ պատա-
 րագս և ՚ի մեռուցմունս՝ անձնն մեռանի
 մասամբ և եթ, զոր օրինակ ՚ի ժուժկալու-
 թէ, կամ ՚ի համեստութէ, կամ ՚ի լու-
 թէ, կամ ՚ի ճնշման ինչ՝ մատուցանէ նյ
 ղմասն ինչ անձինն։ Բայց այս ողջակէզ է,
 որով որ մատուցանի նյ բոլորանուէր, որ
 պէս զի արասցէ ընդ նա Աժ՝ զոր ինչ կամի,
 որպէս կամի, և յորժամ կամի, առանց խո-
 բելոյ կամ պահելոյ ինչ անձինն։ Ապա որ-
 չափ զանազանութի է բոլորին ՚ի մասնէ,
 նոյն խտիր է ընդ այս պատարագ, և ընդ
 այլ պատարագս և ընդ մեռուցմունս։

Այնչափ մեծ համարեալ է այս առաջի
 նյ, մինչ զի զայս միայն կամի և պահանջէ-
 ՚ի մէնջ, ասելով * Տուր ցիս որդեակ զսիրտ
 քո։ ॥ (Առակ. իմ. 26։) Զոր օրինակ
 բազէթագաւորի ոչ այլ իւրիք՝ բայց սրտիւք
 կերակրի, նոյնպէս Աժ՝ ոչ զայլ ինչ՝ բայց
 զսիրտն միայն արդոյ համարի. և եթէ ոչ
 զայս տայցես նմա, այլ ոչ միով իւրիք կա-
 րես հաճել զնա և հանգուցանել։ Եւ ոչ
 ՚ի խնդրել նորա զայս՝ մեծ ինչ պահանջէ.
 վասն զի եթէ բովանդակ արարեալքն յնյ
 չեն բաւական ՚ի հաճել և յաղեցուցանել
 զմեզ՝ որք սակաւ մի հող եմք և մոխիր, և

դուզնաքեայ մեր սիրտս ոչ շատանայ՝ բայց
 անլեթ, ղիա՛րդ կարծիցես դու հաճել
 զնձ բաւականութե՛ք, ոչ տալով նմա և ոչ
 զսիրտդ բոլոր, այլ զմասն ինչ նորա, և
 զայն պահելով քեզ: Խաբէութիւն մեծ է
 այդ քեզ. ղի սիրտ քո չէ՛ բաժանելի այդ-
 պիսի օրինակաւ: * Վասն ղի անձուկ են
 անկողինքն, և միոյն մնայ անկանիլ. և վե-
 բարկու կարճ ոչ կարէ ծածկել զերկոսին: ||
 Սիրտն՝ անկողին փոքր է և նեղ, ասէ մար-
 զարէն եսայի. իլ. 20. (ըստ լատ. թարգ.)
 և չկարէ տանել յինքեան՝ բայց զնձ միայն.
 և վասն այն՝ Հարսնն կոչէ զայն՝ անկողնակ.
 * Յանկողնի իմում՝ ի գիշերի խնդրեցի զոր
 սիրեաց անձն իմ. || (Եբգ. Դ. 1:) Վասն ղի
 սիրտ նորա այնպէս անձուկ էր, ղի ղիւր
 փեսայն ևեթ տանել կարող էր. և որոք
 լայնել կամիցի և ընդարձակել զսիրտ իւր
 առ՛ի և զայլոք ընդունելոյ, հալածէ ան-
 տի զնձ, ի որ տրտնջէ նա բերանով եսայ-
 եայ. (ծէ. 8.) * Լայնեցեր զանկողինս
 քո, և տարածեցեր զքեզ առ նորօք. . . և
 բազմացուցեր զպոռնկութիս քո: || Յան-
 կողին սրտի քո մուծանելով զայլ ոք բաց ՚ի
 քումմէ փեսայէդ, շնութիւն գործեցեր. և
 առ՛ի ծածկել զայն՝ ՚ի բաց հաներ զնձ:
 Եթէ հազարս ունէաք սրտից, պարտ էր
 մեզ զբովանդակն նուիրել Այ, և զայն ևս
 փոքր համարիլ՝ առ այնու զոր պարտապան
 եմք առնել առ այնպիսի Տէր բարձրեալ:
 Զորրորդ, որպէս ասացաք յառաջին

գլխի, որոք ստացեալ ունիցի զայս համա-
կամութի, ունիցի և զկատարեալ սէրն նոյ-
և որչափ առաւելուցու յայսմ, նոյնչափ և
յնծսիրութեն յառաջեսցէ, ըստ նմին և
'ի կատարելութե՝ որ եղեալ կայ յայսմ
նծսիրութե: Եւ զայս բաց յասացելոցս
ցայս վայր՝ քաջ ևս 'ի միտ առնուլ է յորոց
ասելոցն եմբ: Վասն զի սէրն Այ ոչ հաս-
տատի բանիւք, այլ արդեամբք: * Հաւաս-
տիք սիրոյ՝ են ցոյցք գործոց, || ասէ նքն
Գրիգոր. և որչափ դժուարին են գործք և
բազմավաստակք, նոյնչափ առաւելապէս
յայտնեն զսէրն. ուստի նք առաքեալն և
աւետարանիչն Յովհաննէս յայտնել կա-
մեցեալ զմեծութի սիրոյն՝ եթէ զնյն առ-
աշխարհ, և եթէ զՔնի փրկչին մերոյ առ-
հայրն յաւիտենական, յաղագս առաջ-
նոյն ասաց. * Այնպէս սիրեաց Աճ զաշ-
խարհ, մինչև զորդին իւր միածին ետ: ||
(Յոհ. Գ. 16:) Ետ ասէ՝ զիւր որդի միա-
ծին՝ զի չարչարեսցի և մեռցի վասն մեր:
Իսկ վասն երկրորդին ասաց ինքն Քն.
* Զի ծանիցէ աշխարհ եթէ սիրեմ զհայր,
և որպէս պատուիրեաց ինձ հայր, այն-
պէս առնեմ. օն, արիք դնասցո՛ւք աստի: ||
(Յովհ. Ժ. 31:) Իսկ գործն զոր առնել
երթայր, էր մեռանել 'ի խաչի. և յայսմ
եցոյց և վկայեաց աշխարհի սիրել զհայրն,
'ի կատարումն ամենով զպատուիրան նորա
զկատարմբեր: Այսպէս ահա 'ի գործս անդ-
ցուցանի սէրն. և այնչափ առաւել, որ-

չափ մեծամեծք իցեն և կարի տարժանե-
լիք :

Արդ՝ համակամութիւն ընդ Այ, որպէս
ասացաք, է պատարագն մեծ անձին մերոյ՝
զոր առնել կարեմք նմա . վասն զի յառաջէ-
ի նմա ամենակատար մեռուցումն և նուի-
րումն, որով ընծայի որ նայ, և զնի բովան-
դակ ՚ի ձեռս նայ, առնել ընդ նա զինչ և
կամիցի : Ուստի չիք ինչ՝ որով առաւել
երևեսցի սէր ուրուք առ նա՝ որպէս յայտմ.
վասն զի ընծայատրէ նայ զնամ զոր ունի, և
զոր կարէր ունել և ցանկալ. և աւելի
եթէ ունէր ինչ և կարէր, տուեալ էր
արդեօք և զայն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ .

Երբ արեալ համահաճութիւն ընդ Աստու-
ծոյ՝ է Բաշ Երջանկուն յերկրի աստ :

Որ միանգամ ստանայցէ զկատարեալ հա-
մակամութիւն ընդ նայ, ընկալեալ զնամ զպա-
տահմունս իրբն ՚ի ձեռանէ նայ, այնպիսին
ունիցի յերկրի աստ զերջանկութիւն ինչ
երանաւէտ . վասն զի վայելեսցէ ՚ի խաղա-
ղութե և յանդորրու մեծի, կրելով հանա-
պաղ յողոթ իւրում զինգութիւն և զուար-
թութիւն յարակայ, որ է այն ինքն երանա-
կանն երջանկութիւն վայելեալ ՚ի մեծամեծ
ձառայիցն նայ ՚ի կեանս յայս : Ապաքէն

ըստ ասելոյ առաքելոյն, * Ո՛չ է արքայու-
թիւնն այ կերակուր և ըմպելի, այլ արդա-
րութի, և խաղաղութի և խնդութիւնն ՚ի
հոգինսն: ॥ (Հռովմ. ԺԴ. 17:) Աստի կե-
նացս երանութի ոչ հաստատի յուտել և
յըմպել, ՚ի դատարկութի սլարապել և ՚ի
հաճոյս զղայականս, այլ յարդարութե և
՚ի խաղաղութե և ՚ի խնդութե որ ՚ի հոգ-
ւոյն սէյ: Այս է արքայութի երկնից յեր-
կրի, և դրախտն փափկութեց՝ ուր վայե-
լել կարող եմք: Եւ յիրաւի երանութիւն
կոչի սա. վասն զի առնէ զմեզ իւրիք նմանս
Երանելեացն: Քանզի որպէս չիք յերկինս
փոփոխմունք և երթեւեկք, այլ կան երա-
նեալքն հաստատունք և մշտատեւակք յիւ-
րեանցն վիճակի՝ զուարճացեալք յԱճ,
սոյնպէս յերկրի՝ ստացողքն կատարեալ
համակամուն, որոց ամենայն իղձ և հա-
ճութի մի է ընդ նախնոյն, ոչ տաղնապին,
ոչ խռովին ՚ի կենցաղոյս փոփոխմանց և ՚ի
պէսպէս պատահից. զի կամք նոցա և սիրտ
այնպէս միաբանեալ են յնախնին կամս,
մինչ զի գիտելն թէ ամենայն ինչ դայ ՚ի
նորա ձեռանէն, և յամենայն ՚ի նոսա կա-
տարին կամք և հաճոյք Այ, տայ փոխար-
կել և զվիշտս անդամ ՚ի զուարթութիւնն.
Իբր զի առաւել հաճեալ են և սիրեն ըզ-
կամս սիրեցելոյն իւրեանց՝ քան զինքեանցն.
ուստի չկայ ինչ որ զայսպիսիսն խռովել
կարիցէ: Զի եթէ նեղացուցիչ իրքն և
որումականք, որպիսի են վիշտք, ձախոր-

դուժիք, արհամարհուիք, առ նոսա հա-
մարեալ են 'ի սփոփանս, և պարգեք ա-
ռանձին յաղագս լինելոյ նոցա 'ի ձեռանէն
նոյ, և զի այն են կամքն անձային, չմնայ այլ
ինչ որ կարիցէ անհանգիստ առնել զնոսա,
և պղտորել զնոցայն խաղաղութի և զան-
դորրամտութի :

Այս պատճառ էր խաղաղութեան և
մշտակայ զուարթութեն՝ յորում հանա-
պազ վայելեալս ընթեռնումք զՍուրբսն
ղառաջինս, զմբն Անտոնիոս, զմբն Դոմի-
նիկոս, զմբն Ֆրանչիսկոս, և զայլս նմա-
նեալս : Զնոյն ընթեռնումք և վասն սբ.
հօրն Իգնատիոսի, և տեսանեմք յոլովակի
յերեւելի ծառայսն Այ : Միթէ պակա-
սէին միշտք Սբցն այնոցիկ . ոչ կրէին ար-
դեօք փորձութիս և հիւանդութիս իբրեւ
զմեղ . եթէ ոչ անցանէին ընդ նոսա դի-
պուածք ազդի ազդի : Այո՛ արդարեւ, և
առաւել զժուարակիրք քան զմերսն . այնու
զի գերագոյնքն 'ի սուրբս առաւելապէս
փորձին և կրթին այսպիսեօք առ 'ի յնայ :

Եւ զիսրդ ապա կային անփոփոխք 'ի
նոյն վիճակ, 'ի նոյն կերպարանս, նուին
անխռովութիւն և զուարթութիւն ներքոյ և
արտաքոյ, մինչև երևել նոցա միշտ 'ի զառ-
կական տօնս : Պատճառն այն իսկ է՝ զոր
ասեմքն . իբր զի հասեալ էր նոցա 'ի կա-
տարեալ համակամութիւն ընդ նոյն, և 'ի լուսն
նորա եղեալ էին զամենայն զիւրեանց ա-
խորժանս, որով ամենայն ինչ դառնայր նո-

ցա 'ի հաճութի : * Որոց սիրենն զնձ, յամենայնի գործակից լինի 'ի բարիս : ॥ (Հռովմ. Ը. 28 :) Եւ դարձեալ. * Ոչ տրտմեցուցէ զարդարն որ ինչ և զիպիցի. ॥ (Առակ. ԺԷ. 23. ըստ լատ. թարգ. :) Նեղութիք, և փորձութիք, և մեռուցումն՝ այս ամենայն դառնայր նոցա յուրախութի, գիտելով թէ այն էին կամքն այ, և այս էր նոցա սրտի զիւր : Եւ ահա ըմբռնեալ ունէին զերանութին՝ զոր 'ի կենցաղս յայս մարթ է ստանալ, որով կային իբր այն թէ 'ի փառս իցեն : 'Ի դէպ այսմ բարւոք ասէ սրբուհին Կատարինէ սենացի, թէ արդարքն են իբրեւ զՔս֊ փրկիչ մեր, որ 'ի կիրս բաղմապատիկ ցաւոցն և տանջանաց ոչ կորոյս բնաւ զերանութի հոգւոյն : Սոյն պէս արդարքն ոչ երբէք կորուսանեն զերանութին՝ զհաստատեալն 'ի միաբանութե կամացն այ, թէպէտեւ բաղմաց ձախողակաց հանդիպեսցին . վասն զի կայ մնայ 'ի նոսա ուրախութին և հաճութի կամացն այ, որ կատարի յայնմ ամենայնի :

Սոյն այս է կատարելութիւն բարձր և վսեմական, զորմէ ասէ նք առաքեալն Պաւլոս՝ գերազանցել քան զամենայն միտս : * Եւ խաղաղութիւնն այ՝ որ 'ի վեր է քան զամենայն միտս, պահեսցէ զսիրտս ձեր և զմիտս 'ի քս յն : ॥ (Փիլիպ. Դ. 7 :) Այս խաղաղութի ասէ՝ անցանէ քան զամենայն միտս, գոլով պարգև Այ՝ այնչափ բարձր և 'ի վեր քան զբնութի, զի միտք մարդկեղէն

ոչ կարէ ինքնին բովանդակել, թէ զիարդ
հետք իցէ սրտի մարմնեղինի կալ հանդար-
տիկ, անդորրական և մխիթարեալ 'ի խոռ-
վութեց միջի, 'ի մրկաց, 'ի փորձութեց,
և տառապանաց այսց կենաց: Այս ըղ-
նմանութի բերէ սքանչելեաց մորենւոյն,
զոր տեսանէր մովսէս՝ զի վառէր, և ոչ այ-
րէր. (Ելք. Գ. 2.) այլև հրաշից երից ման-
կանցն, որք 'ի հնոցին բաբելոնի կացեալք
'ի մէջ հրոյն՝ պահեցան կենդանիք և անա-
բատք՝ գովելով զանձ: Այս է զոր և Յովբ
երանելի ասէր առ Աճ. * Սքանչելապէս
չարչարես զիս: || (Ժ. 16. ըստ լատ. թարգ.)
յայտ արարեալ զվիշտան և զցաւս դժն,
գաիս՝ զոր կրէր 'ի միոջէ կողմանէ, և 'ի
միւսմէն՝ զմեծ հաճութի և զգիւր 'ի կրելն,
վասն լինելոյն ըստ կամաց և հաճոյից այ:

Պատմէ Կասիանոս, թէ ոմն 'ի ծերոցն
սրբոց յաղեքսանդրիա՝ շուրջ պաշարեալ 'ի
բաղում անհաւատից՝ որք նախատակոծ
առնէին զնա, կայր ինքն 'ի միջի անդիբրև
դառն՝ համբերելով լոիկ և անդորրասիրտ:
Ծաղը առնէին զնա, հարկանէին, մղէին
այսր անդր, և զայլ ևս ծանր ծանր անար-
գանս առնէին. և յաւելին ասել կատա-
կանօք. զոր սքանչելիս գործեաց յս քն: Ետ
նա պատասխանի, սքանչելիքն առ 'ի Քնէ
գործեցեալք՝ այս են, զի մինչ դեռ կրեմս
զանարդանան՝ զոր ինձն առնէք, կամ 'ի
պատրաստի կրել զայլևս մեծագոյնս. և զի
ոչ զայրանայցեմ ընդդէմ ձեզ, և մի կրիւք

իւրիք աղմկեցին: Այս են սքանչելիք մեծ,
և առաւել գերազանց կատարելութիւն:

Ասէն Հնապատումքն յաղագս լերինն
մակեղոնիոյ Ուխնայոս կոչեցեալ, զոր և
բաղում ուրեք յիշատակէ նքն Օդոստի-
նոս, թէ այնչափ ունի բարձրութիւն, զի
’ի դադաթան նորա ոչ հոգմք անկանին,
ոչ անձրև, ոչ ձիւն. յորմէ առական, Չաւհ
պոլք գերակայէ Ուխնայոս: Այլև թռչունք
չկարեն ունել անդ դադար. զի վերագոյն
գոլովքան զառաջին դաւառ օդոյ, հասա-
նէ յերկրորդն. և օդ տեղւոյն այնչափ ան-
խառն է և նուրբ, զի անմարթ է անտա-
նօր գոյանալ կամ զտեղի առնուլ ամպոց,
որք թանձրագունի օդոյ պէտս ունին. և
սորին աղագաւ չկարեն անդ ասլեր թռ-
չունք, և ոչ մարդկան կեալ հնար է. զի
կարի նուրբ և անօար գոլով օդոցն, ոչ բա-
ւական են ’ի տուրեառ շնչոց: Չայսոցիկ
տեղեկութիւն ետուն ոմանք, որք ելանէին
անդր ամի ամի՝ մատուցանել պատարագս.
և ունէին սոքա ը իւրեանս սպունդս թա-
ցեալս, զորս կալեալ յընդունս՝ թանձրա-
ցուցանէին զօդն առ ’ի կարելոյ շունչ առ-
նուլ: Գրէին նոքա ’ի վեր անդր ’ի գետնի
նշանագիրս ինչ, զորս և գտանէին ’ի յա-
ջորդ ամին բարեձևս և անեղծս՝ որպէս և
թողեալն էին. որում անմարթ էր լինել,
եթէ հասանէր անդր հոգմ և անձրև: Արդ
այս է սահման կատարելութեն՝ յոր ե-
լեալ ժամանեն ստացօղքն անթերի համա-

կամութե՛րնդ անց : Զամպովք զերակայէ՛
Ուղիմպոս , և գագաթութունքն զխաղաղութի՛
ունին : Վերացեալ և բարձրացեալ են սո-
քա , և ժառանգեալ ունին զխաղաղութի՛ն
զայն զմեծ , ուրանօր ոչ ամպք հասանեն ,
ոչ հողմք , ոչ անձրեք . ոչ են անդ թռչունք
յափշտակիչք , որք յարձակեսցին և ամբո-
խեսցեն զխաղաղութիւն և զուրախութիւն
սրտից նոցա :

Ասէ՛ նքն Օդոստինոս ՚ի վերայ բանիցն ,
* Երանի խաղաղարարաց , զի նոքա որդիք
Այ՛ կոչեսցին . || յայն սակա Քն՛ փրկիչ
մեր զխաղաղարարսն կոչէ երանելիս և որ-
դիս անց , վասն զի չիք ինչ ՚ի նոսա՝ որ հա-
կառակիցի կամացն անց , այլ յամենայնի
միաբան են այնմ իբրև որդիք բարեբարք ,
որք ջանան յամենայն իրս լինել համա-
նման հօր իւրեանց , ոչ ունելով զայլ կամիւ
և զհկամիւ՝ բայց զոր հայրն կամի , կամ ոչ
կամի :

Մի է այս՝ յառաւել հոգեւորական և
՚ի գլխաւոր մասանց առաքինի վարուց :
Որ որ յանձին կալցի զամենայն զպատահ-
մունս մեծամեծս և փոքունս իբրև եկեալս
՚ի ձեռանէ անց , և ՚ի նոսա միաբան կայցէ
անձային կամացն , հաճութիւն իւր ունե-
լով զայն , և զլրումն ամենամեծ կամաց նո-
րա , այնպիսին արդարև գտեալ է զզրախտն
՚ի յերկրի . * Եղև խաղաղութի՛ տեղի նո-
րա , և բնակութի՛ նորա սիովն : || (Սաղմ.
հէ . 3 :) Այնպիսին՝ ըստ ասելոյ սբյն

բեռնարդոսի, կարօղ է համարձակ և վրա-
տահասիրտ երգել զասացեալն խմաստնոյն .

* Հաստատեցայ 'ի մէջ իսրայէլի, 'ի վիճակ
ժառանգութեան ան : ॥ (Սիրաք . ին . 17 :)
Վասն զի եղիտ նա զհանգիստն ճշմարիտ,
և զլիապատար խնդութիւն՝ զոր ոչ ոք հա-
նել կարօղ է, ըստ նոյն բանին : * Ձի ու-
րախութիւնն ձեր լցեալ իցէ, և ոչ ոք հա-
նիցէ 'ի ձէնջ . ॥ (Յովհ . ժԷ . 22 . 24 :)

Ով թէ յանձն առնուաք միանգամ
հաստատել զամենայն զմեր հաճութիւն 'ի
կատարման կամացն ան, և լինէր մեր
կամքս՝ նորայն, և մեր ախորժումն՝ նո-
րայն : Երանի թէ ոչ ունէի՝ Տէր, զայլ
կամիլ և զհկամիլ, բայց զոր դու կամիս,
կամ ոչ կամիս . և այս լինէր ինձ միսիթա-
րութիւն յամենայնի : * Ինձ մերձենալ առ
անձ բարի է, և դնել առ անձ զյոյս իմ : ॥
(Սաղմ . հԷ . 28 :) Քանի լաւ էր հոգւոյ
իմոյ միանալ այսու օրինակաւ ընդ անձ :
Քանի երանելիք էաք, եթէ այնպէս միա-
ցեալ կայաք 'ի նա հանապազ, զի զորինչ
և առնիցեմք կամ կրիցեմք, ոչ զայլ ինչ հայի-
ցիմք յայնմ, բայց թէ զկամսն ան կատա-
րեմք, և այս լինէր մեր հաճութիւն և սիր-
տութիւն : Նա որ զամենայն ինչ մի համարի,
և զամենայն վերաբերէ 'ի մի ինչ, և զմե-
նայն 'ի միում տեսանէ, այնպիսին կարօղ է
անշարժ ունել զսիրտն, և կալ միշտ ան-
դորրացեալ յԱն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Հանգիստ սրտի յԱՃ Բայն Գրանի , և
որո՞ք յայլերս Խնդրեցէ զայն , և Է
բողոսնել զՀանգիստ ճշմարիտ :

Սորա որք զԼերեանց Հաճութիւն զնեն
յԱՃ , և յանձային կամս , վայելեն 'ի մըշ-
տակայ Հաճութե և յուրախութե . վասն
զի յեցեալ նոցա յանշարժելի սիւն կա-
մացն այ , լինին Հաղորդք անփոփոխութե
անձեղէն կամացն . որով կան միշտ Հաստա-
տունք և անշարժք 'ի նոյն 'ի միում վիճա-
կի : Բայց որք յարեալն են յիրս աշխար-
հի , և 'ի նոսին եղեալ ունին զսիրտ և զա-
խորժանս Լերեանց , ոչ կարեն ունել Հա-
ճութիւն ճշմարիտ և տեական . վասն զի
զնան ընդ իրացն , և 'ի նոսին կախեալ
կան , որով ներքոյ անկանին փոփոխմանց
նոցա : Գերահռչակեալ նքն Օգոստինոս
զեղեցկապէս բացայայտէ զայս 'ի բանն
մարդարէին Դաւթի . (Սաղմ . Է . 15 :)
* Յղացաւ զցաւս , և ծնաւ զանօրէնու-
թի . ॥ և ասէ . * Ո՛չ բնաւ վախճան առ-
նոյր աշխատութիւն , եթէ ոչ զայն ինչ սի-
րեացէ որ , զոր անհնար իցէ բառեալ 'ի
նմանէ ակամայ : ॥ Դիւր 'ի մտի հաւաս-
տեաւ , զի եթէ ոչ Հաստատես զքո ակոր-
ժակ յիրս անշորթելիս 'ի քէն առանց քո

կամացդ , յար 'ի հողս կայցես և 'ի տաղ-
նապի :

Ընթեռնումք յաղագս հօրն մերոյ Ֆրան-
չիսկոսի Պօրճիա , թէ իբրեւ հասեալ 'ի
Արանաթա ընդ մարմնոյ Ապսրուհոյն 'ի
վերայ կայր աւանդել զայն , բացին զտա-
պանն կապարեայ՝ ուր զետեղեալ կայր . և
'ի մերկանալ երեսացն՝ տեսաւ այնպիսի այ-
լափոխեալ , տղեղացեալ և եղծեալ , որ
զարհուրանս բերէր տեսողացն : Անձին
զգացեալ Ֆրանչիսկոսի 'ի տեսլենէ աստի,
և Այ բաղխելով 'ի սիրտ նր այնպիսի մեծ
երևութիւ ունայնութե աշխարհի , արար
հաստատուն կամս այսպէս : Քեզ միայն
նուիրիմ , Աճ իմ , ոչ ևս ծառայել տեսուն՝
որ մահուամբ բառնայցի յինէն :

Արդ՝ արասցո՛ւք և մեք զայս ընտրութիւ,
որ կարի բարւոք է : Այս են իմ կամք ,
Տէր , ոչ ևս այսուհետեւ դնել զսիրտ իմ
յիրս՝ որ մահուամբ բառնին , յիրս որ
վախճան առնուն , յիրս զոր այլք կարեն
հանել հակառակ լինոց կամաց . ապա թէ
ոչ՝ զճմարիտ հաճութիւն ունել անհնար է :
Աւանդի * 'ի սիրելն զայնս՝ զորս կարեմք
յոչկամաց կորուսանել , հարկ է վաստա-
կիլ 'ի նոյնս թշուառութ . || ասէ՛նքն Օդոս
տինոս : Եթէ զսէրքո և զախորժ եղեալ
իցես յայն ինչ՝ որ ընդդէմքո կամաց բառ-
նալ 'ի քէն հնար է , յայտ է թէ 'ի բառ-
նիլ այնր , ցաւեսցիքեղ . բնական իրք են
այս , ոչ անցաւութիւ թողուլ զայն ինչ՝ որ

«իրովն է ստացեալ, և որչափ մեծ իցէ սէրն, նոյնչափ և ցաւն մեծ լինիցի: Զսոյն զայս այլուր ևս հաստատելով նքն Օգոստինոս՝ ասէ, * Որ որ անձամբ խնդալ կամիցի, լինիցի տխուր: || Եթէ դնես զհաճութիւն քո յայն ինչ պաշտօն, կամ յայն ինչ պարապումն, կամ ունել զայն ինչ տեղի, կամ յայլ ինչ այնպիսի, այդ քո հաճութիւն կարէ խափանիլ ՚ի մեծաւորէն, և այնպէս ոչ բնաւ կեցցես ըն հաճոյից:

Եթէ յայն իրս ձգես զախորժ քո՝ որ քեզ ըստ կամի են, կամ ՚ի կատարել զքո կամս, այնք դիւրաւ առնուն փոփոխումն. և թէ և նորին ոչ փոխեսցին, դու ինքնդ փոփոխիս. զի որ այսօր քեզ հաճելին է. և ախորժաւ կան, վաղիւ անհաճոյ լինի և չախորժելի: Թէ անհաւատանաս այսմ, տես զԺողովուրդն իսրայէլեան, որ զմանանայն ունելով տաղտկացաւ, և այլում կերակրոյ եղև ՚ի խնդիր. զաղատութիւն գտեալ նոցա, վաղվաղակի անդրէն ծառայութեանն ցանկացան, յեդիպտոս սրտանալով, ՚ի խստորսն և ՚ի սոխս՝ զօր անդ կերակրէին, և բազում անգամ յօժարեցան դառնալ անդր: Ոչ լինիցի քեզ հանդիստ բնաւ, եթէ յայսպիսիս դնիցես զայն: * Իսկ որ յԱճ խնդալ կամիցի, խնդայցէ միշտ. վասն զի Աճ մշտնջենաւոր է, || ըստ նորին սբ: Որ ՚ի կատարումն անձային կամացն հաստատեալ իցէ զիւրն հաճոյս, կեցցէ նա յար ՚ի հաճոյս. զի և ան մշտնջեան է, անփո-

փոխ, յարատեակ ՚ի գոլն : Վասն որոյ
 *Վամբն ունել զմշտակայ խնդուի, յարեաց
 յայն՝ որ մշտնջենաւորն է, || ասէ նոյն նք
 վարդապետ :

Հոգին նք զայս խտիր դնէ ընդ այր յի-
 մար, և ընդ իմաստուն և նք : * Անմիտն
 իբրեւ լուսին փոփոխի. և այր սուրբ յի-
 մաստուն մնայ իբրեւ զարեգակն . || (Սի-
 րաք . իհ . 12. Ըն լատ . Թարգ :) Անմիտն
 ըստ օրինակի լուսնոյ փոփոխի, այսօր յա-
 ճել, վաղիւ ՚ի պակասել . այսօր զուար-
 Թաղէմ տեսանի, վաղիւ տխրագին . մերթ
 յայս ինչ կիրս, և մերթ յայլում . վասն զի
 եղեալ ունի զիւր իղձս յաշխարհի իրան
 փոփոխականս և անցանելիս, և ըստ նոցա
 հնչմանն շարժի, և նոցին ելիցն լինի նմա-
 նակիր : Գնայ ընդ լուսնոյ՝ որպէս ծովն,
 և է լուսնոտ : Բայց արդարն և սուրբն՝
 կայուն է իբրեւ զարեգակն . միշտ միօրի-
 նակ, և նոյնադոյ . չիք ՚ի նմա անել և
 նուազել : Ճշմարիտ ծառայն նայ կայ միշտ
 զուարթ և բարեհաճ, զի զհաճութիւն իւր
 եղեալ է յԱճ, և ՚ի կատարումն ամենա-
 նք կամաց նորա, որոյ չիք պակասել, և
 զոր ոչ մի ինչ բառնալ կարող է :

Ասեն յաղագս սբայ արքային Թէոկո-
 դայ, Թէ գնայր միշտ ծաղը ՚ի դէմն . և
 հարցեալ զվասն էրն, ասէր . ԶՔԽ ոչ որ
 յինէն հանել կարող է : Լիցի որ զինչ և
 իցէ, գայցէ որ ինչ և հաճոյ իցէ, այլ զան-
 ոչ որ բարձցէ յինէն : Ահա սա գտեալ էր

արդարեւ զհաճութիւն ճշմարիտ, հաստատեալ զնոյն յայն իրս՝ որ չէ նմա պակասելի, և բառնալ որ ոչ կարէ: Ապա սոյնպէս արասցուք և մեք. ըստ սաղմ. 1Թ. 1.

* Ցնծացէք արդարք 'ի ՏՄ. || յորոյ վերայ ասէ նքն Բարսեղ. միտ դիր՝ զի մարգարէն չասէ թէ ուրախ լերուք 'ի լիութե իրաց ժամանակեից, ոչ 'ի բազում կորովամտութիւն և հանճար ձեր, ոչ 'ի յոլով դպրութիւն, ոչ 'ի մեծամեծ ձիրս թէ ունիցիք, մի ուրախ լինիք 'ի քաջողջութիւն ձեր և յուժեղակութիւն մարմնոյ, մի ընդ բարեհամբաւութիւն առ մարդիկ. այլ թէ ուրախ լերուք 'ի ՏՄ. եղեալ զամենայն զձեր հաճութիւն յանձ, և 'ի կատարումն ամենամբ նորա կամացն. զի այս միայն է որ յազեցուցանէ. և այլն բուխնդակ չունի տալ մեզ բաւականութիւն և ճշմարիտ դիւր սրտի:

Սուրբն Բեռնարդոս 'ի ճառն խօսեցեալ յայն բան նքն Պետրոսի, * Ահաւասիկ մեք թողաք զնմ. || (Մատ. ԺԺ. 27:) բացատրելով և բարւոք ցուցանելով զայս ճշմարտութիւն ասէ. * Հոգի բանաւոր՝ կարէ պատաղիլ յայլսն ամենայն, բայց չնու՛ն ամենեւին ոչ: || Բաց յայ՝ այլ իրքդ զբաղեցուցանել կարեն զոգի և զսիրտ մարդոյ, այլ ոչ և յազեցուցանել. կարեն զարթուցանել զբաղը, բայց ոչ բառնալ զայն. * Որ սիրէ զարծաթ, ոչ յազեցի արծաթով. || (Ժողով. Է. 9:) Արծաթասէրն՝ ասէ իմաստունն, ըմբռնեալ 'ի

քաղց ընչից, թէ և ունիցի որչափ և կարօղ
է, ոչ յազենայցէ բնաւ. նոյնպէս և յա-
մենայն կենցաղականքս չիք ինչ որ զմեր հո-
դի կարիցէ շատացուցանել: Եւ զպատ-
ճառն տայ նքն Բեռնարտոս, ասելով. զի
տիցեն՝ ընդէր մեծութիւնք, և բովանդակ
իրք աշխարհի չտան յազուրդ. * Ասան
զի ոչ բնական կերակուր են հոգւոյ: ||
Չոր օրինակ, օդ և հողմ ոչ են համաբնա-
կան և պատշաճօղ կերակուր մարմնոյս մե-
րոյ. և դու ծիծաղէիր արդեօք՝ եթէ տե-
օանէիր զմարդ սովեալ բերանաբաց կալ
յօդս՝ իբրեւ զգետնառիւծ, կարծելով յա-
զենալ այնու և կազդուրիլ. և արդարեւ
խելագար համարէիր զայնպիսին: Ոչ փոքր
խելագարութի է՝ ասէ նոյն Սքն, կարծել
թէ հոգի բանաւոր աննիւթական՝ յադե-
նալ ունիցի իրօք ժամանակաւորօք և ըզ-
գալեօք: * Ուռնուլ կարէ, յադել ոչ կա-
րէ: || Ուռնուցու իբրեւ տիկ փքալից.
բայց յադենալ անհնար է, ոչ գոլով նորա
կերակուր. Տուր իւրաքանչիւրում՝ զգար-
ման պատշաճօղ, մարմնոյ՝ կերակուր մար-
մնեղէն, և հոգւոյ՝ զհոգեւորն: * Ասան զի
հաց հոգւոյ՝ արդարութիւն է, և երանե-
լիք են միայն՝ որք այնմ քաղցիցեն, զինորա
յադեսցին: ||

Երանելին Օդոստինոս առաւել ևս բա-
ցատրելով զայս պատճառ յիւր առանձ-
նախօսութիւս. զլ. լն. և խօսելով յաղաղս
բանական հոգւոյ ասէ. * Արարաւ ըն-

դունական մեծ վայելչութե քո, որպէս զի
քե միայն՝ և ոչ այլ իւրք ընուլ մարթաս
ցի: * Յորժամ ականակապիճն կամ ազոյց
մատանուոյ յօրինեալ իցէ ըստ չափու ա
կան իրիք պատուականի, այլաձև ինչ ե
ղեալ անտանօր՝ ոչ կայ յարմարապս, և ոչ
ընու զդատարկ գոգն, բայց միայն ակն այն
ազնիւ՝ յորոյ ՚ի չափն կազմեալ է. և եթէ
ականակապիճն իցէ եռանկիւնի, այլ ինչ
բոլորաձև չկարէ ընուլ զայն: Արդ՝ հոգիս
մեր հաստեցաւ ՚ի պատկեր և ՚ի նմանու
թիւ ամենամբ Երրորդութեանն, և ՚ի նմա
ականակապիճ է սիրտ մեր՝ ընդունակ Այ,
և պատշաճեալ առ յինքն ազուցանելոյ
զնծ: Ապա անհնար է այլով իւրք ընուլ
այսմ դատարկութե՝ բայց Ա՛լ և եթէ: Բո
վանդակ բոլորակուի տիեզերաց ոչ բաւա
կան է ընուլ զայն: * Արարեր զմեզ Տէր
վասն քո, և անհանգիստ է սիրտ մեր՝ մին
չև հանգչիցի ՚ի քեզ, || ասէ նոյն երանելին
Օգոստինոս:

Քաջայարմար նմանութիւն է, և բացա
յայտիչ ասացելոցս՝ այն զոր սովորաբար ՚ի
կիր առնուն ՚ի սլաքէ արեղականային ժա
մացուցին: Բնաւորութիւն է այնր սլաքի՝
զի օծեալ միանգամ մագնիսեայ քարիւ,
դառնայ և հայի ՚ի հիւսիսակողմն, առ
յայ ունելով զայն հակումն բնական
տեսցես քանի՜ անհանգիստ կայ սլաքն, և
որչափ շրջան առնու, դարձադարձ առնէ՝
մինչև ՚ի հիւսիս անդր ուղղեսցի: յոր հա

սեալ, դադարէ նոյնժամայն: Արդ՝ ըս-
տեղծ Աճ զմարդ այսպիսի բերմամբ և հայ-
եցուածով առ նա՝ իբրև առ իւրն հիւսիս,
և վախճան վերջին: Վասն որոյ թէ ոչ յԱճ
հաստատիցեմք զսիրտ մեր, կայցեմք միշտ
երերեալ իբրև զսլաքն զայն: Յոր և իցէ
շարժելի մասն երկնից հայեացի այն սլաք,
ոչ հանդարտէ. բայց վաղձաղակի իբրև դի-
տէ ընդ անշարժ կէտ ինչ երկնից, զտեղի
առեալ մնայ անշարժելի: Սոյնպէս եթէ
դնես զաչս և զսիրտ քո յիւրս աշխարհի՝ ի
փոփոխելիան և յանցականս, ոչ ունիցիս
հանգիստ և սրտի դիւր. դիր զայն յԱճ,
և ահա ունիցիս:

Այսմ արժան էր յառաջամիտս առնել
զմեղ ՚ի խնդրել զնձ, թէ ոչ այլ աղադաւ,
բայց զոնէ վասն սեպհական մեր շահու.
վասն զի ամենեքին ցանկամբ ունել զսրտի
հաճոյս: Ասէ նրն Օգոստինոս. * Գի-
տեմք եղբարք, զի ամենայն մարդ ցանկայ
խնդալ. այլ ոչ ամենեքին խնդրեն զխնդու-
թի՝ անդ՝ ուր խնդրելն պարտ է: || Գի-
տեմք զի նմ մարդ ՚ի բնէ ցանկայ սրտի
հաճութե և հանգստեան, և այնմ հոգայ
ըստ կարի. զի չէ կարող առանց նորա
կեալ. բայց ամենայն խորհուրդ մարդ-
կան՝ ուղիղ կամ պատիր՝ կշռելի է ՚ի դնել
զաչս և զսիրտ ՚ի ստոյգ հաճելին, կամ
յայն՝ որ առերևոյթ է և սուտ: Այր ա-
գահ, և հեշտասէր, ամբարտաւան և փա-
ռասէր և նախանձոտ, ամենեքին հաճոյիցն

ցանկան . ոմն հաստատէ զհաճոյսն 'ի բաղ-
մացուցանել մեծութիւն , ոմն 'ի պատիւս
և յաւագութիւն , ոմն յուտել և յարբե-
նալ , ոմն յանմաքուր վայելմունս : Սորա
ոչ ջանացան դնել զհաճոյս իւրեանց ուր
դնել արժան էր , ուստի և ոչ գտցեն զայն .
վասն զի այս ամենայն , և որ ինչ այլ յաշ-
խարհի՝ ոչ բաւական է 'ի յաղեցումն հոգ-
ւոյ , և 'ի հաճել զնա : Եւ որպէս նքն
Օգոստինոս ասէ . * Ձիւ ընդ բաղումս դե-
ղերիս՝ ո՞վ մարդ տառապեալ , որոնելով
զբարիս հոգւոյ քո և զմարմնոյդ . սիրեա՛
ղմի բարին , յորում ամենայն բարիք են ,
և բաւական է . ցանկա՛ն անխառն բարւոյն ,
որ է ամենայն բարի , և շատ է : ॥ Յագե-
նա՞լ խնդրես ո՞վ մարդ դու , զի՞ղձդ հաճել .
սիրեա՛ զԱՅ՝ յորում ամենայն բարի դան-
ձեալ կայ , միակ բաւական 'ի ընուլ զցան-
կութիւն սրտի քո : * Օրհնեա՛ն անձն իմ զՏԻ,
ո՞ ընու 'ի բարութենէ զցանկութիւն քո . ॥
(Սաղմ . ԺԷ . 5 :) Եղիցի օրհնաբանեալ ,
դուլեալ և փառաւորեալ յաւիտեանս ,
ամէն :

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ .

Բացայայտի այլով եւս օրինակաւ՝ զէնորդ
հաճախանիլն ընդ հաճոցն Լսարանոց
գործէ զհաճութիւնն սրբի :

Գերապատուեալ նքն Օգոստինոս խօսե-
լով յայն բանս փրկչին , (Յովհ . ԺԷ . 13)
* Զոր ինչ խնդրիցէք յանուն իմ , արարից
զայն , || ասէ . ոչ է պարտ մարդոյ խնդրել
զխաղաղութիւնն և զհանգիստ ըստ կամաց
անձինն և առ 'ի ստանալ զիւր ախորժե-
լին . զի ոչ այն է իւրն բարի և վայելչա-
կան , մանաւանդ դուցէ չար իսկ իցէ
նմա . այլ սոսկապէս կալ 'ի բարւոջն կամ
'ի լաւագունին՝ զոր Աժ մատուցանէ նմա :
* Վասն զի , ասէ , յորժամ հաճելի են մեզ
չարիք , և անհաճոյ՝ բարիքն , պարտ է մեզ
յաւէտ աղաչել զւժ , զի բարիքն լինիցին
հաճելիք , քան թէ չարիքն շնորհեսցին : ||
Եթէ ոչ հանդիս 'ի լոման կամացն նայ՝ որ
բարին է , այլ քոյդ ախորժակ քարշէ զքեզ
'ի կամացդ կատարումն , պարտիս հայցել
յնայ , զի մի տայցէ զոր դուդ կամիս , այլ
շնորհեսցէ քեզ ախորժ 'ի կատարումն իւ-
րոց նծային կամաց , որ է լաւն , և քեզ
վայելուչ : 'Ի սոյն յարմարութի բերէ նք
վարդապետն զպատմեալն 'ի զիրս Թուոց .
Ժն . յորժամ որդիքն իսրայելի յափրա-
ցեալք յերկնային մանանայէն՝ զոր առա-

բէր նոցա ԱՃ, ցանկացան և խնդրեցին միս : Կատարեաց ան ղցանկութիւն նոցա, բայց ծանր տուժանօք . քանզի* մինչդեռ կերակուրք ՚ի բերանս իւրեանց էին, բարկուի յայ ել ՚ի վերայ նց, սպան ղբազումս ՚ի նոցանէ, և ղընտիր ընտիրս յիսրայէլէ սատակեաց : || (Սաղմ. 45 . 30 :) Այս յայտնի է, ղի լաւագոյն էր երկնից մանանայն անձառաք՝ քան ղմիսն ցանկացեալ ՚ի նոցանէ, և քան ղսոխս և ղսստորս և ղիպտոսի՝ որոց ըղձանային . ուստի ոչ ղայսոսիկ պարտ էր նոցա խնդրել, այլ յաւէտ ղի բժշկեսցէ զբիմն նոցա, առէ նք վարդապետն, որպէս ղի առնուին ղբազցր ճաշակ երկնատեղաց կերակրոյն, և ոչ այլում կերակրոյ ցանկային, ունելով ՚ի մանանայն ղհանդերձանս ճաշակաց առ ամենայն ցանկութի բաւական : (Իմաստ. 4 . 20 :) Ըստ այսմ օրինակի, յորժամ յանձին ղգաս փորձութի, կամ կիրս, և ղախորժակ ունիս ապականեալ, որով չառնուս ղհամառաքինութե և ղբարւոյն, այլ իբր հիւանդ՝ ցանկաս յոռեգունիցն և վնասակարաց, ոչ պարտիս վարիլ ըստ քում ախորժման, և ջանալ ղի կատարեսցի քո ցանկալին . քանզի ոչ այդ օժանդակ է առ ՚ի ղհաճոյսդ ունելոյ, այլ մեծ ևս լիցի բեղդ ղժուարահաճութի և ամբոխումն : Քեզ այն է ցանկալի և առ յայ խնդրելի, ղի զբիմնդ բժշկեսցէ, և քաղցրացուցէ բեղդ կատարումն ամենանք կամաց իւրոց, որ

բարին է, և քեզ անկաւոր. և այսու օրի նախաւ յաջողեացէ քեզ ունել զխաղաղութիւն ճշմարիտ, և զճշմարիտն հաճութիւն:

Չայլ ճանապարհ կալեալ նքն Դորոթէոս, բացայայտէ զսոյն ասելով, թէ որ որ զիւր կաման միաբանէ յամենայնի ընդ անձայնոյն, մինչև ոչ այլ ինչ կամիլ և չկամիլ՝ բայց զոր Աժ կամիցի կամ չկամիցի, այնպիսին առնէ միշտ զկամս անձին իւրոյ, և ունիցի հանապաղ բազում խաղաղութիւն և հանգիստ: Առաջի արասցուք օրինակ ՚ի հնազանդուէ, որով յայտնի ծանիցի զոր ասելն կամիմք, և միով բանիւ կրկին շահիցիմք: Ասեմք սովորաբար որոց դան ՚ի կրօնաւորիլ, և ընթանալ զհնազանդութեն ճանապարհ: Տեսէք, զի ՚ի կրօնի աստ ոչ պարտիք առնել զկամս ձեր յիրս ինչ: Իսկ նքն Դորոթէոս ասէ. «Օն երթայք, կարելով կարէք առնել զկամս ձեր. ես ցուցից ձեզ զեղանակ կատարելոյ զկամս ձեր զօրն ողջոյն, և զայս ոչ միայն ըստ օրինի, այլև սրբութիւն և կատարելութիւն մեծաւ: Եւ գիտէք որնո՞ւս. * Որ ոչունի իւր սեպհական կամս, նա միշտ առնէ զիւր կամսն: || Արօնաւոր բարիորդ հնազանդեալ, որում չկայ յատուկ կամք, հանապաղ զկամս իւր առնէ, վասն զի զայլոյ կամսն իւրացուցանէ: * Եւ այսպէս չկամելով կատարել զսեպհական կամս, յաջողէ կատարել զայն միշտ: || Դիր ջան՝ զի քո կամքդ չիցէ

որիչ 'ի կամաց մեծաւորին , և այնպէս զօր
ամենայն պարապեսցիս 'ի կատարել զքո
կամս , և այն առաւել կատարելութբ և
պտղովք : Վասնդի այսու օրինակաւ ննջեմ
ես որչափ կամիմ , զի չկամիմ ննջել աւելի
քան զկարգեալն 'ի հնազանդութենէ :
Ուտեմ զոր կամիմ , զի ոչ աւելի քան ըղ-
տուեալն ինձ ուտեմ : Առնեմ աղօթս ,
ընթերցումս , և զապաշխարանս զոր կա-
միմ . զի յայսմ ամենայնի ոչ կամիմ բայց
զսահմանեալն 'ի հնազանդութէ . այսպէս
և յայլնն է իմանալ : Ահա կրօնաւոր բա-
րի չկամելով առնել զկամս իւր , միշտ առ-
նէ զայն . վասն այսորիկ ընտիր կրօնաւորք
կան զուարթք և շատացեալք . այն իւրա-
ցուցանել նոցա զկամս հնազանդութե՝
միշտ հաճութե և ուրախութեան նոցա է
պատճառ :

Յայսմ հաստատի բովանդակ չափ դիւ-
րութե կամ զժուարութե կրօնաւորական
կարգի . և 'ի սոյն կախի զուարթութի և
մտադիւրութի կրօնաւորի : Եթէ սահմա-
նես քեզ թողուլ զքո առանձնային կամս ,
և ընդ այնր փոխանակել զմեծաւորին
կամս , լինիցի քեզ հեշտին և քաղցր կրօ-
նաւորութին , և կեցցես լի հաճութբ և
զուարթութբ : Բայց եթէ ունիցիս կամս
այլ 'ի մեծաւորին կամաց , չկարես կեալ
'ի կրօնաւորութե . զի երկու կամք այլա-
զանք՝ ոչ են դաշնաւորք 'ի միում : Ապա-
քէն մի կամս ևեթ ունելով մեր , այլ զի

կան բաղձանքն զղայական՝ դիմամարտ
կամացն և մտաց, հարկ է մեզ անձնապահ
լինել յայնմանէ, թէպէտև այն բաղձանք՝
ստորակայ են, և ներքոյ անկեալ մերոց
կամաց: Եւ զի՞նչ լինէր ապա՝ եթէ եր-
կուս ունէաք կամս, և խրաբանչիւր փու-
թայր լինել իշխանական: * Ո՛չ որ կարէ
երկուց տերանց ծառայել: ॥ (Մատթ. և.
24:) Դժուարութի կրօնաւորական կար-
դի ոչ այնչափ յիրս անդ է և յաշխատու-
թիս՝ քան թէ ՚ի հակառակութեան կա-
մաց մերոց, և ՚ի կարծիս երեւակայութե-
մերոյ. սա է որ զիրան առնէ ծանուես և
դժուարակիրս: Լաւ ևս ծանօցի այս ՚ի
տարբերութէ անտի՝ որում զփորձ առ-
նումք յորժամ ՚ի փորձութեան իցեմք, և
կամ ոչ. քանզի ազատ ՚ի փորձութենէ
կացեալք, տեսանեմք զի դիւրատար են իրք
և թեթեւաբեռն. բայց ՚ի լինել փորձուէ,
և ՚ի հասանել ՚ի վերայ տրտմութե ինչ,
այնուհետև դիւրին քեզ կարծեցեալն՝
լինի կարի դժուարին, և թուի. քեզ բեռն
դժուարակրելի, մինչև առ ՚ի տանելոյ
դայն՝ պիտոյ էր գողցես կցիլ երկնի ընդ
երկիր: Ահա ոչ յիրս անդ է դժուարու-
թիւնն. վասնզի նոյն է որ ինչ յառաջն.
այլ ՚ի քոյում անբարի հանգամանս. զոր
օրինակ յորժամ հիւանդն խորշի ՚ի կե-
րակրոյ, ոչ եթէ կերակրոյն է վնասն, բա-
րի գոլով այն՝ և բարւոք համեմեալ, այլ
յոռի նիւթոց հիւանդին, որ անբարի կար-

ծեցուցանէ զկերակուրն և դժուարա-
համ։ Այսպէս են իրքն և յառաջիկայ
բանս։

Այս շնորհք են յԱյ պարգևեալ այնոցիկ
ղորս 'ի կրօնաւորութիւն կոչէ, տալ նոցա
դժողորմի 'ի հետեիլ կամաց այլոյ։ Ձերք
են այս կոչմանն՝ որով բարեկիճակս արար
զմեզ Տէրքան զեղբարս մեր մնացեալս յաշ-
խարհի։ Ո՞ր ետ քեզ դիւրամտութիւն 'ի
թողուլ զքո կամս, և զհետ երթալ կա-
մաց այլոյ․ ո՞ր ետ սիրտ նոր՝ զգուիլ քեզ
'ի կենցաղական իրաց, և քաղցրանալ յա-
ռանձնութե աղօթից և մեռուցման․ ա-
պաքէն ոչ այդպէս ծնար դու, այլ մանա-
ւանդ հակառակաւն․ * Ձի միտք մարդ-
կան հաստատեալ են 'ի խնամս չարի 'ի
մանկութենէ իւրմէ։ ॥ (Ծննդ․ Ը․ 21։)

Այս են շնորհք և պարգև հոգւոյն սէյ․
նա որպէս մայր խնամոտ՝ արկ 'ի ստինս
աշխարհի զհալուէ դառնահամ, որով 'ի
դառնութիւն քեզ լինիցի՝ այն որ յառաջն
քաղցր էր, և եդ զմեզր քաղցրաճաշակ 'ի
գործս առաքինութե և կրօնաւորութե,
զի քեզ համեղ և անուշակ լինիցի՝ որ նախ
թուէր դառն և ժանտահամ։ * Տէր, դու
պահեցեր զիս 'ի մանկութե, որ բարձեր
յինէն զսէր աշխարհի․ ॥ ասէր երանելին
Ամբրոսիոս․ ('ի վերայ սաղմ․ ՃԺԸ․ Կ։)

Չսոյն ասէր և այլ ոմն սրբուհի, յաւե-
լեալ թէ ոչ մեծ ինչ առնեմք միք 'ի կրօնա-
ւորիլ մերում, այլ բազում և կարի մեծ են

չնորհքն՝ զոր ԱՃ առնէ մեզ ձգելով՝ ի կրօնաւորութի, և կերակրելով երկնային մանանայիւ, ուր այլք ՚ի ճաշակել դեգերին զխստորս և զսոխս եգիպտոսի:

Մտախորհ լինիմ երբեմն՝ թէ զիարդ աշխարհիկքն ՚ի բաց թողեալ զեւրեանց կամս, դրաւին ՚ի կամս այլոց՝ լոկ վասն շահու և ակնկալութեց, և այն սկսեալ ՚ի մեծէն որ ընթերակաց է արքայի՝ մինչև ՚ի սուրհանդակ և ՚ի ձիապան: Ուտեն նոքա, որպէս ասել է, ըստ քաղցուն այլոց. ննջեն ըստ քնոյ այլոց. և են այնպէս վարժեալք ՚ի սոյն, և զայլոց կամս յինքեանս ընկալեալք, մինչև քաղցրանալ նոցա յայն տարազ կենաց, և զբօսանս անձանց համալրել: * Նոքա զի զեղծանելի պսակն առնուցուն, և մեք զանեղծութեն. || (Թ. Կոր. Թ. 25:) Իսկ արդ՝ զինչ մեծ է՝ եթէ քաղցրանայցէ մեզ բարեկարգեալ տարազ կենաց՝ որպիսի է կրօնաւորականն, և մեր առնիցեմք զկամս մեծաւորին, որ լաւագոյն իսկ է քան զմերն: Եթէ աշխարհականք վասն փոքր պատուոյ և ժամանակաւոր օգտի՝ այլոյ կամաց ծառայեն, մինչև քաղցրանան և զբօսանին ՚ի կատարել զայն, և զգիշեր առնեն տիւ, և զտիւ՝ գիշեր, զինչ մեծ իցէ՝ եթէ մեք զնոյն առնիցեմք վասն սիրոյն Այ, և ՚ի ժառանգել զկեանս յաւիտեանականս: Հապա, յանձն առցուք և մեք զկամս մեծաւորին, որով միշտ զմեր կամս կատարիցեմք, և կեցցուք բարեհաճք

և խրախափիտք 'ի կրօնաւորութեւ. և այն ուրախութիւն լինիցի արդարեւ հոգեւորական :

Արդ 'ի մերն դարձ արարեալ գիտաւորութիւն, յանկեացուք զբանն : Ձկամս Այ արասցուք մեր սեպհական, 'ի նոյն համակերպեալք յամենայն իրս, և ոչ ունեւոյլ զայլ կամիլ կամ զոչ կամիլ՝ բայց զոր Աճ կամի, կամ ոչ կամի. այսու օրինակաւ առ նիցեմք միշտ զկամս մեր, և կեցցեմք 'ի բազում հանգստեան և զուարթութեւ : Յայտնի իրք են, զի եթէ դու ոչ կամիս բայց զոր Աճ կամիցի, քո կամքդ կատարեսցին՝ յորժամ Այ հաճոյքն կատարին : Ձսոյն և Սենեքա ինքնին գիտաց ասելով, այն է գերագոյն 'ի մարդն՝ և առաւել կատարեալ, գիտել տանել խնդամտաբար տառապանաց և ձախորդութեց, և ժուժկալել ամենայնի որ հանդիպիցին, որպէս եթէ իւրով կամաւ ամենայնն դիպի նմա : Վասն զի պարտապան է մարդ այնպէս կամիլ, գիտելով թէ այն են անձային կամքն : Ո՞րչափ բարեզգած լինէր կեալս մեր, եթէ ժոյթ մեծ յանձին բերէաք զրաւիլ 'ի կամս Այ, և ոչ բնաւ կամիլ՝ բայց զոր նայն կամի. զի այսպէս ոչ միայն առնէաք զմեր կամս հանապազ, այլև առաւել ևս՝ տեւեալ զի միշտ կատարին կամք Այ, զոր սիրեմքն մեծապէս : Մինչ զի թէև ըստ ասացելէ՝ ցա՛ օրէն է խորհել յայսմ՝ զկատարումն մերոց կամաց, սակայն պարտիմք

հուսկ յետոյ զկայ առնուլ յերկրորդումն,
այս է՝ հաստատել զամենայն զմեր հաճութի
'ի հաճութեն Այ, և 'ի լուման ամենասբ
ածային կամացն: * Չամենայն զոր ինչ
կամեցաւ և արար Տր, յերկինս և յերկրի,
'ի ծովս և յամենայն խորս: || (Սաղմ.
ՃԼԷ. 6:) Արար Տր զամենայն զոր կամե-
ցաւ, և արասցէ զամենայն զոր կամիցի. և
այնչափ կարող է առնել՝ որչափ և կամիլ.
Ըստ ասելոյ իմաստնոյն. (ԺԷ. 18.)
*Մօտ է առ քեղ յորժամ կամիցիս կարող
լինել: || Եւ չէք որ արգելուլ կարիցէ
կամ ընդդէմ դառնալ. *Դո՛ւ տիրես 'ի վե-
րայ ամենայնի, և ոչ որ է որ հակառակ
կայ քում տէրութեդ: || (Եսթեր. ԺԷ. 11:)

Գ Լ Ո Ւ Խ Է:

Յաղագս այլոյ Բարեաց և օգտաւարու-
նեանց՝ որք կան 'ի համալսմանս
ընդ Աստուծոյ:

Ե իւս ևս բարի մեծ՝ և օգուտ բերէ այս
կրթութի. և այն է՝ զի նուիրումն 'ի կամս
Այ է մի 'ի լաւագոյն և 'ի զօրաւոր պա-
տրաստութեց զոր 'ի մեր կողմանէ պիտոյ
է ունել՝ առ 'ի տալոյ մեզ Տն զընորհս,
և ընուլ զմեզ բարեօք: Այսպէս յորժամ
կամեցաւ Աճ առնել զՊօղոս 'ի հալած-
չէ քարոզ և առաքեալ իւր, կանխեսց

ետ նմա զայս պատրաստութի : Ծագեաց
առ նա յերկնից լոյս մեծ , որով յերկիր
անկեալ յերիվարէն , և բանալով աչաց
հոգւոյն , ասաց . * Տէ՛ր , զիս զի՛նչ կամիս
առնել : || (Գործ . Թ . 6 :) Աւասիկ եմ
տէր իբր կաւ դոյլն 'ի ձեռս քո , զի առ
նիցես ը իս զոր հաճիսդ : Եւ արար զնա
անօթ ընտրեալ , կրել և տարածանել
զանուն իւր ընդ ամենայն աշխարհ : * Ա
նօթ ընտրութե է նա ինձ , կրել զանուն
իմ առաջի հեթանոսաց և թագաւորաց ,
և որդւոցն իսրայէլի : (Թ . 15 :)

Ընթեռնութիւն յաղաղս սրբոյ կուսին
Գերդրուտայի , թէ ասաց նմա Աձ . որոք
ցանկայ զի եկեալ բնակեմ 'ի նմա համար
ձակ , յիսպարտի յանձնել զբանալիս կա
մաց իւրոց , և ոչ ևս յետս պահանջել զայն :
Վասն այսորիկ հայրն մեր նք իզնատիոս
զնէ զայս նուիրումն և զպատրաստակա
նութիւն իբր երևելի նպատ առ ընդու
նելոյ մեծամեծ շնորհս յայ : Այլ և կամի
զի այսու լիցի մուտն 'ի Աթութիւնս , և
զայս հիմն առաջի առնէ 'ի սկզբան անդ՝
զի լինիցիմք ազատք որոշեալք յամենայն
կենցաղական իրաց , ոչ ցանկալով առա
ւել այսմ քան այլում , այլ ցանկալով զի
յամենայնի կատարեսցի 'ի մեզ կամք
Այ : Եւ 'ի կանոնսն կամ 'ի խրատս ա
ւանդեալս անտանօր վասն առաւել զիւ
րելոյ վերակացուի կրթութեանն , և որոց
կրթինն , 'ի հինգերորդումն ասէ : Վարի

մեծ նպաստս լինիցի արարողին զկրթու-
թիւն՝ ընծայիլ կամակար, և յանձն լի-
նել բովանդակ 'ի ձեռս Այ, որպէս զի
առնիցէ ընդ նա և ընդ նորայսն որ առա-
ւել հաճոյն է նմա: Իսկ թէ ոյր վասն իցէ
այս նպաստ մեծ և միջնորդ առ ընդունել
լոյ շնորհս 'ի տնէ, վասն զի այսու ըստ
միոյ մասին բառնին 'ի բաց արգելք չար
յոժարութեց մերոց՝ եթէ կայցեն. և ըստ
այլ մասին՝ որչափ որ առաւել ապաւինի
յամբ, 'ի նորա ձեռս ընկեցեալ գլխովին, և
ոչ կամելովինչ բայց զոր նա կամի, նոյն
չափ առաւել ստիպէ զամ խնամ տանել
նմա, և մատակարարել զամենայն որ նմա
պիտոյն է:

Ըստ այլևս պատճառի՝ համակամու-
թին ընդ Այ է ազդոյ նպաստ առ 'ի ստա-
նալոյ զամենայն առաքինութիւս: Վասն
զի առաքինութիւնք ստացանին մարդիւք
ներգործութեց նոցա. և այս է բնաւոր
եղանակն ստանալոյ զունակութիւս: Այլ
և նա ինքն Աճ կամի այսու օրինակա-
տալ մեզ զառաքինութիւն. քանզի զգործս
շնորհաց կամի ներգործել նմանօրինակ
գործոց բնութե: Արդ՝ կրթեա՞ զանձն 'ի
նուիրման և 'ի միաբանուէ ընդ կամս Այ,
և այսու կրթեսցիս յամենայն առաքինու-
թիւս, որով և լինիցիս նոցին ստացող:
Քանզի մերթ առաջի գայցեն քեզ պատ-
ճառք խոնարհութե, մերթ հնաղանդու-
թե, մերթ համբերութե, նոյնպէս այլոց

ևս առաքինութեանց, և որչափ առաւել
կըթեցիս յայս նուիրումն և 'ի համակա-
մութի, և 'ի նմին զարգացեալ կատարե-
լանաս, նոյնչափ յառաջադէմ կատարես-
ցիս յամենայն առաքինութիս: * Մերձ
լեր 'ի տը, և մի անհաւատար, զի բար-
ձրասցիս 'ի վախճանի. || ասէ խմաստունն
Սիրաք. ք. 3: Մերձեցիր առ Աճ համա-
կամութե, և մի անհամբերութե երկմը-
տիցիս. որով յառաքինութիս 'ի վեր ել-
ցես: Վասն այսորիկ վերակացուք հոգևոր
կենաց խրատեն, և խրատ արդարեւ սքան-
չելի, կառուցանել զաչս 'ի մի գլխաւոր ա-
ռաքինութի, որ յինքն փակեալ ունիցի
զայլ առաքինութիս, և այնմ փոյթ ունել
առաւելապէս յաղօթս մեր, և 'ի նոյն
ուղղել զքննութի և զամենայն զմեր կըր-
թութիս. քանզի միում իմիք ակն եղեալ,
զիւրազոյն է 'ի նմին պարապիլ. և նորա
ստանալով, այլն ամենայն ստացեալ է:
Իսկ արդ՝ մի 'ի գլխաւորաց անտի՝ յորս
զհայեցուածս մեր կարեմք դնել յաղազս
սորին գործոյ, է նուիրումն և անթերի հա-
մակամութին ընդ Այ. ուստի յայս ար-
ժան է պարապեցուցանել զաղօթս և զքըն-
նութի, թէպէտե 'ի նոյն անցուցանիցեմք
ամս բազումս, այլև զկեանս ողջոյն. վասն
զի զայս եթէ ստանայցեմք, 'ի ձեռին ու-
նիցիմք զամենայն առաքինութիս:

Մքն Բեռնարդոս յայն բան սըյն Պո-
ղոսի, Տէ, զիս զլինչ կամիս առնել, ասէ.

* Ո՛ւր բան կարճառօտ, այլ պատարուն, այլ կենդանի, այլ ազդող, այլ ամենայն ընդունելութեան արժանի: ॥ Համառօտ արդարեւ, բայց զամենայն ինչ բովանդակէ, ոչինչ թողեալ արտաքոյ: Եթէ կամիս ուսումն ինչ հակիրճ և համառօտ՝ ՚ի ստացումն կատարելութեան, ահա քեզ: Աստ՝ միշտ ընդ առաքելոյն Պողոսի. Տէր, զինչ կամիս զի արարից. և ընդ մարգարէին Դաւթի. Պատրաստ է սիրտ իմ, յորդորամիտ յամենայն ինչ զոր յինէն կամիցիս:

Կայ մեզ այլեւ բարի ինչ և շահեկանութի յայսմ կրթութեան. և է, զի ունիցիմք այսու զգեղ ազդողական առ ազգ ինչ փորձութեան՝ որ հասանէ բաղում անգամ: Դեռ հնարի խռովել զմեզ մերթ ընդ մերթ փորձանօք կարծողական մոռածութեց և հարցուածոց, զոր օրինակ, եթէ որ զայս ինչ ասէր քեզ, զինչ պատասխանէիր. եթէ դիպէր այս ինչ, զինչ առնէիր. յայն ինչ դիպուած զիմք ընտրէիր: Եւ զի հնարիմաց է դեռ, այնպէս առաջի կացուցանէ մեզ զիրսդ, զի յամենայն կողմանց թուիմք տաղնապեալ, և զելան անդիտանամք. քանզի անդ լարեալ կայ որոգայթն, և ոչ փոյթ ինչ առնէ դէն թէ որով խաբելն կամի, իցէ արդեօք ստոյգ ինչ, կամ թէ առերևոյթ և կեղծեալ. միայն զի յաջողեացէ նմա իւրն դիտումն՝ արկանել զմարդ ՚ի չար ինչ հաւանութի,

ոչ խտրէ նա առաւել զայս ինչ քան զայն :
Յայսպիսի փորձուիս ասեն սովորաբար ,
թէ մարդ չէ պարտական պատասխանել
այո՛, կամ ո՛չ, այլ լա՛ւ ևս է չպատասխա-
նել ինչ , որ առանձինն անկ է խղճահար
անձանց . վասն զի եթէ սկսանիցին բա-
նազնաց լինել ընդ դիւին , և մտանել
ի հարցումն և ի պատասխանիս , զայս իսկ
կամի նա , զի ոչ պակասի նմա կրկնել . և
ո՛չ ի մրցմանց աստի ելանիցեն անվեհեր
առանց վէրս առնելոյ ի գլուխն :

Սակայն գտանեմ ես պատասխանի ինչ
բարեգէպ և պիտանի յայսոսիկ փորձու-
թիս . և զայս առնել լաւագոյն վարկանիմ
քան թէ չպատասխանել բնաւ . և է այն
իսկ՝ ղորմէ խօսիմք աստանօր , այսինքն է ,
առ իւրաքանչիւր յայսոսիկ իրս կարող է
որ պատասխանել անխռովաբար : Եթէ այդ
են կամք Այ , կամիմ և ես . եթէ զայդ
կամի Աճ , և ես . յայսմ զայն կամէի ես՝
զոր և Աճ կամէր . թողում զիս յամենայ-
նի ի կամս ան . ես առնէի զայն՝ որում
պարտապան էի , և Տր տայր ինձ շնորհս
առ ի չզայրացուցանելոյ զնա , այլ առնել
զկամս նորա :

Այս է պատասխանի հանրական , որ ի
դէպ դայ յամենայն իրս , և չունի դժուա-
րութի , այլ դիւրակատար է : Վասն զի
եթէ իցէ կամք Այ , բարի է . եթէ կամք
է Այ , է լաւագոյն . եթէ է կամք Այ ,
այն է ինձ առաւել պատշաճեալ : Ապա

քէն կարող եմք աներկիւղ ընկենուլ զմեզ
 'ի կամս ան, և ասել զայս ամենայն . որով
 ծաղր լինի դէն և ամաչեցեալ, և մեք
 մնամք քաջահաճոյք և արիացեալ յաղթու-
 թիւն : Որպէս 'ի փորձութիս հաւատոյ՝
 յատուկ խրատ է առ խղճահարս՝ մի պա-
 տասխանի տալ միոյ միոյ, այլ ասել հա-
 սարակաբար, ես ընդունիմ և հաւատամ
 զոր ինչ ընդունի և հաւատայ նք մայր
 Եկեղեցի : Սոյնպէս 'ի նախասացեալ փոր-
 ձութիս՝ դեղ է բարեպատեհ ոչ առնել
 պատասխանի մասնաւորաբար, այլ ա-
 պաստանիլ 'ի կամս Այ, որ ծայրագոյն
 բարի է և կատարեալ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը .

Հասարակի օրինակօք ինչ՝ ո՛րչափ հաճոյ
 իցէ Լսող-ծոյ կրթութիւն համակեր-
 պութիւն համայն նորա, և հարարելուին
 Պէժ որ 'ի նմա :

Պատմէ կեսարիոս՝ թէ վանականի
 ումեմն շնորհեալ էր առ յայ երևելի պարգև
 սքանչելագործութե, մինչ զի ակտաժէտք
 լինէին բժշկեալ միայն մերձենալով 'ի
 հանդերձս նորա, կամ 'ի գօտին : Վանա-
 հայր նորա ուշ եղեալ եղելոցն, բայց և ոչ
 տեսանելով 'ի վանականն յայն մասնաւոր

ցոյցս իմն սրբակրօնուէ, կոչեաց զնա առանձինն, և հարցանէր զպատճառն՝ ոյր վասն գործէր Աճ ՚ի ձեռն նորա սքանչելիա բաղումն: Ետ պատասխանի, թէ պատճառս ինչ ոչ գիտեմ. քանզի ոչ ծոմապահեմ ես աւելի քան զայլս. ոչ խարաղանաբախ լինիմ առաւել, ոչ աւելի ճնշեմ, ոչ յերկարագոյն աղօթեմ, ոչ աշխատիմ, ոչ հսկեմ աւելի քան զնոսա: Չոր ասելն կարեմ զինէն՝ այս է. զի ոչ յաջողութիւն զիս ամբառնան, և ոչ ձախորդութիւն լեռցանեն. որ զինչ և զիպեսցի, ոչ խռովէ զիս կամ անհանդիստ առնէ. կայ մնայ հոգի իմ՚ի նոյնօրինակ խաղաղութե և յանդորբու յամենայն անցս՝ որչափ և այլադէպք իցեն, եթէ անձին առանձին, և եթէ այլոց: Յայնժամ ասէ ցնա վանահայրն. և ոչ արդեօք շփոթեցար փոքր ինչ յանցելումն աւուր, յորժմ Ազնուականն այն մեր թշնամի՝ հրձիգ արար զհամբարանոց մեր: Ասէ, ոչ բնաւ. ոչ դիտացի յանձին պղտորումն ինչ, վասն զի յանձնեցի զամենայն ՚ի ձեռս Այ, որով եթէ աջողակ ինչ իցէ, եթէ ձախողակ, եթէ սակաւ, եթէ բաղում, ընդունիմ միօրինակ դոհուք իբրեւ ՚ի ձեռանէ այ եկեալ: Յայնժամ ծանեաւ վանահայրն, թէ այն էր պատճառ հրաշագործ զօրութեն:

Պատմէ Պլոսիոս, թէ աղբատ ոմն մուրացիկ՝ այր կատարեալ վարուք՝ հարցաւ յածաբանէ ումեմնէ, թէ ի՞նչ եղև նմա

ստանալ զկատարելութիւն : Այսպէս ետ
պատասխանի . ես ընտրեցի յարիւ միայն
յնժայիկն կամս , և զիմ կամս այնպէս միա-
բանեցի այնմ , զի որչափ կամի Աճ , նոյն-
չափ ես կամիմ : Յորժամ քաղցն զիս տա-
ռապեցուցանէ , կամ ցուրտն վշտագնէ ,
գովեմ ես զԱճ : Օդ եթէ պարզ լինիցի ,
եթէ խիստ և մրկեալ , նոյնպէս գովեմ
զԱճ : Որ զինչ և իցէ տուեալ յայ կամ
թողացուցեալ գալ յիմ վերայ՝ աջողակ
կամ ներհակ , քաղցր կամ դառն և անա-
խորժ , առնում զայն ՚ի ձեռանէ նորա
խնդութիւն մեծաւ՝ իբրեւ ամենալաւ իմն ,
նուիրեալ զանձն իմ նմա խոնարհութիւն :
Ոչ դո՛ւրս բնաւ հանգիստ յիրս ինչ ուր ոչ
դոյր Աճ . և ահա դո՛ւրս զԱճ իմ , յորում
է իմ հանգիստ և խաղաղութիւն յաւերժա-
կան :

Նա ինքն Պլոսիոս պատմէ յաղագս սրբա-
կրօն Կուսի միոյ , թէ հարցեալ զիմօրդ
ստացեալ էր զկատարելութիւն , ետ պատաս-
խանի : Չամենայն վիշտս և զընդդիմակս
յանձն առի բաղմաւ համակամութեամբ
առ Աճ , իբրեւ ՚ի նորա ձեռանէն եկեալս ,
և ամենայն մարդոյ՝ որ անիրաւեցաւ յիս ,
կամ վիշտս ինչ հասոյց , փոյթ կալայ հա-
տուցանել առանձին իմն բարերարութիւն .
ոչ տրտնջեցի առ ոչ սակս խնոց տառապա-
հաց , այլ առ Աճ միայն զիմեցի , յորմէ
արագ ընկալայ քաջալերութիւն և մխիթա-
րութիւն :

Պատմէ Տաւերոս, թէ առ աղախին
 ամն Այնուիրեալ բովանդակ ընդ ձեռամբ
 նորա, յանձն լինէին բազումք՝ աղօթել
 վասն գործոց նոցա. և նա պատասխանէր
 կատարել, բայց մոռանայր երբեմն. այլ
 ըստ յանձնարարութեն կատարիւր ան-
 վըէպ զոր ինչ միանգամ խնդրեալ էին. որք
 և դառնային շնորհ ունել աղախնոյն Քնի,
 իբրև նորին աղօթիւք ընկալեալ ղխնդրելին
 իւրեանց. իսկ նա պատկառեալ ասէր,
 թէ Այն շնորհ կալցին, զի չէր ինչ արա-
 րեալ իւր: Եւ քանզի բազումք ընթանային
 առ նա այսու պատճառանօք, դանդատ
 կալաւ նա սիրողաբար առ Աճ, իբր զի ՚ի
 դուխ տանելով նոյ զամենայն զգործառ-
 նութիւնսն՝ որոց վասն մարդիկն աղօթս
 յանձնէին ինքեան, յետոյ զային շնորհա-
 կալու ինքեան լինէին, ուր ինքն չունէր ա-
 րարեալ ինչ: Առ որ ետ պատասխանի Տր,
 տես դուստր իմ. յորում աւուր ինձ ետուր
 զկամս քո, և ես զիմ կամս ետուքեղ. և
 թէև դու ոչ խնդրիցես ինչ յատուկ, բայց
 գիտելով իմ թէ այն քեզ հաճոյ է, կատա-
 րեմ զայն իբրև արդէն աղաչեցեալ ՚ի քէն:
 Ի վարս Հարանց պատմի, թէ շինակա-
 նի ուրումն անդք և այդիք պտղաբերէին
 բաղմարդիւն յոյժ քան զայլոցն. և հար-
 ցեալ յոմանց ՚ի նոցանէ՝ թէ զինչ իցէ
 պատճառն, ետ պատասխանի. մի թէ այդ
 զարմանայք թէ լաւագոյն են իմ արդիւնք
 քան զձերդ. վասն զի ունիմ ես զեղանակ

օդոցն որպէս կամիմ: Ընդ այս առաւել
ևս զարմացեալ նոցա, որպէս լինիցի այդ
հարցանէին: Առ որ կրկնեաց. ես ոչ
զայլ եղանակ կամիմ՝ բայց զոր Աճ կա-
մի. և որպէս ես զայ հաճոյն կամիմ, և
նա տայ ինձ զարդիւնս՝ զիարդ ես ախոր-
ժեմ:

Պատմէ Սևերոս սուլպիկիոս ՚ի վարս
սըյն Մարտինոսի եպիսկոպոսի, թէ զա-
մենայն ժամանակն զոր կեցեալ էր ընդ
նմա, ոչ ետես զնա բնաւ զայրացեալ, կամ
տրտմեալ, այլ միշտ խաղաղական և զը-
ռարթ. և պատճառ այսմ, վասն զի որ
զինչ և դիպէր նմա, ընդունէր զայն իբրև
՚ի ձեռանէ Այ եկեալ. որով յամենայնի
լինէր այ կամացն համակից, միօրինակ
բարեկրօւթիւ հոգւոյն և զըռարթութիւն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Յազագա իրաց ինչ՝ որչ հեշտին և չաղցր
Գործեն մեզ զիբնուիւն համայնե-
պոսէ ընդ համայն Լսարանօյ:

Լս գիւրին առնելոյ մեզ և քաղցր
զկրթութի համակամութե ընդ Այ, պի-
տոյ է զառաջինն յանդիման աչաց ունել
միշտ զհիմն զոր ՚ի սկզբան եղաք (զլ. անթ.)
թէ ոչ մի ինչ ընդդիմակ կամ միշտ հասաւ

նել կարէ մեզ՝ առանց անցանելոյ ընդ ձեռն Այ, և որ չեցէ սահմանեալ ՚ի կամաց նորա : Զայս ճշմարտութի ուսոյց Քն փրկիչ մեր ոչ միայն բանիւ, այլև իւրով օրինակաւն : Յորժամ ՚ի դիշերի չար շարանացն հրամայեաց սքն Պետրոսի՝ արկանել զսուրն ՚ի պատեանս, ած ՚ի վերայ .
 * Զբաժակն զոր ետ ինձ Հայր, ոչ ըմպիցեմ զնա : || (Յովհ. ԺԷ. 11 :) Ոչ ասաց, ըզբաժակն պատրաստեալ ինձ ՚ի յուզայէ, կամ ՚ի դպրաց և ՚ի փարիսեցւոց . վասն զի քաջ դիտէր՝ թէ նոքա մատուռակք միայն էին, որք ծառայէին ՚ի մատուցանել նմա զբաժակ հօրն . և զոր նոքա չարութեւ առնէին և առ նախանձու, Հայրն յաւիտեանական կարգաւորէր զայն ՚ի դարման ազգի մարդկան : Եւ նոյնպէս խօսեցաւ յետ այնր առ պիղատոս, յասել նորա թէ ունիմ իշխանութիւն ՚ի խաչ հանել զքեզ կամ արձակել : * Ոչ ունէիր՝ ասէ, դու իշխանութի ՚ի վերայ իմ և ոչ մի՝ եթէ ոչ էր տուեալ քեզ ՚ի վերուստ : || (Յովհ. ԺԺ. 11.) զոր և բացատրեն վարդապետք, թէ յանձնուստ կարգմանէն և ՚ի սահմանելոյն լինէր այն . մինչ զի ամենայնն զայր ՚ի վերուստ ըստ տնօրինելոյն Այ :

Զսոյն զայս զեղեցկապէս ասացին ժողովեալքն ընդ սքն Պետրոսի առաքելոյ . (Գործ. Դ. 26.) որք բացատրելով զասացեալն մարգարէին (Սաղմ. Է. 1.)
 * Զմէ՞ խռովեցան հեթանոսք, և ժո.

զուլուրդք խորհեցան 'ի սնոտիս . յանդի-
 ման եղեն թագաւորք երկրի, և իշխանք
 ժողովեցան 'ի միասին վասն տն, և վասն
 օծելոյ նորա : ॥ Առ այս 'ի վերայ բերեն .
 * Ժողովեցան արդարեւ 'ի քաղաքիս յայս,
 միկ 'ի վերայ սէյ որդւոյքո Յսի զոր օծերն՝
 հերովդէս և պոնտոս պիղատոս աղգօք և
 ժողովրդովք խորայէլի, առնել որչափ ձեռն
 քո և կամք յառաջագոյն սահմանեցին լի
 նել : ॥ Ոչ այլ ինչ առնել կարէին, բայց
 'ի գործ զնել զոր միանգամ 'ի խորհրդա-
 րանի ամենամբ Երրորդութեն սահմա-
 նեալ էր : Եւ տեսանեմք ահա, զի յոչն կա-
 մել Այ՛ բովանդակ իշխանութի հերովդի
 արքայի ոչ բաւական եղև բառնալ զկեանս
 նորա՝ այն ինչ տղայ գոլով. և թէպէտ ետ
 սպանանել զամենայն մանկունս մերձա-
 կայ գաւառին յերկեմենից 'ի խոնարհ,
 այլ զոր խնդրէրն՝ ոչ եղև կամագիւտ . զի
 ոչ էին կամք յայնժամ մեռանել նմա : Այլև
 հրէայք և փարիսեցիք կամեցան բազում
 անգամ ձեռն արկանել 'ի Քս, և սպանա-
 նել . և միանգամ հանին զնա 'ի գլուխ լե-
 րինն՝ յորոյ վերայ քաղաքն շինեալ էր՝ դա-
 հավէժ առնել զնա . և ասէ նր աւետա-
 րանն . * Եւ նա անցեալ ընդ մէջ նոցա
 գնայր : ॥ (Ղուկ . Դ . 30 .) Անցանէր ընդ
 մէջ նոցա հանդարտիկ, վասն զի ոչ այնօ-
 րինակ մեռանել ընտրեալ էր . որով և
 չկարէին առնել ինչ նմա : Յայլումնուագի
 քարկոծել զնա կամեցան, և ամբարձին

իսկ ձեռս քարձիգ լինել. այլ Քն փրկիչ մեր կացեալ անվրդով խօսէր ընդ նոսա և հարցանէր. * Բազում գործս բարիս ցուցի ձեզ 'ի հօրէ իմմէ. վասն որոյ գործոյ 'ի նոցանէ քարկոծ առնէք զիս : || (Յովհ. Ժ. 32 :) Ոչթողացոյց նոցա արկանել 'ի նա ձեռն, * զի չե էր հասեալ ժամ նորա : || (Անդ. Է. 30 :)

Այլ սակայն իբրեւ եհաս ժամն յորում սահմանեալ էր մեռանել, յայնժամ կարողացան առնել զոր ինչ Տըն կրել սահմանեալ էր, և յայնժամ ետ նոցա թոյլ. * Այս է ձեր ժամ, և իշխանութի խաւարի, || ասաց նոցա յորժամ երթեալ էին ըմբռնել զնա : (Ղուկ. իբ. 53 :) Յամենայն աւուր ընդ ձեզ էի 'ի տաճարին, և ոչ ըմբռնեցիք զիս. զի չէր հասեալ ժամն. արդ եկն եհաս, և աւասիկ աստ եմ : Ո՞րչափ ինչ արար անդ ուրեմն Սաւուղ՝ նախադիծ օրինակ այսոցիկ, քանի՞ ջանս 'ի կիր արկ, քանի՞ հնարս գործեաց առ 'ի ձեռս բերելոյ զդաւիթ : Թագաւորոմն իւրայէլի 'ի խնդիր ելեալ էր մարդոյ սուկականի իբրեւ լուոյ միոյ, որպէս Դաւիթ ինքնին ասէ. (Թադ. իդ. 20. և իդ. 15 :) Այլ 'ի վերայ ամենայնի այսորիկ ոչ յաջողեաց նմա. զոր և անային գիրն յայտնի զեկուցանելով տայ զպատճառն. * Ոչ մատնեաց զնա Տը 'ի ձեռս նորա : || Ահա՛ քեզ խնդրելին :

Վասն այսորիկ բարեգր ազդ առնէ նքն

Ախարիանոս 'ի վերայ բանին. * Մի տանիր զմեզ 'ի փորձութի. || Թէ զամենայն զմեր երկիւղ և զեռանդն և զարթնութիւն 'ի փորձութիւն և 'ի տառապանս՝ պարտ է դնել յԱճ. վասն զի ոչ դեն, և ոչ այլոք կարող է չար ինչ առնել մեզ, եթէ ոչ նախ տայցէ նմա Աճ իշխանութի:

Երկրորդ, Թէպէտ և այս ճշմարտութի բարւոք 'ի միտ առեալ, բաւական է և աղդոյ առ 'ի կապելոյ զմեզ յամենայնի ընդ կամս Այ, բայց ոչ յայսմ դադարել պարտ է մեզ, այլ յառաջ անցանել յայլ ինչ, որ և հետևումն է առաջնոյն, և զոր ծանուցանեն վարդապետք, և այս է. զի 'ի գիտելոյն Թէ ամենայն ինչ գայ 'ի ձեռանէն անյ՝ պարտիմք հաւանել ևս Թէ գայ առ 'ի մեր բարին և յօգուտ: Դատապարտելոցն պատիժք Թէ և յայ ձեռանէն գան, բայց ոչ 'ի շահ նոցա և 'ի դարմանս, այլ 'ի պատուհաս լոկ: Սակայն պատիժք և տառապանք առաքեալք յայ առ մարդիկ յաստի կեանս՝ եթէ առ արդարս, և եթէ առ մեղաւորս, ըստ որում է վստահանալ միշտ յանչափ բարութի և յողորմութիւն Այ, առաքին 'ի մեծագոյն բարին մեր, և զի այն է առաւել պատշաճեալ առ մեր հոգևոր փրկութի: Այսպէս խօսեցաւ երանուհին Յուդիթ առ ժողովուրդ իւր՝ յորժամ կայր 'ի տաղնապի և 'ի մեծ անձկութի պաշարեալ 'ի Թշնամեաց. * Ոչ եթէ զմեր մեղս ոչ խնդրեսցէ, այլ 'ի խրատել և

ուսուցանել տանջէ Թոր զմերձաւորս իւր : ||
(զԼ . Ը . 23 :) Ընդ ամենաբարի կամս՝ որ
պիտի է Այն , որ և սիրէն զմեզ առաւել
լապէս , ունիմք մեք վստահանալ աներկբայ՝
թէ ոչ կամի բայց զմեր բարին և զլաւա-
դոյնն , և որ անկազոյն է մեզ . զորմէ ըն-
դարձակ ևս յայտ արասցուք ՚ի յաջորդ
զլուխդ :

Երրորդ . որպէս զի առաւել պտղաբեր
լինիցի այս ճշմարտութի , և ազդողագոյն
առ ՚ի ստանալոյ զկատարեալ համակա-
մութի ընդ Այ , չէ բաւական գիտել և
հաւատալ սոսկ տեսութե մտաց՝ թէ ամե-
նայն ինչ դայ ՚ի ձեռանէն Այ , և ոչ հա-
ւատալ հասարակաբար վեր ՚ի վերոյ՝ իբր
զի այնպէս ասեն հաւատք , կամ զի այնպէս
ընթերցաք կամ լուսք . այլ պիտոյ է գոր-
ծականել և կենդանացուցանել զայս հա-
ւատս , զի ծանիցի և յանձին զգայցի գործ-
նական օրինակաւ . մինչ զի զամենայն ըզ-
հանդիպեալսն ընդունիցիմք իբր այն թէ-
նա ինքն Քն ՚ի լուր ականջաց և ՚ի տես
աչաց կացեալ ասէր . առնելալ՝ որդեակ՝
զոր եսն առաքեմքեզ . իմ կամք են՝ զի դու
առնիցես կամ կրիցես այժմ զայս կամ զայն
ինչ : Քանզի սովին օրինակաւ յոյժ դիւ-
րին լինի մեզ և քաղցր միաբանիլ ընդ կամս
Այ յամենայնի : Եթէ անձամբ երեւեալ
քեզ Քնի փրկչին մերոյ ասէր . տես որ
դեակ , իհա այս է զոր ՚ի քէն կամիմ ,
զայս տառապանս , զայս հիւանդութիւն ,

զոր այժմ կրիցես վասն իմ. յայտմ պաշտա-
ման կամ 'ի սպասաւորութե կամիմ՝ զի
ծառայիցես ինձ: Յայտնի իրք են, զի թէև
հրամայեալն լինէր կարի դժուարինն յիբս
աշխարհի, կատարէիր զայն մտադիւր կա-
մօք զամենայն կեանս քո, և բարեբաստիկ
զանձնդ վարկանէիր, զի հաճեցաւ Աժ
ծառայեցուցանել զքեզ յայն գործ. և զի
առ 'ի նմանէ քեզ հրամայի, զայն համա-
րէիր. քեզ լաւագոյն, և առաւել զիպաւոր
քեզ առ յաւիտենից փրկութիւն քո. և ընդ
այս ոչ երկբայէիր բնաւ, և ոչ խորհուրդ
ինչ թարմատար ընդ հակառակն զմտաւ
քով անկանէր:

Չորրորդ. պիտոյ է կրթել զմեզ յա-
ղօթս, և 'ի գործ վերածել զայս կրթութիւն,
փորելով 'ի խորս անդր իբր ամենահարուստ
հանքս՝ զնախախնամութիւն զհայրական
և զառանձնապարզեւ՝ զոր առ մեզ ունի
Աժ. քանզի այսպէս արարեալ, հասանի-
ցեմք 'ի գանձ անդր. զոր և 'ի յաջորդ գլու-
խըդ ունիմք պարզաբանել:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ:

Յաղագս հայրանան և մանաւոր Լուսնանստաւելի Լսարածոյ ատմել,
և յաղագս որդեանն ապաւինաւելի
չորդունել պարտիմ ատնա :

Ի մեծամեծ ճոխութեց անտի և ի զան
ձուց՝ յորս վայելեմք հաւատացեալքս, մի
է նախախնամունքն այն առանձին և հայրա-
կան՝ զոր ունի Աժ առ մեզ. որով աներկ-
բայ եմք թէ ոչ մի ինչ կարէ անցանել ընդ
մեզ թէ ոչ իցէ տնտեսեալ ի ձեռանէն նյ:
Սոյնպէս և մարգարէն ասաց Դաւիթ.
* Տէր, որպէս զինու հաճութեք քով պա-
կեցեր զմեզ : || (Սաղմ. Ե. 13 :) Կամք
յամենուստ պատսպարեալք ի բարի կա-
մացն նյ, մինչ զի չկարէ մտանել ի մեզ
ինչ մի՝ բայց միջնորդաւ նորա : Ուստի
չկայ մեզ երկնչել ուստեք. զի նա ոչ թո-
ղու մտանել կամ անցանել ինչ առ մեզ՝
բայց որ լաւագոյն է մեզ և յօգուտ :
* Ծածկեաց զիս ի խորանի իւրում յա-
ւուր չարի. ընդ յարկաւ արար զիս ի
ծածկոյթ խորանի իւրում, || ասէ արքայն
Դաւիթ. (Սաղմ. իգ. 5 :) յայտ արա-
րեալ թէ ի ներքին կողմն խորանի իւրոյ,
և ի սենեկի խորհրդոցն ծածկեալ ունի

դմեղ Աճ, և պահպանեալ թեոմբ իւրովը:
Ասէ դարձեալ առաւել քան զսոյն. * Ամ-
րացուցեր զնոսա 'ի ծածկոյթ երեսաց
քոց: || (Է. 21.) այսինքն է. ամրացուցեալ
'ի ծածկադոյն մասն երեսաց, որ են աչքն.
զոր և այլով բանիւ ասէ. (Ժ. 8.) * Պա-
հեա՛ զիս որպէս բիւ ական. || Իբրեւ թէ
առնել Այ՛ զմեղ բիւս աչաց իւրոց. զի ճըշ
մարտեացի և միւս ասացեալն. * Որ միւր
ձեռայ 'ի ձեղ, որպէս որ ընդհարկանիցի
ընդ բիւ ական իմոյ: || (Չաքար. ք. 8.)
Եւ ո՛ խորհել կարիցէ մեծահարուստ ինչ
քան զայս, առաւել պատուական, առա-
ւել մեծազորելի և ցանկալի:

Երանի էր մեղ եթէ քաջ ճանաչէաք և
'ի միտ առնուաք զայս. որչափ պաշտպա-
նութի և օգնականութի յանձինս զգայաք.
քանի՛ բարեյոյսք լինէաք և միսիթարեալք 'ի
կարիս մեր և 'ի տառապանս: Եթէ որդի
ոք յաշխարհի ունիցի հայր բաղմահարուստ
և հօր, ընտանի և սիրեցեալ յարբայէ,
քանի՛ քաջայոյս և անկասկած լինէր՝ թէ
յամենայն գործառնութիւնս պատահեալս
չպակասիցի նմա նպաստ և պաշտպանութի
հօր իւրոյ: Ապա որչափ իրաւացի ևս է
ուենել մեղ զայն վատահութիւն, ածեալ
զմտաւ թէ Հայր մեղ դնա ունիմք, յորոյ
'ի ձեռին կայ իշխանութի երկնի և երկրի.
և զի ոչ մի ինչ դիպի մեղ առանց անցա-
նելոյ նախ ընդ նորա ձեռս: Եթէ վատա-
հութի զայսպիսի ունի որդի ոք առ իւրն

հայր, և այնու չնայել յանհոգս, որչափ առաւելապէս ունել մեզ պարտ է առ նա՝ որ առաւել հայր է քան զամենայն հարս, և առ որ համեմատեալ այլոցն, ոչ իսկ արժանի են հայր անուանակոչութեն, այնու զի չեք գութք սիրոյ՝ որ 'ի համեմատութի դայցէ անայնոյն առ մեզ. որ յանչափս դեր 'ի վերոյ անցանէ քան զամենայն սէր՝ թէ յերկրաւոր հարս երբէք լինիցի: Ասան որոյ լիցուք քաջայոյսք և աներկբայելիք յայսպիսի հայր և 'ի տէր, թէ զոր ինչ առաքէ մեզ, այն յառաւել բարին մեր է և յօգուտ: Ասան զի սէրն զոր առ մեզ կրէ իւրով միածին որդւոյն, ոչ յայլ ինչ ստիպէ զնա՝ բայց հոգալ զբարին այնմ յորոյ 'ի սէրն մատնեաց զիւր որդին ընդ բռնութիցաւոց խաչին: * Որ յիւր որդին ոչ խնայեաց, այլ վասն մեր ամենեցուն մատնեաց զնա, զիարդ ոչ նուաւ հանդերձ զամենայնն շնորհեսցէ մեզ, || ասէ նք առաքեալն Պօղոս. (Հռում. Ը. 32 :) Որ զմիածինն ետ 'ի մահ նուիրեալ վասն մեր, զինչ ոչ առնիցէ վասն մեր. որ զառաւելն ետ, միթէ զփոքրն զլանայցէ: Եթէ զայս վստահութի ամենեքին ունել պարտին առ Աժ, քանի պատիկ ևս կրօնաւորեալն, զոր առանձինն ինքեան սեպհականեաց Աժ, և ետ 'ի նոսա զողի և զսիրտ որդւոց, շնորհեալ նոցա ուրանալ և լքանել զմարմնաւոր հարս իւրեանց, և զինքն ընտրել 'ի հայր. զոր սիրտ և զսէր հայրական, զոր հոգս և զխնա

մակալուծի առ այնպիսին ոչ ունիցի ԱՃ։
 * Հայր իմ և մայր իմ թողին զիս, և տէր
 ընկալաւ զիս։ ॥ (Սաղմ. ին. 10։) Զոր
 հայր բարեխնամ քեզ առեր փոխան այնմ
 զոր թողեր։ Առաւել ևս իրաւամբք և
 վստահութիւն կարող ես դու ասել։ * Տէր
 հովուեսցէ զիս, և ինձ ինչ ոչ պակասեալ
 ցի։ ॥ (Իբ. 2։) Զհոգս անձին իմոյ՝ և զա
 մենայն զիմոցն՝ յինքն ընկալաւ ԱՃ. վասն
 որոյ ոչ մի ինչ պակասեսցի ինձ։ * Ես աղ
 քատ և տնանկ եմ. ան խորհեալ զիս. օգ
 նական և պաշտպան իմ։ ॥ (Լթ. 18։)
 Այ՛ խորհելով վասն իմ ըստ ամենայն
 խնամոց, ո՞ ոչ սիրտեսցի, ո՞ ոչ հալեսցի
 սիրով նորա։ Դու Տէր, հոգս առեալ ան
 ձին իմոյ, այնչափ ինչ խնամ ունիս, որչափ
 թէ չկայր քեզ յերկինս և յերկրի խնամար
 կել զայլ արարած բաց յինէն։ Երանի՛ էր
 մեզ՝ եթէ խորազգած լինէաք յայս սէր,
 յայս խնամակալութիւն և ի թեարկութի
 հայրական և առանձնաւոր՝ զոր առ մեզ
 ունի ԱՃ։

Յայսմանէ իճմարիտ ծառայս ան ծնա
 նի մոտերիմ և որդիական ապաւինութիւն
 ինչ առ նա, որ և այնչափ մեծ է յովանս,
 զի ոչ է դտանել զորդի որ մարմնական այն
 պէս վստահացեալ ի խնամակալութիւն հոր
 իւրոյ, որպէս նոքա վստահ լինին յայ
 խնաման։ Վասն զի գիտեն թէ գութք ու
 րա ի վերայ իւրեանց՝ առաւել են քան
 զհայրականն, նա և առաւել քան զմայրա

կան, որ սովորաբար դորովական ևս է. որպէս և Աճ ինքնին ասէ զայս բերանով եսայեայ. (խթ. 15.) * Միթէ մոռանայցէ՞ կին զմանուկ իւր, կամ թէ ոչ գթասցի 'ի ծնունդս որովայնի իւրոյ. և եթէ մոռանայցէ զայս կին, սակայն ես ոչ մոռացայց զքեզ : Ահաւասիկ 'ի վերայ ձեռաց իմոց նկարեցի զպարիսպքո, և առաջի իմ ես դու յամենայն ժամ : || Որպէս թէ ասէր պարզաբար, 'ի վերայ ձեռաց կրեմ զքեզ, և ունիմ լիշտ առաջի աչաց առ 'ի խնամ ածել և պահպանել. զոր և այլով դորովական իմն օրինակաւ բացայայտէ 'ի ձեռն նորին մարգարէի յասելն. (խդ. 3.) * Ընտրեալդ յորովայնէ, և խրատեալք 'ի մանկութէ : || Ոչ իբրեւ յօտարածինս հայիմ 'ի ձեզ՝ ասէ, այլ իբրեւ 'ի հարազատս՝ յարգանդէ ընտրեալս, և տղայաբար սնուցեալս յիմ ձեռն, որպէս մայր ծնող լինելով ձեզ տուն և բազմոց և պարիսպ՝ յամենայն պէտս դարմանիչ : Վասն այսր պատճառի ծառայքն նյ այն պէս մեծայուսութեամբ կեան, և այնչափ նպաստս և օգնականութի գտանեն յամենայնի, զի ոչ խռովին կամ անհանդիստ լինին 'ի պէսպէս պատահմանց կենացս. և որպէս երեմիաս ասէ (ժէ. 8.) * Յամէ երաշտութե մի երկիցէ : || Սիրտ արդարոց ոչ կրէ ամբօխումն, ոչ կորուսանէ զհանգիստ իւր և զանդորրութի ըստ զանազան դիպուածոց. վասն զի գիտեն թէ ոչ խմբք

մարթ է դիպիլ առանց կամաց հօրն իւրեանց. և մնան բարեհաճք և վստահասիրտք 'ի սէր և 'ի բարութիւն նորա՝ թէ զամենայնն առնիցէ յառաւելագոյն բարի իւրեանց. և թէ զոր ինչ միանգամ բառնայ 'ի նոցանէ ըստ միոյ մասին, փոխատրէ նոցա ըստ այլ մասին՝ յայնպիսի իրա որ առաւել 'ի պէտս է նոցա :

Յընտանի և յորդիական վստահութէ աստի արդարոց առ ԱՃ՝ ծնանի յողոջ նոցա խաղաղութին և հանդարտութի և աներկիւղութին մեծ՝ զոր ունին, ըստ որում ընթեռնուլ է յեսայի (լէ. 18.) * Եւ բնակեսցէ ժողովուրդ իմ 'ի քաղաքին խաղաղութե, և բնակեսցէ յուսով, և հանգիցեն մեծութիւն : || Այելչաբար լծորդէ մարգարէն զխաղաղութի ընդ յուսոյ, գոլով միոյն ընթացակից առ միւսն. վասն զի յուսոյն զհետ գայ խաղաղութին, և որ յաճ մեծաշոյս է, չունի երկնչել ուստեք, կամ խռովիլ իւրիք. զի օգնական իւր ունի զԱՃ, և իւր ապաւէն նա է. վասն որոյ ասէր մարգարէն. * Խաղաղութի յայս և 'ի սոյն ննջեսցուք և զարթիցուք. զի դժու տէր միայն առանձին յուսով քո բնակեցուցեր զմեզ : || (Սաղմ. 7. 9. 10.) Արդարեւ խաղաղութի կամք ասէ 'ի քուն և յարթնութեան. վասն զի յուսով ողորմութե քո յապահոյ վեցեր զկեանս մեր :

Եւ ոչ միայն զխաղաղութիւն մեծ ներգործէ այս որդիական ապաւինութիւն,

այլև մեծի խնդութե՛ն է արարող և զուարթութե՛ն, ըստ ասացելոյ Առաքելոյն առ Հռովմ. Ժե. 13. * Այլ անձ յուսոյ լի արասցէ զձեղ ամենայն խնդութե՛ք և խաղաղութե՛ք, առաւելուլ ձեղ յուսով, զօրութե՛ք հոգւոյն սբյ : || Հաւատալն մեր՝ թէ գիտէ՛ Ա՜ծ զոր միանգամ առնէ, և թէ առ ՚ի մեր բարի զայն առնէ, տայ մեղանծութիւն լինել ՚ի շիութմանց անտի, յանձկութեցն և ՚ի յուզմանց՝ զորս կրեն կշռադատողքն զիրս ըստ մարմնոյ աչաց. մանաւանդ թէ տայ մեղ կալ խնդութե՛ք մեծաւ յամենայն դիպուածս. և որչափ առաւելուցու որ յայսմ վստահութե՛ն, նոյնչափ և ՚ի հոգեւորական խնդուեն առատանայ. իբր զի առաւել վստահանալով և սիրելով, առաւել ևս հանդարտիկ և անկասկած է՝ թէ ամենայն ինչ դառնալ ունի իւր ՚ի բարիս. և ոչ այլազգ ինչ կարող է հաւատալ և յուսալ յանբաւ բարութե՛ն և ՚ի սիրոյն Ա՜յ :

Այս է որ յանդորրու պահէր զսուրբն և աներկիւղս ՚ի մէջ վշտաց և վտանգաց. որք ոչ ՚ի մարդկանէ երկնչէին, և ոչ ՚ի դիււաց, ոչ ՚ի գազանաց, և ոչ յայլ անողայ արարածոց. զի գիտէին թէ առանց թոյլ տալոյ և կամաց ան ոչ կարէին մերձենալ առ նոսա : Որպէս Ծրն Աթանաս պատմէ յաղագս երանելոյ հօրն Անտոնի, թէ երեւցան նմա երբեմն դեք ՚ի կերպս կերպս պահուցանողս, և ՚ի կերպարանս ամեհի

կենդանեաց՝ առիւծուց, վագերց, ցլուց, օձից և կարճաց, շուրջ պատեալք զնովաւ, և սպառնալով ճիրանօք և ատամամբք, մոնչելով և շչելով ահագինս, իբր այն թէ անդէն կլանել զնա կամիցին։ Իսկ սուրբն ծաղը արարեալ զնոսա ասէր. եթէ էր ՚ի ձեղ կարողութի, մինդ ՚ի ձէնջ բաւական էր յարձակիլ ՚ի վերայ մարդոյ միոյ. այլ զի տկարք էք, ան բառնալով ՚ի ձէնջ զգորութի, հնարիք բազմաժողով խուժանաւ զիս ահաբեկել։ Արդ՝ եթէ ՚ի նոնէ տուել է ձեղ իշխանուի յիմ վերայ, աւասիկ եմ, ծախեցէք զիս. ապա թէ իշխանուի ոչ ունիք՝ կամ հրաման յայ, զի աշխատիք տաւրապարտուց։ Ահա բարեք տեսանել է յայսմ զխաղաղութին և զարիութին մեծ՝ զոր ՚ի սբ հայրն Անտօն ներգործէր զիտելն թէ առանց այ կամացն առնել ինչ ոչ կարէին, և ինքն յայն կամս միաբան կայր։ Այսպիսի օրինակս բազումս ունիմք յեկեղեցական պատմութիս, որպէս և յաղագս սբ հօրն իգնատիոսի պատմի, թէ ՚ի նաւել նորա երբեմն ՚ի հռովմ, յարեաւ մրրիկ սաստիկ՝ մինչև խորտակիլ կայմին ՚ի հողմոցն բռնութէ, և կտրատիլ բազում պարանաց. և ամենեցուն յահի ըմբռնեալ պատրաստէին առ ՚ի մահ, իբր զժամ օր հասին մերձ տեսանելով։ Յայնմ բազմաւ տանդ վայրի՝ ուր ամենեքին ՚ի դողմանս կային առ մահուն տազնապի, սբ հայրն աներկիւղ կայր, մի ևեթ խիղճ զայն ու

նելով, զի թուէր նմա՝ ոչ ըստ արժանւոյն
Ժառայեալ Այ, որչափ պարտն էր . իսկ
յայլում ամենայնի ոչ ունէր երկիւղի
պատճառ . * Ձի հողմք և ծով հնազանդին
սմա : ॥ (Մատթ . Ը . 27 :) Առանց այ
հրամանի և կամացն ոչ ամբառնան ալիք ,
ոչ փոթորիկք , և չկարեն հեղձուցանել
զոք :

Արդ՝ յայս մտերիմ և որդիական վստա
հութի առ Աճ, և յայս անդորրութիւն
և աներկիւղութի ժամանել շնորհօքն այ
փութալի է մեզ , կրթութիւն համակամու
թենն ընդ Այ, ՚ի խորս անդր իջանելով ա
ղօթիւք , և մտածութիւն ամենառատ խնա
մակալութենն այ առ մեզ՝ հայրականին և
առանձնաւորին : Հաւաստեալ գիտեմ ես՝
զի ոչ մի ինչ կարէ պատահել , և ոչինչ
բնաւ զօրեն առնել ինձ մարդիկ , կամ
դեք , կամ այլ ինչ արարած , առաւել
քան զոր անձ կամիցի , կամ թողացուսցէ
նոցա . հասպա , լիցի յիս այդ վաղվաղակի ,
ոչ հրաժարեմ , և ոչ զայլ ինչ կամիմ բայց
զկամս Այ :

Ընթեռնութիւն յաղագս սրբուհւոյն Գել
տրուտայի , թէ զհաստատութիւնն որա և
զանվեհեր վստահութիւն՝ զոր ունէր յամե
նախնամ ողորմութիւն Այ, ոչ երբէք նուա
զեցուցանել կարացին՝ ոչ վտանդք , ոչ նե
ղութիւք , ոչ կորուստ ընչից , ոչ այլ խա
փանարարք , այլ և ոչ մեղք և սպկասութիւք
իւր . քանզի վստահացեալ էր աներկբայա

պէս՝ թէ ամենայն ինչ յաջողակ կամ ընդ-
դիմակ դառնային՝ ի նորա բարին յանձային
տեսչութէն : Եւ Տէրն ասաց միանգամ առ
այս նք կուսան . անկասկած ապաւինու-
թիւն՝ զոր ունի մարդ առիւ , հաւատալով
թէ իսկապէս կարող եմ , դիտեմ և կամիմ
անլրէպ օգնել նմա յամենայնի , ընդ սիրտ
իմ հարկանի , և այնպէս բուռն առնէ
իմումս զթուութե , մինչ զի ըստ իրաց ինչ
կասիմ առնել նմա շնորհս՝ սակս ախորժ-
մանցն զոր յանձին զգամ ի տեսանելն զնա
կախեալ զինէն , և զի առաւելուցուն վաս-
տակը նորա . բայց և չկարեմ՝ անտես առ-
նել ի շնորհաց իմոց , և ոչ հատուցանել
որպէս ես կամիմ , և ըստ մեծի սիրոյն՝
զոր ունիմ առ նա : Խօսի նա ըստ մերում
եղանակի , որպէս թէ ի սիրոյ կալանա-
ւորեալ իցէ :

Պատմի յաղագս սրբուհւոյն Մեղիւ-
դեայ , թէ ասաց նմա Քն : Մեծապէս հա-
ճոյ է ինձ տեսանել՝ զի մարդիկ վստահա-
նայցեն ի բարութի իմ , և բարւոյ ակնու-
նիցին . զի որ միանգամ ունիցի առ իս խո-
նարհ ապաւինութիւն , գտանիցէ յինէն
շնորհս ի կեանս յայս , և ի հանդերձելումն
բարի արարից նմա՝ առաւել քան զար-
ժան իւր : Որչափ առաւել բարեյոյս լինի-
ցի որ առիւ , նոյնչափ առաւելագոյն ընդու-
նիցի . զի անհնար է թէ ոչ առնուցու մարդ
յինէն զայն ինչ՝ զոր արժանապէս հաւա-
տայցէ և յուսասցի ընդունել . որովհետեւ

ես ինքն խոստացեալ եմ զայն : Ասան այս
սորիկ օգուտ է մարդոյ՝ զի յուսալով և
սպասելով յինէն մեծամեծ բարեաց , յիս
վստահացեալ կայցէ : Նա ինքն սրբուհին
Մեղիլտա հարցեալ առ Քն, որ իցէ պատ-
ճառ գլխաւոր առ ՚ի հաւատարոյ յանճառ
բարութիւն նորա , լուաւ պատասխանի .
Հաւատա՛ աներկմիտ՝ թէ այնպէս ընկա-
լայց դեղ յետ մահուքո , որնքս հայր ըն-
դունի զիւր ամենասիրելի որդեակ . և ոչ
գտաւ երբէք հայր այնչափ հաւատարիմ
՚ի բաշխել զստացուածս իւր միակ որդւոյն,
որպէս ես հաղորդեցից քեզ զբովանդակ
զիմ բարիս, և զիս ինքն : Որոք հաստատու-
թիւ և խոնարհ սիրելութիւ հաւատայ այսմ
յիմմէ բարութիւ , երանելի լինիցի :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Յաղագս Գեղեաց ինչ և օրինակաց ԾԲ
Գրոյ՝ որովք օգնիմք սպանալ զայս
Տպերճութիւն և զորդիական վապա-
հութիւն առ ԼԺ :

Նախառաջին արժան է տեսանել զհա-
սարակաց սովորութի Նահապետացն ա-
ռաջնոց , որք Այ ընծայէին զամենայն
զպատահմունս՝ ընդ որ ճանապարհ , կամ
ընդ որ ձեռն և գային : Պատմէ սրբազան

գիրն, 'ի ծնունդս . զլ. խբ. թէ եղբարք
Յովսէփու մեկնեալք հանդերձ ցորենովն
զոր գնեցին յեգիպտոս, և զի Յովսէփ պա-
տուիրեալ էր իւրում հաղարապետին՝
դնել 'ի բերան քրձի իւրաքանչիւր զարծա-
թըն՝ զգին ցորենոյն այնպէս կապեալ, որ-
պէս և բերեալն էին, 'ի դադարել նոցա
յիջաւանի ուրեք, կամէին տալ կերակուր
զրաստուցն 'ի ցորենոյ անտի զոր տանէին.
և մին 'ի նոցանէ բացեալ նախ զքուրձ իւր՝
ետես անդէն զծրար արծաթոյն, և պատ-
մեաց այլոցն. որոց և բացեալ զիւրաքան-
չիւր քուրձ՝ դտին նոյնպէս զարծաթ իւր-
եանց : Ասէ անտանօր գիրն, թէ շիոթեալ
նոցա յիրեարս ասէին . * Զի՞նչ է այս
զոր արար ընդ մեզ Աճ : ॥ Ե՛րբ արդարեւ
կշռելոյ արժանի, զի ոչ ասացին . դաւ է
այս՝ նիւթեալ մեղ, զըպարտութիւն ինչ
ծածկեալ կայ աստանօր : Ոչ ասացին, թէ
յանհոգութիւն հաղարապետին մնացեալ է
արծաթն իւրաքանչիւր յիւրում քրձի .
ոչ ասացին, թերեւս կամեցաւ ողորմութի
առնել մեղ արծաթովն : Այլ նոյն ընծայե-
լով զգործն՝ ասացին. զի՞նչ կամիցի այս լե-
նել՝ զոր արար ընդ մեզ Աճ, խոստովա-
նեալք թէ քանզի և տերեւ անգամ ծառոյ
ոչ շարժի առանց կամաց նոյն, ապա և այս
գործ ոչ է հանդիպեալ՝ բայց ըստ նոյն կա-
մացն :

'ի դնալն Յակոբայ յեգիպտոս, յայց
եղեալ նմա Յովսէփ որդւովն իւրովք,

եհարց զնա ծերունին, սորա զինչ ենքո: Ետ
 պատասխանի. * Որդիք իմ են, զոր ետ ինձ
 Աժ աստ. || (ԽԷ. 9:) Նա ինքն Յակոբ
 յորժամ ընդառաջ ելեալ եղբօր իւրում
 Եսաւայ, հարցաւ ի նմանէ յաղագս ման
 կանցն զոր ածէր, արար պատասխանի.
 * Մանկունք իմ են, որովք ողորմեցաւ Աժ
 ծառայի քում: || (ԼԿ. 5:) Եւ ի մատու
 ցանել նմա պատարագս ինչ, ասաց. * Առ
 զօրհնութիւնս իմ զոր մատուցի քեզ. զի
 ողորմեցաւ ինձ Աժ, և է իմ ամենայն ինչ: ||
 (ԼԿ. 11:). Օրհնութիւն անկոչ զընծայսն.
 զի օրհնելն ան է բարիս առնել. և ասէ
 թէ տուիչ ամենայն իրաց՝ նա է: Եւ դար
 ձեալ, յորժամ Դաւիթ դնայր ծանրա
 ցասումն՝ յապականել զտուն Նաբաղայ,
 կին նորա Աբիգիա աճապարեալ ընդա
 ռաջ Դաւթի պատարագօք հանդերձ առ
 ի ցածուցանելոյ զնա, ասաց Դաւիթ.
 * Օրհնեալ ան ան իսրայէլի, որ առա
 քեացն զքեզ այսօր այսր ընդառաջ իմ. . .
 չերթալ յարիւն: || (ան. թագ. ին. 32:)
 Իբր ասել կամէր. ոչ եթէ դու եկիր առ
 իս, այլ ան առաքեաց զքեզ՝ արդելու
 զիս ի մեղանչելոյ. նմա եմ պարտապան
 վասն այսր շնորհաց, և եղիցի նա օրհնեալ:
 Այս հասարակաց բարբառ էր սրբոցն այ
 նոցիկ, և սոյն արժան էր լինել մերս:

Բայց առաւել մօտ եկեալ, սխրալի իմն
 է առ մերս առաջարկութիւն պատմութիւն
 յաղագս Յովսեփայ նահապետի՝ զոր յիշե-

ցաք. որ 'ի ստրկութի վաճառեցաւ ոմանց
 վաճառականաց եղիպտոսի՝ յիւրոցն եղ-
 բարց յուզելոց 'ի նախանձուէ, ոչ կամե-
 լով զի իշխան հրամանատար լինիցի նոցա
 ըստ որում ցուցեալ էր յերաղի: Սակայն
 նոյն ձեռնարկ՝ զոր կալան նոքա 'ի կործա-
 նումն Յովսեփայ, զի մի իշխանութե հա-
 սանիցէ, արբանեկեաց Այ առ 'ի վար ար-
 կանել զխորհուրդս անային յառաջատե-
 սութեն, արարեալ զի լինիցի իշխան նո-
 ցա, և ամենայն երկրին եղիպտոսցոց:
 Այսպէս խօսեցաւ նա ինքն Յովսեփ առ
 եղբարս իւր՝ յորժամ յայտնեցաւ նոցա, և
 նոքա զահի հարեալ խռովեցան ընդ իրսն:
 * Մի ինչ տրամիք՝ ասէ, և մի խիստ թու-
 եացի ձեզ զի վաճառեցիք զիս այսր. քանզի
 'ի փրկութիւն առաքեաց զիս ան առաջի
 ձեր. . . առ 'ի թողոյ ձեզ զաւակ յեր-
 կրի, և կերակրել զձեր մնացորդս մեծա-
 մեծս: Եւ արդ՝ ոչ եթէ դուք առաքեցէք
 զիս, այլ Աճ: || (Ծննդ. խե. 5. 7. 8.)
 Եւ զկնի ասէր դարձեալ. (Ծ. 19.)
 * Դուք խորհեցարուք զինէն 'ի չարութի,
 և Աճ խորհեցաւ վասն իմ՝ ի բարութիւն.
 որպէս եղև իսկ յաւուրս յայսմիկ, զի
 կերակրեցի ժողովուրդ բազում: || Արդ՝
 ո՞ ոչ ապաւինեսցի յԱճ օրինակուս այ-
 սու. ո՞ երկիցէ 'ի խորհրդոց մարդկան, և
 'ի փորձանաց աշխարհի, գիտելով զի յար-
 մարեալք են 'ի բարի, և դան 'ի ձեռանէն
 ան: Զայն հնարս՝ զոր մարդիկ 'ի ձեռն

առնուն առ 'ի հալածելոյ զմեզ , և չարիս
հասուցանելոյ , Աժ 'ի գործ արկանէ առ
'ի մեր բարին և յառաջադիմութի : * Ամե-
նայն խորհուրդք իմ հաստատեսցին . և ամե-
նայն զոր կամիմ արարից , || ասէ բերանով
եսայեայ (խց . 10 :) Յաժեաց դու յայս-
կոյս և յայնկոյս . այլ 'ի կատարածին հարկ
է կատարիլ կամացն նայ . նա զամենայն
զձեռնարկս ուղղեսցէ յայս վախճան :

Սբ Ոսկեբերանն յուշ առնէ միւս ևս
հանգամանս 'ի պատմութեն Յովսէփայ՝
անկաւոր մերում առաջարկութես . զորոյց
արկեալ զմատուռակէն փարաւոնի՝ թէ
զիւրդ յետ հաստատելոյ անդրէն յիշխա-
նուե իւրում մոռացաւ զՅովսէփ՝ զմեկ-
նիչ երազոյն իւրոյ զամս երկուս , թէպէտ
և խնդրեալ էր կողկողադին յիշել զնա և
միջնորդել առ փարաւոն : Համարիցիս
արդեօք , ասէ նբ վարդապետն , թէ առ
դիպուածոյ լեալ իցէ մոռացումնս . ոչ
դիպուած , այլ խորհուրդ և տեսեսութի
նայ էր , որ սպասէր դիպօղ ժամանակի և
պատեհութե առ 'ի հանելոյ զՅովսէփ 'ի
բանտէ անտի մեծաւ պատուով և շքով .
վասն զի եթէ մատուռակն յիշէր զնա փու-
թով , թերեւ իւրով իշխանութեն ազա-
տեալ էր զնա՝ լռիկ մնջիկ , առանց լսելոյ
և տեսանելոյ զնա փարաւոնի : Բայց զի
Այ կամք էին՝ ոչ այնպէս ելանել նմա
յարդեղանէն , այլ մեծաշուք և իշխանա-
բար , թոյլ ետ մոռանալ զնա մատուռա-

կինն ամն երկուս . որպէս զի հասանելով
դէպ ժամանակի երազոցն փարաւոնի, 'ի
ստիպելոյ իրացն նորին հրամանաւ ելանի-
ցէ մեծափառութեւ, որ և եղև իսկ՝ առ 'ի
լինելոյ Ծր բովանդակ երկրին եղիպտաց-
ւոց : Քաջ գիտէ ԱՃ, ասէ Ոսկերերան,
իբրև ամենիմաստ արուեստաւոր՝ քանի
ժամանակ պիտի 'ի հօւր կալ ոսկւոյ, և
երբ հանել զայն արտաքս :

Ունիմք յառաջին դիրս Թագաւորաց
միւս ևս պատմութիւն, յորում առաւելա-
պէս բացափայլէ տեսչութիւն Այ յիրս մա-
նունս և դուղնաքեայս : Ասացեալ էր ԱՃ
առ մարգարէն Սամուէլ, թէ ցուցանե-
լոց է նմա զայր որ 'ի լինել Թագաւոր իս-
րայէլի, զոր և օժանիցէ . * Վաղիւ 'ի սոյն
ժամ առաքելից առ քեզ այր յերկրէն բե-
նիամնի, և օճցես զնա իշխան 'ի վերայ ժո-
ղովրդեան իմոյ իսրայէլի : ॥ (զլ. թ. 16:)
Իսկ առաքելոյն եղանակ եղև այսպիսի .
կորնչին էջք հօրն Սաւուղայ, և ասէ ցորդի
իւր՝ գնալ 'ի խնդիր իշոցն . առնու սաւուղ
ընդ իւր զմի 'ի ծառայիցն, և գնան ընդ
դաշտս և ընդ բլուրս, և ոչ գտանեն ինչ
նշան : Կամեցաւ Սաւուղ դառնալ յետս,
կասկածեալ գուցէ յերկար դեգերելով
հայր իւր 'ի հոգս լինիցի վասն իւրեանց .
այլ ծառայն ասէր՝ մի դառնալ 'ի տուն
առանց իշոցն . և զի կայր յերկրի անդ այր
ոմն Այ, որ էր Սամուէլ Մարգարէն,
առ նա երթիցուք ասէ, և պատմեսցէ մեզ

յաղազս իշոցն : Այսու պատճառանօք չոքան նոքա գտանել զՍամուէլ . և իբրև մերձ եղեն առ մարդարէն, ասէ ցնա ԱՃ .
 * Ահաւադիկ է այրն՝ զորմէ ասացի քեզ եթէ նա իշխեսցէ ժողովրդեան իմում : ॥
 (Թ. 17 :)

Բա՛րէ՛ ծածուկ դատաստանաց Այ . հայրն առաքէր զսաւուղ 'ի խնդիր իշոցն . իսկ ԱՃ առաքէ զնա առ Սամուէլ՝ օծանել 'ի Թադաւոր : Ո՞րչափ այլադան են խորհուրդք մարդկան 'ի խորհրդոց այ . քանի՞ օտար էր 'ի մտաց սաւուղայ և հօր նորա՝ երթալ յօծումն Թադաւորութե : Ո՛վ , որչափ օտարաբար խորհիս բաղում անդամ և դու , և հայր քո , և մեծաւոր քո , քան զոր տնտեսէ ԱՃ . որում ոչ այնչափ միտ դնես դու , անտի իսկ կազմէ ԱՃ զոր ինքն կամի : Ո՛չ առանց այ կամացն կորեան էջն . ո՛չ ըստ դիպուածոյ եղև չգտանել զնոսին սաւուղայ , կամ խրատ պատանւոյ ծառային երթալ հարցանել ըզմարդարէն վասն նոցա , այլ էր ամենայն կարդաւորութի և խորհուրդ Այ , որ ընդ այսպիսի ճանապարհ առաքէր զսաւուղ առ Սամուէլ առնուլ զօծումն Թադաւորութեն , ըստ որում հրամայեալ իսկ էր նմա : Ապաքէն հայր քո խորհեցաւ առաքել զքեզ յուսումն 'ի Սիվիլիա , կամ 'ի Սալամանքա , որպէս զի քաջ վարդապետացեալ , յաջողեսցէ քեզ եղանել 'ի պաշտօն ինչ և կեալ պատուականութի : Բայց

ոչ այնպէս վճարեցաւ . այլ Աճ առաքեաց
զքեզ անդր ընդունել 'ի տուն իւր , և 'ի
կրօնաւորութի : Յորժամ Օգոստինոս դնայր
'ի հռովմայ 'ի միւլան , խորհէր ինքն՝ որպէս
և Սիմաքոս քաղաքապետ որ զնա առաքէր ,
զի երթեալ ուսանիցի զճարտասանութի :
Բայց ոչ այն էր . այլ առաքէր զնա Աճ
առ նրն Ամբրոսիոս , զի դառնայցէ 'ի մո-
լորութեցն :

Զմտաւ ածցուք միանգամ զայլևայլ
եղանակս կոչմանց , և զմանր մանր հանգա-
մանս՝ երբեմն ըստ կարծելոյ մեր անյար-
մարս իսկ , որովք Աճ 'ի կրօնաւորութիւն
ձգեաց զայս ոք , և զայն : Հիացնումն է ար-
դարեւ . տեսեալ զի թէ ոչ հանդիպեալ էր
այս ինչ մանրիկ պարագայ , կամ այն ինչ
մնոտի իրք , ոչ եղեալ էիր դու կրօնաւոր .
և սակայն բովանդակն խորհուրդ Այ էր
և ճարտարութի առ 'ի ձգելոյ զքեզ 'ի կրօ-
նաւորութի : Յնչ լիցի այս իբրեւ 'ի հարեւ-
անցի՝ առ այնոսիկ , որոց փորձութի հա-
սանէ երբեմն՝ որպէս թէ իւրեանց կոչումն
չիցէ յայ , այնու զի թեթեւ պատճառանօք
ինչ յաջողեաց այն : Պատրանք են այդ
դիւին՝ քոյոյ թշնամւոյ , մախացելոյ ընդ
վիճակն յոր գտանիս . ապա թէ ոչ սովոր-
ութի է Այ 'ի կիր առնուլ զայնպիսի
անցս առ վախճանն՝ զոր ինքն ընտրէ յիւր
մեծագոյն փառս , և յառաւել բարին և 'ի
շահ քո : Ոչ 'ի պատճառս իշոցն այնոցիկ
վարէր Աճ . * Միթէ զեղանց ինչ փոյթ է

այ : || (ան . կորն . Թ . 9 :) Այլ կամի զի
այսպիսի ճանապարհաւ հասցէ քեզ Թա-
գաւորել , որպէս Սաւուղայ . զի ծառայ-
ելն այ՝ է Թագաւորել :

Յետ այնորիկ՝ յորժամ Սամուէլ մար-
գարէ զնաց յանձակոյս կողմանէ յանդիմա-
նել զՍաւուղ ՚ի պատճառս անհնազան-
դութեն՝ զոր գործեալն էր ոչ ջնջելով զա-
մաղէկ , ըստ որում Այ՝ հրամայեալ էր ,
և յետ կշտամբելոյն՝ զԹիկունս դարձու-
ցեալ ՚ի բաց դնայր , Սաւուղ բուռն հա-
րեալ կալաւ զկրկնոցէն Սամուէլի , զի մի
երթիցէ ՚ի բաց , այլ ը՛ նմա աղօթեսցէ առ
Ած : Եւ ասէ զիրն (ան . Թագ . ԺԵ . 27 .)
Թէ մնաց ՚ի ձեռին սաւուղայ կոտորակն
կրկնոցին սամուէլի ՚ի պատառումնէն : Ո՞
ոչ համարիցի Թէ այն պատառումն և բա-
ժանիլ կոտորակին՝ ՚ի կրկնոցէն Սամուէլի՝
բերումն էր զիպուածոյ , իբր զի սաւուղ
քարշեաց զայն , և զուցէ հնոտի ևս էր :
Այլ սակայն պատահեաց յառանձին
տեսչութէն և ՚ի կարգմանէն Այ՝ , նշանա-
կեալ այնու զմերժումն Սաւուղայ ՚ի Թա-
գաւորութէն վասն մեղաց իւրոց : Ուստի
տեսեալ սամուէլի զոր եղեն՝ ասաց . * Պա-
տառեաց Տի՛ զԹագաւորութիդ ՚ի ձեռաց
քոց յիսրայէլէ այսօր . և տացէ զդա ըն-
կերի քում լաւագունի քան զքեզ : ||
(ԺԵ . 27 :)

՚ի նոյն յառաջին զիրս Թագաւորաց
պատմի , Թէ Սաւուղ պաշարեալ ունէր

միանգամ դժուարիթ և զարս իւր՝ շուրջա-
նակի, մինչ զի անյոյս լինել դաւթի ապրե-
ցուցանելոյ զանձն : Եւ ահա յայնմ անձ-
կութե պահու՝ հրեշտակ շտապաւ հասա-
նէ առ Սաւուղ, ծանուցանել թէ փղշտա-
ցիք մոտեալ 'ի սահմանս իւր՝ աւար հար-
կանէին և աւերէին զամենայն ինչ . որով
հարկ եղև սաւուղայ թողուլ զպաշա-
րումնն, և ընթանալ 'ի կարևոր դործ-
անդր, և այնպէս զերծաւ դաւիթ : Ահա
ոչ ը դիպուածոյ եղև մուտ և արշաւանն
փղշտացւոց, այլ 'ի խորհրդոց Այ ապրե-
ցուցանել այնու զդաւիթ :

Յայլում նուազի նախարարք փղշտաց-
ւոց հեռացուցին 'ի բանակէ իւրեանց
զդաւիթ, բռնադատեալ զԱնքուս արքայ՝
զի հրամայեսցէ նմա դառնալ 'ի տեղի իւր.
Թէպէտ և ինքն Անքուս մտադիւր տանէր
զնա ընդ իւր, կարի վստահացեալ 'ի նա :
* Յաչս նախարարացն ոչ թուիս դու բար-
ւոք : || (Իթ. 6 :) Կարծի թէ դիպուա-
ծով իցէ այն խորհուրդ նախարարացն . ոչ
այդպէս, և ոչ վասն այնր պատճառի զոր
նորայն խորհէին, այլ առանձին տեսչու-
թեամբն Այ : Վասն զի դարձ արարեալ
Դաւթի, ետես զի ամաղեկացիք այրեալ
էին զսիկելակ քաղաք իւր, և 'ի գերութի
տարեալ էին զամենայն կանայս և զման-
կունս՝ 'ի փոքուէ մինչև ցմեծ, այլև զկա-
նայս իսկ դաւթի : Զկնի պնդեցաւ նոցա
դաւիթ, և կոտորեաց զնոսա, թափեալ

յինքն զամենայն աւարն և զգերին, ոչ պակասելով և ոչ միոյ ուրուք. զոր ոչ կարող էր առնել դաւիթ, եթէ նախարարք ոչ հեռացուցեալ էին զնա 'ի բանակէ իւրեանց: Ահա 'ի սոյն պատճառ կարգեաց ԱՃ զայն խրատ, թէպէտև նոքա զայլ դիտաւորութի ունէին:

Նաև 'ի պատմութեան Եսթերայ ակնյայտնի երևի առանձին տեսչութիւն Այ 'ի մանրամասն իրս: Որչափ տարօրինակ էին եղանակքն 'ի կիր առեալք յայ առ 'ի ազատելոյ զհրէական ժողովուրդն յանդորմ հրամանէ Արտաշեսի արքայի: Որով ճանապարհաւ ընտրեաց զԵսթեր 'ի թագուհի, 'ի բաց հանելով զԱսթինէ. և 'ի հրէական ազգէ կամեցաւ լինել նմա, զեմիջնորդ վասն հրէիցն լինիցի առ յապա: Կարծի դիպուածով իմն գիտացեալ Մուրդքէի զդաւադրութի ոմանց այլոց նիւթեալ ընդդէմ Արտաշեսի, և նորա յայտնել զայն, և արքայի անքուն լինել զղիշերն, և տալ ընթեռնուլ զմատեան յիշատակաց ժամանակի իւրոյ՝ զեսթափեսցի, և հանդիպիլ ընթերցուածոյն որ յաղաղա դործոյն մուրդքէի: Այս ամենայն ոչ դիպուածով ինչ անցանէին, այլ գերազանց խորհրդովք Այ, և առանձին տեսչութիւն, կամելով այսոքիւք նպաստիւք փրկել զժողովուրդ իւր: Զայս նա ինքն մուրդքէոս առաքեաց ազգ առնել Եսթերայ, որ ոչ իշխէր մտանել և խօսել

առ արքայ, իբր զի չէր կոչեցեալ, ասէ .

* Եւ ո՞րիսկ զիտէ եթէ 'ի ժամանակի յայսմիկ թագաւորեցեր . || (հ. 14.) ասել կամի . ո՞րիտէ՝ վասն այն թագաւորեցեր յայսմ ժամանակի, զի կարիցես ձեռն տալ յառաջիկայ վտանգիս :

Բաղում են այլեւ այսպիսի օրինակք 'ի նք Գիրս, և յեկեղեցական պատմութիւս, որով խրատիմք՝ Այ ընծայել զամենայն պատահմունս, և յանձն առնուլ զնոյնս իբրև 'ի ձեռանէ նյ եկեալս 'ի մեծագոյն բարի և 'ի շահ մեր : Պատմի 'ի գիրս Տեղեկութեց սբյն Աղեմայ գործ ինչ յարմար 'ի մեր առաջարկութի : Սիմոն մոգ յանդիմանեալ լինէր 'ի սբյն Պետրոսէ . և 'ի հռովմ նքն Բառնաբաս դարձուցեալ էր 'ի հաւատս զԱղեմէս, որոյ զնացեալ առ նքն Պետրոս, ծանոյց նմա զդարձումն իւր, և խնդրէր մարդիլ 'ի բանս հաւատոյ . ասէ նմա նքն Պետրոս . 'ի դէպ ժամու հասեր . վասն զի սահմանեալ է առ վաղիւ վիճել ինձ հրապարակաւ ընդ սիմոնի մոգի . անդ տեսանիցես զմեզ, և լուիցես զոր կամիս : Եւ 'ի ժամուն մոխն երկու աշակերտք առ նքն Պետրոս և ասեն . Սիմոն առաքեաց ասել՝ թէ գործ ինչ 'ի վերայ հասեալ, յապաղէ վիճաբանութիւնն այլեւ երիս աւուրս . ընդ որ հաճեցաւ և նքն Պետրոս . բայց տեսեալ զի Աղեմէս տխրեցաւ յոյժ, ասէ ցնա . զի է քեզ որդեակ, զի տխուր տեսանեմ զքեզ : Ետ պատասխանի կղեմէս .

գիտեա՛հ հայր, զի կարի տրտմեցայ ընդ յա-
պաղումն վիճաբանուեն, որում ցանկայի
առ վաղիւն լինելոյ: Ի փոքր դիպուածոյ
աստի պատճառս առեալ նքն Պետրոս,
արար նմա բանս երկար ասելով. Գիտա-
ցիր ո՞րդեակ, զի հեթանոսաց է՝ ի չաջո-
ղել իրացն ըստ իւրեանց կամի՝ վրդովիլ
սաստիկ. բայց մեք որք գիտակ եմք թէ Աժ-
առաջնորդէ և տնտեսէ զամենայն, պար-
տիմք կալ ի մխիթարութի մեծ և ի խա-
ղաղութի. և գիտեա՛հ որդեակ իմ, զի յա-
ռաւել բարի քեզ եղև այս. վասն զի եթէ
արդ լեալ էր վիճաբանութին, ոչ բարւոք
խմանայիր դու, բայց յետ աւուրց լաւ ևս
խմանայցես. զի յայս միջոց ժամանակի
հրահանգեցից զքեզ, և յետոյ առաւել
հասու լինիցիս, և առնիցես պտուղ
առատ:

Այլ կնքել կամիմ զբանս օրինակաւ
ինչ ի մերոց աստի, զոր ունիմք ի վարս
նք հօրն Իգնատիոսի, և պայծառ երևի ի
նմա ասացեալս մեր. այն է՝ յաղագս գնա-
լոյ նք հօրն Փրանչիսկոսի քաավերեան յար-
ևելեան հնդիկս. արդարև արժանի խորհե-
լոյ են եղանակքն՝ որովք եղև գնալ առնս
այ ի հնդիկս: Ի սոյն առաքելութի անուա-
նեաց նք հայրն Իգնատիոս զերկոսին հարս
զՍիմոն ռոտրիկվէց, և զՆիկողայոս պո-
վատիկլիս: Առաջինն թէպէտև կրէր
զտենդ քառօրեայ, եմուտ վաղվաղակի ի
ինաւ դէպ ի Փորդօկալ. և առ երկրորդն

գրեցաւ՝ դալ 'ի Վալապրիայէ 'ի հռովմ' . որ և եկն , բայց տկարացեալ 'ի չքաւորութէն , 'ի վտաց և յաշխատութեց ճանապարհին , հիւանդագին և ցաւադնեալ 'ի միումոտին . մինչ զի յորժամ եհաս 'ի հռովմ' , և դեսպանն Պետրոս Մասկարեքնաս 'ի նմին ժամանակի պատրաստեալ էր դառնալ 'ի Փորդօկալ , ոչ կարացեալ սպասել առողջանալոյ նորա , բայց չկամելով ևս մեկնիլ առանց այլոյ քարոզի , հարկ եղև փոխանակ հօրն Պովատիկլեայ դնել զհայրն Ֆրանչիսկոս քաւլէրեան՝ բարեբաղդիկ վեճակաւ . որ և ուղեկից եղև վաղվաղակի ընդ Դեսպանին 'ի Փորդօկալ : Դիպուած իմն կարծի այն՝ զի ոչ նախ որոշեալ Քաւլէրեանն , այլ Պովատիկլիա , ապա 'ի պատճառս փութով ուղևորութեն՝ լտեղին փոխանորդեաց Քաւլէրեանն . բայց ոչ այնպէս է , այլ 'ի մեծ խորհրդոցն Այ , որ սահմանեալ էր առնել զնա Առաքեալ դաւառացն այնոցիկ : Եւ այն դարձեալ , զի հասեալ նոցա 'ի Փորդօկալ , և տեսեալ զճաղմապատիկ պտուղն՝ զոր առնէին , կամեցան արգելուլ զնոսա անդ . մինչև որոշեցաւ միումն 'ի նոցանէ անդէն դադարել , և միւսումն անցանել 'ի հընդիկս : Եւ ահա միւսանդամ ընդ պատահմամբ իմն անկանիլ գործառնութեն . այլ առ Այ չիք պատահումն . բայց հուսկ յետոյ վեճակեցաւ Քաւլէրեան հօրն անցանել 'ի հնդիկս . զի այն էին կամք այ , և

այնպէս սահմանեալ էր Տէրութի նորա,
 իբր պիտանի առ ՚ի շահ հոգւոցն այնոցիկ՝
 և ՚ի մեծ փառս իւր : Ապաքէն զիցեն մար-
 զիկ ՚ի միտս որ զինչ և կամին, և յառաջ
 վարեացեն ընդ ճանապարհ զոր ախորժեն .
 այլ Աճ զնոյն զայն առնուցու գործի կա-
 տարելոյ զխորհուրդս իւր, և զի առնիցէ
 զայն՝ որ առաւել պատշաճ է քեզ, կամ
 այսմ և այնմ, միանգամայն մեծագոյն փա-
 ռաց իւրոց զիպող :

Արդ՝ այսպիսիք, և այլովք ևս նման տա-
 րացուցիւք՝ թէ ՚ի սբ գրոց, և թէ յորոց
 հանապազ տեսանեմք և զփորձ առնումք
 յայլս և ՚ի մեզ ինքեանս, պիտոյ է ջան
 դնել ՚ի հաստատել և ՚ի տպացուցանել ՚ի
 սրտի մերում զորդիականն ապաւինութի
 ազօթիւք և մտածութբ, և յայսմ կրթու-
 թե պարտիմք կալ անդադար, մինչև զդա-
 ցեմք ՚ի սրտի զառաւել ընդելական և զոր-
 դիական վստահութինն առ Աճ : Գիտեա՛
 ստուգիւ, զի որչափ մեծ ապաւինութբ
 ընկենուս զքեզ ՚ի ձեռս ան, այնչափ ա-
 ռաւել անկասկած լինիցիս . և ընդ հա-
 կառակն՝ մինչև ժամանեալ քո յայս որ-
 դիական վստահութի, ոչ ունիցիս բնաւ
 զխաղաղութի ճշմարիտ և զանդորրութի
 սրտի . զի առանց այնր՝ ամենայն ինչ խռո-
 վեսցէ դքեզ և լբուսցէ : Ապա մի այլևս
 յապաղեսցուք արկանել զմեզ բովանդակ
 ՚ի ձեռս ան, և ՚ի նա վստահիլ . որպէս
 խրատէ սբ առաքեալն Պետրոս . * Զամե-

նայն հոգս ձեր ընկեցէք 'ի նա . զի նա է որ
 հոգայ վասն ձեր : || (Թ. պետ. ե. 7 :)
 Այլև մարգարէն . (Սաղմ. ծի. 23 .)
 * Ընկեա՛ 'ի Տէ՛ր զհոգս.քո , և նա կերակրէ
 զքեզ : || Դո՛ւ Տէ՛ր , ցայնվայր սիրեցեր զիս ,
 մինչև ետուր զքեզ վասն իմ բողորովին 'ի
 ձեռս անողորմ դահճաց՝ առնել ընդ.քեզ
 զինչ և կամիցին . որպէս և տսէ Ղուկ .
 (իի. 25 .) * Եւ զՅէ՛մ մատնեաց կամաց
 նոցա : || Զինչ մեծ իցէ՛ եթէ ես տաց զիս
 և արկից բովանդակ ոչ յանողորմ ձեռս ,
 այլ 'ի դորովականա՛ որպիսի են քոյդ . որով
 զի առնիցես ընդ իս որ.ինչ.քեզ հաճոյ է ,
 աներկբայ գոլով թէ այն լիցի ինձ լաւն և
 առաւել վայելչական : Յանձին կալցուք
 և մեք զայն դաշն՝ զոր Քս՝ փրկիչ մեր արար
 ընդ սրբուհւոյն Վատարինեայ սենացոյ .
 որում բաղում գորովանս առնելով Տէ՛ր , և
 պարգևս , ընդ որս և զգերազանցն զայն
 եցոյց՝ երևել նմա յաւուր միում և ասել .
 * Դո՛ւստր , դու զինէ՛ն խորհեաջիր , և ես
 զքէ՛ն խորհեցայց հանապազ : || Ո՛ր , դեղե-
 ցիկ է դաշնս , փոխանակութի՛ ընտրելի . և
 քանի՛ շահեկանութիւն մեծ իցէ այս վասն
 անձանց մերոց : Ահա զդաշն այսպիսի առ-
 նէ Տէ՛ր ընդ իւրաքանչիւր 'ի մէնջ . մոռա՛
 դու զքեզ . թող 'ի բաց զխորհուրդս.քո .
 և որչափ առաւել մոռանայցես զանձնդ՝
 առ 'ի յիշելոյ զնձ , և 'ի նա ապաւինելոյ ,
 նոյնչափ մեծ արասցէ զւեր խնամս 'ի վե-
 բայ.քո : Արդ՝ ո՞ ոչ առնուցու յանձն զսի-

բողական զայս և զահաւէտ դաշն . որ և
այն է եղեալն հարսին ընդ իւրումն փե-
սայի , * Ես եղբօրորդւոյ իմոյ , և առ իս
դարձ նորա : ॥ (Երգ . 5 . 10 :)

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԲ .

(Ը) Է ո՛րչափ օգտահար և հապարեալ է յա-
բել զաղօթան ընդ հրեռաւնէ համաէա-
ճաւեան ընդ Լսպոստոյ , և զխորդ
պիտոյ է իջանել յիւր ճանաւնս , ինչև
թաճանել յերբորդ աստիճան համաէա-
ճաւե :

Պատմէ Յովհաննէս բուսպրորիոս այր
գիտնաւոր և բարեկրօն՝ յաղագս սրբասէր
կուսի միոջ , թէ համարս տալով վասն աղօ-
թից իւրոց՝ խոստովանահօր իւրում և
հօրն հոգեորի , որ և էր մեծ ծառայ Այ
և աղօթական յոյժ , կամէր ուսանել ՚ի
նմանէ , և ասէր թէ զկրթութի իւր յա-
ղօթս առնէր ՚ի վերայ վարուց և չարչարա-
նաց Քնի փրկչին մերոյ . յորմէ առնոյր
պտուղ՝ ճանաչել զանձն և զախտս և զկիրս
իւր , այլև ցաւ և կարեկցութի ընդ չար-
չարանս Քնի : Ասաց խոստովանահայրն .
արդարեւ բարի է այդ . բայց կարող է որ
առանց երեւելի առաքինութե ունել կա-

բեկցուի և աղէտս ընդ Քսի շարչարանսն ,
 իբր այն որ 'ի սիրոյ լոկոյ ոք՝ և 'ի բնաւոր
 ըղձմանէն զոր ունի առ բարեկամս՝ կարե-
 կից լինիցի վշտաց նորա : Եհարց Աոյսն .
 եթէ ոք լայցէ զօրհանապազ զմեղս իւր ,
 իցէ այս ճշմարիտ բարեպաշտութի : Ետ
 պատասխանի խոստովանահայրն . և այդ
 նոյնպէս բարի է , բայց ոչ գերազանց . քան
 զի իբք զաղիբք բնաբար իմն բերեն զգուանս
 և զգթկամութի : Արկին եհարց Աոյսն .
 եթէ իցէ ճշմարիտ բարեպաշտութի խոր-
 հել զպատիժս դժոխոց , և զփառս արքայու-
 թե : Ետ պատասխանի . և ոչ այդ է գեր-
 ամբարձ և վսեմական ինչ . վասն զի բնու-
 թին ինքնին զարհուրի և խորշի 'ի տաղու-
 կալեացն և 'ի ցաւեցուցչաց , և սիրէ և
 խնդրէ զխորժականն և զփառաւորս .
 մինչ զի եթէ առաջի նկարէին ինքեան
 զբաղաք մի զուարճալի և բաղմաւայել , ա-
 պաքէն ցանկայր և այնմ : Յայսպիսի բա-
 նից դնաց սրբասէր կոյսն անմխիթար և
 նեղեալ , ոչ գիտելով յոր իրս պարապե-
 ցուցանել զիւր աղօթսն՝ որ առաւել հա-
 ճոյ իցէ Այ : Յետ սակաւուց երեւցաւ
 նմա մանուկ մի գեղեցիկ , որում պատմեաց
 կոյսն զվիշտս իւր՝ իբր անփարատելիս իմն
 կարծելով : Ասէ ցնամանուկն . մի այդպէս
 խօսիր . գոյ քեղ մխիթարիլ . երթ ասա՛
 ցհայր քո հոգևոր : Բարեպաշտութիւնն
 ճշմարիտ հաստատեալ կայ յուրանաւ և
 յարհամարհել զանձն , և նուիրիլ բովան

դակ 'ի ձեռս Այ, յամենայն իրս 'ի տրա-
մականսն՝ որպէս 'ի յաջողականս, պնդա-
պէս յնժ միացեալ սիրովն, և լծորդեալ
ղիւր կամս ողջոյն ընդ կամաց Այ յիրս
ամենայն: Խնդալից եղեալ Կուսին, չո-
քաւ. պատմեաց զայս հոգևոր հօր իւրում.
որ և ետ պատասխանի. ահա այդ է խըն-
դրելին, և 'ի դոյն ունիս պարապեցուցա-
նել զաղօթս. վասն զի յայդմ է ճշմարիտ
սէրն ան, յորմէ և մերն զարգանալ և կա-
տարելութի:

Ասի և յաղագս այլոյ ուրումն Սրբու-
հւոյ, թէ ուսոյց նմա Աճ յաճախ կրկնել
զայն բան տէրունական աղօթիցն. * Եղի-
ցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: ||
Եւ վասն սբյ կուսին Գետրուդայ պատմեն
թէ շարժեալ առ 'ի յայ կրկնեաց երբեմն
երեքհարիւր վաթսուն և հինգ անդամ
զբանն Քնի. Ոչ իմ կամք, այլ քոյդ լիցի-
և դիտաց թէ մեծապէս հաճոյ եղև այն
Այ: Ապա զհետ երթիցուք և մեք օրինա-
կացս այսոցիկ, 'ի սոյն արկեալ 'ի կիր զա-
ղօթս մեր, և հանապազորդեալք 'ի կրթու-
թես յայսմիկ:

Բայց զի լաւ ևս յաջողեսցի այս՝ և բա-
ղում պտղով, երկու ինչ նախ ազդ առ-
նել արժան է: Առաջին, թէ այս կրթու-
թի հարկաւոր է առաւելապէս վասն ժա-
մանակի ձախորդութեց, և 'ի հասանել
դժուարին իրաց, և որ հակառակ են
մարմնոյ մերում. վասն զի յայսպիսի դէպս

առաւել կարեւոր է առաքինութիւն, և լաւ
 ևս ցուցանի յայնժամ սէրն առ Աճ: Չոր
 օրինակ, թաղաւորն 'ի ժամանակի խաղա
 ղութե ցուցանէ զիւրն բարերարութի առ
 զօրականսն 'ի վարձատրելն և տալ պարգևս
 նոցա, իսկ զօրականք 'ի ժամ պատերազմի
 ցուցանեն զիւրեանց սէր և զյարգ՝ մարտն
 չելով և մեռանելով վասն նորա: Սոյնպէս
 թաղաւորն երկնաւոր 'ի ժամանակի մխի
 թարութե և պարգևատրութեց տայ մեզ
 ճանաչել որչափ սիրէ զմեզ, և մեք 'ի
 վշտամբերութե առաւել քան թէ 'ի բա
 րօրութե և 'ի մխիթարութե ցուցանեմք
 որչափ սիրելին զնա: Վայելչաբար ասէ
 հայրն Աւիլա վարդապետ, թէ գոհանալ
 զայ 'ի մխիթարութե՝ ամենեցուն է. բայց
 'ի վշտս գոհանալն և 'ի ձախորդութիւնս՝
 սեպհական է բարեացն և կատարելոց, և
 է սա երգաձայնութի ինչ ախորժալուր և
 քաղցր 'ի լսելիս նայ: 'Ի ձախողական առա
 ւել արժէ միանգամ ասել, Գոհութիւն
 Այ, կամ, Օրհնեալ է Աճ, քան թէ 'ի
 բարեբախտութիսն՝ հաղար գոհութիք և
 օրհնութիք: Վասն այսորիկ նծային դիրն
 զարդարսն օրինակէ 'ի կարկեհան՝ յասելն
 Սիրաքայ. (ԼԷ. 7.) * Ակն կարկեհանի 'ի
 զարդ ոսկւոյ. || քանզի այս քար ազնիւ՝ լոյս
 տայ առաւել 'ի գիշերի քան 'ի տունջեան:
 Սոյնպէս այր արդար, և ճշմարիտ ծա
 ռայն նայ առաւել լուսամիայլէ և ընտիր
 հանդիսանայ 'ի նեղութիս և 'ի տառա

պանս՝ քան ՚ի յաջողուածս : Այսու մա-
սամբ գովէ նք զիրն զերանելին Տօբիթ .
իբր զի ՚ի թոյլ տալոյն ւնյ՝ յետ այլոց բազ-
մաց տառապանաց կորուսեալ նորա և
զտեսութին , ոչ տխրեցաւ ինչ հակառակ
Այ, և ոչ նուազեաց իւրք յիւրմէ հաւա-
տարմութէ և ՚ի հնազանդութէն . այլ
եկաց անշարժ և աննուաղելի , գոհացեալ
զւնյ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց՝ վասն
կուրութեն , որպէս և վասն տեսութեան .
զնոյն արար և Յովբ երանելի ՚ի տառա-
պանս իւր :

Արդ՝ յայս և մեզ ջանալ ՚ի նմանութի
արժան է , ասէ նքն Օգոստինոս , * Որպէս
զի յամենայնի նոյն կայցես , եթէ ՚ի յաջո-
ղակս , և թէ ՚ի ձախողակս . || նոյնպէս լի-
նել քեզ խնդամիտ և անթերի ՚ի ժամ ձա-
խորդութե , որպէս յաջողութե . * Իբրև
զձեռնն , որ նոյն է՝ եթէ ՚ի թիզ տարա-
ծեսցի , եթէ ՚ի բուռն ամփոփեսցի : ||
Չեռնն տարածեալ թզաչափ , և կամ
կծկեալ ՚ի բուռն՝ նոյն է . այսպէս և ծա-
ռային ւնյ պարտ է նոյնօրինակ մնալ ՚ի
ներքս հոգւոյն , թէ և արտաքուստ թուիցի
ներեալ և ցաւագին : Այլև յառաջինսն
ասի զԱստուծոյ փիլիսոփայէ , թէ յամե-
նայն եկեալ հասեալ դիպուածս՝ որչափև
դժպատեհք և բաղմապիտիք էին՝ ինքն կայր
մնայր նոյնպիտի . որպէս Աիկերոն ասէ :
* Աստուծոյն ոչ որ ետես զուարթագոյն ,
կամ տխրագոյն . ՚ի մեծի անհաւասարուե

բախտին եկաց հա հաւասար մինչև յեւս
կենաց : ॥ Ապա ուրեմն ոչ մեծ ինչ իցէ ,
եթէ մեք քրիստոնեայք և կրօնաւորք փոյթ
յանձին ունիցիմք ժամանել յայն՝ յոր ժա-
մանեաց այր հեթանոս :

Երկրորդն՝ զոր ազդ առնել ունիմք՝ այս
է . ոչ բաւական է զհամակամութիւն ընդ
Այ ունել անորոշ հասարակաբար . զի
այդ դիւրին իմն է . ո՞ր է որ չասիցէ թէ
կամիմ ընդ զկամս նյ յամենայնի . բարիք
և չարք օր ըստ օրէ ասեն ՚ի Հայրմերն ,
եղիցին կամք քո , որպէս յերկինս և յեր-
կրի : Աւելի քան զդոյն պահանջի աստա-
նօր . և հարկ է մանր կրկտել , իջանելով
յայն իրս մասնաւորս՝ յորոց վշտանալ մեզ
մարթ է , եթէ պատահիցին . և չէ պարտ
դադարել՝ մինչև դժուարութիւն ամենայն
յաղթեսցին , և մինչև չմնալոյ այլ ևս իրիք՝
որ արդել արկանիցէ միանալոյ մեզ և յա-
րակցելոյ ընդ կամացն նյ յամենայնի ,
այլ զի խրախուսել կարիցեմք յոր ինչ
միանգամ ընդդէմ մեզ ելանիցէ :

Բայց ոչ ընդ այս պիտոյ է շատանալ ,
այլ ջանալ պարտիմք յառաջ անցանել
առանց առնելոյ տեղի , մինչև զգայցեմք
յանձինս զախորժումն և զբերկրապատար
խնդութի ընդ կատարումն Այ կամացն ՚ի
մեզ , թէպէտև վշտօք լինիցի , և ցաւօք , և
արհամարհանօք , որ և է երբորդ աստիճան
համակերպութե . վասն զի գոն յայսմ
զանազան աստիճանք՝ մի քան զմի բարձրա-

դոյն և կատարեալ. զորս վերածել մարթէ յերիս գլխաւորս, ըստ օրինակին՝ զոր վարդապետքն ասեն յաղագս առաքինութեան Համբերուն։ Առաջինն է, յորժամ զվտացուցիչն հանդիպեալս ոչ ցանկայ մարդ, ոչ սիրէ, այլ խորշի ևս. բայց կամի առաւել յանձն առնուլ՝ քան թէ մեղքինչ գործելով փախչել յայնցանէ։ Այս է աստիճանն ստորին, և ընդ հրամանաւ. մինչ զի եթէ զգայցէ մարդ ցաւս և տրտմութի ընդ վերահաս չարիսն, և ՚ի կալն հիւանդ հառաչեսցէ, աղաղակեսցէ առ սաստկութեան ցաւոցն, կամ լայցէ զմահ ազդականաց, այլ ՚ի վերայ այսր ունել կարօղ է զայս համակամութի առ Աճ։

Երկրորդ աստիճանն է, յորժամ թէ և ոչ ցանկայ մարդ չարեացն եկելոյ, և ոչ ընտրէ զայն, բայց ՚ի դաւ նոցա ընդունի և տանի յօժարակամ, իբր զի է կամք և հաճոյք նայ։ Այս երկրորդ աստիճանն յաւելու յառաջինն զմտադիւրութիւնն ինչ և զախորժումն առ վշտալիսն վն սիրոյն նայ, և զի կամի տանել՝ ոչ սոսկաբար ՚ի պարտեաց հրամանին ՚ի կրել, այլ զի և կրելն առաւել հաճոյական է Այ։ Առաջին աստիճանն տանի համբերութիւն. երկրորդն յաւելու զպատրաստ և զհշտեալ տանելն։ Իսկ երրորդ աստիճանն է՝ յորժամ ծառայն նայ առ մեծի նմսիրութենն ոչ միայն ժուժկալէ և ընդունի կամակար զտառապանս և զնեղացուցիչս առաքեալս

յայ, այլ ցանկայ այնց, և խնդայ առաւելապէս 'ի նոսա՝ ըստ այ կամացն գոլով որպէս վասն Առաքելոցն ասէ նքն Ղուկաս, թէ * Գնային խնդալով յերեսացատենին. զի վասն անուանն Տն արժանի եղեն անարգելոյ: || (Գործ. ե. 41:) Եւ նք առաքեալն Պողոս ասէր. * Լի եմ միսիւ թարութիւն, առաւելեալ եմ ուրախութիւն յամենայն նեղութիւն մեր: || (Բ. Կորն. Է. 4:) Եւ յաղազս այսր առ եբրայեցիան գրելով գովէ յասելն. * Եւ զյափշտակութիւն ընչից ձերոց խնդութիւն ընկալարուք. քանզի զիտէիք թէ լաւ ևս ստացուածս ունիք անձանց յերկինս, ուր կանն և մնան: || Ժ. 14:

Արդ՝ պարտ է և մեզ ջան դնել զի հասանիցեմք շնորհօք Տն 'ի տանել խնդութիւն և զուարթութիւն զնեղութիւն և զլնդդիմակս որ 'ի վերայ դան. ըստ որում և նք առաքեալն Յակոբոս ասէ յիւրում կաթողիկէին. * Ամենայն ուրախութեան արժանի համարիջիք եղբարք, յորժամ 'ի պէսպէս փորձութե 'ի մէջ անկանիցիք: || (իմ. 2:) Այնչափ մեծարգոյ և անուշակ լինելոց են մեզ կամքն այ և հաճոյք, զի սովաւ իբր համեմաւ քաղցրասցի մեզ ամենայն դառն: Համօրէն տառապանք և տրիսրականք աշխարհի դառնայցեն մեզ 'ի քաղցր և 'ի համեղ, այնպէ լինելով կամաց և հաճոյից Այ: Այս իսկ է՝ զոր ասէ նքն Գրիգոր մեծն. (զիւրք Է. բարոյ:) * Եթէ միտք առ Աճ ուղղեսցին ուժգին դիտաւորութիւն,

զամենայն որ 'ի կեանս յայս դառն ինչ
իցէ՝ քաղցր վարկանի . զամենայն զվշտա-
յուցիչ՝ համարի հանգիստ . մահուամբ իսկ
փոխադրիլ ըղձանայ . զի լիապատար կե-
նացն ստացող լինել մարթասցի : ॥

Սրբուհին Կատարինէ սենացի՝ 'ի բանսն
զոր զրեաց յաղագս դերաստիճան կատա-
րելուէ առն քրիստոնէի , ասէ թէ 'ի բազ-
մաց անտի ուսմանց՝ զոր ընկալաւ յիւրմէ
խանդակաթ փեսայէն 'ի Քնէ , մի էր և
այս՝ զի հաւատացեալն շինեսցէ իւր սե-
նեակ ամուր՝ կամարաձև , և այն է կամփն
անձային . 'ի նմա փակեալ կացցէ մնացէ
հանապազ , մի բնաւ արտաքոյ ձգիցէ՝ մի
զաչա , մի զոտս , մի զձեռն , այլ միշտ 'ի ներքս
առանձնացեալ իցէ , զօրէն մեղուի՝ յոր-
ժամ 'ի փեթակի իւրում կայ , կամ մար-
գարտի ծածկելոյ 'ի խեցւոյ իւրում . զի
թէպէտև 'ի սկզբանն անձուկ երևեսցի սե-
նեակն , բայց յետոյ ունիցի 'ի նմա ընդար-
ձակութի , և առանց ելանելոյ անտի փո-
խեսցի յօթեանսն մշտնջենաւորս . և 'ի սա-
կաւ ժամանակի շահեսցի զայն՝ զոր արտա-
քոյ այնր բազում ժամանակաւ չէ մարթ
'ի ձեռս բերել : Արդ՝ արասցուք և մեք
սոյնպէս , և սոյն եղիցի մեր հանապազորդ
կրթութի , ըստ երգոց . Թ . 16 . * Եղբորոր-
դին իմ ինձ , և ես նմա : ॥ Յերկու յայս
բանս ևեթ գոյ կրթութի վասն բոլոր կե-
նաց . զորս և պարտիմք կրել միշտ 'ի բերա-
նի և 'ի սրտի :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԳ .

Յաղագս պատրաստաշանուելէ և համա-
համուելէ առ ԼԺ, զոր կրօնաւորի
ունել պարս է առ 'ի Գնալ և հալ
յոր և իցէ կողման աշխարհի՝ որ
հնազանդութիւն առաքելացէ զնա :

Որպէս զի բազմարդիւն մեզ առնիցեմք
զկրթութի համակամութեն ընդ Այ, և
զոր ասացաքն՝ 'ի գործ արկանիցեմք, ժամ
է ասել որոշաբար ինչ ինչ 'ի գլխաւոր
իրացն՝ յորս կրթել ունիմք զմեզ, և ապա
անցցուք յայլ ընդհանուր բանս՝ ամենե-
ցունց պատշաճեալս : Ասան որոյ սկիզբն
արասցուք արդ 'ի մասնաւոր ինչ իրաց՝ որ
կան 'ի մեր Սահմանադրութիւնս . քանզի
պահանջն իրաւունք՝ զի կրօնաւորն յայնս
ցուցանիցէ առաւելապէս զիւրն առաքի-
նութի և զկրօնաւորութի. և կարօղ է իւ-
րաքանչիւրոք յարմարել զայն ուսումն
յայլ ևս նմանս՝ որ կան 'ի կրօնի իւրում,
կամ 'ի սեպհական կարգին :

Յեօթներորդ մասին Սահմանադրու-
թեցն խօսելով նք Հայրն Իդնատիոս յա-
ղագս Առաքելունց՝ որք են գլխաւոր պա-
րապումն կարգիս մերում, ասէ թէ ան-
ձինք Միաբանուեն պարտին լինել կազմ

առ 'ի զնալ և բնակել յոր կողմն աշխարհի և իցէ՝ ուր առաքէ զնոսա հնազանդութիւն, թէ՛ առ հաւատացեալս կամ առ անհաւատս, 'ի հնդիկս, և թէ՛ 'ի մէջ հերետիկոսաց. և վասն այսր առնեն նորա զչորրորդ Ուխտն հանդիսական առ ծայրագոյն Քահանայապետն, յանձն առեալք զպարտս զնալոյ մտադիւր և կամակար առանց իրիք պատճառանաց՝ յամենայն կողմն աշխարհի ուր Սրբութի իւր առաքեսցէ զնոսա, ոչ խնդրելով ինչ ժամանակաւոր՝ ոչ վասն ինքեանց, և ոչ վասն այլոյ, ոչ 'ի սակս ճանապարհի, և ոչ կալոյ ուրեք. այլ զնալ հետիոտս՝ կամ հեծեալ, զրամովք, կամ անարծաթ և մուրողաբար, որպէս և Սրբութե նորա հաճոյ թուեսցի: Եւ ասէ անտանօր Եբ հայրն իղնատիոս՝ թէ զխաւորութի այսր ուխտի եղև, զի լաւ ևս յաջողեսցէ առնել զկամս Այ: Վասն զի առաջին Հարք Միաբանութեն գոլով 'ի զանազան դաւառաց և 'ի սահմանաց, և ոչ զխտելով նոցա՝ յորձմ կողման լինել հաճոյ իցէ Այ, 'ի մէջ անհաւատից՝ թէ հաւատացելոց, առ 'ի զհետ երթալոյ անձային կամացն՝ արարին զայն ուխտ առ Փոխանորդն Քնի, զի նա ինքն բաժանեսցէ բնդ աշխարհ՝ ուր և զնորդ համարիցի լինել յառաւել փառս Այ: Բայց ասէ՝ կրօնաւորն Միաբանուէ ոչ պարտի միջամուխ լինել, կամ ջանալ օրինակաւ ինչ զի գնայցէ կամ կայցէ յայս տեղի՝ քան

յայլում, այլ մնալ ղուգակշիւ, թողա-
ցուցեալ զկարգաւորութիւն անձինն ազատ
ամենեւին ՚ի ձեռս Մեծաւորի, որ փոխան
Այ առաջնորդէ նմա յառաւել ծառայու-
թիւն և ՚ի փառս իւր :

Այլ թէ քանի ղուգակշիւս և պատրաս-
տականս լինել մեզ կամիցի նք Հայրն՝ առ
՚ի զնալոյ ընդ որ կողմն առաքեսցէ հնա-
զանդութիւն, ընթեռնումք ՚ի վարս նորա՝
թէ Հայրն Դեկոս Լայնէզ ասաց առ նա
միանգամ, ցանկայր զնալ ՚ի հնդիկս, և
պարապիլ ՚ի փրկութիւն խաւարեալ հեթա-
նոսացն, որք կային ՚ի կորուստ առ նուա-
ղութեւ մշակաց Աւետարանին : Եւ պա-
տասխանի նք Հայրն . ես ոչ մի ինչ ցան-
կամ այդպիսի . և հարցեալ զպատճառէն՝
ասաց . վասն զի արարեալ մեր ղուխտ հնա-
զանդութեւ առ ծայրագոյն Քահանայա-
պետն, զի ըստ իւրոց կամաց առաքեսցէ
զմեզ յոր և է կողմն ՚ի ծառայութիւն Տէն,
պարտիմք մնալ անխտիր՝ առանց միտելոյ
յայս կոյս՝ կամ յայն . մանաւանդ թէ
ասէ՝ եթէ զիս տեսանէի յօժարեալ քո պէս՝
առ զնալոյ ՚ի հնդիկս, փոյթ առնէի յօ-
ժարիլ ՚ի հակառակն կոյս, առ ՚ի դտանե-
լոյ զհաւասարակշռութիւն զայն և զանմի-
տակողմն կայս՝ որ կարեւորն է ՚ի ստանալ
զկատարեալ հնազանդութիւն :

Սակայն այսու ոչ եթէ զցանկութիւն
զնալոյ ՚ի հնդիկս՝ չար ինչ ասեմք լինել
կամ անկատար . զի ոչ այդպիսի, այլ առա-

ւել բարի է և սուրբ . և է իսկ գովելի՝
առաջի առնել և յայտնել զայն Մեծաւո-
րին , յորժամ տացէ Տր . և սոյնպէս խօսի
անդանօր նք հայրն իգնատիոս : Ուրախ
լինել պարտ է մեծաւորաց՝ յորժամ հնա-
զանդեալք նոցա յայտնեն զայսպիսի ցան-
կութիւնս . քանզի սովորաբար նշան է
այդ՝ կոչել զնոսա Այ՛ի նոյն գործ , որով
ախորժաբար կատարին իբրդ : Բայց զայն
ասացաք առ ՚ի տեսանել ևեթ զանդիմա-
դարձ յօժարամտութիւնն՝ զոր նք հայրն
պահանջէ ունել մեզ առ ՚ի գնալ և կալ
յամենայն կողմն . իբրեւ զի և ոչ յայնպիսի
գործ տարժանաւոր , և ՚ի մեծ պաշտօն Տն
կարգեալ , կամի լինել մեզ ըղձակերտ .
որպէս զի ըղձումն այնպիսի և ցանկութի
առանձնաւոր մի իւրիւ բառնայցէ կամար-
դելուցու զանդիմադարձ յօժարութիւնն՝
զոր ունել պարտ է միշտ յոր և իցէ գործ ,
և յոր և է կողմն՝ ուր հնազանդութիւնն
առաքել կամիցի :

Այսմզհետ զան ինչ ինչ , որովք լաւ ևս
իմանի ասացեալս : Առաջին , զի թէ ցան-
կութին ՚ի հնդիկս գնալոյ լինէր պատճառ
ցանկացողին նուազիլ իւրիւ ՚ի յօժարամը-
տութէ առ այլ իրս՝ զոր հնազանդութին
կարգադրէ նմա , ոչ ևս լինէր բարի , այլ
թերի : Եթէ այնչափ զօրանայր յիս ըղ-
ձումն և ցանկութի գնալոյ ՚ի հնդիկս կամ
յայլ կողմն , մինչև անհանգիստ առնել
զիս , և լինէր ինձ պատճառ չկալոյ հան-

դարտիկ աստ կամ այլ ուրեք՝ ուր հնազանդութիւն լինել կամի. կամ թէ ոչ՝ ի կամակարուց յանձն առնուի, և ոչ խնամով պարապէի ի պաշտամունս՝ յորում կամ ի ժամուս, ակն եղեալ և սիրտ ի գործ այլ, ահա յայտ է թէ ցանկութիւնք այսոքիկ ոչ բարիք էին, և ոչ յԱյ. վասն զի խափանիչք են այ կամացն, և Այ անմարթ է հակառակ անձինն հանդիսանալ. այն զի ցանկութիւնք ազդեալք ի հոգւոյն սէյ՝ ոչ բերեն ամբոխումն, այլ բաղում խաղաղութիւն և անդորրութիւն: Եւ է այս մի ի նշանացն՝ զոր տան ուսուցիչք հոգեւոր կենաց առ ի ճանաչելոյ՝ թէ ազդմունքն և ցանկութիւնք իցեն արդեօք յԱյ, կամ ոչ:

Երկրորդ հետեանք նախասացելոցն՝ այս է. զի որ ունիցի պատրաստութիւն ընդ հանուր՝ կազմ և անխտիր գնալոյ յոր և է կողմն, կամ գործելոյ զինչ և իցէ՝ ըստ կարգադրելոյ հնազանդուե, թէ և չգայցէ զառանձնաւոր ցանկութիւն և բերումն ի հնդիկս երթալոյ, կամ յայլ հեռաւոր կողմանս, զոր այլք ունին, ոչ է պարտ այն պիւտոյն դժուարիւ ընդ այս. զի ոչ եթէ վասն այսր թերի է իւրն վիճակ, այլ լաւագոյն ևս. քանզի այս է պատրաստութիւն՝ զոր նք Հայրն պահանջէ յամենայն անձանց Միաբանութեն, այսինքն է՝ չունել ի մեր կողմանէ ցանկութիւն և ըզձումն առանձին յայս ինչ առաւել՝ քան յայլ.

այլ կալ մեզ իբր զմէտ կշռոց՝ առանց հա-
կելոյ յայս կամ յայն կողմն . և յայսպի-
սեաց աստի բազումք են , և թերեւս յոլո-
վագոյն մասն : Խորհէր երբեմն նք հայրն
Իգնատիոս կարգել զհայր վարդապետն
Նատալիս յառաքելութի ինչ . և կամեցաւ
զիտել նախ թէ յինչ յօժարէր նա . զի
ախորժաբար դործեսցէ . և հայրն Նատա-
լիս դրեաց պատասխանի , ոչ յայլ ինչ յօ-
ժարիլ՝ բայց միայն յոչն յօժարիլ : Չսոյն
զայս լաւագոյն համարի նք հայրն , և առա-
ւել կատարեալ , և յիրաւի . վասն զի միւսն
այն թուի կապեալ ՚ի մի ինչ և եթ . բայց
այս իւրով անխտիր բերամամբն ընդգրկէ
զամենայն՝ որ նմա հրամայեսցի , և կայ մի-
օրինակ կազմ և նուիրական առ ամենայն :
Եւ քանզի հայի Աժ ՚ի սիրտ և ՚ի կամս իւ-
րաքանչիւրոց , փոխան դործոյ համարի
զայն առաջի իւր , իբր այն թէ զամենայն
ինչ կատարեալ էր արդեամբք :

Առ ՚ի գլխաւորել զբացայայտութի այսո-
ցիկ ասեմ , թէ ոչ ունել ուրուք զցանկութի
՚ի հնդիկս երթալոյ՝ եթէ ՚ի հեղգասրտու-
թէ իցէ , կամ յանարութէ , և յանմեռ
վարուց , կամ զի վեհերոտի թողուլ զդիւ-
րութիսն՝ զոր կարծէ ունել , կամ յուսայ
գտանել աստանօր , և զի կրել կայ ծանր
ծանր տառապանս՝ որք անտանօր հասա-
նեն , ահա այս լինի անկատարութիւն , և
անճնասիրութի : Բայց որ ոչ առ հեղգա-
մտութե հրաժարէ յայսմ ցանկութէ , և

ոչ զի պակասի նմա իղձ և արութի կրեղոյ
զայսոսիկ և զայլ մեծագոյն տառապանս
առ սէրն Այ, և վասն փրկութեան հոգւոց,
այլ միայն զի ոչ գիտէ՝ թէ այն իցեն կամք
այ, կամ թէ զայլ ինչ կամիցի ՚ի նմանէ
Ած. բայց յիւրն կողմանէ այնչափ բարեշու-
ժար կայ յայս՝ և յայլ ամենայն զոր գիտի-
ցէ ըստ այ կամացն լինել, մինչ զի եթէ
առաքիցեն զինքն ՚ի հնդկա, կի՞ յանդղիս,
կամ յայլ ևս կողմն, գնայր այնպէս մտա-
դիւր՝ որպէս եթէ ինքնին էր ցանկացեալ
և խնդրեալ, և թերևս մտադիւրագոյն
իսկ, աներկեան գոլով թէ յայնմ ոչ զիւր
կամն կատարէ, այլ պարզաբար զԱյն,
ահա այս անշուշտ՝ կարի լաւագոյն է, և
յաւէտ կատարեալ: Ուստի զայսպիսի
անխորաբար պատրաստեալսն՝ և մեծա-
ւորքն իսկ յօժարաբար առաքեն ՚ի հըն-
դիկա:

Այլ արդ՝ դարձ արարեալ առ մեր
զլխաւոր նիւթ, կամի նք հայրն իդնա-
տիոս՝ զի ունիցիմք ամենեքին զայն հաւա-
սար նուիրումն կալոյ յօժարութեմ յայս
կողմն, և յայս գաւառ՝ որպէս և յայլսն,
մինչ զի և ոչ մարմնաւոր առողջութեանն
պատճառ խախտել կարիցէ ղհաւասար
կամսն: Ասէ նա յերբորդ մասին Սահ-
մանադրութեցն, թէ սեպհական է կոչ-
ման մերում և կարգի՝ ընթանալ ընդ զա-
նազան կողմանս աշխարհի, և կալ ուրանոր
ակնկալութի է առաւել ծառայութեան

Այ, և բազմադոյն նպաստից հոգւոց : Սակայն եթէ փորձեալ ծանիցի թէ օգ-
քաղաքի ուրեք փնասակար իցէ ումեք, և
միշտ հիւանդագին կայցէ անտանօր, մե-
ծաւորին անկ է խորհել՝ իցէ արդեօք դի-
պան առաքել զայնպիսին յայլ կողմն, ուր
առողջագոյն կեցեալ, կարօղ իցէ լաւ ևս
հպատակ կալ ծառայութեանն Այ և
հոգւոց : Բայց յաւելու, թէ ոչ արժան
է հիւանդին խնդրել զայն փոխադրութի,
և ոչ ցուցանել անգամ զյօժարութիւն
յայն, այլ թողացուցանել ՚ի մեծաւորն
զամենայն զհոգան : Ոչ փոքր ինչ է՝ այլ
բազում՝ զոր այսու կամի ՚ի մէնջ նք հայրն.
վասն զի մեծի հաւասարութե և մեռուց-
ման պէտք են ումեք՝ առ ՚ի չխնդրելոյ, և
ոչ յօժարութի ցուցանելոյ ՚ի տեղափոխն
լինել, թէ և անտանօր կայցէ յար յանա-
ռողջութե : Այն զի՝ ուր յաղաղս դնա-
լոյ ՚ի հնդիկս, կամ ՚ի քաղաքս հերետիկո-
սաց, հրաման տայ՝ որպէս ասէաքն, առա-
ջի առնել մեծաւորին զիւրն յօժարութի և
զցանկութի, յայսմ ոչ ներէ հայցել փո-
խադրութի, և ոչ զյօժարութի առ այն
ցուցանել. որ կարի առաւել է : Բայց
միայն տայ հրաման՝ զի թէ որ զգայցէ
ղտկարութի, կարօղ լիցի յայտնել մեծա-
ւորին զանառողջութի իւր, և զանբաւա-
կանութին ՚ի կատարումն պաշտամանցն .
և զայս ՚ի կանոնաց ևս ունիմք աւանդեալ
մեզ : Սակայն յետ ծանուցանելոյ զայն՝

ջունի այլ ինչ առնել հնազանդեալն .
 այլ մեծաւորին է խորհել, արդեօք 'ի կալ
 այնմ պատճառի՝ իցէ պիտոյ այլուր առա-
 քել զնա, ուր քաջառողջ գոլով առաւել
 գործել կարիցէ . կամ թէ առաւելագոյն
 փառք իցեն Այ՝ կալ մնալ նմա անդէն ,
 թէ և սակաւ գործիցէ, կամ բնաւ ան-
 գործ իցէ : Այս հոգողութի ոչ է հպատա-
 կին . իւրաքանչիւրոք յանձն լիցի յառաջ-
 նորդութի մեծաւորի իւրոյ . որ վարէ փո-
 խանակ Այ . և զայն համարեսցի լաւագոյն
 և 'ի մեծ ծառայութի Տն, զոր մեծաւորն
 հրամանատրէ նմա : Քանիք 'ի մարդկանէ
 կան յայտոսիկ քաղաքս, և յայլ ևս անա-
 ռողջ տեղիս՝ սակս գտանելոյն 'ի նոսա զիւ-
 րեանցն պարէն պաշտամամբ ինչ, կամ
 արուեստիւ, կամ հասութիւ : Քանիք
 ընդ ծով անցանեն, և գնան 'ի հնդիկս, 'ի
 հռովմ, 'ի կոստանդնուպօլիս, սակս գոյզն
 վաճառաց, եղեալք 'ի վտանգի ոչ զառող-
 ջութի միայն, այլև զկեանս : Ո՛չ մեծ ինչ
 է ապա՝ եթէ մեք կրօնաւորք առնիցեմք
 վասն Այ և վասն հնազանդութե զայն՝
 զոր աշխարհիկք առնեն վասն դրամոյ : Եւ
 եթէ քեզ ընդ միտս դայցէ, թէ այլուր
 կարօղ էիր առնել աւելի, և թէ ուր
 կասդ, չարակեաց գոլով յառողջութեան՝
 անկարանաս առնել ինչ, յիւշ լիցի քեզ՝
 զի տակաւին լաւ ևս է մնալ այդր ըստ
 Այ կամացն՝ անգործաբար, քան եթէ այ-
 լուր քո կամաւ, թէ և առնէիր բազում,

և միաբանեա՛ գլեղ ընդ կամացն Այ, որ զայս կամի 'ի քէն այժմ՝ սակս պատճառին՝ զոր գիտէ ինքն, և չէ հարկ թէ գիտասցես դու :

'Ի ժամանակագիրս կարգի սէյն Ֆրանչիսկոսի պատմի յաղագս նր եղբօր Եգիտիոսի, թէ երանելին Ֆրանչիսկոս տուելէք նմա հրաման՝ գնալ ուր և կամիցի, և կալ 'ի զաւառի և 'ի մենաստանի՝ զոր առաւել ախորժէ, թողեալ զամենայն 'ի նորա ընտրութիւն սակս մեծի առաքինու թեն և սրբութեանն : Այլ հազիւ չորից աւուրց լինելոյ այնր հրամանի, պակասեաց 'ի նմա խաղաղութիւնն և հանգարտութիւն առաջին, զգացեալ յանձին զպլլտորումն . վասն որոյ երթեալ առ նրն Ֆրանչիսկոս, աղաչեաց թախանձանօք՝ նշանակել նմա տեղի և մենաստան ուր կացցէ, և մի թողուլ զայն յիւր ընտրութիւն . յայտ առնելով թէ այնուիկ ազատ և արձակ հնազանդութեամբն ոչ գտանէր հանդիստ անձին իւրում : Արօնաւորք բարեկիրթք ոչ առնուն խաղաղութիւն և ախորժումն 'ի կատարման կամաց իւրեանց . ուստի ոչ ցանկան այս ինչ և այն իրաց, կամ տեղոյ, այլ զի հնազանդութիւնն ինքնին զնիցէ զնոսա ո՛ւր կամի, միամբտեալք յանձինս՝ թէ այն են կամք Այ, յորում միայնում գտանեն հանգիստ և ախորժումն :

Գ Լ ՈՒ Խ ԺԴ.

Յազագոս անպահապանութե՛ն և հաճախ
Տութե՛ն ընդ Լսարո-ճոյ, զոր ունել
պարս և հրծնաւորի՛ն յորո՛ւմ և
իցէ պաշտաման և պարապման՝ յոր
հապանդութի՛ն գնել հափշի :

Պարտ է մեզ զասացեալ անղանաղա
նութի՛ն և զնութիւրումն՝ յանձին բերել նաև
յոր և իցէ պաշտօն և ՚ի պարապումն եղե՛լ
մեզ ՚ի հնաղանդութե՛ն : Ապաքէն տեսա-
նեմք թէ՛ որքանիք են, և որչափ պէսպէս
պաշտամունք և դործառնութի՛ք ՚ի Արօնի :
Արդ՝ իւրաքանչիւրօք անցցէ խորհրդով
ընդ մի մի յայնցանէ, մինչև կարիցէ միով
գիմաւ նկատել զիւրաքանչիւր զնոսա :
Ասէ նք Հայրն Իգնատիոս ՚ի Սահմանա-
դրութիս, զոր և ՚ի կանոնսն ունիմք . ըստ
անարգ և ցածուն պաշտամանց՝ պիտոյ է
կամակար լինել ՚ի յանձնառութի՛ այնց,
յորս մեծագոյն կրի ընդգիմութիւն՝ եթէ
հրամայեսցի նմա առնել զայնս : Առ այս,
պիտի պաշտամունս առաւել կարեւոր է

անղանաղանութի և նուիրումն 'ի պատ-
ճառս ընդդիմութեն՝ զոր 'ի նոսա առնէ-
բնութին։ Ուստի առաւել զործէ ոք 'ի
ցոյցս մեծի առաքինութե և կատարելու-
թե, եթէ յայսպիսիս լինիցի անձնամա-
տոյց, քան թէ ընծայել զանձն յայլ վսե-
մական և արգոյ պաշտամունս։ Զոր օրի-
նակ եթէ ոք յօժարեալ մտանել 'ի ծա-
ռայութի տեսուն միոջ, կամիցի լինել նմա
սուրհանդակ կամ աւելածու զամենայն
ժամանակ կենացն՝ եթէ պիտոյ իցէ, յայտ
է ապաքէն՝ զի մեծ ինչ առնէր, երևեալ
մտադիւրագոյն 'ի սպասահարկել, քան թէ
ասէր։ Տէր, ծառայեցից քեզ իբրև մա-
տակարար, կամ հազարապետ տան. քան
զի այս է խնդրել առաւել պատիւ, քան
'ի ծառայութի ընծայիլ. և այնչափ ևս
զովելի լինէր այն խոնարհ ընծայումն, որ-
չափ վսեմագոյն պաշտամանց աջողակա-
գոյն էր նուիրեալն 'ի խոնարհագոյնս։

Արդ՝ ըստ օրինակիս այսմ, եթէ անձնա-
մատոյց լինիցիս առ Աձ, ասել թէ Տէր,
ծառայեցից քեզ 'ի պաշտօն Քարողատուի,
կամ Դասասաց Աձաբանի, յայդմ չառ-
նես մեծ ինչ. զի այդ պաշտամունք վսեմք
և պատուականք՝ են 'ի բնէ ցանկալիք.
Վորք է յայդմ ցանկութի ծառայելոյ Այ-
բայց յորժամ 'ի պաշտամունս անարդս և
խոտանս՝ դիմամարտս մարմնոյ և զգայուն
նուիրիս ծառայել 'ի տան Այ զամենայն
կեանս, յայնժամ մեծապէս ցուցանես

ղբաղձանս ծառայելոյ մեծվայելութեանն Այ, այս է առաւել հաճոյական և արդոյ . և այնչափ ևս, որչափ առաւելագոյննի վիճակեալ իցես աջողակուէ առ պաշտամունս բարձրագոյնս : Այս բաւական էր առ ՚ի ցանկանալոյ պաշտամանց անարգաց և նուաստից, և յայնպիսիս ցանկ յօժարամտիլ . մանաւանդ զի չկայ ՚ի տանն Այ խոտան ինչ : Այլ և ՚ի տան թագաւորի՝ ասի թէ չիք պաշտօն անարդ . զի ծառայել թագաւորի որով և իցէ պաշտամամբ՝ մեծ համարեալ է . որչափ ևս մեծ գրելի է ծառայելն Այ, որ է թագաւորել :

Սուրբն Բարսեղ առ ՚ի յօժարեցուցանել զմեզ ՚ի պաշտամունս անարգս և խոնարհս՝ յանդիման առնէ զօրինակն Քնի, զորմէ ընթեռնուիք ՚ի նք Աւետարանին թէ պարապեաց յայնօրինակ պաշտամունս, լուանալով զոտս աշակերտացն . և ոչ զայս միայն, այլ և յերկար ծառայելով ամենանք Մօրն և նրին Յովսեփայ, լեալ նոցա հնազանդ յամենայնի զոր նմա հրամայէին : (Ղուկ . ք . 51 :) Յերկոտասան ամաց անտի մինչև յերեսներորդն՝ զայս միայն պատմէ զնմանէ նք Աւետարանն . ուր յիշրաւի զմոտ ածեն նք վարդապետք՝ թէ կայր նմա ծառայել և օգնել ծնողացն ՚ի բաղումս պասաւորութիս անարգս և ցածունս, մանաւանդ զի չբաւորք ևս էին : Ապա ուրեմն * մի ծանրացի առնել քրիս-

տոնեայն՝ զոր Քսն արար, || ասէ նրն
Օդոստինոս : Եթէ ոչ խորշեցաւ Որդին
Այ՛ի խոտան սպասս պարապիլ վասն սի-
րոյ մերոյ, մի և մեք խորշեցուք յայնպի-
սիան պարապիլ առ սէր նորա, թէպէտ
և ձգեսցի զամենայն ժամանակս կենաց :

Բայց առաւել ՚ի մեր խնդիր մօտաւո-
րեալ մին ՚ի պատճառաց և ՚ի կարի հաւա-
նելեացն՝ որ յորդորիչ է մեզ ՚ի յանձնա-
ռութի յօժարականն որ և է գործոյ և պա-
րապման կարգելոյ ՚ի հնազանդութենէ,
լինելոց է դնել ՚ի մօտ թէ այս են կամք
Այ. զի որպէս վերագոյն ասացաք, այսմ
պարտ է լինել մեր հանապազորդ մխիթա-
բութի և հանգիստ ՚ի բոլոր պարապմունս
մեր, կալ ՚ի լրումն կամացն Այ. սոյն այս
է՝ որ շատացուցանէ և հանգուցանէ զո-
ղի : Կամի Աժ, զի զայս ինչ արարից ես
այժմ. այս է կամք Այ, չախտի ցանկալ
այլում. վասն զի չէ և չէ այլ լաւագոյն
ինչ և բարձրագոյն քան զայ կամսն : Որք
այսու օրինակաւ վարին, ոչ հոգան բնաւ
թէ պատուիրեսցի նոցա այս ինչ քան թէ
այլ, և ոչ զայն՝ թէ կարգեսցին ՚ի պաշ-
տօն արդոյ կամ անարգ. զի առ նոսա մի է
ամենայնն :

Երանելին Հերոնիմոս պատմէ զօրինակ
ինչ ՚ի դէպ առ մեր խնդիր : Յայց ելեալ
սրբոց Միանձանց անապատի, ետես զոմն
որոյ Մեծաւորն ցանկալով օգտի նորա,
միանգամայն տալ օրինակ հնազանդութե-

այլոց մանկագուհից, հրամայեալ էր նմա տանել թիկամբք երկիցս յաւուրն զվէ մ' մի մեծ երիւք մզոնիւք հեռի, ոչ յայլ ինչ պէտք կամ յօգուտ՝ բայց զի ուսցի հնազանդիլ և սպանանել զիւր դատումն . և էին ամբ ութ՝ յորմէ հետէ առնէր զայս : Եւ քան զի առ այնոսիկ որ զյարդ առաքինութե հնազանդութե ոչ ճանաչեն, և ոչ 'ի նորա անխառն յստակութի մարդեալք են, գուցէ այն դործ՝ ամբարհաւաճ իմն մտածութի կարծիւր խաղ ինչ մանկական, կամ դատարկագործութի, հարցանելին ցնա, թէ զիարդ յանձն առնոյր զայն հնազանդութի . և ես ինքն հարցի նմա՝ ասէ նքն Հերոնիմոս, ցանկացեալ զխտել զոր 'ի հոգեոջն լինէին ազգմունք 'ի գործել զայս : Ետ պատասխանի միանձն . այնպէս մտահաճոյ և զուարթ կամ ես 'ի գործել զայս, իբր առնել մեծագործութի ինչ կարևոր՝ եթէ ինձ հրամայեալ էր : Այնչափ շահեցայ ես յայսմ պատասխանուոյ, ասէ նքն Հերոնիմոս, մինչև նոյնժամայն սկիզբն արարի միակեցական վարուց : Այս է ահա լինել միանձն, և կեալ իբրև կրօնաւոր . ոչ յայլ ինչ հայել ըստ արտաքին կերպարանացն՝ բայց զի առնեմք զկամս և զհաճոյս Այ : Սոքա են որք առնեն պոռուղ, և ամեն մեծապէս յառաքինութե և 'ի կատարելուն . վասն զի տածին միշտ յառնել զկամս նյ . տածին նաչհուլ : * Պարարտուէ ցորենոյ լոյց դբեղ : || (Սաղմ. Ժնէ. 14.)

Բայց ասիցէ որ ցիս. իմանամքաջ թէ
կատարելութի մեծ է առնել զկամս Այ,
և թէ յորում և է կրթութեան ինձ հրա-
մայեցելոյ կարօղ եմ զանձային կամս կա-
տարել. այլ կամէի պարապելով յայլ դործ-
երեւելի՝ ի նմա կատարել զկամս Այ:
Սակայն սխալէ այդ յառաջնումն անդ-
սկզբան. վասն զի է ասել թէ կամիս զի ան-
առնիցէ զկամս քո, և դու ոչ կամիս առ-
նել զայն. ոչ ինձ անկանի օրինադիր լի-
նել Այ, կամելով զի նա միախորհ լինիցի
յայն ինչ՝ որ ինձ թուի, և զոր եսն կամէի.
այլ ինձ անկ է զհետ երթալ խորհրդ-
դոցն Այ, և միաբանիլ յայն զոր յինէն
կամի: Գեղեցիկ ասէ նքն Օգոստինոս.
(գիրք Ժ. խոստով. գլ. 17.) * Ընտիր
պաշտօնեայ քո է, որ ոչ այնչափ սպասէ
լսել ի քէն զոր ինքն կամի, այլ առաւել
զայն կամի, զոր ի քէն լսիցէ: || Եւ նք
հայրն Նեղոս ասէ. * Մի աղօթեալ քոց
կամացդ կատարիլ, այլ մանաւանդ որպէս
ուսարն աղօթեալ, ասելով եղիցին կամք քո
ինե: || (Վարք հրց. եր. 268)

Ի միտ առնուլ արժան է զայս մտածու-
թի՝ իբրեւ կարի օգտակար և հասարակ
վասն ամենայն վշտաց և զիպուածոց՝ որ
ի վերայ գան: Ո՛չ մեք պարտիմք ընտրել
թէ յինչ իրս, և զիարդ ունիցիմք վշտա-
նալ, այլ Այ է առնել զայն: Ո՛չ դու
ընտրել ունիս զփորձութիւն կրելիս ի քէն.
և չունիս ասել, եթէ լինէր այլ փորձու-

Թի, ոչինչ հոգայի, բայց այսմ տանել ոչ կարեմ: Եթէ տանջանք և վիշտք եկեալք հասեալք մեզ՝ լինէին ըստ մերում կամելոյ, ոչ ևս էին վիշտք և տանջանք. Թէ արդարև հաճոյ լինել Այ ցանկաս, հայցել առ նա պարտիս՝ զի առաջնորդեսցէ բեղ ուր ինքն գիտէ և կամի, և ոչ յո՞ դու կամիս: Եւ յորժամ առաքեսցէ Տր զանախորժելին քո, և զոր կրելն ծանրանաս, և դու յանձն առնուս, յայնժամ նմանող լինիցիս Քնի փրկչին մերում, որ ասէր. Ոչ իմ կամք, այլ քոյդ լիցի: Այս է անթերի համակամութի ընդ Այ, բողորանուէր լինել նմա, զի արասցէ ընդ մեզ որչափ, երբ, և որ պէս կամիցի, ոչ ՚ի բաց թողեալ ինչ, ոչ հակառակաբար ՚ի մեր կողմանէ, և առանց իրս ինչ մեղ պահելոյ:

Պատմէ Պոսիոս յաղագս սբյ կուսին Գեղորուտայ, թէ շարժեալ նորա ՚ի գթոյ և ՚ի կարեկցութենէ՝ աղաչէր զԱճ վասն անձին ուրուք, զորմէ լուեալ էր՝ տրոնջել անժուժաբար ընդ անժառաք վիշտս ինչ, ընդ հիւանդութիս, կամ ընդ փորձութիւնս՝ որ դժպատեհք երեւէին նմա: Բայց Տր պատասխանի արար սբյ կուսին. ասա՛ ցմարդն այն՝ որոյ վասն աղաչես, որովհետև չէ մարթնտանալ զարքայութին երկնից անվիշտ և անցաւ, ընտրեսցէ զայն՝ որ առաւել օգտակար թուի նմա, և երբ հասանէ այն, համբերութի կալցի: Յորոց բանիցն՝ և յեղանակէ խօսելոյ Տն

ծանեաւ նք կոյսն, թէ կարի վտանդաւոր
անհամբերութի է՝ յորժամ մարդ անձն
ընտիր լինի վշտացն կրելեաց, համարեալ
թէ առ ՚ի յնյ առաքեցեալ վիշաք չեն
պատշաճօղք առ իւրն փրկութի, և չկարէ
ժուժալ այնոցիկ: Ասան զի արժան է իւ
րաբանչիւրում դնել ՚ի մօտի և վստահանալ
թէ զոր ՏԻ Աճ մեր առաքէ, այն է ինքեան
պատշաճօղ. և այնպէս յանձն առնուլ
համբերութե, միաբանեալ ՚ի նոյն ընդ
կամացն Այ: Արդ՝ որպէս ՚ի վիշտս և ՚ի
փորձութիան կրելիս՝ ոչ քեզ անկանի առ
նել ընտրութիւն, այլ իբր յնյ ձեռանէն
առնուլ՝ զոր նայն առաքէ, բարեմտեալ
թէ այնք են քեզ առաւել անկաւորք,
սոյնպէս ոչ է քեզ ընտրել զպաշտօն կամ
զսպասաւորութի զոր առնիցես. այլ ըն
դունել որպէս ՚ի ձեռանէ Այ զկարգեալն
՚ի հնաղանդութե, հաւանեալ յանձին
թէ առաւել վայելչական քեզ այն իսկ է:

Յաւելուն վարդապետք և զայլ մտածու
թիւն կարի պիտանի հոգւոց, և ասեն թէ
պարտ է մարդոյ այնպէս անձնանուէր լի
նել ՚ի կամս Այ, և այնչափ բարեյոյս և
ամբացեալ ՚ի նա, որ զի ցանկանայցէ չդի
տել իսկ թէ զինչ կամիցի Աճ առնել և
կարգադրել վստահ իւր: Զոր օրինակ, յոր
ժամ տանուտէր որ՝ քաջահաւատ գոլով
՚ի վերահացու տան իւրոյ, ոչ գիտէ ինչ
զընչից իւրոց, և ոչ թէ զինչ ՚ի տանն կայ
ցէ, ցոյցք են այս մեծի վստահութե. որ

պէս Յովսէփ նահապետն ասէ՝ թէ ունէր
զինքենէ Տէր նորա . * Եթէ տէր իմ ոչ
ճանաչէ ինչ ՚ի տան իւրում վասն իմ, և
զամենայն ինչ ետ ՚ի ձեռս իմ : ॥ (Ծննդ .
Լթ . 8 :) Սոյն օրինակ զիւր զառ ՚ի յնժ
վատահանալն ցուցանէ մարդ, յորժամ
ոչ խնդրէ զիտել թէ զինչ ընդ նա առ-
նել ունի Աճ : Ամմ ես ՚ի ձեռս բարե-
խնամն, այս ինձ բաւական է : * Ի ձեռս
քո է ժառանգութիւն իմ : ॥ Այսու պոհ
եմ ես, և անկասկած . չախտի զիտել այլ
ինչ :

Առ այնոսիկ՝ որք աչս դնեն ՚ի բարձրագահ
տեղիս, ՚ի պաշտամունս կամ ՚ի գործառ-
նութիւն, կարծեցեալք թէ առաւելագոյն
պտուղ առնիցեն հոգւոց, և զմեծ ևս ծա-
ռայութիւն առ Աճ, ասեմ թէ խաբին յոյժ
յոյժ՝ համարելով զայդ լինել նախանձ ա-
ռաւել ծառայութեւ Այ, և հոգւոց մե-
ծագունի բարւոյ : Ոչ այդպէս է . այլ է
նախանձ պատուախնդրութեւ, անձնայար-
գութեւ, և իւրոց առանձին զիւրութեց .
և զի այն ինչ պաշտօն և գործառնութիւն
առաւել պատուաւոր է, կամ առաւել ըստ
հաճոյս և ըստ հակամիտութեւ իւրեանց,
վասն այն ըղձանան ՚ի նոյն, զոր և ցուցից
քեզ յայտնապէս : Եթէ յաշխարհի կայիր
դու, կամ առանձնակ, թուի թէ ասել
կարօղ էիր . այս ինչ լաւագոյն է քան զայն,
և յառաւել շահ հոգւոց . ուստի թողուլ
կամում զայս, և առնել զայն . իբր զի զամե-

նայն առնել չէ մարթ : Սակայն 'ի վանա-
կան կարգի ոչ է թողուլ զմին վասն միւ-
սոյն , զի հարկ է լինել և այսմ և այնմ .
յայտ է՝ զի եթէ դու հարկանիցես զսրա-
ձայնն , միւսն հարկանել ունի զթաւա-
ձայնն : Եւ եթէ խոնարհ իցեմ ես , պար-
տիմ կամիլ առաւել՝ զի այլ ոք կատա-
րեսցէ զպաշտօնն բարձր , հաւատացեալ
թէ լաւագոյն քան զիս առնիցէ , պտուղն
մեծագոյն լինիցի , և վտանգ սնաւիառու-
թեանն՝ սակաւ :

'Ի վերայ այսորիկ , և այլոց ևս սոյնպի-
սեաց՝ կարի օգտակար է վարդապետութի-
նն չնք հօրն Իզնատիոսի , զոր զնէ իբր
հիմն վասն ընտրութեանց , և որոշէ երկս
աստիճանս կամ եղանակս խոնարհութե-
օրոց երրորդն՝ և առաւել կատարեալն է,
զի 'ի հանդիպել երկուց իրաց միօրինակ
պատկանելոց առ 'ի փառս և 'ի ծառայու-
թի Այ , զայն ընտրեցից ես՝ որ ինձ յա-
ռաւել արհամարհանս իցէ և 'ի նուաս-
տութիւն , լինել այսու յաւէտ նմանեալ
Քնի փրկչին և Տն , որ զարհամարհն լինել
կամեցաւ և զնուաստանալ վասն մեր .
Այ յայսմ և այլ բարի մեծ . զի յիրս այս-
պիսիս սակաւ է շահ առանձնային . ոչ
ունի մարդ պատճառս ինքնախնդիր լինել
լոյ այսպիսեօք . ոչ զոյ 'ի սոսա վտանգ ու-
նայնասէր լինելոյ , որպէս զոյ 'ի վեժմ և 'ի
պատուական իրս : 'Ի ցածուն պաշտա-
մունս լինին կրթանք խոնարհութե և սի-

րոյ միանգամայն . և նորօք ուժգինս պահ-
պանի առաքինութի խոնարհութեան՝ իբր
իւրովք յատուկ ներգործութեամբք . իսկ
ի բարձրագոյնս և ի վսեմականս՝ ի կիր
արկանի սէրն վտանգաւ խոնարհութե .
և այս շատ էր մեզ՝ ոչ միայն չքանկալ
այնց , այլ երկնչիւ ևս :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Յաղագս համաժամութե ընդ Աստուծոյ ,
զոր ունել պարս է մեզ ըստ Բաշխման
Բնաւորական ճիշդ և պարզեաց :

Արժան է իւրաքանչիւրումեք գոհ լի
նել զոր ինչ շնորհեալ է նմա Աճ ի ձրից
բանաւորութե , հանձարոյ , ճարտարու-
թե , և այլոց կատարելութեց պարզեւեղոց
յԱյ . ոչ պիտոյ է ցաւագնիլ կամ տխրիլ
սակս չունելոյն այնչափ ճարտարութիւն
կամ ձիրս՝ որչափ այլ ոք , կամ զի չէ՛ ար-
դոյ՝ որչափ նա : Այսմ խրատու կարօ-
տեալ եմք ամենեքին . վասն զի թէ՛ և հա-
մարին ոմանք թէ՛ գերազանցեալք իցեն
յիրս ինչ , բայց ունին միշտ զայլս գիմա-
կչիւռս , որք զնա ցածուցանեն , որով և հա-
մակամութեա այսմ պէտս ունին : Վասն
որոյ պիտոյ է մեզ կալ զգաստ և պա-
տրաստական . զի է սովորութի դիւին ընդ

այս ճանապարհ յարձակել 'ի վերայ բաղ-
մաց: Կաս դու յուսումնարանի, և տե-
սանես՝ զի քո աշակերտակից յառաջէ 'ի
յաջողակութե և 'ի հանճար, ձեռնարկէ
և լուծանէ քաջութիւն. գուցէ նախանձուկ
իմն շարժեսցի 'ի քեզ. որ թէպէտև ոչ
տայցէ զչարիւ ընդ բարիս եղբօր քո, որ է
տիրապէս մեղք նախանձու, բայց տեսնեա
լով զի դասակիցք քո երազեն իւրեանցն
ուշիմութիւն, և դու յետնիս, անժաման
գտեալ նոցա, և կորադլուխ, վասն այսր
տխրութի կրես և թախիծ, և կաս 'ի միջի
այլոցն իբր ամօթերես. յորմէ հասանէ
քեզ լքումն, վհատութի, և փորձութի՝
թողուլ 'ի բաց զուսումն, և երբեմն զկրօ-
նաւորութի ևս: Այս փորձութի արար
զոմանս դասալիք 'ի կրօնէն. զի ոչ պնդա-
պէս հիմնացեալ էին 'ի խոնարհութեան:
Կամէր այն ոք վերամբառնալ, և 'ի բոլո-
րից միջի լինել նշանաւոր, մինչև հոչակ
արձակել ընդ ամենայն դաւառն՝ թէ նա
է քաջուսումն քան զուսումնակիցսն հա-
մայն: Սակայն խոտորնակի կատարելով
երազոցն, այնչափ վատասրտի, մինչև
պատճառս առեալ դիւին, առաջի դնէ
նմա թէ չկարէ զերծանիլ յամօթոյ անտի
և 'ի տխրութէն՝ բայց լքանելով զկրօնա-
ւորութին: Ոչ նոր է այս փորձութիւն,
այլ վաղժամանակեայ:

Պատմի 'ի ժամանակագիրս կարգի սքն
Դոմէնիկոսի օրինակ ինչ յարմարաւոր

ասացելոցս, յաղաղս մեծին Ալպերտի,
որ վարդապետ էր սէյն Թովմայի Ազուի-
նացւոյ: Այս Ալպերտ 'ի մանկութէ ան-
տի պաշտօնասէր էր յոյժ առ փառաւո-
րեալ Կոյսն Տիրուհի, և զօր ամենայն կա-
տարէր 'ի պատիւ նորա աղօթս, որոյ բա-
րեխօսութիւն եմուտ 'ի կարգ սէյն Դոմինի-
կոսի ամաց վեշտասանից. և առի անտա-
նօր՝ թէ փոքրիմաց էր պատանին, մանա-
ւանդ թանձրամիտ իսկ և վատառու յուս-
մունս. և զի բաղումք յաշակերտակցացն
սրամիտք էին, այնչափ հարկանէր 'ի սիրտ,
մինչև փորձութի սաստիկ բռնացեալ 'ի
նա, արկ 'ի վտանգ՝ և 'ի պատրաստի ան-
գամ մերկանալոյ զսքեմն: Մինչդեռ յայս
յուզմունս խորհրդոց էր, օգնութիւն
սքանչելի ընկալաւ 'ի տեսեան: Կայր 'ի
քուն գիշերոյ, և թուէր նմա կանգնել
սանդուղս 'ի պարիսպ վանացն՝ և ելանել
զնալ 'ի բաց. այն ինչ եղեալ զոտս 'ի սան-
դուղս անդր, ետես 'ի գաղաթանն չորս
տիկնայս մեծարոյս, որոց մին երեւէր լի-
նել տիրուհի այլոցն: Իբրև մօտ եհաս առ
նոսա, կալաւ զնա մի 'ի տիկնացն, և ըն-
կէց 'ի վայր, արդեւեալ չեղանել 'ի վա-
նացն. իսկ նա պնդեալ կամէր վերելակել
դարձեալ, և երկրորդ տիկինն մղեաց զնա
'ի վայր՝ որպէս առաջինն: Երրորդ ան-
գամ կամեցաւ ելանել, և տիկինն երրորդ
եհարց նմա՝ թէ էր վասն մեկնիլ կամէր 'ի
վանացն. և նա ետ պատասխանի պատկա-

ռեալ դիմօք . Տիկին կամիմ 'ի բաց դնալ ,
 զի տեսանեմ զայլ ընկերակիցս իմ յա-
 ռաջել յուսումն իմաստասիրութեան , և
 ես զո՛ւր վաստակիմ . ամօթն զոր վասն
 այսր կրեմ , ստիպէ զիս թողուլ զկրօնա-
 ւորութիւն : Յայնժամ ասէ ցնա տի-
 կինն . այն տիրուհի զոր տեսանես դու ,
 ցուցեալ մատամբ զըորրորդն , նա՛ է Մայրն
 Այ և Թագուհին երկնից , և երեքին մեք
 նորա աղախնայք եմք . 'ի նա՛ ապրսպարեա
 զքեզ , և մեք օգնեմք քեզ աղաչել զնա՝
 զի միջնորդեսցէ առ սիրելի Որդեակն իւր ,
 տալ քեզ հանճար դիւրընկալ առ 'ի կա-
 րօղ լինելոյ յառաջել յուսմունս : Չայն
 լուեալ Աւպերտի՛ լցաւ խնդութեամբ . և
 ածեալ 'ի տիկնոջն առ փառաւորեալ
 Արսն , և զթասիրաբար ընկալեալ 'ի նմա-
 նէ՝ հարցաւ թէ՛ զի՞նչ ցանկայր և խնդրէր :
 Ետ պատասխանի Աւպերտ . ցանկամ ու-
 սանել զիմաստասիրութիւն , զոր ընթեո-
 նում և ոչ իմանամ : Ասէ ցնա Թագուհին
 երկնից , կալ հանդարտիկ և պարապիլ
 ուսմանն . զի հասանէ նմա լինել այր
 երևելի յայնմ գիտութե՛ն : Այլ զի գի-
 տասցես ասէ՛ թէ՛ յինէն տուեալ է այն ,
 և ոչ 'ի քումմէ հանճարոյ , կամ 'ի յաջո-
 դակութէ՛ն , աւուրբք յառաջ քան զվախ-
 ճան քո՝ յուսուցանելն անդ հրապարա-
 կաւ մոռանայցես որչափ ինչ գիտացեալ
 իցես : Այսու տեսլեամբ մխիթարեալ Աւ-
 պերտի , յայնմ օրէ այնչափ յառաջեաց

յուսուումն ոչ միայն խմաստասիրութեան ,
այլև Ածաբանութե և նք Գրոց , որչափ
վկայեն մատեանքն դրով աւանդեալք . և
երիւք ամօք նախ քան զվախճան իւր՝ մինչ
դեռ դաս ասէր ՚ի Կողոնիա , բարձաւ յու-
շոյ յիշատակաց նորա բովանդակ որ ինչ
մակացութեց էր ծանօթութի . և եկաց
մնաց իբր այն թէ ՚ի կեանս իւր ուսեալ
բնաւ չէր : Եւ դուցէ զիպաւ այս ՚ի պա-
տիժ փոքու համակամութեանն առ Ած-
յայն ձիրս և յաջողակութեան՝ զոր Այ-
շնորհեալ էր նմա : Յայնժամ յիշելով Աւ-
պերտի զտեսիլն որ եղև առ նա՝ մինչ ելա-
նել կամէր ՚ի վանացն , պատմեաց յատենի
անդ առ ունկնդիրսն որ ինչ անցեալ էր
ընդ նա . և հրաժարեալ ՚ի նոցանէ՝
առանձնացաւ ՚ի վանս իւր , պարապեալ
զլիսովն յաղօթս և ՚ի խոկմունս :

Ապա զի մի և մեղ հասանիցէ յայս-
պիսի լինել վտանգս , պիտոյ է կալ զգոյշ
և պատրաստեալ . իսկ պատրաստութիւն
կարևոր ՚ի սոյն՝ լինիցի բազում խոնար-
հութիւն : Վասն զի ՚ի պակասութէ սորա
յառաջ զայ ընդդիմութիւն ամենայն , ոչ
կարացեալ քո հանդուրժել՝ թէ համարի-
ցիս յետինն ուսանողաց : Ուստի եթէ
մարդիկն դան ասել քեզ՝ ոչ զարդանաս
դու յուսմունս . տես ահա ընկերք քո՝
Ածաբանք են , և ապա Վարդապետք ,
Քարոզատուք . յայսմ բազում խոնարհու-
թե պէտք են քեզ , և բազում համակա-

մութե առ ԱՃ : Զնոյն պէտս ունիցիս
յետ աւարտելոյ ուսմանց , յորժամ յառ-
նէ 'ի քեզ փորձուի , այնու զի չես 'ի չափ
այլոց . զի չունիս ձիրս քարոզելոյ , հան-
դիսանալոյ , կենցաղավարելոյ՝ որպէս ու-
նի միւսն , և ոչ զի յանձն լիցին քեզ գոր-
ծառնութիւնք , և ոչ զի լինիցիս 'ի համարի :
Զսոյն ասել կայ և վասն նոցա՝ որք 'ի
կարգ ուսումնականաց ոչ են . որոց դան
խորհուրդք և փորձութիւնք . երանի թէ
ասելով լինէի որոց աշակերտ , կամ Քա-
հանայ , կամ քաջ գիտնական , առ 'ի կա-
րելոյ օգուտ մատուցանել հոգւոց : Մարթ-
է երբեմն այնչափ նեղել զքեզ փորձու-
թեանն , մինչև 'ի վտանգ արկանել զկո-
չումնդ , այլև զոգւոյ փրկութիւն , որպէս
զիպաւ ոմանց :

Այս վարդապետութիւն հանրական է ,
և կարէ այր իւրաքանչիւր յանկել յանձն
ըստ վիճակի իւրում : Ուստի կարեւոր է
զի ամենեքին 'ի համակամութիւն ընդ Այ
քաջակիրթք իցեն , շատանալով իւրաքան-
չիւր ընդ ձիրս տուեալս յԱյ , և ընդ վե-
ճակն յոր կարգեալն է . և ոչ կամիցի լի-
նել առաւել քան զոր է ըստ կամելոյն
Այ : Երանելի նքն Օգոստինոս 'ի վերայ
քանից Սաղմոսերդուին . (ՃԺԸ . 36 .)

* Խոնարհեցո՛ զսիրտ իմ 'ի վկայութիւնս
քո , և մի յագահութիւն , || ասէ թէ այս
եղև սկիզբն և արմատ ամենայն չարեաց
մերոց . զի նախածնողք մեր կամեցան լի-

նել առաւել քան զոր եղենն յԱյ, ցանկացան աւելի ունել քան զառ ՚ի յայ տուեալն նոցա • վասն որոյ անկան ՚ի վիճակէն՝ յոր կային, և զոր ունէիւն՝ կորուսին : Առաջի արար նոցա դէն զխայծն զայն, * Լինիցիք իբրեւ զաստուածս՝ ճանաչել զբարի և զչար : ॥ (Ծննդ. Գ. 5.)

Այսու պատրեաց զնոսա և կործանեաց, և զայս առաք ժառանգութի ՚ի նոցանէ, ունել ցանկութի ինչ անձանալոյ, և զանմիտ զրդուումն կամելոյ՝ զի առաւել իցեմք քան զոր եմքն : Եւ զի այնու օրինակաւ կամագիւտ եղև դէն առ նախածնողս մեր, հնարի նա մարտնչել և ընդ մեզ նովին արհեստիւ, թելադրելով մեզ ցանկանալ յառաւելն քան զոր Աժ կամի լինել մեզ, և ոչ շատանալ ընդ ձիրս պարգեւեալս մեզ առ ՚ի նմանէ, և ոչ ընդ վիճակն՝ յորում կացուցեալ է զմեզ : Եւ սորին վասն ասէ՝ սբն Օգոստինոս, թէ մարդարէն հայցէ յԱյ. Տէր, տուր ինձ սիրտ անցանկասէր, և հաւատարիմ խնդրող քոց հաճոյից և կամացդ, այլ ոչ իմոց շահուց և դիւրութեց : Եւ ազահութի՝ ասէ, իմանի աստանոր ամենայն ազգ շահասիրութե, և ոչ արծաթսիրութիւն միայն :

Արդ՝ զի յաջողեաց ունել ամենեցուն մեզ զայս անդանաղանութի և զգիւրամբտութի, միաբանիլ ընդ անային կամաց, և լինել հաճ ընդ ձիրս շնորհեալս մեզ ՚ի Տէ, և քնդ վիճակ կամ ընդ աստիճան՝ յո

բում եղեալն է, բաւական է գիտել թէ
այս են կամք Այ: * Այլ զայս ամենայն
յաջողէ՝ ասէ սքն Պօղոս, մի և նոյն հոգի,
և բաժանէ իւրաքանչիւր որպէս և կամի: ||
(ա. Կորնթ. ժբ. 11:) Անտանօր 'ի մէջ
առեալ ածէ Առաքեալն զնմանաբերութի
մարդկային մարմնոյ, զոր և մեք եղաք վե-
րագոյն ըստ այլ բանի. և ասէ թէ որպէս
Աճ եղ զանդամս 'ի մարմնի՝ զիւրաքանչիւր
ըստ որում կամեցաւ, և ոչ տրտնջէն ոտք
այնու զի չեն գլուխ, և ոչ ձեռքն՝ զի ոչ են
աչք, սոյնպէս արար և 'ի մարմնի եկեղեց-
ւոյ, և նոյն է 'ի մարմնի Կրօնին: Եղ Աճ
զիւրաքանչիւր 'ի տեղի և 'ի պաշտօն՝ յոր
ինքն հաճեցաւ. ոչ զիպուածով է այս,
այլ առանձին խորհրդով և տեսչութեամբ
նորա: Վասն որոյ եթէ կամեցեալ է Այ
լինել քեղ ոտն, ոչ են իրաւունք՝ զի դու
գլուխ լինել կամիցիս. և թէ կամի Աճ
զի ձեռն իցես, ոչ իրաւացի է թէ աչա-
նալ կամիցիս: Ո՛վ, քանի՛ բարձունք և խո-
րինք են դատաստանք Այ. ո՞ խելամուտ
լինել կարիցէ. * Զի ո՞վ է մարդ որ գիտի-
ցէ զխորհուրդս Այ: || (Իմաստ. թ. 13:)
Ամենայն ինչ առ 'ի քէն կարգեալ է Տ'ր.
որով յամենայնիքեղ վայել է գովութի.
դու գիտես զոր ինչ իւրաքանչիւրում տալ
արժան է, և ոյր վասն ոմն ունիցի բա-
ղում, և ոմն սակաւ. ոչ մեղ անկ է ըն-
տրել զայն: Զի՞ գիտես դու՝ որ անցք ընդ
քեղ անցանկին՝ և թէ ունէիր զհանճար

մեծ և զյաջողակութիւն . զի՞ գիտես՝ թէ
յունեւքո զճարտարութի՛ն բեմբասացու-
թի՛ն, զխուռն բազմութի՛ն ունկնդրողաց,
զհօչակ և զվարկ, գուցէ ընդ այս ճանա-
պարհ՝ ի կորուստ գնայիր, որպէս գնացին
այլք՝ ամբարտաւանեալք յանձինս և փա-
ռամոլեալք : Գիտնաւորքն ախորժեն լի-
նել երևելի, ծանուցեալք և վարկուցեալք
իբր գիտունք, ասէ թովմաս գեմբացի :
Եթէ երկու խերեւէ՜ հանճարովդ զոր ու-
նիս, և երեք դանկ զրադիտութե՞դ, եթէ
միջակային տեղեկութե՞դ, և գուցէ քան
զմիջակայինն սակաւու, այնչափ անախառ-
ես և փքացեալ, մինչ համարիս զքեզ և
համեմատես, գուցէ և յառաջադաս առ-
նես քան զայս, և ծանր թուի քեզ՝ զի ոչ
ընտրեցար յայս կամ յայն գործ . զի՛նչ
ապա ունէիր առնել՝ եթէ գերազանցութե՞
կիր յայսոսիկ . զի՛նչ, եթէ կային ի քեզ
ձիրք գերազանցք և աննմանք : Թեք ծնա-
նին ի մըջիւնս առ ի փաս նոցա . գուցէ
սոյնօրինակ ծնանէին և ի քեզ : Արդարեւ
եթէ աչս ունէաք, և ոչ աչանոցս, և ոչ
անձնակամ իղձս, մատուցանէաք Այ՛դո-
հութիս անբաւ՝ յայն զի կարգեաց եդ
զմեզ ի վիճակ ցածուն և ի նուաստ, և
զի ետ մեզ ձիրս փոքունս, և աջողակու-
թիւն սակաւ, ասելով առ Տի՛ թէ բարե-
բարութի մեծ համարիմ՝ չունել բազում
ինչ՝ յորոց լինէր ինձ առ մարդիկ գովեստ
և պատիւ : Բարեոք ճանաչէին Սուրբք

զվտանդն մեծ՝ որ կայ յոլովակի յայսպիսի
դերաղանց հանդամանս . ուստի ոչ միայն
չցանկային յայնս , այլ զանգիտէին ևս 'ի
վտանգէ ամբարհաւաճելոյ և կորնչելոյ :
Այսու առաւել ևս բարեհաճոյացան առ
ԱՃ , որ կամի՝ զի ծառայք իւր իցեն յա-
ւէտ խոնարհք , քան մեծք :

Երանի էր մեղ՝ ճանաչել անշուշտ , թէ
ամենայն ինչ խաղ է՝ բաց 'ի կատարելոյ
զկամս Այ . երանի էր մեղ հաստատել զա-
մենայն զմեր հաճոյս 'ի հաճոյսն Այ :
Եթէ մինդ դու առանց դպրութե , և միւս
դու՝ սակաւ դպրութեդ առաւել հաճես
զԱՃ , առի՞նչ միդ զդպրութիւն խնդրես ,
և միւսդ աւելի դպրութի , յաջողակութի
և ձիրս : Եթէ սակս պատճառաց ինչ ար-
ժան էր քեզ հետամուտ լինել այսոցիկ ,
լինելոց էր այն առ 'ի հաճել զԱՃ , և լաւ
ևս ծառայել նմա : Իսկ արդ եթէ առա-
ւել պաշտի ԱՃ քով անդպրութեդ , կամ
միւսոյն չունելովն զաւելի դպրութիւն և
յաջողակութի , որպէս է իսկ հաւաստի ,
Այ այնպէս բաշխելովն , էր վասն սպա
վշտագնիս դու . ընդէր առաւելել կամիս
քան զոր ԱՃ կամի , և զայն կամիս՝ որ
քեզ ոչ վայել է թէ իցես : Ոչ ընդունելի
եղեն Այ մեծամեծ պատարագքն՝ զոր
Սաւուղ մատուցանել կամեցաւ Այ .
վասն զի յայն վարէր ըստ իւրումն կամի .
սոյնպէս և ոչ քո վերամբարձ ցանկութիդ
հաճոյականք լինիցին Այ : Մեր օդուտ ,

և յառաջադիմութիւն և կատարելութիւն չէ
 և չէ հաստատեալ՝ ոչ 'ի լինելն դիտնաւոր
 կամ Քարոզատու, ոչ յունել պատուա-
 կանութիւն և ձիրս, ոչ 'ի պարապիլ ակա-
 նաւոր գործոց, այլ 'ի կատարել զկամս
 Այ, բարեոք համարս տալ զորմէ յանձ-
 նեալ և հաւատացեալ է 'ի ձեռս մեր, և
 'ի կիր առնուլ արժանապէս զբանբարն
 աւանդեալ մեզ. ուստի յայս 'ի սոյն դնել
 պարտ է զաչս, և ոչ յայլս. զի այս է զոր
 կամի 'ի մէնջ Աճ:

Յարմարաւոր է յոյժ 'ի բացայայտու-
 թի իրացս՝ նմանութիւն առեալ 'ի Դերա-
 սանաց կամ 'ի կատակերգուաց. յորում
 վայելչութիւն և յաղթանակն ոչ չափի ըստ
 անձինն՝ զոր երևեցուցանեն, այլ ըստ բա-
 րիոք եղանակին և ըստ քաջադիպութեն՝
 որով իւրաքանչիւր նոցա խօսի, շարժի և
 յանդիման կացուցանէ: Այսն որոյ եթէ
 բարեւայելչաբար առնէ զիւրն գործ երևե-
 ցուցիչն շինականի ուրուք, քան զնա՝ որ
 զՎայսր որ ձեացուցանէ, առաջինն այն
 առաւել համարեալ է և գովասանեալ 'ի
 մերձակայից, և առաւելապէս հատուցումն
 ընկալեալ 'ի զխաւորաց: Ըստ սմին օրի-
 նակի, այն՝ զոր նկատէ Աճ և մեծ վարկա-
 նի 'ի մեզ յառաջիկայ կեանս, որ է ար-
 դարեւ բովանդակ երևոյթ իմն և կատա-
 կերգութիւն արագամախճան, և երանի
 թէ չիցէ եղերերգութիւն, ոչ է անձնն՝ զոր
 երևեցուցանեմք, ոմն զմեծաւորի, ոմն

զքարոզչի, ոմն զաւանդապահի, ոմն զդրո-
 նապանի, այլ եթէ իւրաքանչիւրոք զիպո-
 ղաբար վարեացի ըստ անձինն զոր 'ի դէմ
 ածէ. վասն որոյ եթէ օգնիչն լաւ ևս կա-
 տարէ զիւր պաշտօն, և լաւ ևս յանդիման
 առնէ զիւր անձն, քան զոր քարոզիչն կամ
 մեծաւորն առնեն զիւրեանցն, առաւել
 արգոյ լիցի այնպիսին առաջի Այ, առա-
 ւել վարձատրեալ և պատուեալ: Է՛ եր-
 րէք՝ զի գուցէ որ երեւցուցանել զդէմն
 Թագաւորի՝ ոչ էր յաջողակ. և երեւցու-
 ցանելով զծառայի, կամ զհովուի, պա-
 տուեցաւ և տարաւ զյաղթանակն: Սոյն
 պէս և դու գուցէ չէիր գիտակ զքարոզչի
 կամ զմեծաւորի կրել դէմն, այլ զխոստո-
 վանահօր լաւ ևս երեւցուցանես, կամ
 միւս այլ՝ զօգնականի: Գիտէ Աճ ամենա-
 բարւոք մասնաւորել զպարզեա, և տալ
 իւրաքանչիւրում զդէմն՝ որ նմա անկ է.
 * Իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարի: ॥
 (Մատթ. ին. 15:) Համեմատ դոյին և
 ուժոյ իւրաքանչիւրոց, ասէ նք Աւետա-
 րանն, բաժանեաց Տոն զբանբարս իւր:
 Վասն որոյ մի որ ցանկասցի այլում զի-
 մաց, կամ այլում քանքարոյ. այլ փոյթ
 տարցի այր իւրաքանչիւր վայելչաբար տա-
 նել զդէմն՝ որ նմա տուեալ է. բարւոքա-
 պէս յարգել զբանբարն ընկալեալ, և
 տալ ընդ այնր համար արդար. զի այսու
 օրինակաւ առաւել հաճոյասցի Այ, և
 մեծագոյն առնուցու վարձս:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԶ.

**Յաղագս համախառնութեան ընդ Ասորոյ
Ժոյ՝ զոր պարտ է մեզ ունել ՚ի հի-
ւանդութիւնս :**

Որպէս առողջութի՛ պարգև է Այ, նոյնպէս պարգև Այ է և հիւանդութիւն, զոր առաքէ Տէ՛ր ՚ի փորձել զմեզ, ՚ի կշտամբել և յուղղութի՛ն ածել, և վասն այլ ևս բազում բարեաց և շահից, որ ՚ի հիւանդութե՛ն անտի յոլովակի յառաջ դան. զոր օրինակ, ճանաչել զմեր տկարութի՛ն, ՚ի միտ առնուլ զմեր սնախառութի՛ն, հեռի կալ ՚ի սիրոյ երկրաւորաց և ՚ի զգայական ցանկութեց, նուազել զոյժ և զանկարդ բերմունս մեծի թշնամւոյս մերոյ, որ այն ինքն է մարմինն. և յուշ ածել թէ երկիրս ոչ է մեր հայրենիք, այլ իբր իջևան, և տեղի արսորանաց մերոց, և այլ ևս այս պիտի օգուտք: Ասան որոյ ասէ իմաստունն. * Հիւանդութի՛ ծանր՝ արթուն առնէ ՚ի քնոյ : ॥ (Սիրաք. Լն. 2:) ուստի այնպէս համակամ ընդ Այ պարտիմք լինել ՚ի հիւանդութե՛ն, որպէս յառողջութեան, ընդունելով զայն իբրև ՚ի ձեռանէ Տէ՛ն՝ յորժամ հաճոյ իցէ նմա առաքել մեզ : Ոմն ՚ի հարցն առաջնոց ասէր աշա-

կերտին իւրում. մի տրտմիր որդեակ՝ ընդ
հիւանդութի, այլ գոհացիր վասն այնր
զայ. վասն զի երկաթ գոլով քո, հրով
սրբեցցես զժանգն. և ոսկի գոլով քո, հրով
և փորձեցցիս: (Այս է բան հօրն Սիսայի:
Վարք հից. եր. 182:) Առաքինութիւն
մեծ է, և անպաշտութի մեծ՝ գոհանալ
զԱյ՝ ի հիւանդութե:

Պատմէ Սուրիոս ՚ի վարս սրբուհոյն
Քլարայի, թէ զբանեութ ամ կրեաց նա
հիւանդութի ծանր, մեծ ունելով և զհամ
բերութին, որ զի յայն բովանդակ ժամա-
նակն ոչ լսելի եղև բնաւ տրտունջ ընդ
դժուարին տառապանսն, այլ յաւէտ գո-
հանալ զՏէ: Իսկ ՚ի յետին հիւանդութեն
մեծասէս փտաղնեալ, մինչ զի զաւուրս
եթնեւտան չկարել առնուլ զողեպահիկն,
իբրև մսիթարէր զնա խոստովանահայր
իւր Եղբայր Ռինալտոս, սրտասնդելով
՚ի համբերել երկարատև այնմ մարտիրո-
սութե դժուարին հիւանդութեցն, նա
այսպէս արար պատասխանի: Յօրէ յորմէ
ծանեայ զնորհս Տն մերոյ Յնի Քնի՝ միջ-
նորդութի սբյ ծառային իւրոյ Ֆրանչիս-
կոսի, ոչինչ հիւանդութի եղև ինձ խիստ,
ոչինչ պատիժ՝ փտաղնիչ, ոչինչ ապաշ-
խարութիւն՝ ծանր: Ի սոյն նիւթ՝ սքան-
չելի են՝ և դերօրինակ ՚ի խրախոյս և ՚ի
սփոփանս հիւանդաց՝ վարք Լիդուինեայ
կուսի. որոյ երեսուն և ութ ամ կա-
ցեալ անդադար յանհնարին և յանօ-

րինակ ակտոս ցաւոց, ընդ երեսուն ամն
չկարէր և ոչ կանգնիլ անդամ յաղքատին
անկողնոյն, կամ զոտան դնել 'ի գետնի .
ուր այց առնէր նմա Տէր մեծամեծ պար-
զեօք :

Բայց քանզի երևութանան մեզ պատ-
ճառք ինչ մասնաւորք՝ պատրուակաւ մե-
ծագոյն բարւոյ, արդելուլ զմեզ յազատ
համակամութէն առ Աճ, մատիցութեալ
պատասխանի առ 'ի լուծումն նոցա : Եւ
նախ առաջին, ասել ունի որ . յինէն կող-
մանէ չէ ինչ վոյթ թէ հիւանդ լինիցիմ,
կամ առողջ . բայց ցաւ է ինձ այն՝ զի
թուի տալ ծանրութի Միաբանութեան,
և վիշտս՝ մենաստանին : Պատասխանեմ .
այդ է դատել զմեծաւորս և զվանականն՝
որպէս նուաղեալս յեղբայրսիրութենէ և
'ի համակամութէ առ Աճ : Նոքին իսկ
մեծաւորք պարապին 'ի կատարելութիւն,
և յընդգրկել զամենայն ինչ իբրեւ յԱյ
ձեռանէն եկեալ, որով և միաբանիլ ընդ
կամաց Այ . ուստի եթէ կամ է Այ, զի
դու կայցես հիւանդագին, և նոքա զբա-
ղեսցին 'ի խնամել և 'ի հանդուցանել
զքեղ, զնոյն կամիցին և նոքա . և որպէս
դու բառնայ զխաչն տուեալ քեզ յԱյ,
բարձցեն և նոքա զբաժինն որ նոցա ան-
կանի՝ համակամութե մեծաւ ընդ Այ :

Այլ ասիցես . տեսանեմ յայտնի զսէրն
մեծ՝ զոր յայտոսիկ 'ի կիր առնու Միաբա-
նութին : Ար զիսն վշտագնէ, ոչ այլ ինչ

է՛ բայց պտուղն զոր առնել կարէի ուսանելով, քարոզելով, կամ խոստովանեցուցանելով, և պակասի այն՝ կալովս հիւանդադին: Ի դէպ պատասխանէ այսմ՝ նքն Օգոստինոս, թէ ոչ գիտեմք մեք՝ արդեօք իցէ՞ լաւագոյն առնել զոր կամիմքն, թէ թողուլ զայն ՚ի բաց. ուստի մնայ մեզ խորհել և ՚ի կարգի դնել զիրս ըստ չափու կարողութե մերոյ. և ապա եթէ առնել յաջողեսցէ ըստ օրինակին՝ զոր խորհեցաքն, ոչ ընդ այն խնդալ պարտիմք՝ զի կատարեցաւ խորհեցեալն ՚ի մէնջ և կամեցեալն, այլ զի հաճեցաւ Տէր լինել այնմ այսպէս: Իսկ եթէ ոչ ՚ի գործ ելանիցէ զոր խորհեցաքն և կարգադրեցաք, ոչ վասն այն խռովիլ պարտ է, և զխաղաղութին կորուսանել: * Իրաւացի ևս է, ասէ նքն Օգոստինոս, զի մեք զնորա կամացն, քան թէ նա մերումն զճետ երթիցէ: || Եւ կնքէ զբանն մեծահանճար վճռաւս. * Ոչ որ ճահողագոյնս տնտեսէ զոր առնելոց է, բայց որ մտադիւր կայ ոչ առնել զոր անձային իշխանութին արգելու, քան թէ յորդորագոյն ՚ի գործել զոր խորհի մտածութին մարդկային: || (Գիւրք ժգ. յազագս Երախայ. գլ. ժգ:) Արդ՝ սովին օրինակաւ, և անղանաղան մտօք պարտիմք խորհիլ և կարգաւորել զոր ինչ կայ մեզ առնել, այս է՝ կալով միշտ ՚ի պատրաստի միաբանիլ ընդ Այ կամացն, եթէ ոչ ՚ի գլուխ ելանիցէ խորհեցեալն:

Այսպէս ոչ լինիցի մեզ խոռովի կամ տրտմի՛լ՝ յորժամ վասն հիւանդութեան կամ յայլ նմանօրինակ պատճառաց ոչ բաւիցեմք առնել զխորհեալն մեր և զկարգեալն, թէպէտև իցեն այնք կարի օգտաբերք հոգւոց։ Վայելուչ իմն ասէ հայրն Աւիլա՝ զրելով առ հիւանդ քահանայ ոմն։ Մի հաշիւ առնել այնմ՝ զոր գործէիրդ առողջ գոլով, այլ թէ որչափ հաճոյանաս Այ, գոհ լինելով ընդ հիւանդութիդ։ Եւ եթէ խնդրես դու, որպէս հաւատամ, զկամս Այ պարզաբար, զի՛ փոյթ է քեզ լինել յաւետ առողջ՝ քան հիւանդ, ուր ամենայն մեր բարի՝ է կամօն Այ։

Սուրբ Յովհանն ոսկեբերան ասէ, թէ առաւել շահեցաւ երանելին Յօբ, և առաւել հաճոյացաւ Այ, ասելով, * Որպէս Տն հաճոյ թուեցաւ, նոյնպէս և եղև. եղիցի անուռ Տն օրհնեալ. || (ն. 22։) համաձայնեալ այնու ընդ կամաց նորա յայն տառապանսն և ՚ի կեղան եկեալս յնյ, քան թէ բազմապատիկ ողորմութեամբն և բարեգործութ՝ մինչ առողջն կայր և մեծատուն։ Այսպէս և դու քաջահաճոյ ևս լիցիս Այ համակամութեբ ընդ նմա ՚ի հիւանդանալ քում, քան թէ որչափ ինչ առնել կարօղ էիր յառողջութե։ Չնոյն ասէ և հռչակելին նքն Բռնաւիհդուրա. * Կատարելագոյն է զընդգիմակսն տանել համբերութեբ, քան ՚ի

բարեգործութիւն քրտնավաստակ լինել : ॥
 Ո՛չ է Այ պէտս ինչ՝ ոչ յինէն և ոչ ՚ի քէն,
 ՚ի գործել զպտուղն զոր կամի յեկեղեցւոջ
 իւրում : * Ասացի Տն, Տը իմ ես դու, և
 բարիք իմ ինձ ՚ի քէն են : ॥ (Սաղմ. ԺԵ. 2.)
 Կամի նա այժմ քարոյել քեզ հիւանդու-
 թիւն, և կամի ուսանել քեզ զհամբերու-
 թի և զխոնարհութիւն : Յանձն արա յանձ-
 առնել զոր առաւել պատշաճ դատի նա,
 և զոր դու ոչ դիտես. եթէ արժան էր մեզ
 բոտ իրիք պատճառի ցանկալ առողջութե-
 ւ ուժեղութեան, լինելոյ էր այն առ ՚ի
 պարտպելոյ ՚ի ծառայութի Այ, և առա-
 ւել հաճոյանալոյ նմա : Ապա ուրեմն եթէ
 Տըն առաւել ծառայեալ համարի, և
 ախորժէ առաւել՝ զի պարապիցիմ ՚ի հի-
 ւանդանալ, և համբերութի կրել զվիշտս
 հիւանդութեան, եղիցին կամք նորա. զի
 սոյս է լաւն, և որ ինձ առաւել պատշաճի :
 Թողացոյց Տը, զի սբ Առաքեալն Պօղոս
 քարոյն հեթանոսաց՝ կայցէ բանտարդել
 զամս երկուս. (Գործ. իդ. 27.) և այս ՚ի
 ժամանակի անդ՝ յորում բազում պէտս
 ունէր Եկեղեցին նորածնեալ : Մի քեզ
 ապա ծանր ինչ թուեսցի, եթէ արդելա-
 կան ունիցի զքեզ Աճ հիւանդութեամբ
 զամիսս երկու, կամ զամս երկու, կամ
 զամենայն կեանս՝ եթէ հաճոյ նմա իցէ.
 ոչ ես դու այնչափ պիտանացու եկեղեց-
 ւոյն Այ, որչափ սբն Պօղոս էր առա-
 քեալն :

Ոմանց ըմբռնելոց 'ի հիւանդութիւնս ,
կամ 'ի տկարութիւնս և յանառողջ կիրս եր-
կարատես և անընդհատս , դայ խորհուրդ
յոլովակի՝ թէ չկարեն զհետ երթալ հա-
սարակաց կենաց , այլ 'ի բաղում իրս ստի-
պին որոշիլ , ընդ որ ոչ հաճին , թուելով
նոցա թէ յետնեալ մնան 'ի կրօնաւորու-
թենէ քան զայլ կրօնակիցսն , կամ գէթ
կարեն այլք զայթակղիլ՝ տեսեալ զնոցա
առանձին կեանս և զխնամատարութիւնս .
մանաւանդ զի ոչ երեւի երբեմն արտաքուստ
ախտակրութիւն և կարիք ուրուք , բայց Այ-
միայն , և հիւանդին է գիտելի՝ որչափ ինչ
ցաւազնի . որով առանձնաւոր դարմանքն
և թուլութիւնն առաւել իմն ընդ աչս
հարկանին :

Առ որ պատասխանեմ , արդարեւ բարի
է յոյժ այդ ակնածութիւն , և իրաւագատ
մտածութիւն , և զայդ ունել՝ գովելի է : Բայց
ոչ ունի խափանել զհամակամութիւն ընդ
Այ 'ի հիւանդութեան , այլ յաւէտ երկ-
պատկել զարդիւնսն , ըստ միումն՝ միաբա-
նելով բովանդակ ընդ կամացն Այ յամե-
նայն տկարութիւնքո , այնու զի նա կամի
կրել քեզ զայնս , և ըստ միւսումն՝ ունելով
զփափութումն զհետ երթալ 'ի քո կողմանէ
Կարդին յամենայն կրթութիւն հաւատա-
րիմ և զգուշաւոր պահպանութիւն . և զի
ցաւազնիս դու 'ի սրտի , ոչ առնելով զա-
մենայն՝ զոր այլք առնեն : Վասն զի յայսմ
բաց յարդեանց անտի համբերութեամբ

տանելոյ հիւանդութեն՝ և համակամութիւն ,
ունիս դու շահիլ և յերկրորդումն՝ որչափ
այլքն առողջք և բարեկեցիկք , և որք կա-
տարեն ողջիկ ղկրթութիւնս վանականս :

Սբն Օգոստինոս , 'ի բանն կբ . յաղաղս
Եղանակաց . խօսելով թէ պարտապան են
ամենեքին ծումապահել յայն նուիրեալ ժա-
մանակս ընդ մահուչափ մեղօք , և դարձու-
ցեալ զբանն 'ի վերայ հիւանդի՝ որ պահել
չէ կարող , ասէ . Այդպիսութեամբ բաւական
է չկարելն 'ի ծում կալ , և ուտելն սրտի վրչ-
տանալով , և հառաչելով այնու զի այլքն
ծումապահեն , և ինքն անկարանայ : Զոր
օրինակ , ղինուոր քաջ թէ վիրաւորեալ
ժողովի ընդ վրանաւ , առաւել ցաւէ ընդ
չկարել իւր մարտնչիլ , և նշանաւոր լինել
'ի ծառայութե թագաւորի իւրոյ , քան
թէ ընդ ցաւս խոցուածոցն և ընդ խիստ
դարմանս բժշկութեն : Այսպէս են իրբդ
և առ բարի կրօնաւորս , որք հիւանդք գո-
լով , առաւել վշտանան՝ զի չկարեն զհա-
սարակացն ունել կարդ , և ընուլ զվանա-
կան կրթութիս , քան թէ ընդ նոյն ինքն
հիւանդութին : Բայց 'ի կնիք բանիս , ոչ
այս պատճառ , և ոչ այլ՝ բառնալոց է 'ի
մէնջ զհամակամութին առ Աճ 'ի հիւան-
դութե , այլ ընդունել զայն իբրեւ 'ի ձե-
ռանէ նորա եկեալ , 'ի մեծագոյն փառս
հերութե նորա , և 'ի մեր առաւել բարի
և 'ի շահ :

Երանելի նբն Հերոնիմոս պատմէ , թէ

ոմն 'ի միանձանց աղաչէր զնր Աբբայն
Յովհաննէս եղիպտացի՝ բժշկել զինքն 'ի
հիւանդութեան և 'ի դժնդակ ջերմանէ որով
ախտանայր : Պատասխանի ետ նր հայրն .
* Կամիս մերժել 'ի քէն զկարեւորն քեզ . զի
որպէս մարմինք բորակաւ և այլ ևս նոյն
պիտի օժմամբք մաքրին յաղտից , սոյնպէս
հոգիք մաքրագործին տապացմամբք և այլ
լովք ևս վշտակրութիւնք : ॥ Մարմնական
անմաքրութիւնք և աղտեղութիւնք 'ի բաց սրբ
բին օձառաւ , և սատիկ մոխրաջրով . սոյն
պէս և հոգիք՝ հիւանդութիւնք մաքրին , և
տառապանօք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Է :

Թե չէ պարս ապաստանել մեզ 'ե բժիշկե
համ 'ե դեղորայս , այլ յԼԺ . և
չի պարսի՞մք մաքանել ընդ համաց
'նորա՝ ոչ միայն ըստ հիւանդութեան ,
այլև ըստ ամենայն իմի՞ք՝ որ պարս
հէն յայնմ :

Օ որ միանգամ յաղաղօ հիւանդութեան
ասացաք , զնոյն է իմանալ վասն
այլևս անցից հանդիպելոց 'ի ժամ հիւանդ
դութեան : Սքն բարսեղ աւանդէ ուսումն
ինչ բարեպատեհ յոյժ՝ յորժամ հիւանդք

իցեմք։ Ասէ՛ . այնպէս վարել 'ի բժիշկս և 'ի դեղս , որ մի՛ յայնս ունիցիմք զամենայն յոյս մեր . զոր ոչ արարեալ Ասայի արքայի , յանդիմանեցաւ 'ի նբ գրոց բանիւն . * 'Ի հիւանդանալն իւրում ոչ խնդրեաց զՏԻ՛ , այլ խնդրեաց բժիշկս : (Թ . Մնաց . ԺԴ . 12 :) Ո՛չ յայս պարտ է վերագրել զամենայն պատճառ բժշկութեն կամ ոչ բժշկութեն յախտէ անտի . այլ յԱճ՝ դնել զբովանդակ յոյս մեր , որ երբեմն ապաքինել կամի զմեղ միջնորդութե՛ դեղոց , և այլ երբեմն ոչ կամի . մինչ զի թէ պակասիցի երբեք բժիշկն , և կամ դեղք , ոչ յայն սակս անյուսանալ պիտի յառողջութէ , ասէ նբն Բարսեղ : Քանզի որպէս 'ի նբ Աւետարանին ընթեռնումք , փրկիչ մեր Քն՝ մերթ կամօքն և եթ բժշկէր . ըստ որում զբորտոն բժշկեաց որ ասէր . * Տէ՛ր , եթէ կամիս՝ կարօղ ես զիս սրբել . || (Մատթ . Ը . 2 .) որում ետ պատասխանի . * Կա՛միս , սրբեաց : || Իսկ մերթ բժշկէր՝ 'ի գործ արկեալ իրս ինչ . որպէս յորժամ զկաւ արար թքով , և օծ զաչս կուրին , հրամայեալ նմա երթալ լուանալ յաւաղանին սելովմայ : Բայց այլ երբեմն թողոյր զհիւանդսն յիւրեանց ախտին , ոչ կամեցեալ թէ ապաքինեսցին , թէպէտև զամենայն ինչս ծախեալ էին 'ի բժիշկս և 'ի դեղս : Սոյնպէս և այժմ , տայ Աճ երբեմն զառողջութի կամելովն և եթ՝ առանց բժշկի և դեղոց . երբեմն տայ նպաստիւք

դեղոց . բայց և երբեմն կոչելով իսկ և 'ի
խորհուրդ ժողովելով բժիշկս բաղումս, և 'ի
կիր առեալ դեղս զօրաւորս, ոչ տայ Աճ
զառողջութի, զի խրատիցիմք այնու մի հաս-
տատել զյոյս մեր 'ի նպաստս մարդկեղէնս,
այլ յԱճ միայն : Այլ զոր օրինակ արքայն
Եզեկիա զիւրն առողջութի ոչ համարեցաւ
պաղատտաց թղոյ՝ զոր ըստ խրատուն Եսա-
յեայ եղ 'ի վերայ վերին . (Դ. Թագ. Ի. 7.)
այլ Այ, սոյնպէս և դու եթէ առողջա-
նաս 'ի հիւանդութէ, մի բժշկաց տացես
զայն, և մի դեղոցն, այլ Այ, որ նա միայն
բժշկէ զամենայն հիւանդութիւնս մեր :
* Քանզի ոչ դեղք, և ոչ սպեղանիք բժշկե-
ցին զնոսա, այլ քո Տէր բանդ՝ որ զամե-
նայն բժշկէ : || (Իմաստ. ժղ. 12 :) իսկ
յորժամ ոչ գտանես զառողջութի, ոչ
պարտիս ընդ բժիշկսն կամ ընդ դեղս
տրտնջել, այլ տակաւին Այ ընծայել
զամենայն . որ չկամի զքո առողջանալ,
այլ զի կայցես հիւանդ :

Սոյնպէս եթէ բժիշկն ոչ ճանաչեալ
իցէ զհիւանդութիւն, կամ սխալեալ ինչ իցէ
'ի դարմանելն, որ յաճախ պատահէ առ
ճարտար բժիշկս իսկ, և առ երևելի ան-
ձինս, պիտոյ է համարել զվրիպակն զայն
իբր գործ և հետեռումն կամացն Այ, սոյն-
պէս նաեւ զանհոգութի և զպակասութի
հիւանդապահին : Վասն որոյ չպարտիս
ասել թէ 'ի պատճառս այս կամ այն պա-
կասունն գործեցելոյ՝ դարձ արար տենդն .

այլ զամենայնն առնուլ իբրև ՂԱՅ՝ ձեռանէն հասեալ. և ասել, Տն կամք եղեն՝ զի ջերմն զայրանայցէ, և պատահիցէ այս ինչ դիպուած: Քանզի աներկուանալի է թէ այն որ առ խնամատարս քո վրիպակ գործեցաւ, առ ԱՅ է կատարումն նորայն կամաց. իբր զի առ ԱԾ ոչ գոյ ինչ դիւպուածոյ բերումն:

Կարծիցես արդեօք, թէ թռչտոիլ ճնճղկացն, և ծրտելովն կուրացուցանել ղերանելին Տօբիթ՝ դիպուածով լեալ իցէ: Ոչ այդպէս, այլ մեծաւ խորհրդով և առանձին նախախնամութեամբ Այ առ ՚ի թողլոյ մեղ օրինակ ՚ի նմա, որպէս և յերանելին Յօբ. զոր և բնադիրն Տօբիթայ ասէ ըստ լատին ընթերցմանն, (ք. 12. Ժք. 13) թէ եթող ԱԾ գալ փորձութեն, զի յապա եկելոցն տացի օրինակ համբերութե. և զի հաճոյ էր Այ, հարկ եղև փորձութեն քննել:

Ի Հարանց վարս պատմի յաղագս աբբային Ստեփաննոսի, թէ գոլով հիւանդադին, կամեցաւ ընկեր նորա՝ կամ աշակերտն առնել ջերմիկ ինչ, և կարծելով առնել անոյշ իւղով, արկ անդր իւղ կտաւ ւատի՝ դառն, և մատոյց յուտել: Հայրն Ստեփաննոս առեալ զճաշակն՝ եկեր սակաւ, և լռեաց: Դարձեալ արար նմա ըստ նմին օրինակի, և ծերոյն ճաշակեալ և ոչ կամեցեալ ուտել, ասէր ընկերն. կեր հայր, զի բարի է, և առ ՚ի յօժաւ

րել զնա՝ ինքնին կամեցաւ ուտել . յայն՝
 ժամ զգացեալ զդառնութիւնն , ցաւագին
 վայեաց և ասէ . ես սպանի զքեզ : Եւ ասէ
 քնա ծերն . մի խռովիւր որդեակ իմ . զի եթէ
 Այ կամեցեալ էր , ոչ սխալէիր դու 'ի կիր
 առնուլ զմի իւղն փոխան միւսոյն : Սոյն
 պատմութիւն է և 'ի հայ վարս Հարցն .
 (երես 125) . ուր ասի՝ մեղըիւ քաղցրացու
 ցանել կամելով աշակերտին , վրիպեաց
 յամանսն , և արկ ձէթ ժահահոտ : Ըն
 թեռնումք յաղազս այլոց ևս Սրբոց բազ
 մաց , թէ կամաւորութք և համբերութք
 առնուին զդարմանս մատուցեալս , թէ
 պէտ և առնոցա հիւանդութիւն ոչ այն
 չափ օգտակարք ինչ էին : Ապա սոյնպէս
 արժան է յանձն առնուլ և մեզ զվրի
 պանս , զանհոգութիւնս , և զհեղգութիւնս
 բժշկի , կամ հիւանդապահի , ոչ զմիոյն
 տրտնջել , և ոչ միւսոյն լինել մեղադիր :

Սոյն այս է՝ որով 'ի յայտ գայ և հան
 դիսանայ առաքինութիւն առն կրօնաւորի .
 վասն որոյ շինութիւն մեծ առնէ կրօնաւոր
 հիւանդ , որ անընդդիմաբար և զուար
 թութք ընդունի զամենայն ինչ իբր եկեալ
 'ի ձեռանէ Այ , և թողու խնամել մեծա
 ւորացն և հիւանդապահից , մոռացեալ և
 'ի բաց եղեալ բնաւին զանձինն հոգողու
 թի : Ասէ նքն Բարսեղ . եթէ 'ի մեծաւորն
 հաւատացեր զհոգիքո , զիմրդ զմարմինդ
 ոչ հաւատաս նմա : Եթէ 'ի նորա ձեռս
 աւանդեցեր զյաւիտենից փրկութիւնդ ,

սոռ իմէ՞ ոչ դնես և զժամանակաւորն : Եւ զի կանոնք ազատ կացուցանեն զմեզ 'ի հոգալոյ զմարմին մեր , և զայն պատուիրեն իսկ , պարտիմք կարի մեծ համարել զայս , և 'ի կիր առնուլ զայսպիսի օգտաբեր ազատութի : Եւ 'ի ներհակէն , ոչ 'ի շինութի է կրօնաւոր հիւանդ , յորժամ հոգս բազում տանի անձինն , և թէ զինչ ունին տալ նմա , և որպէս տալ , և կամ թէ ծառայիցեն նմա անվրէպ . իսկ եթէ ոչ , գիտէ սաստիկ տրանջել և քրթմնջել :

'ի դէպ իսկ ասէ հայրն Կասիանոս . Մարմնոյ հիւանդութի ոչ եթէ խափանին է մարբութեան սրտի , այն զի նպաստէ , եթէ յանձին կալցի որպէս պարտն է : Այլ զզոյշ լեր , ասէ , զի մի հիւանդութի մարմնոյն անցանիցէ 'ի հոգին . եթէ որ հիւանդութեն պատճառանօք զիւր կամենառնիցէ , և անհնազանդեսցի , և ոչ անձնանուէր լինիցի , յայնժամ 'ի հոգի անդր անցանէ հիւանդութին . և հոգւորն հիւանդութիւն առաւել քան զմարմնականն տառապեցուցէ զմեծաւորն :

Ո՛չ արժան է 'ի հիւանդանալ ուրուք՝ թուլանալ յերևելոյ կրօնաւոր . ոչ դնել 'ի մտի թէ չկայցէ այլ կանոն վասն իւր , և թէ կարէ ամենայնիւ հոգալ զիւրն առողջութի և զգիւրութիս , 'ի մոռացօնս եղեալ զոր ինչ անկն է իւրումն յառաջադիմուէ : Հիւանդն , ասէ նք հայրն Իգնասիոս , ոչ սակաւ փոյթ ունելոց է 'ի տալ

շինութի՛ն ի ժամանակս հիւանդութեան ,
 ցուցանելով բազում խոնարհութի և համ-
 բերութի , քան թէ ի ժամանակ կատա-
 բեալ առողջութե : Եւ նք Ոսկեբերան ՚ի
 բանս Սաղմոսին . ե . 13 . * Տէր , որպէս
 զինու հաճութե քով պսակեցեր զմեզ . ||
 խօսելով թէ զամենայն կեանս մեր յար ՚ի
 պատերազմի գոլով , պիտոյ է կալ միշտ ՚ի
 զէնս , ասէ . * Եւ խօթացեալք , և առողջք .
 քանզի ՚ի հիւանդութեան՝ այսր սաստիկ
 մարտի ժամանակ է , յորժամ ցաւք յա-
 մենայն կողմանց խռովեն զոգի , յորժամ
 տրտմութիւն պաշարէ , յորժամ առնութեր
 կայ սատանայ գրգռիչ՝ առ ՚ի խօսելոյ բան
 ինչ խիտ : || Յայտ է ապա , թէ այն է
 ժամանակ ՚ի կիր առնուլ և ցուցանել
 զառաքինութի . մինչ զի Սենեքա իսկ ասաց
 երբեմն , թէ այր քաջ ունի պատճառս ՚ի
 վար արկանել զքաջութիւն իւր ոչինչ ընդ-
 հատ ՚ի մահիճս՝ յորժամ ախտակրեալ էի
 քան թէ ՚ի կռուի՝ ընդ թշնամիսն մարտն-
 շելով . քանզի առաւելագոյն մասն քաջու-
 թե է տանել վշտաց՝ քան ՚ի դիմի հարկա-
 նիլ : Այսպէս և իմաստունն ասէ .
 * Լաւ է այր երկայնամիտ քան զհզօր . . .
 և որ յաղթէ բարկութե , քան որ առնու-
 ցու զբազաք հզօր : || (Առակ . ԺԷ . 32 :)

Գ Լ ՈՒՆ ԺԸ:

Հասարակի որ ասացաւն՝ օրինակօր
ոմամբք :

Ընթեռնումք յաղագս նբջ կուսին
Գեղրուտայի, թէ երեւցաւ նմա երբեմն
Քս փրկիչ մեր, ունելով յաջոյ ձեռին
զառողջութի, և յահեկին՝ զհիւանդութի,
և ասէ ցկոյսն՝ ընտրել զօր կամիցի. իսկ
նա ետ պատասխանի. Տէր, զօր եսն ցան-
կամ ՚ի բոլոր սրտէ՝ այս է, զի մի հայիցիս
՚ի կամս իմ, այլ առնիցես յանձն իմ զայն՝
որ լինիցի յառաւելագոյն փառս քօ և ՚ի
հաճոյս :

Պատմի յաղագս առն միոյ ուխտաւորի
առ նքն Թովմաս կանթուարեցի, թէ
ախտացեալ գօլով՝ չքաւ ՚ի գերեզման
Սբն խնդրելով միջնորդել առ Աճ վասն
առողջութե իւրոյ, զօր և ընկալաւ իսկ :
Դարձ արարեալ ՚ի քաղաք իւր առողջան-
ձամբ, մտախորհ լինէր թէ առ ի՞նչ զա-
ռողջութի կամեցաւ, եթէ արդարեւ հի-
ւանդութին պիտանացու ևս էր առ իւրն
փրկութի : Այնչափ հարկաւորեաց զնա
այս մտածութի, մինչև գնացեալ անդրէն
՚ի գերեզմանն, աղաչեաց զՍբն՝ հայցել
վասն իւր յԱյ զայն՝ որ առաւել օգտա-

կար էր 'ի փրկութի իւր . և Աճ ետ նմա վերադին զհիւանդութին . որով եկաց այրն մխիթարեալ , ճանաչելով թէ այն էր առաւել անկաւոր ինքեան :

Սուրիոս 'ի վարս սբօյն Բեդաստոսի եպիսկոպոսի 'ի մէջ բերէ զօրինակ ինչ նման՝ վասն առն միոյ կուրի . որ յաւուր փոխադրութե նշխարաց սբօյ Եպիսկոպոսին՝ փափաքէր տեսանել զսբ նշխարսն , և վասն այսր ստանալ ևս զտեսութի : Ընկալաւ զայն 'ի Տէ , և ետես զոր բազմայրն . բայց յետ տեսանելոյն՝ եկաց յաղօթս , զի եթէ տեսութին ոչ էր 'ի շահ հոգւոյ իւրոյ , անդրէն տացի կուրութին . և յետ աղօթիցն մնաց կոյր՝ որպէս յառաջն :

Պատմէ սբն Հերոնիմոս , թէ սբ հայրն Անտոն կոչեցաւ 'ի սբօյն Աթանասէ աղեբ սանդրու հայրապետէն՝ ձեռնտու լինել նմա 'ի հերքումն և 'ի խել հերձուածոցն՝ որ զօրացեալ էին անտանօր . և Դիդիմոս այր գիտնաւոր՝ այլ աջօք կոյր՝ խօսեցաւ բազում ինչ 'ի սբ գրոց ընդ երանելոյն Անտոնի . մինչև զարմանալ սբ հօրն ընդ հանճար նորա և ընդ իմաստութի : Յետ այնպիսեաց բանից զըուցելոյ՝ եհարց նմա հայրն Անտոն , թէ տխրիցի՞ արդեօք ընդ կոյրն լինել . իսկ նա լռէր , պատասխանել ոչ իշխեալ առ ամօթոյն . բայց հարցեալ երկիցս և երկցս , խոստովան եղև բարեմտաբար՝ թէ արդարև զգայր տրամութի : Յայնժամ ասէ ցնա սբ հայրն .

ղարմանամ զի այր հանձարեղ իբրև ղըեզ՝
տխրեսցի և ցաւագնեսցի, զի ոչ ունի զայն
զոր ճանճք ունին և մըջիւնք և որդունք
երկրի . և ոչ խնդայցէ յաւէտ՝ զի զայն
ունի զոր ունել արժանացան Սուրբքն և
Առաքեալք : Այսու է տեսանել, ասէ սբն
Հերոնիմոս, թէ առաւել լաւ է ունել
աչա հոգեկանս՝ քան մարմնականս :

Ի Պատմութե կարգի սբյն Դոմինիկ
կոսի պատմէ հայրն Ֆէրոլինանտոս Կաս-
թիլեան, թէ սբն Դոմինիկոս ի հռովմ
այց առնէր կնոջ միում հիւանդի և վիշ-
տագնելոյ, բայց ընտիր աղախնոյ Այ,
որ առանձնացեալ էր յաշտարակի միում
ի դուռն սբյն Յոհաննու Լատերանոյ .
և նք հայրն զնայր ստէպ խոստովանեցու-
ցանել զնա, և հաղորդել զնք Խոր-
հուրդն : Անուն նորա էր Պօնա . այսինքն
բարի . և վաքք նորա այնչափ զուգակից
էին անուանն, զի և խրատէր զնա Ած՝
խնդութի ունել ի վիշտս, և հանդիստ ի
մահուն : Արէր նա ախտ ինչ դժնդակ ի
ստինան, որ և քաղցկեղիւ ապականեալ
էին և որդնալիցք, տանջումն՝ արդարև
անըմբերելի ում և իցէ մարդոյ, բայց նա
տանէր սքանչելի համբերութիւն և դոհու-
թեամբ . և նքն Դոմինիկոս տեսեալ զնա
յանհնարին ախտին, և յանմզկելի բեր-
ումն առաքինութե, հաճէր ընդ նա կարի
յոյժ : Եւ եղև օր զի խոստովանեցուցեալ
զնա և հաղորդեալ, կամեցաւ տեսանել

զնողկալին զայն և զարհուրելի վէրն, զոր
 և ընկալաւ բազում թախանձանք: Յոր-
 ժամ կինն Պօնա եբաց, և նք հայրն ետես
 զշարուն, զճարակումն քաղցկեղին և զոր-
 դունսն, ախտակից եղև նմա. բայց առա-
 ւել ցանկալի զնելով զայն վէրս՝ քան
 զաշխարհի գանձս, ժտեաց ՚ի նմանէ տալ
 զմի յորդանց անտի իբրև նշխար. իսկ ա-
 ղախինն Այ տալ ոչ կամեցաւ՝ մինչև բան
 էառ ՚ի նմանէ դարձուցանել զայն առ-
 ինքն. վասն զի այնչափ հաճեալ էր նա
 որդնակեր լինել կենդանւոյն, մինչ զի
 յանկանիլ յորդանց անտի ՚ի գետին,
 առեալ զնէր զայն ՚ի տեղի իւր: Արդ՝
 յետ խոստմանն ետ զմի յորդանցն, որ
 խոշոր էր և թխագոյն. և անդէն ՚ի ձեռն
 առնուլ զայն նք հօրն, փոխեցաւ ՚ի մար-
 դարիտ գեղեցիկ. ընդ որ զարմացեալ Նդ-
 բարցն, ասէին ց հայրն՝ մի դարձուցանել
 անդրէն. իսկ հիւանդն ընդհակառակս
 պահանջէր զորդնն ասելով, հատուցէք ինձ
 զմարդարիտն իմ. և իբրև տուաւ, եղև
 նոյնժամայն որդն որպէս յառաջն. և
 կինն հանգոյց զայն ՚ի ստինս անդր, ուր
 ծնեալ և սնեալ էր: Իսկ սքյն Դովինի-
 կոսի արարեալ աղօթս, և տուեալ կնոջն
 զօրհնութի նշանաւ խաչին, ել մեկնեցաւ.
 և իբրև ընդ սանդուղս աշտարակին իջա-
 նէր, անկան շարաւացեալ ստինքն որ-
 դամբք հանդերձ, և առ սալիւս սակաւ
 աճելով մսոյն, յետ աւուրց բժշկեցաւ

կատարելապէս . և պատմէր ամենեցուն
 զհրաշալիսն՝ զոր գործէր Աժ ձեռամբ ծա-
 ռային իւրոյ Դոմինիկոսի :

Այս դարձեալ 'ի նմին պատմութեան ,
 թէ Րէզինալտոս եղբայր խօսելով ընդ հօրն
 Դոմինիկոսի՝ առնուլ զսքեմ կարգի նորա ,
 և հաստատեալ իսկ առնել զայն , ախտա-
 ցաւ նա զտենդ հանապազօրեայ , և ըստ
 դատելոյ բժշկաց՝ մահացու : Սք հայրն
 ջան բազում տանէր ընդ առողջութիւն
 նորա , անդադար աղօթէր առ Տէր կից ընդ
 ջերմոտին . և յօղնութի կռչէին զամենամբ
 Տիրուհին բազում ուխտիւք և խնամով :
 Երկօցուն նոցա պարապելով 'ի սոյն հայ-
 ցուածս , եմուտ 'ի սենեակ Րէզինալտոսի
 Թագուհին երկնից գերահրաշ երկնափայլ
 պայծառութի , առննթեր ունելով երկու
 կուսանս երջանիկս , որք կարծեալ էին
 սրբուհին Չէչիլիա , և սրբուհին Ատա-
 բինէ՝ վկայուհիք . և մերձ եղեալ նոցա 'ի
 մահիճս հիւանդին , Տիրուհին իբրև մայր
 բարեգորով մխիթարեաց զնա ասելով .
 զի՞նչ կամիս՝ զի արարից քեզ . ահա եկի
 տեսանել զոր հայցեսդ , ասա , և տացի
 քեզ : Ապշեցաւ Րէզինալտոս ընդ երկնա-
 ւոր տեսիլն , և տարակուսեալ զի՞նչ ար-
 ժան իցէ նմա առնել կամ ասել , մին 'ի
 սրբուհեաց անտի մերձակայից Տիրամօրն՝
 անդէն վաղվազակի աղատեաց զնա 'ի
 վարանմանէն ասելով , եղբայր , մի այլ
 ինչ խնդրեր , այլ իսպառ յանձն լեր 'ի

ձեռս նորա, որ առաւել ևս դիտէ տալ
քեզ, քան դու խնդրել: Ընկալաւ հի-
ւանդն զխրատն խոհական և զգուշաւոր,
և պատասխանի ետ առ նբ Աոյսն. Տիրու-
հի, ոչ խնդրեմ ինչ, չունիմ այլ կամս,
բայց զքոյդ. յայդ՝ և ՚ի ձեռս քո թողում
զիս: Յայնժամ նբ Աոյսն ձգեալ զձեռս
իւր, էառ ՚ի ձիթոյ անտի՝ զոր աղախնայք
իւր ունէին վասն այսր, և օծ զՏէգինալ-
տոս որպէս սովորութի է կատարել զվեր-
ջին օծումն. և այնչափ ազգողական եղև
շօշափումն սրբազան ձեռացն այնոցիկ,
զի անդէն և անդ ազատ գտաւ ՚ի տեն-
դէն, և առողջացեալ, և զօրութի մար-
մնոյն նորոգեցաւ, որպէս թէ ոչ բնաւ էր
ախտացեալ: Եւ որ առաւելն է՝ զոյդ ընդ
դերագոյն այնմ շնորհի՝ եղև առ նա այլ
ևս մեծ ՚ի զօրութեան հոգւոյն, որպէս
զի յայնմ ժամէ ոչ ևս կրել նմա յանձին
շարժումն զգայական և անմաքուր զամե-
նայն կեանս իւր, ոչ երբէք, և ոչ ուրեք,
և ոչ ՚ի պատճառէ իմեքէ:

Գրեալ կայ յեկեղեցական պատմու-
թե՛ն, թէ յամենեսին որք ծաղկեալ էին
առ այնու ժամանակաւ՝ գերահամբաւեալ
էր Բենիամին ոմն, որոյ պարզև ընկա-
լեալ առ յնայ բժշկել զախտաժէտս՝ լոկ
ձեռն դնելով, կամ սակաւ իւղով օծանե-
լով և աղօթելով, ընդ այսր շնորհի բժըշ-
կելոյ զայլս՝ էառ և ինքն զծանր ախտ
ջրգողութե՛ն. որով ուռուցեալ ոչ կարէր

եղանել 'ի սենեկէն՝ առանց 'ի բաց հանել
լոյ զգուռնն . և եկաց նա այնպէս 'ի սենե-
կին զամս ութ , մինչև վախճանեցաւ ,
նստեալ յաթոռ լայնանիստ . և անդ
ապարինեաց հիւանդութիւնս բազումս ,
անտրտունջ կալով և անտրտում ընդ
իւրն անառողջութի . և առ որս կարեկիցն
լինէին նմա , միթարութի տուեալ ասէր ,
աղաչեցէք առ Աճ վասն հոգւոյ խնոյ . և
ընդ մարմնոյս մի ինչ հոգայք , որ և յա-
ռողջութեան ոչ էր ինձ 'ի պէտս ինչ :

Պատմի 'ի Հոգևոր Դաշտի յաղագս
միայնակեցի միոյ՝ կոչեցեալ Բերնաբէոս ,
որում դէպ եղև՝ զի զճանապարհայն միե-
ցաւ յոտս նորա մացառ փայտի , և ոչ կա-
մեցաւ խլել զայն աւուրս ինչ , և ոչ զհա-
րուածն դարմանել , զի ունիցի պատճառս
ցաւադնելոյ վասն սիրոյն Այ . և սովոր էր
ասել առ որս յայց եղանէին նմա . որչափ
չարչարի և սպանանի մարդն արտաքին ,
նոյնչափ առաւել ներքինն կենդանանայ և
զօրանայ :

Սուրբիոս պատմէ 'ի վարս սբյն Պախու-
մէոսի յաղագս միայնակեցի ուրումն Զա-
բէոս անուն , որոյ ախտացեալ լուսնո-
տութիւն , ոչ թողոյր բնաւ զնստութի սո-
վորական ժուժկալութեն , որ էր հաց և
աղ . և ոչ պակասէր յաղթիցն՝ զոր առ-
նէին այլ միանձունք , գնալով յառաւօ-
տինն և յայլ ժամերգութիւնս . իսկ զայլ
ժամանակն՝ որ յաւելանայր յաղթից ,

անցուցանէր 'ի գործել փսիաթս, զամբիւղս և չուանս. և 'ի խստութէ խոտոցն՝ յորոց հիւսէր, խանդարեալ էին ձեռք նորա և հերձոտեալք, մինչև արիւն իջանէր անդադար 'ի հերձմանց անտի. բայց նա գործէր առ չկալոյ դատարկ: 'Ի զիշերին յառաջ քան զննջել՝ սովորութիւն ունէր խոկալ բան ինչ 'ի սբ գրոց, և խաչակնքեալ զանձն բովանդակ, հանգչէր մինչ 'ի պաշտօն առաւօտուն. յոր կանխեալ որպէս ասացաք, կայր 'ի նմին և յայլ աղօթս մինչ 'ի լուսանալ: Այսպէս բաշխեալ էր զիւր ժամանակն երանելիպայս ախտաժէտ. և սոյնպիսիք էին նորայն օր ըստ օրէ կրթութիւնք: Դէպ եղև երբեմն՝ զի եին առ նա միայնակեաց ոմն, և տեսեալ զձեռս նորա պատառոտեալս՝ ասաց օծանել ձիթով, զի մեղմանայցեն ցաւք պատառուածոցն: Արար զայն Զաքէոս. այլ փոխանակ մեղմանալոյ՝ ևս քան զևս ցաւքն զայրացան. և 'ի գնալ սբյն Պախումէոսի տեսանել զնա, պատմեաց նմա զոր արարն. և սբ հայրն ասաց, մի թէ կարծէիր որդեակ՝ թէ Աճ ոչ տեսանիցէ զամենայն հիւանդութիւ մեր, կամ թէ չկարիցէ բժշկել երբ նմա հաճոյ իցէ. և յորժամ ոչ առնէ զայդ, այլ թողու ցաւագնիլ մեզ՝ ցորչափ կամիցի, յոյր սակս կարծես առնել զայն՝ բայց զի զամենայն հոգս անձանց 'ի նա ընկենուցումք, և 'ի նա միայն հաստատիցեմք զյոյս մեր բո-

վանդակ . և զայն առնէ զարձեալ առ 'ի
բարին և յօգուտ հոգւոց մերոց , զի ու
նիցի բազմացուցանել զհատուցումն և
զվարձս յաւիտենից ընդ կարճատե վշ-
տացս՝ զոր առաքէ մեզ : Զղնացաւ բանիւս
Զաքէոս կարի յոյժ , և ասէ . թող ինձ
հայր , և աղաչեա՛ զԱՅ թողուլ զայս մեղս
իմ փոքու ապաւինութե և համակամու-
թե՛ն ընդ նմա , և զի առողջութե ցանկա-
ցայ : Գնաց հայրն Պախումէոս , և 'ի վճա-
րումն թեթեազունի այնր յանցման զամ-
մի ողջոյն պահեաց պահս խիտոս , մինչ
երկօրեայ և եթ ճաշակել , և զայն՝ սակաւ
և արտասուելով : Եւ սովոր էր մեծն Պա-
խումէոս պատմել զայս երևելի օրինակ
միանձանց իւրոց , քաջալերեալ զնոսս
յերկայնմտութի վշտաց , 'ի յոյս առ ԱՅ ,
և զի զգուշանայցեն 'ի փոքունց յանց-
մանց :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԹ.

Յաղագս համաճանաչել աս Լսարանաժ,
 զոր ունել պարս և թէ՛ ճահող՝
 որպէս և ՚ի հէնդանութե՛ :

Լսարանն է մեզ զհամակամութի՛ ունել առ Աժ նաև ՚ի մեռանել, որպէս առ ՚ի կեալ: Արդարև մեռանելոյն քան կարի՛ դժուարին է ՚ի բնէ. զի ըստ ասելոյ Փիլիսոփային, * Յամենայն իրս ոչինչ ահաւորագոյն քան զմահ, ոչինչ դառնագոյն: ॥ Սակայն առ մեզ կրօնաւորքա՛ մեծագոյն մասամբ նուազեալ է այս դժուարութի՛, և դիւրեալ. վասն զի արդէն արարեալ եմք զկէս ճանապարհին, և գողցեա՛ զբոլորն: Նախ առաջին, մին ՚ի պատճառաց անտի՛ որք դժուարին առնեն աշխարհիկ մարդկան զմեռանելն, որոց և ցաւեցուցիչ լինի ժամանել օրհասին, է թողուլ նոցա զճոխութիւնս, զպատիւ, զվայելմունս, զզօսանս, և զհեշտին վարս՝ զոր յայս կեանս ունին, այլև թողուլն զբարեկամս, զազգականս, ըմբ զկիսն, ոմն զորդիս, որք յայնմ ժամու ոչ փոքր անձ կութի բերեն, մանաւանդ մինչ չև են եղեալք ՚ի կարգի, և գլխաւորեալք: Ահա զայս ամենայն վաղու ևս թօթափեաց յան.

ձնէ կրօնաւորն . ուստի ոչ ևս տան նմա
անձկութի և ցաւս : Յորժամ ատամն չէ
պնդեալ 'ի միան՝ այլ զատուցեալ 'ի լին-
դաց անտի, դիւրաւ 'ի բաց խլի . բայց
եթէ խլել կամիցիս առանց բաժանելոյ 'ի
մոյն, ցաւեսցի քեզ սաստիկ : Սոյնպէս
կրօնաւորի այն ինչ զերծելոյ և զատուցե-
լոյ յամենայն կենցաղականացս՝ ոչ ցաւ է
թողուլ զայնս 'ի ժամ մահուն, ուր ինքն
կամաւորաբար եթող զայն՝ և բազմաչափ
վաստակօք 'ի մոտանել իւրում 'ի կրօն, և
ոչ մնաց թողուլ զնոյնս 'ի պահու մա-
հուան . որպէս աշխարհականք՝ յորժամ
ունին թողուլ առ 'ի հարկէ, թէ և չկա-
միցին, և այն՝ բազում ցաւով, և յոլո-
վակի անմասն յարժանեաց . իբր զի առա-
ւել իբքն թողուն զստացիչս իւրեանց, քան
թէ սորա զիրս : Եւ այս է մի 'ի բազմա-
պատիկ պողոցն թողլոյ զաշխարհ, և մտա-
նելոյ 'ի կրօն : Եւ նք Ոսկերեւանն վայել-
չաբար ծանուցանէ, (Ճառ ժող . յառաջին
Տիմոթ .) թէ զիսորդ աշխարհայնոցն յա-
րելոց 'ի ստացուածս, 'ի զբօսանս, 'ի հեշ-
տին կեանս և 'ի փափկութիս այսց կենաց՝
յոյժ ցաւազին լինի մահն, ըստ իմաստ-
նոյն ասելոյ . * Ո՛վ մահ, որպէս զի դառն
է յիշատակ քո մարդոյ խաղաղացելոյ 'ի
վերայ ստացուածոց իւրոց : || (Սիրաք .
խմ . 1 :) Եթէ յիշատակ մահու անդամ
դառն է նոցա, զինչ ապա առնիցէ ժա-
մանել նորա : Եթէ մահ խոկացեալ

դառն է , ճաշակեցեալն զինչ լինիցի :
Բայց կրօնաւորի կանխաւ հրաժարելոյ
յայս ամենայն իրաց՝ դառն ոչ է մահն ,
այլ յաւէտ զուարթալի և ախորժական ,
իբրև կատարած ամենայն վշտաց իւրոց .
և է նմա իբրև որ երթայ առնուլ զյաղ-
թանակ և զտրիտուր ամենայնի՝ զոր ելլօք
եթող վասն Այ :

Միւս ևս պատճառ ծանր՝ որ անձկուի
մեծ և ցաւս ներգործէ ՚ի ժամ մահու առ
աշխարհիկս , և ահագին առնէ նց զմահն ,
է՛ ըստ ասացելումն սբյն Ամբրոսիոսի ,
չար խիղճն , և պակասումն բարիոք պատ-
րաստութեան : Սակայն և այս չունի
տեղի առ կրօնաւորն , և ոչ ունել արժան
է . վասն զի կեանք նորա բովանդակ՝ է
հանապազորդ պատրաստութի՝ առ բար-
ւոք մեռանել : Պատմեն յաղագս սրբաւ
կրօն կրօնաւորի ուրումն , թէ յասել առ
նա բժշկին՝ զի պատրաստեսցի ՚ի մահ , ետ
պատասխանի , յորմէ հետէ զդեցայ զսքեմ ,
ոչ այլ ինչ արարի՝ բայց ՚ի մահ պատրաս-
տիլ : Այս է կրթութի կրօնաւորի . նոյն
ինքն վիճակ կրօնաւորական մարդէ զմեզ
յայն պատրաստութի՝ զոր Քս փրկիչ մեր
կամի ունել առ իւրն դալուստ : * Եղև
ցին դօտիք ձեր պնդեալ ընդ մէջս , և ճրա-
գունք լուցեալք : ॥ (Ղուկ . ԺԷ . 35 :) Ասէ
սբն Գրիգոր թէ պնդել զմէջս՝ նշանակէ
զողջախոհութի , և ճրագս վառեալս ունել
ի՛ ձեռին՝ նշանակէ զպարապումն բարեացն

դործոց . և այս երկու առաւելապէս Հանդիսացեալ երեին 'ի կրօնաւորական վիճակի . վասն որոյ կրօնաւոր բարեկիրթ չունի սլաութառ երկնջելոյ 'ի մահաւանէ :

Եւ է աստանօր նշանակել զասացեալն մեր այլուր , որ և անկաւոր է մերում առաջարկութեա . այս է , զի բարիոք նշանացն ունելոյ զխիղճ մաքուր , և լինելոյ 'ի հաճոյս Այ՛ մի է կալ համակից յաճային կամս նորա ըստ այնմ որ հոյի 'ի ժամ մահուն , և սպասել այնմ զուարթամիտ , որպէս որ սպասէ իւրումն փեսայի , առնել ընդ նմա զերկնային հարսանիսն .

* Եւ դուք նմանօղջ մարդկան՝ որ ակնունիցին տն իւրեանց , թէ երբ դառնայցէ 'ի հարսանեաց : || (Ղուկ . ԺԷ . 36 :) Եւ ընդ հակառակն , զարհուրիլ ուրուք 'ի մահաւանէ , և ոչ ունել զհամակամու թիւնն զայն , ոչ է նշան բարի : Առ 'ի բացայայտել զայս՝ սովորութի է յառաջ բերել օրինակս յարմարաւորս : Ոչ տեսանես ահա՝ որչափ խաղաղիկ գնայ ոչխար 'ի սպանդանոց անդր , ոչ զբերան բացեալ , ոչ հակառակեալ իւրիք . օրինակ՝ զոր և գիրք սքք առնուն 'ի Քն փրկիչ մեր .

* Իբրեւ ոչխար 'ի սպանդ վարեցաւ . || (Եսայ . ԺԷ . 7 :) Սակայն անմաքուր կենդանին խողն՝ քանի խանչէ , քանի դիմակալէ յորժամ զենուլ կամին : Արդ՝ այս խտիր է ընդ բարիսն նշանակեալս ոչխարաւ , և ընդ չարս և մարմնասէրս՝ որք

յամամաքուր կենդանիսն օրինակին : Այր
դատապարտեալ առ 'ի մահ՝ քանիցս ան-
գամ լսէ զբանալ բանտին , տխրի կարծե-
լով թէ հանել կամին զնա արտաքս , և 'ի
կախարան տանել : Բայց անպարտն , և որ
արդարացեալն է , ուրախ լինի յորժամ
զբացումն լսէ , դիտելով զի գան ազատել
զնա : Սոյնպէս չարագործ այր 'ի լսել անդ
զձայն փականաց մահու , յորժամ հիւան-
դութին զնա ճնշէ , երկուցեալ կրէ ան-
ձուկ մեծ և տագնապ . վասն զի վերաւոր
ունելով զխիղճ մտացն , համարի թէ 'ի
դժոխական բոցն գնալ ունի յաւիտեան :
Բայց որոյ խիղճ մտացն է մաքուր , խնդայ
առաւելապէս , ճանաչելով թէ յազատու-
թի կոչի և 'ի հանդիստ յաւիտենից : Ապա
գործեսցո՛ւք մեք զոր պարտիմքն՝ իբրեւ քաջ
կրօնաւորք , և ոչ միայն անդիմադարձ ու-
նիցիմք զհամակամութի առ Աձ 'ի ժամ
մահու , այլ խնդայցեմք ևս , հայցելով
յԱյ ընդ մարգարէին՝ հանել զմեզ 'ի
բանտէ աստի : (Սաղմ. ճիսն . 8 :)

Սուրբն Գրիգորիոս 'ի վերայ բանիցն
Յովբայ . (Ե . 22 .) * 'ի դաղանաց վայ-
րենեաց ոչ երկիցես , || ասէ . * Քանզի առ-
արդարան՝ սկիզբն հատուցման է վստա-
հութիւն մտացն՝ որ յելսն լինի բազում
անգամ : || Ունել 'ի ժամ մահու զայն ու-
րախութի , և զսաղաղութիւն , և զխղճի
հանդարտութի՝ սկիզբն է ասէ՝ հատուց-
մանն արդարոց . անդէն սկսանին ճաշա-

կել զշխմս խաղաղութեն՝ որ իբր դեռ
յորդառատ և պարարտացուցիչ զեղու-
ունի ՚ի հողիս նոցա վաղվաղակի . արդէն
սկսանին առնուլ զճաշակ երանութեան
իւրեանց : Եւ ընդ հակառակն , չարա-
գործք երկիւղիւն և խայթուածութիւն զոր
կրեն յայնմ ժամու , սկսանին ճաշակել
զտանջանս իւրեանց և զդժոխս :

Վասն այսորիկ ցանկալն մահու և
խնդալ ընդ այն՝ է նշան բարեգուշակ , և
ասէ այսպէս նք Յովհաննէս Ալիմաբոս .
դովելի է յոյժ նա՝ որ սպասէ մահու զօր
ամենայն . իսկ որ յամենայն ժամ փափաքէ
այնմ , սուրբ է : Այլն նքն Ամբրոսիոս
դովէ զայնոսիկ որոց ըղձալի է մեռանելն :
Արդարեւ տեսանեմք , զի նք Նահապետքն
առաջինք ունէին զայս ցանկութի , կալու
իբրեւ պանդուխտք և օտարք յերկրի , և ոչ
ընակք . ըստ որում դրէ նք Առաքեալն
Պօղոս , և զեղեցիկ նշանակէ թէ * Որ
զայսպիսիսն խօսին , յայտ առնեն եթէ գա-
ւառ իմն խնդրեն : || (Եբրայ . Ժն . 14 :)
Այսու ցուցանէին՝ թէ եղանել ցան-
կային յաքսորանաց աստի . և այս է ոյր
վասն յոգւոց հանէր և արքայ մարդարէն .
* Վայ է ինձ , զի ընդ երկար եղև պան-
դխտութի իմ : || (Սաղմ . ճԺԺ . 5 :) Իսկ
արդ՝ եթէ այսպէս խօսէին և փափաքէին
Նահապետքն այնոքիկ՝ մինչ դեռ փակեալ
կայր դուռն երկնից , և ոչ էր նոցա փու-
թով դնալ անդր , զինչ ապա այժմ , յոր-

Ժամ դուռնն բացեալ կայ, և հոգի որ
մաքրեալ իցէ՝ անդէն վաղվաղակի վնայ ՚ի
վայելել զԱՅ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի .

Յաղագս պատճառաց ինչ և հասանաւ,
Լէց՝ որովք Տաբլէ է Ռեզ ցանկալ
օրինաւոր Տահուան, և այն՝ Գո-
վելլէ:

Լու ՚ի կարօղ լինելոյ լաւ ևս՝ և կա-
տարելագոյնս միաբանել զմեզ ընդ կա-
մացն Այ ՚ի մահուան, որպէս և ՚ի կեն-
դանութե, կտրդեսցուք աստաւոր հաւա-
նութիս ինչ կամ պատճառս՝ որոց վասն իցէ
մարթ անձուկ ունել մեռանելոյ, որպէս
զի ընտրեսցուք յայնցանէ զաւագոյնն:
Առաջին պատճառ ցանկալի լինելոյ մա-
հուն՝ է ազատանալն ՚ի վշտաց ունտի
որովք վարակեալ են այս կեանք. զի բոտ
խմաստնոյն ասելոյ, * Մահ լաւ է քան
զկեանս դառնութիւն. || (Սիրաբ. Գ. 17:)
Տեսանելք ապարին՝ զի մարդիկ ուշիարհի
յոլովակի ցանկանան մահու, և զայն հայ-
ցեն յԱյ. զոր և առանց մեղաց առնել
կարօղ են. քանզի աստի կենացս վիշոք՝
այնքանիք են և այնպիսիք, մինչ զի օրէն է
ցանկալ մահու առ ՚ի զերծանելոյ յայն.

ցանէ : Մի 'ի պատճառաց՝ զոր 'ի մէջ
բերեն վարդապետք՝ թէ առ ինչ վիշտս
բազմապատիկս յաճախեաց Աճ առ մար-
դիկ, այն է՝ զի մի յարեացին յաշխարհ, և
մի զայս կեանս սիրեցեն. այլ զսիրտ և
զսէր իւրեանց ձգեցեն 'ի հանդերձեալսն,
և յայն փափաքեցեն : Ուր * ոչ սուգ, և
ոչ աղաղակ, ոչ ցաւք, և ոչ աշխատանք ոչ
ևս գոյ : || (Յայտն. ին. 4 :) Ասէ նքն
Օգոստինոս. Աճ Թր մեր իւրովն անբաւ-
բարութիւն և ողորմութիւն զսոսաջիկայ կեանս
կարճատեւ լինել սահմանեաց՝ և արագա-
վախճան. քանզի վշտալից է. իսկ զհան-
դերձեալն որում սպասեմք, լինել մշտնջե-
նաւոր. որպէս զի վիշտքն ձգեցին սակաւ,
իսկ վայելումն և հանդիստն իցէ յաւիտե-
նական : Այլն նքն Ամբրոսիոս ասէ .
* Այս կեանք այնքան չարեօք է պատա-
րուն, մինչև առ նորա համեմատութեամբ՝
մահն դարման է համարելի, և ոչ պատու-
հաս : || Այնչափ վշտալից են կեանքս և լի
չարեօք, զի թէ ոչ առ 'ի պատիժ տուեալ
էր Այ դմահն, պարտ էր խնդրել զայն
իբր ողորմութիւն և դարման՝ առ 'ի վախ-
ճան լինելոյ չարեացն և տառապանաց :
Ճշմարիտ է՝ թէ բազում անդամ մարդիկ
աշխարհի յանցանեն սակս անժուժութեն
որով կրեն զվիշտս, և վասն եղանակին հայ-
ցելոյ զմահ յայ, տրտնջանաց բանս խօսե-
լով և անհամբերութե. սակայն եթէ խա-
ղաղական ոգւով զայն խնդրէին և հպա-

տակօրէն, ոչ լինէր 'ի մեղս, ասելով առ Տէր. եթէ հաճոյ իցէ քեզ, հան ղիս 'ի վշտաց աստի. որչափ սպրեցայ՝ բաւական է:

Երկրորդ, մահու ցանկալ մարթ է կատարելագոյն ևս օրինակաւ՝ առ 'ի չտեսա ներդ զտառապանս եկեղեցւոյ, և զհանապազորդ անարդանան՝ որ լինին Այ: Այնմ ցանկալ տեսանեմք աւանիկ զմարդարէն Եզրիս, որոյ հայեցեալ ընդ հալածանս Աբաաբու և Յեզաբելայ, 'ի քակտել զսեղանս, և 'ի կոտորել զամենայն մարդարէս Այ, և զի իւրում անձին ևս 'ի խնդիր էին առ 'ի սպանանել, վառեալ 'ի նախանձ փառացն Այ, և անկարացեալ ելս դարմանի դտանել, զնայ մեկնի յանապատս, և նստեալ անդ ընդ ծառով միով, * Խնդրեաց մահ անձին իւրոյ, և ասէ. շատ է արդ տը. առ զոգի իմ յինէն տէր. զի ոչ եմ ես լաւ քան զհարս իմ: || (Ի. Թագ. ԺԺ. 4:) Այլ քաջակորովն այն զօրավար Ժողովրդեանն Այ Յուդա Մակաբէ ասէր. * Լաւ լիցի մեզ մեռանել 'ի պատերազմի, քան տեսանել զչարչարանս աղգի մերոյ և սրբութեցն մերոց: || (Ս. Մակ. Ի. 59:) Եւ այսու քաջալերէր և խրախուսէր ղիւրան 'ի մարտնչել: Եւ յաղագս երանելոյ սքնն Օգոստինոսի ընթեռնութիւն 'ի վարս նորա, թէ յարձակեալ վանդաւոց 'ի Սպանիոյ յԱփրիկէ, քանդէին աւերէին զամենայն, ոչ խնայեալ յայր և

'ի կին , ոչ յեկեղեցականս , և ոչ յաշխարհականս , ոչ 'ի տղայս , ոչ 'ի ծերս , և հասին 'ի քաղաքն Հիբոնայ , որոյ ինքն էր Եպիսկոպոս , և պաշարեցին զայն յամենայն կողմանց զորօք բազմօք : Տեսեալ սբյն Օգոստինոսի զանհնարին նեղութիւնսն , ղեկեղեցիս առանց երիցանց , և զքաղաքս բնակչօք հանդերձ սպականեալս , ողբայր դառնապէս 'ի ծերութեն իւրում . և ժողովեալ զուխտ եկեղեցւոյն ասաց . Աղաչեցի զՏէր ապրեցուցանել զմեզ 'ի վտանդաց աստի , կամ տալ մեզ ժոյժ , կամ հանել զիս 'ի կենացս , առ 'ի չտեսանելոյ զմեծամեծ չարիսդ . և Տր պարգևեաց ինձ զյետինս զայս : Քանզի յերրորդ ամսեան պաշարմանն տկարացաւ երանելին , և վախճանեցաւ : Զնոյնօրինակ զիպուած ընթեռնումք յաղագս նք հօրն Խղնատիոսի 'ի վարս նորա : Այս է կատարելութիւն արանց Սրբոց , այնչափ տառապիլ ընդ վիշտս եկեղեցւոյ , և ընդ անարդանս գործեալս ընդդէմ մեծվայելելութեանն Այ , մինչ զի ոչ կարացեալք հանդուրժել , փափաքեն մահու . զի մի չարեացն անհնարից տեսօք լինիցին :

Ի' և այլ պատճառ բարեվայելուչ և մեծի կատարելութեն ցոյց՝ առ 'ի ցանկալ և հայցել յայ զմահ . և այն է , զի լինիցիմք այնուհետեւ ազատք և անկասկածք 'ի զայրացուցանելոյ զնա : Վասն զի ստոյգ է թէ յայս կեանս գոլովմեր , չիք անկաս

կածուի, այլ կարեմք սահիլ 'ի մեղս մահուչափս . և գիտեմք զի այլք առաւելեալք քան զմեզ, վիճակեալք մեծամեծ պարգեաց առ յԱյ, և խկապէս Սուրբք, և Սուրբք գերազանց, անկան : Այս է՝ որ ահ մեծ արկանէ 'ի ծառայս Այ, և ոյր վասն ելանել ցանկան 'ի կենաց աստի : Առ 'ի չմեղանչելոյ՝ կարող է որ ցանկալ թէ ծնեալ ոչ էր, և ոչ 'ի դոյ եկեալ . որչափ ևս ցանկալ 'ի մեռանել, զի մեծագոյն չար է մեղք՝ քան ոչն դու . և լաւագոյն էր չլինել քան մեղանչել : * Լաւ էր նմա՝ թէ չէր իսկ ծնեալ մարդն այն, || ասաց Քնդրիկիչ մեր վասն նորա՝ որ զինքն վաճառելոց էր : (Մատթ . ինչ . 24 :) Եւ քնն Ամբրոսիոս 'ի սոյն առաջարկութիւն բացայայտեալ զբան Ժողովողին . (Դ . 2 . 3 .) * Եւ գովեցի ես զամենայն մեռեալսն որ յառաջագոյն մեռան , քան զկենդանիսն որ ցայժմ կենդանի իցեն : Եւ քան զնոսա զերկոսին լաւ այն է՝ որ չեւս իցէ լեալ : || ասէ այսպէս . * Մեռեալն վերադրի քան զկենդանին , զի դադարէ 'ի մեղանչելոյ . և քան զմեռեալն վերադրի չեւ ծնեալն, զի ոչ գիտաց մեղանչել : ||

Վասն այսորիկ օգտաւէտ կրթութիւն է յաճախ յաղօթսն սովորիլ և ասել . Տէր, մի թողուր զիս մեկնիլ 'ի քէն : Տէր, եթէ կայ ինձ յանցանել առ քեզ, բարձ զիս յաշխարհէ՝ մինչ չեւ մեղուցեալ իցեմ . զի ոչ կամիմ կեանս՝ բայց 'ի ծառայել քեզ :

և եթէ չունիմ ծառայել կենդանութիւնս ,
 ոչ ևս կամիմ : Աստի հաճոյական է Այ
 կրթութիւնս այս , և մեզ բազմաշահ . զի
 կայ 'ի սմա կրթութի զղջման , ատելութե
 և գարշելոյ 'ի մեղաց . զոյ կրթութի խո-
 նարհութե , զոյ կրթութի սիրոյն Այ ,
 զոյ հայցուած յառաւել հաճելեացն՝ զոր
 առնել կարող եմք յԱյ :

Յաղագս սեյն Լուդովիկոսի արքային
 գաղղիոյ պատմեն , թէ դշխոյ մայր իւր
 Պիանքա թագուհի ասէր ցնա . Կամէի
 օրդեակ իմ , տեսանել զքեզ մեռեալ առա-
 ջի աչաց իմոց , քան թէ մեղանչել քեզ մա-
 հուչափ : Այս փափաքումն , և այս օրհ-
 նութիւն զոր մայրն առնէր նմա , այնչափ
 հաճոյ եղև Այ , զի ասի թէ ընդ բուլան
 դակ կեանս իւր ոչ մեղաւ նա մահուչափ :
 Զայսպիսի արդիւնս թերևս արդեօք 'ի
 քեզ ևս արասցէ այս ցանկութիւն , և
 այս խնդրուած :

Եւ ևս , ոչ միայն առ խորշելոյ 'ի մա-
 հուչափ մեղաց , այլև 'ի ներելեաց անտի՝
 օր յաճախեալն են 'ի կեանս յայս , լաւ է
 փափաքել մահու : Ասան զի պարտ է ծա-
 ռային Այ յորդորամիտ լինել առ 'ի մե-
 ռանել ոչ միայն յառաջ քան զմեղանչել
 մահուչափ , այլ նաև նախ քան զսուտ
 ինչ ասել , որ ներելի մեղք են . և որ այսու
 պատճառաւ մեռանիցի , մարտիրոս է :
 Այս հաւաստի է , զի ապրելով մեր , բա-
 ջում մեղս գործեմք ներելիս , ըստ այնմ .

խափանարար անխառն սիրոյ : Եւ դարձեալ, մեծ ևս կատարելութի թուի՝ փափաքել ելից յայսց կենաց վասն խորշելոյ՝ ի ներելի մեղաց, ի թերութեց և յանկատարութեց, քան վասն խորշելոյ ի մահուչափ մեղաց. վասն զի յայսմ թերեւ շարժեսցի որ առաւել յերկիւզէ դժուխոց, ի շահեկանութէ, և յիւրմէ առանձին սիրոյ, քան ի սիրոյն Այ : Բայց այնչափ սիրել զԱՅ՝ մինչև մահու ցանկալ առ ի չգործելոյ մեղս ներելիս, պակասութիս և անկատարութիս, այս է դիտաւորութիւն ամենայստակ, և չափ մեծի կատարելութեան :

Սակայն ասել կարող է որ. ցանկամեա ապրել առ ի տալ վճարումն յանցանաց խոց և թերութեց : Պատասխանեմ այսմ. եթէ երկայնակեաց լինելով, հատուցանէաք միշտ վասն անցելոց մեղանաց, և ոչ նորս ի վերայ դնէաք, բարի էր բանդ : Բայց յորժամ ոչ միայն Հատուցանես, այլ յաւելուես, և օրչափ յերկարես ի կեանս՝ առաւել համարս ունիս տալ Այ, ոչ բարւոր ասես. Կարի ուղղութե ասէ նքն Բեռնարդոս . * Զի այդչափ ցանկամբ այսց կենաց, յորում որչափ առաւել կեամք, նոյնչափ յոլովս մեղանչեմք. որչափ բազմօրեայ են կեանք, նոյնչափ բազմաթիւ մեղանք : ॥ Եւ նքն Հերոնիմոս ասէ. զլինչ զանազանութի կարծես դու լինել ընդ երիտասարդ մեռեալն և ընդ

ծերն, բայց զի ծերն դնայ ծանրաբեռն
մեղօք քան զերիտասարդն, և ունի բազմա-
դոյն համարս տալ Այ: Սոյնպէս և նքն
Բեռնարդոս առնէ յայտմանորում ինչ
լաւագոյն, և ասէ զանձնէ բանս իւրովն
խոնարհ ոգւով, զոր վասն մեր ասել կա-
րեմք ճշմարտագոյն ևս: * Կեալ ամաչեմ,
վասն զի դուն ինչ շահիմ. մեռանել երկն-
չիմ, զի ոչ եմ պատրաստ: Սակայն ընտրեմ
մեռանել, և յողորմութիւն Այ ապսպա-
րել զիս և աւանդել, զի բարեգութ է և
ողորմած, քան թէ խնով չարաչար վարուք
դայլս դայթակղեցուցանել: || Այս է ահա
ընտրութիւն գեղեցիկ: Ասէ հայրն Ավիլա .
որպիսի և գտանէր որ միջասահման պատ-
րաստութեմ, արժան էր նմա՝ մահու առա-
ւել ցանկալ, քան կենաց, ի պատճառս
վտանգին՝ յորում կեայ մարդ, որ և իս-
պառ դադարէ մահուամբ: * Չինչ է
մահ, բայց թողումն մոլութեց, յարու-
թիւ առաքինութեանց, || ասէ նքն Ամբրո-
սիոս:

Այս ամենայն պատճառք և հաւանու-
թիւք են արդարեւ բարեգէպք առ ի փա-
վաբելոյ մահու: Բայց որ գերագոյն կա-
տարելութեն է, այն է զոր նքն Առաքեալն
Պողոս ունէր, տեսանել զՔրիստոս, զոր յան-
չափս սիրէր. * Չցանկալն ելանել և ընդ
Քրիստոս լինել առաւել լաւ համարիմ: ||
(Փիլիպ. ն. 23:) Չինչ ասես՝ անձայինդ
Պողէ. առ ինչ լուծանիլ ի մարմնոյ ցան-

կաս . միթէ 'ի վշտաց տեղի տալոյ աղա-
գաւ , ոչ արդարեւ . այլ մանաւանդ
* Պարծիմք 'ի նեղութիս : || (Հռովմ. 38 :)
Եւ ընդէր ապա . 'ի մեղաց փախչելոյ . և
ոչ այդ . * Քանզի հաստատեալ եմ եթէ
ոչ մահ , և ոչ կեանք կարեն մեկնել զմեզ
'ի սիրոյն Այ : || քանզի հաստատեալ էր
'ի շնորհս , և գիտէր զի չէ կորուսանելոց
զայն . ուստի չունէր պատճառս երկնչելոյ
ընդ այս : Իսկ յոյր սակս ապա մահու
փափաքես : Որպէս զի այժմէն ընդ Քնի
գտանիցիմ . ցանկայր 'ի լոկոյ սիրոյ . * Զի
խանդակաթ եմ ես սիրով : || (Երգ. Է. 5 :)
Էր նա հիւանդագին 'ի սիրոյ , և յողոց
եղանէր առ իւրն սիրելի . և ամենայն
դոյլն յապաղումն՝ երկար թուէր նմա ,
հասանել 'ի վայելումն երեսաց նորա :

Սուրբն Բոնավենդուրա՝ երիս աստի-
ճանս բաժանեալ սիրոյն Այ , վերջին զայս
դնէ : Առաջինն է՝ սիրել զԱՅ 'ի վեր քան
դամենայն , այնպէս սիրելով զաշխարհի
իրքս , զի սակս և ոչ միոյ իբրեւ 'ի նոցանէ
գործիցեմք մեզս մահուչափ , կամ յանցա-
նիցեմք զպատուիրանաւ Այ . և այն է զոր
Քն փրկիչ մեր ասաց առ պատանին՝ որ
յաւետարանի . * Եթէ կամիս 'ի կեանսն
յաւիտենականս մտանել , պահեա՛ զպա-
տուիրանսն : || (Մատթ. ԺԺ. 17 :) Եր-
կրորդ աստիճան սիրոյն է , ոչ շատ համա-
րել զպահպանութի պատուիրանաց Այ ,
այլ յաւելուլ և զխրատսն : Այս սեպ-

Հահան է Արօնաւորայ, որք ոչ միայն բարւոյն Հոգ տանին, այլև բարեգունին, և առաւել կատարելոյն ըստ ասացելումն սբէյն Պօղոսի. * Առ 'ի քննել ձեզ զլաւն, և թէ զնչ են կամքն Այ, բարին, հաճոյն և կատարեալն: || (Հռովմ. ԺԷ. 2:) Երբորդ աստիճան սիրոյ՝ ասէ նքն Բոնավեն դուրա, է * Այնչափ ըղձամամբ բորբոքիլ առ Աժ, զի առանց նորա չկարիցես կեալ: || Սորին վասն ցանկայ լինել ազատ և արձակեալ 'ի բանտէ մարմնոյն՝ առ 'ի կալ ընդ Քնի. և կայ 'ի փափաքման ելանելոյ յաքսորանաց աստի. և զի քակտեսցի անկցի այժմէն պարիսպ մարմնոյս, որ անջրպետ կայ և խափանէ տեսանել զԱժ: Այսպիսեացս՝ ասէ, կեանքն անհամբերութի է, կամ լաւ ևս ասել, 'ի տաղու կութի է, իսկ մահն՝ 'ի ցանկութիւն վառեալ:

Յաղագս նք հօրն Իդնատիոսի ընթեռնումք 'ի վարս նորա, թէ մեծաբորբոք ցանկայր ելանել 'ի բանտէ մարմնոյն. և այնչափ հառաչէր հոգի նորա դնալ հանդիպել առ Աժ, մինչև 'ի յիշատակել զմահ իւր՝ ոչ կարէր արդելուլ զարտասուս՝ որ առ խնդութե հոսէին յաչաց նորա: Բայց ասի անտանօր, թէ այսու տարփանօք եռայր նա՝ ոչ այնչափ առ ստանալոյ ղծայրադոյն բարին վասն իւր, և հանդչել յայնմ երանաւետ տեսութեան, քան թէ առաւել ևս առ 'ի տեսանել զամէ:

Ներանհան փառս մարդկութե՛ն Քնի, զոր սիրէրն գերազանցութիւն: Չորօրինակ, առ մեօք՝ բարեկամ՝ զք խնդայ ընդ տեսանելն ՚ի պատուի և ՚ի փառս զսիրեցեալն յիւրմէ կաթողին, սոյնպէս ցանկայր նք հայրն դտանիլ ընդ Քնի, մոռացեալ զիւր շահ և զհանգիստ՝ յանխառն սիրոյ. ցանկայր կալ ՚ի ցնծութե՛ն և ՚ի տօնախմբել զփառս Քնի, խնդակից նմա լինելով. և այս է վերամբարձ և կատարեալ ներգործութիւն սիրոյ՝ զոր առնել կարօղ եմք:

Այսու օրինակաւ ոչ ևս դառն լինիցի մեզ յիշատակ մահու, այլ յաւէտ ախորժանս և խնդութի մեզ բերիցէ: Անց խորհրդով փօքր մի յառաջ, ամեալ զմտաւթէ յետ սակաւ աւուրց լինիցիս յերկինս, փայելել յայն զոր ակն ոչ ետես, և ունկն ոչ լուաւ, և ՚ի միտս մարդոյ ոչ անկանիլ մարթ է. և թէ ամենայն ինչ դառնայցէքել ՚ի խնդութի և ՚ի բերկրանս: Ո՞ ոչ խնդայցէ ընդ վախճան առնուլ արարանաց և տառապանաց. ո՞ ոչ խնդայցէ ընդ հասանելն ՚ի ստացումն իւրոյ վերջին կատարածին՝ յոր վասն ստեղծեալն է. ո՞ ոչ խնդայցէ մտանելով ընդ մահու ստացմամբ, ընդ որ մտանել ունիմք ՚ի ստացում երկնայինն ժառանգութե՛ն: * ՚ի ժամանակի որպէս տացի քուն սիրելեաց իւրոյ. ժառանգութիւն առն որդիք են. || (Սաղմ. ճիւղ. 3:) Ո՛չ է մտանել ՚ի ստացումն բարեացն յաւիտենից՝ բայց միջնոր

դաւ մահու. որպէս և խմաստունն ասէ՝
 առն արդարոյ յուսաւ 'ի մահուն իւ-
 րում. * Զի թէպէտ և յաջ մարդկան
 տանջեցան, այլ յոյս նոցա լի է անմա-
 հութ. || (խմատ. 7. 4 :) Մահն է
 միջնորդ և սանդուղք վերելից յերկինս. և
 այս է միակ սփոփումն յայժմու աքսորանս,
 Ըստ Սաղմ. Ժ. 2. * Սաղմոս ասացից և
 'ի միտ առից, ճանապարհ ամբիժ մինչև
 եկեցէ առիս : || Զոր այսպէս մեկնաբանէ
 նքն Օգոստինոս. Տէր, ջանք իմ և ցան-
 կութի է պահպանել զիս ամբիժ յամե-
 նայն կեանս. և այսու հոգողութեամբ և
 փութով երգեցից միշտ, կցուրդ երգոցն
 եղեալ, Ե՛րբ բարձցին այս աքսորանք.
 Ե՛րբ դայցես առիս. Ե՛րբ ես ինքն եկից
 դռանել զքեզ. * Ե՛րբ եկից երեւցայց
 երեսացդ Ա՛յ : || (Սաղմ. խմ. 3 :) Ո՛վ,
 քանի՜ յամուաց այդ ժամ. ո՛վ, զիսորդ մեծ
 ինձ հաճութի և խնդումն լինիցի 'ի լսելն
 թէ ահա՛ մերձ է. * Ուրախ եղէ ես ոյբ
 ասէին ցիս, 'ի տուն Տն երթիցուք մեք :
 Հասեալ կային ոռք մեր առ դրունս քո
 երուսաղէմ : || (Սաղմ. ճիւմ. 1. 2 :)
 Ահա համարիմ դնել զոռս անտանօր 'ի
 դասակցութի հրեշտակաց և այլոցն եր-
 ջանկաց, վայելել 'ի քեզ Տէ՛ր՝ յաւի-
 տեանս :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ա.

Հասարակի որ ինչ ասացաւ՝ օրինակօք
ոճամբք :

Պատմէ Սիմէոն մետափրաստէս՝ ի վարս
սբայն Յովհաննու Ողորմածի Հայրապետին
աղեքսանդրու, թէ այր ոմն մեծատուն
ունէր որդի մի կաթողին սիրելի. և զի
պահեսցէ Տէր զկեանս նորա և զառողջու-
թի, աղաչեաց զսբ Հայրապետն՝ աղօթել
վասն նորա, մատուցեալ բազում գումար
ոսկւոյ՝ բաշխել յողորմութիւն աղքատաց
ըստ այսց խնդրուածոց: Արար սբ Հայրա-
պետն, և ի կատարել աւուրց երեսնից՝ մե-
ռաւ մանուկն: Հայր նորա ի կակիծ սաստիկ
ըմբռնեցաւ, կարծեալ այնպէս թէ աղօթք
և ողորմութիւն արարեալ վասն մանկանն՝
ընդունայն եղեն: Ծանուցեալ սբ Հայ-
րապետին զվիշտս առնն, աղօթիւք պաղա-
տեցաւ առ Տէր մխիթարել զնա: Լուաւ
Տէր աղօթիցն. և ի միում գիշերի հրեշտակ
երկնից երևեալ առն այնմիկ, ասաց նմա՝
գիտել զի աղօթքն մատուցեալք վասն որդ-
ւոյ իւրոյ լսելի եղեն, և վասն այնր մա-
նուկն կայ յերկինս կենդանի և անվտանգ.
և զի օգուտ էր նմա մեռանել յայնմ ժա-
մանակի, և մեռաւ իսկ՝ զի վրկեսցի. քան

զի եթէ ապրեալ էր, 'ի չարին մասին լի-
նելոց էր, և անարժան փառացն Այ:
Յաւել ասել նմա. դիտեա՛ զի ամենայն
որ ինչ պատահէ 'ի կեանս յայս, ոչ առանց
արդար դատաստանաց Այ կատարի, թէ-
պէտեւ պատճառք դատաստանաց նորա
ծածկեալք են առ մարդիկ. վասն այսորիկ
ոչ արժան է մարդոյ համակիլ 'ի տխրու-
թիւն անպատշաճ, այլ համբերատար և
ախորժ անձամբ ընդունել զոր տնտեսէ
Ած: Այսու երկնաւոր ազդմամբ մխիթա-
րեցաւ հայր մեռելոյ մանկանն, և արիա-
ցաւ 'ի ծառայել Այ:

'ի պատմութեանն թեբայիդայ՝ պատմի
շնորհ ինչ դերազանց զոր Խրիստոս
Վիայ՝ զօրագլուխ դնդին թեբայեցւոց ա-
բար աղնուական կնոջ միում իւր ուխտա-
ւորի: Էր կնոջն որդի միամօր, և առ կան-
խաւ դաստիարակելոյ 'ի բարեսլաշտիկ
վարս, 'ի լրանալ տղայունն ընծայեաց զնա
մայրն 'ի մենաստան սբյն Մաւրիոսի
ընդ խնամարկութի միանձանցն. որպէս
էր սովորութի յայն ժամանակս, զոր և
արարին ծնողք Մաւրոսի և Պլակիդոսի, և
այլևս աղնուատոհմք հռովմայեցիք առ ժա-
մանակօք սբյն Բենեդիկտոսի, և բաղում
ամօք զկնի նոյնպէս արարին առ Խրիստոս
մաս Ադուինացի՝ եղեալ զնա 'ի մենաս-
տան լեբինն Կասինայ թէոգորա մայր իւր
և եղբարքն՝ Կոմսք Ադուինայ:

Արդ՝ միածին որդի մեծուհւոյն վար-

ժեցաւ 'ի գիրս և 'ի վարս, և 'ի վանական
 հրահանգս 'ի մենաստանին յայնմիկ, և
 սկսեալ իսկ էր քաղցր ձայնիւ երգակից
 լինել միանձանցն 'ի դասի: Այլ 'ի վերայ
 հասնալ նմա ջերմն՝ կարճեաց 'ի կենաց:
 Չորաւ մայրն անմխիթար յեկեղեցի. և
 արտասուաց հեղեղաւ յուղարկաւորեաց
 զմեռեալն 'ի գերեզման անդր. բայց առ
 թեթեանալ մայրական կսկծանայն ոչ
 բաւական էին արտասուքն յորդահոս, և
 ոչ հնար էր կասեցուցանել զնա 'ի հանա
 պաղօր դնալոյ 'ի գերեզմանն՝ ողբալ ան
 չափ սգով. և զայն առնէր յաւէտ՝ յոր
 ժամ 'ի կատարել անձային պաշտամանցն
 յիշէր զիւրն զրկիլ 'ի լսելոյ ձայնի որդե
 կին իւրոյ: Յայս տխրագին սովորութիւն
 հանապազորդեալ մեծուհոյն՝ ոչ միայն
 'ի ցերեկի յեկեղեցւոյ, այլև զիշերի առ
 անին, ոչ կարէր առնուլ հանգիստ. և 'ի
 միում նուաղի պարտասեալ նորա՝ նիր
 հեաց. և յանուրջս երևեցաւ նմա նք
 վկայն Մաւրիտիոս և ասէ: Ձի՛ քեզ կին
 դու զի՛ ողբաս անդադար զմահ որդւոյ քո,
 ոչ տալով վախճան արտասուացդ: Պա
 տասխանի ետ կինն. ոչ բաւեսցեն ամենայն
 աւուրք կենաց իմոց դադարեցուցանել
 զողբս իմ. ցորչափ կենդանի եմ, լացից
 միշտ զիմ միամօր որդեակ. ոչ լուսցեն աչք
 իմ 'ի հոսելոյ արտօսք, մինչև մահն փակեա
 ցէ զայնս, և մեկնեսցէ 'ի մարմնոյ աստի
 զանսփոփելի զիմ ոգի: Արկնեաց առ նա նք

վկայն . ասեմք եղ կէն դու . մի ցաւաղ
 նիր . մի այլ ողբար զորդեակդ մեռեալ .
 նա ոչ է մեռեալ , այլ՝ կենդանի է . և կայ
 ընդ մեզ յուրախութեան 'ի յաւիտենից
 կեանսն . և 'ի հաստատութի ճշմարտու-
 թեա կանխեալ դու վաղիւ յառաւօտեան
 պաշտօնն , և լուիցեա զձայն որդեկին քո
 կից ընդ միանձանցն՝ որք երգեն զպաշտօնն
 անձային . և զայդ ոչ վաղիւ միայն ունի-
 ցիս , այլ յամենայն նուագս յորժամ ա-
 ռաջիկայ գտանիցիս օրհնութեցն Այ յե-
 կեղեցւոյն . վասն որոյ դադարեաց , տուր
 կատարած քոյոց արտասուացդ , ունելով
 քո պատճառս մեծի խնդութե՝ քան տրտ-
 մութե : Չարթուցեալ կնոջն , մնայր ըզ-
 ձանալով այգուն ժամու՝ առ 'ի ստուգե-
 լայ զերսն , դուով յերկբայս՝ դուցէ երազ
 ինչ իցէ : 'Ի հասանել ժամուն մտեալ
 նորա յեկեղեցի , ծանեալ յերգել անդ
 զկցուրդն՝ զանուշակ ձայն երջանիկ որդ-
 ւոյն , և անկասկած եղեալ ընդ փառս
 նորա յերկինս՝ թօթափեաց յանձնէ
 զցաւսն բովանդակ . և յանչափս դոհանայր
 զԱյ , վայելեալ զօր արմենայն 'ի քաղցրա-
 լուր ձայն որդւոյն յանձային պաշտօնե-
 ր . դութե եկեղեցւոյն : Այսու օրինակաւ
 մխիթարեաց զնա Աժ , և արար մեծատուն
 այսպիսի պարգեօք :

Պատմէ ոմն 'ի մատենագրաց՝ թէ աս-
 պետի ուրումն եղեալ յորս , դիպաւ նմա
 էրէ մի , զորոյ զհետ պնդեալ միայնիկ՝

առանց ծառայի, ուր այլք ցրուեալ էին
 զհետ այլոց էրէոց, առ կարի յարձակ-
 մանն հեռացաւ յոյժ, և եհաս յանտառ-
 ուրեք, յորում լսելի եղև նմա ձայն մար-
 դոյ ակսորժալուր յոյժ: Չարմացեալ նո-
 րա ընդ լուր այնպիսի ձայնի յանտառի
 անդ, և զի ոչ կարծէր թէ իցէ միումն
 յիւրոց ծառայից, կամ այլոյ ուրուք 'ի
 քաղաքացւոց, կամեցաւ դիտել զիրան, և
 եմուտ 'ի ներքսագոյն կողմն անտառին. և
 ահա գտանէ զբորոտ ոմն զարհուրատե-
 սակ, և նողկալի անհնարին, որոյ մարմին
 ողջոյն ապականեալ էր, և ըստ ամենայն
 մասանց և անդամոց ծախեալ: Տագնա-
 պեցաւ ասպետն ընդ տեսիլ այնպիսի,
 իբր յահի եղեալ. բայց զօրացուցեալ
 զանձն՝ մատեաւ ողջունեաց զբորոտն մար-
 դասիրաբար, և եհարց նմա՝ եթէ դժ էիր
 որ երգէիրդ, և ուստի այդպիսի ձայն
 քաղցրալուր: Պատասխանի ետ բորոտն.
 այո՛ Տէր, ես ինքն երգէի, և այս իմ բնա-
 ւոր ձայն է: Եւ զիարդ ուրախ լինել կա-
 րիցես, ասէ ասպետն, վարակեալ այդքան
 ցաւօք: Պատասխանի ետ ողորմելին. Տէր
 իմ, ընդ Աճ և ընդ իս չիք այլ խորոց՝ բայց
 այս որմ կաւակերտ, այս մարմին իմ. 'ի
 քայքայիլ սորա՝ և 'ի բաց բառնալ արդե-
 լանացս, երթայց 'ի վայելել զտեսիլ մեծ.
 վայելչութեն յաւիտենականի. և տեսա-
 նելով իմ թէ օր ըստ օրէ 'ի քակտիլ գնամ,
 խնդամ, և երգաձայնեմ անկարծելի զու-

արթամտութիւն , մնալով բաժանելոյ 'ի մարմնոյ աստի . զի ցորչաւի ոչ զայս մերկանամ , չէ ինձ ժամանել 'ի վայելումն կենդանի աղբերն Այ , յորում գնան ուղիք մշտնջենաբուխք , յաւիտենականք :

Սուրբն Արարիանոս պատմէ յաղաղս Եպիսկոպոսի ուրումն , թէ ծանր խօթութիւնք ինչ մերձեցեալ 'ի մահ , տագնապեալ կայր , և հոգայր ընդ այն . և աղաչէր զՏէր , յերկարել նմա զկեանսն : Երևեցաւ նմա հրեշտակ վայելչադիտակ և լուսափայլ . և ասաց խտութիւնք . * Վշտանալ երկնչիք , ելանել ոչ կամիք . ես զի՛նչ արարից ձեզ : ॥ յայտ արարեալ նմա՝ թէ անհաճոյ է Այ հակառակել իւր առ փոխումն 'ի կենացս : Եւ ասէ նքն Արարիանոս , թէ հրեշտակն աղղեաց նմա զայն բանս , զի և նա 'ի հոգեվարուեն ասիցէ , և ուսուցանիցէ այլոց :

Պատմէ Սիմէոն մետափրաստէս , զոր և Սուրիոս յիշատակէ յաղագս սբյ աբբային Թէոդոսիու , թէ գիտելով նորա՝ որչափ օգտակար է յիշումն մահու , և կամեցեալ տալ այսու իւրոց աշակերտաց պատճառս յառաջադիմութե , ետ բանալ զգերեղման մի , և շուրջ կացեալ անդ իւրովք աշակերտօք՝ ասաց . ահա բաց է գերեղմանն . ո՞ 'ի ձէնջ առաջին լինի , որում առնիցեմք զմեռելաթաղն : Յայնժամ ոմն յաշակերտացն Բարսեղ անուն , որ և քահանայ էր և այր առաքինաղարդ , ուստի

և յորդորամիտ և կաղմ առ 'ի ընտրելոյ
 զմահ զուարթութեամբ բաղմաւ, կալաւ
 զձեռանէ հօրն, և 'ի ծունկս իջեալ ասաց
 օրհնեալ զիս հայր, ես եղէց առաջին, կա-
 տարել յիմ վերայ զհանգստեան պաշ-
 տօնն : Հաճեցաւ Աբբայն Եբ ընդ խնդիր
 նորա . և հրամայեաց անդէն կատարել
 նմա կենդանւոյն զամենայն պաշտամունս՝
 զոր սովորութի էր առնել վախճանելոցն
 յառաջնութիւն աւուր, յերրորդութիւն, յին-
 ներորդութիւն, և յայլ ևս աւուրս որ լինին
 մինչև 'ի լրութիւն քառասնից աւուրց : Եւ
 ահա՛ զարմանալիք . զի յաւարտիլ պաշ-
 տամանցն 'ի լրման աւուրց քառասնից,
 մինչ միանձն Բարսեղ կայր առողջ, ա-
 ռանց ջերման, առանց ցաւոց գլխոյ, կամ
 այլ ինչ տկարութե, իբր 'ի քաղցր քնոյ
 ըմբռնեալ փոխեցաւ առ Տ՛ր, առնուլ
 զյաղթանակ իւրոցն առաքինութեանց,
 այլև յառաջամիտ զուարթութեն՝ որով
 ցանկացաւ լինել ընդ Քրիստոս : Եւ զի ծա-
 նիցի՝ որչափ հաճելի Այ էր յօժարամտու-
 թիւն՝ որով երջանիկն այն միանձն եղանե-
 լոյ 'ի կենացս ցանկացաւ, զհետ առաջին
 սքանչելեացն եղև միւս ևս : Ասէ Սիմէոն
 մետափրաստէս, թէ զաւուրս քառասուն
 զկնի մահուան նորա՝ տեսանէր զնա ար-
 բայն Թէոդոսիոս, զի յամենայն օր դայր 'ի
 ժամերգութի երեկոյեան, և երգէր 'ի դասի
 ընդ այլոց աշակերտացն . իսկ այլք ոչ
 տեսանէին զնա, և ոչ զերգելն լսէին՝ բաց

'ի միոյն և եթ' այր նշանաւոր առաքինու-
 թիւ կոչեցեալ Ատտիոս . որ լսէր ղերդելն ,
 այլ զնա ոչ տեսանէր : Որոյ երթեալ առ
 աբբայն թէողոսիոս՝ ասէ . Հայր , եթէ ոչ
 լսես ղերդակցիլն մեզ եղբօր մերոյ Բարս-
 ղի : Պատասխանի ետ Աբբայն , և լսեմ .
 և տեսանեմ զնա . և եթէ կամիս , տաց և
 քեզ տեսանել զնա : Ժողովեալ նոցա յա-
 ւուրն երկրորդի 'ի պաշտօն դասուն , ետես
 Աբբայն ղերանելին Բարսեղ՝ զի երգակ-
 ցէր այլոցն ըստ սովորութե , և մատամբ
 եցոյց զնա Ատտիոսի , աղօթելով հանդերձ
 առ Աժ՝ բանալ զաչս միանձինն առ 'ի
 կարելոյ տեսանել : Եւ ահա տեսեալ նո-
 րա և ճանաչեալ , ընթացաւ վազվազակի
 խնդալից՝ ընդգրկել զնա . այլ ոչ կարաց
 ունել , զի անդէն եղև աներևոյթ , ասե-
 լով յստակ ձայնիւ 'ի լուր ամենեցուն ,
 կացէք մնացէք խաղաղութիւն . կամ Ո'ղջ
 լերուք 'ի Տո՝ հաբք և եղբարք իմ . այլ ոչ
 ևս տեսանիցէք զիս :

'ի ժամանակադիրս կարգի սբյն Օգոստի-
 նոսի պատմի յաղագս սբյն Վոլոմպանոսի
 փոքուն՝ որ էր ազգական և աշակերտ սբյ
 Աբբային Վոլոմպանոսի , թէ ըմբռնեալ
 նորա 'ի տենդ սաստիկ , և մերձ 'ի մահ
 հասեալ , և զի մեծայուսութիւն իսկ ցան-
 կայր մեռանելոյ , երեւցաւ նմա երիտա-
 սարդ մի լուսաղբեաց , և ասէ . զիտացի՛ր
 զի աղօթք Աբբային քո , և արտասուք՝
 զոր հեղու վասն առողջութեան քոյ , ար-

դելուհ զելս քո 'ի կենաց այտի: Յայնժամ
երանելին այն գանգատ կալաւ սիրողա-
բար առ Աբբայն իւր, և ասէր լալով.
դի բռնադատես կեալ ինձ զտրտմալից զայս
կեանս, և արգելուս գնալ առ մշտնջենա-
ւորն: Այսու դադարեաց Աբբայն 'ի լա-
լոյն և յաղօթելոյն, և 'ի ժողովել կրօնա-
ւորացն ընկալեալ նորա զնք խորհուրդս,
և ողջունեալ զամենեսին, հանգեաւ 'ի
Տէր:

Սուրբն Ամբրոսիոս զրոյց առնէ զժողո-
վելոց թրակիոյ, թէ 'ի ծնանել մարդ-
կանն՝ լային. իսկ 'ի մեռանելն՝ առնէին
տօն մեծ. թուէր նոցա, և յիրաւի իսկ՝
ասէ նք վարդապետն, թէ որ գային յայս
աշխարհ ողբալի և բաղմամիշտ, արդարեւ
լալոյ արժանի են. իսկ յորժամ զերծա-
նէին յայսց աքսորանաց, արդարացի էր
տօն ցնծութե կատարել, զի 'ի բաղմապա-
տիկ թշուառութեց ազատանան: Արդ
եթէ նոքա հեթանոսք և կռապարիշոք՝
առնէին զայս, անծանօթք դուրով փառացն
յոր մեքն յուսամք, զինչ ինչ արժան է
մեզ խորհել և առնել, որք լուսաւորեալ
հաւատով դիտեմք զբարիսն յորոց 'ի վայել
լումն գնան վախճանեալքն 'ի Տէ: Վասն
որոյ մեծիմաստ խորհրդով ասաց ժողո-
վոյն. (Է . 2 .) * Բարի է օր մահուան
իւրոյ՝ քան զօր ծննդեան իւրոյ: ॥

Ասէ նքն Հերոնիմոս. այսր աղադաւ-
Քս փրկիչ մեր յորժամ դնալ կամէր յաշ-

խարհէ աստի առ Հայր իւր , ասաց աշա-
կերտացն՝ որք տրտմեալք էին . * Եթէ սի-
րէիք զիս , ապա ուրախ լեալ էր ձեր՝ թէ
ես առ Հայր երթամ : ॥ (Յովհ. ԺԴ . 28 :)
Եւ այսմ հակառակ , յորժամ զՂազարոս
յարուցանել կամեցաւ , արտասուեաց :
Ոչ եթէ զի մեռեալ էր՝ եւաց զնա , ասէ
նքն Հերոնիմոս , վասնզի փութով կենա-
գործելոց էր զնա . այլ եւաց՝ զի Ղազա-
րոս դառնալ ունէր յայս ողորմելի կեանս .
լայր՝ զի մեծապէս յիւրմէ սիրեցեալն
մտանելոց էր անդրէն ՚ի տառապանս
սքսորանացս այսմ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Բ .

Յաղագս համակամօք ընդ Մարութոյ՝
չոր ունել պարտ է մեզ ՚ի հասա-
րակաց վեշտս եւ ՚ի ըշուառու-
նիս որք հասանէն :

Ոչ միայն ՚ի վիշտս եւ ՚ի պատահարս
առանձինս կամ մասնաւորս արժան է
ունել մեզ զհամակամութիւն առ ԱՃ ,
այլև որ հասարակաց են վիշտք եւ թշուա-
ռութիք սովոյ , պատերազմաց , հիւանդու-
թեց , մարդամահու , ժանտախտի , և նոյն-
պիսեաց , զորս սուսքէ ՏԻ ՚ի վերայ հաւա-
տացելոց : Վասն այսր պիտոյ է ամել

զմտաւ, թէ արդարեւ ըստ միոյ կողման
ցաւազնիմք ընդ թշուառութիւնս և ընդ
պատուհասքս, և մեզ անհաճոյ է վնաս և
տառապանք եղբարց մերոց, ըստ որում և
իրաւունքն պահանջեն. սակայն ըստ այլ
կողման մտածեալ զայնոսիկ իբրեւ ՚ի կա-
մաց Այ, և կարգեալս ՚ի նորին արդար
գատաստանացն, հանել յայնցանէ բա-
րիս և արդիւնս ՚ի մեծագոյն փառս իւր՝
զոր ինքն գիտէ, կարող եմք ՚ի նոսին միա-
բանիլ ընդ ամենամբ անձային կամացն,
յար և նման այնմ զոր տեսանեմք յայր
Ղատաւոր՝ ՚ի գատապարտելն զոք առ ՚ի
մահ. զի սա թէպէտեւ ըստ միոյ մասին
դժկամակի ընդ մեռանել մարդոյն, և կրէ
զայս ըստ բնաւոր կարեկցութեւ, կամ զի
բարեկամ իւր է, բայց ըստ այլ մասին
տայ զգատակնիքն, և կամի զի մեռցի նա,
վասն զի այնպէս վայել է հասարակաց
բարւոյ Տէրութեանն :

Ապաքէն թէև ճշմարիտ իցէ, թէ չեք
Այ եղեալ մեզ պարտս առ ՚ի միաբանիլ
ընդ կամաց նորա յամենայն իրս յայտո-
սիկ, կամելով զնոյնս և ախորժելով ՚ի
սրտէ. այլ շատ համարեցաւ զի տանի-
ցիմք համբերութեամբ, ոչ ընդդիմանալով
անձային արդարութեն, և ոչ քրթմնջելով.
սակայն ասեն անձաբանք և նք վարդապետք
թէ մեծ ևս կատարելուի է, և արժանիք,
և առաւել անթերի նուիրումն, եթէ
մարդ ոչ միայն համբերութիւն տանիցի զայ-

նոսիկ, այլև ակորթեցէ և հաճեացի իբրև
կամք և հաճոյք Այ, և հրաման անային
արդարութեն, և որք արբանեկեն ՚ի մե-
ծագոյն փառս նորա: Այսպէս առնեն
փառաւորեալքն յերկինս, որք յամենայ-
նի միաբան են ընդ կամացն Այ, որպէս
ասէ սբն Թովմաս, և բացայայտէ սբն
Անսելմոս այսու նմանութե, թէ յերկնային
փառս՝ կամք մեր և Աստուծոյն այնպէս
միաբան լինիցին, որպէս են աստ երկու
աչք միոյ մարմնոյ, որոց մին չկարէ նկա-
տել ինչ առանց նկատելոյ միւսոյն. որոյ
վասն թէպէտ և երկու աչք տեսանի, այլ
երեւեալն մի ինչ է: Ապա զոր օրինակ,
սուրբք ամենայն յերկինս միաբանին յա-
մենայնի ընդ կամս Այ, այնու ղի յամե-
նայնի տեսանեն զհրաման արդարութեան
նորա, և զկատարած մեծագոյն փառացն,
առ որ ուղղեալ վերաբերին, սոյնպէս կա-
տարելութի մեծ է՝ եթէ և մեք նմանօրք
լինիցիմք յայսմ երանելեացն յերկինս,
ցանկացեալք ղի եղիցին կամք Այ յերկրի,
որպէս լինի յերկինս: Կամիլ զայն զոր
Աճ կամի, և սակս նորին պատճառի և
դիտման՝ որոց վասն կամի Աճ, այդ ոչ
բնաւ արտաքոյ մեծաց բարեաց է:

Պատմէ Պոսիդոնիոս ՚ի վարս սբն
Օգոստինոսի, թէ ՚ի պաշարել վանդալաց
գեղաբն Հիբոնայ՝ ուր էր վլաճակ նորա,
տեսեալ զանհնարին քանդմունս և զկոտո-
ւած, մխիթարիւր նա ասացուածով իմաստ-

նոյ ուրումն. * Ո՛չ մեծ համարեսցի այր՝ որ
մեծ ինչ կարծէ զանկումն փայտից և քա-
րանց, և զմեռանել մահկանացուաց: ||
Առաւելագոյն իրաւամբք պարտ է մխի-
թարիլ և մեղ, ածեալ զմտաւ թէ այս
ամենայն ՚ի ձեռանէն ԱՅ դան, և այս են
կամք նորա. և թէ և առ մեղ գաղտնի
իցէ պատճառն՝ ոյր վասն առաքէ զայս
վիշտս և զթշուառութիւնս, սակայն ոչ
բնաւ անիրաւ է: Դատաստանք ԱՅ խո-
րինք են, անյայտք, անդունդք անյատակ.
որպէս մարդարէն ասէ. * Իրաւունք քո
որպէս խորք բաղում: || (Սաղմ. լե. 7:)
Ո՛չ արժան է մեղ հետազօտել զնոյնս մե-
րով ծանծաղ, փանաբիմաց՝ թերատես
մտօք, և յանդգնութի մեծ էր այդ: * Զի
ո՞վ դիտաց զմիտս ՏՆ. կամ ո՞վ խորհրդա-
կից եղև նմա: || (Հռովմ. Ժմ. 34:)
Վասն որոյ պարտիմք խոնարհութե՞ պա-
տուել զնոյնս, և հաւատալ թէ յանբաւ
իմաստութէ անտի ոչ է, և ոչ մարթ է
լինել՝ բայց միայն յոյժ բարի, և այնպէս
բարի՝ զի կատարած նորա իցէ առաւելա-
գոյն բարին և օգուտն մեր:

Ի վերայ այսր հիման պարտ է մեղ
գնալ հանապաղ, վստահ գոլով յանբաւ
բարութիւն ԱՅ և յողորմութին՝ թէ ոչ
առաքէր կամ թողացուցանէր զայնպիսի
չարիս և տառապանս, թէ ոչ հանել ու-
նէր յայնցանէ բարիս մեծամեծս: Կամի
Աճ ընդ այս ճանապարհ առաջնորդել

բազմաց յերկինս, որք ընդ այլ ճանապարհ գնային 'ի կորուստ: Քանիք կան՝ որք վշտօք այսպիսեօք դառնան սրտիւք առ Ած, և ճշմարիտ ապաշաւանօք մեղացն վախճանեալք՝ ապրին, որ գուցէ առանց այնր դատապարտք լինէին: Վասն այսոքիկ որ թուին պատուհաս և հարուած, ողորմութի է և բարեբարութի մեծ:

Յերկրորդ գիրս Մակաբայեցւոց՝ 'ի ճառ արկեալ մատենագրին զսարսափելին զայն և զանողորմ հալածումն ամբարիշտ արքային Աստիոբայ, և զարիւնհեղու թիւնն անխտիր դործեալ ծերոյ և տըղայոյ, կանանց և կուսանաց, և թէ զիարդ յաւարի առ և պղծեաց զտաճարն, և զայլ ևս դարշութիս որ լինէին անդանօր 'ի հրամանէ Արքային, յաւելու ասել.

* Այլ ես աղաչեմ զամենեւեան որ զգիրսրդ յակն արկանիցէք, մի ինչ վասն ազգին խղճիցէք, և զվիշտս զայս ամենայն առ սատակման տոհմին համարիցիք. այլ 'ի խրատ ազգին մերոյ: || (Դ. 12:) Սուրբն Գրիգորիոս 'ի սոյն առաջարկութի վայելուչ ասէ. Տղրուկն ծծէ զարիւն հիւանդին, և ջան իւր է՝ յագենալ արեամբն, և թէ էր հնար՝ ըմպել զբովանդակն: Բայց բժշկին կամք են՝ 'ի բաց հանել տղրկաւն զարիւնն յօռի, և առողջութի հայթայթել հիւանդին: Արդ՝ սոյն այս է՝ զոր կամի Ած վշտօքն և նեղութիւնք՝ զոր մեզն առաքէ: Եւ զոր օրինակ անմիտ լինէր հիւ-

ւանդն՝ եթէ չթողոյր հանել զարիւնն յոռի, հայեցեալ առաւել ՚ի ջանս տղրկին՝ քան ՚ի կամս բժշկին, սոյնպէս և մեք յամենայն վիշտս եկեալս՝ եթէ ՚ի մարդկանէ իցէ, եթէ յայլոց ստեղծուածոց, ոչ պարտիմք ՚ի նոսա հայել, այլ յամենիւ մաստ բժիշկն Աժ. վասն զի ամենեքին նոքա արբանեկեն Այ իբրեւ տղրուկք և նպաստք դատարկելոյ զարիւնն վատթար, և զկատարեալն առողջութի՛ գործել մեզ։ Ուստի արժան է մեզ դնել ՚ի մօտ և հաւատալ թէ զամենայն ինչ առաքէ մեզ Աժ յառաւելագոյն բարին մեր և յօգուտ։ Բայց թէ չկայր ևս այլ պատճառ՝ քան թէ կամէր Տէ պատուհասել զմեզ յայսմ ՚ի կեանս՝ իբրեւ զորդիս, և ոչ ՚ի հանդերձեալն թողուլ զպատուհասն, էր և այդ շնորհ և բարերարութիւն մեծ յոյժ։

Յազազս սրբուհւոյն Կատարինեայ Սեւաջւոյ պատմի, թէ ՚ի վշտի գոլով նորա սաստիկ յազազս բարուրանաց ինչ նիւթելոց զնմանէ հակառակ համեստութե, երևեցաւ նմա Քս փրկիչ մեր, և ունէր յաջոյ ձեռին պսակ ոսկի՝ զարդարեալ ՚ի գոհարաց և յականց պատուականաց, և ՚ի ձախումն ունէր պսակ այլ՝ փշանիւթ. և ասէ ցնա. Գիտեա՛ դուստր սիրելի, հարկ է քեզ պսակիլ երկուք այս պսակօք յայլևայլ նուագս և ՚ի ժամանակս. վասն որոյ ընտրեա՛ զոր կամիս վաղվաղակի, կամ՝

պսակիլ յառաջիկայ կեանսդ փշեղինաւս
 այսու, և միւսն այլ պատուական պա-
 հեսցի քեզ 'ի հանդերձեալն, որ յաւի-
 տեան մնասցէ. և կամ տացի քեզ 'ի
 կեանսդ պսակն պատուական, և փշեղէնս
 այս պահեսցի վասն հանդերձելոցն: Իսկ
 նք կուսանն ետ պատասխանի. Տէ՛ր, բա-
 զում ժամանակք են՝ զի հրաժարեցի ես 'ի
 կամաց իմոց՝ առ 'ի հետեւելոյ քոյումդ.
 ուստի ոչ ինձ անկանի ընտրել. բայց եթէ
 քեզ կամք են լսել պատասխանի, ասեմ,
 ես յառաջիկայ կեանքս ընտրեմ միշտ լի-
 նել զուգակիր քոց նք չարչարանաց, և
 առ սէր քո յանձն առնում տանջանս 'ի
 սփոփանս իմ: Չայս ասացեալ, առ 'ի ձե-
 ռանէ փրկչին զպսակն փշեայ, և եդ զայն
 'ի գլուխ իւր՝ պնդեալ սաստիկ զօրութե՛,
 մինչև փուշն ծակոտեցին զգլուխն շուր-
 ջանակի. և յայնմ ժամէ կրեաց նա ցաւ
 ազդոյ 'ի գլուխ իւր զաւուրս բազումն 'ի
 խայթուածոյ փշոցն:

Յաղագս եղանակի ինչ՝ որով Տեճապէս
 զօրանաճաք րանել Բարիոք և համա-
 համաբեամբ առ ԱՃ զբառապանս
 առանջինս և հանրահանս՝ զոր ՏԾ
 առաքէ մեզ , այն է՝ Ճանաչել զՏեղս
 Տե՛ր և զԷջանալ :

Սասարակաց վարդապետութի է սքց
 Հարցն , լինել Այ սովորութի զի արկանէ
 'ի մեզ տառապանս և պատուհասս հան-
 րականս՝ յօլովակի սակս մեղաց գործեցե-
 լոց , որպէս յայտէ յածային դրոց յաճախ
 բանիւք . ըստ այնմ Դան. Գ. 28 : * Ճշմար-
 տութիւն և յիրաւի ամեր զայս ամենայն վասն
 մեղաց մերոց . զի մեղաք և անօրինեցաք
 յապատառք լինելն 'ի քէն , և առաւել մե-
 ղաք յամենայնի . և պատուիրանաց քոց
 մեք ոչ անսացաք . . . և զամենայն զոր ա-
 րարեր մեզ , արդար դատաստանաւ արա-
 րեր : ॥ Ապաքէն տեսանելոք՝ զի պատուհա-
 սէր ԱՃ զժողովուրդ իւր , մատնեալ զնա
 'ի ձեռս թշնամեաց իւրոց՝ յորժամ յան-
 ցանէր . և փրկէր զնա՝ յորժամ ընդ մեղսն
 զԷջացեալ ապաշխարէր և դառնայր առ
 ԱՃ : Վասն այսորիկ Աբիովը զօրագլուխ
 և իշխան որդւոցն Ամինայ իրազեկ առ-

նելով զՀողովեռնէս՝ թէ զիարդ պաշտպա,
 նէր Աճ ժողովրդեան խորայելի, և զիարդ
 պատուհասէր զնա՝ ի ստունդանելն, ասէր
 նմա՝ մի գիմել ի վերայ նորա, մինչև զի
 տասցէ թէ իցէ՞ նա յանցուցեալ առ Աճ.
 զի այնուհետև կարող էր առձեռն ունել
 զյաղթութիւն. ապա թէ ոչ, մի ձեռնարկ
 կել ի դործն. զի ոչ յաջողէր նմա, և ոչ
 այլ ինչ ունէր ի ձեռս բերել՝ բայց խայ-
 տառականս և ամօթ. քանզի Աճ տայր
 պատերազմ՝ փոխանակ ժողովրդեանն, առ
 որ ոչ ումեք կ'ար է գիմակալել : (Յուդիթ.
 Ե. 5 :)

Զսոյն զայս մեկնաբար ակնարկեն նը
 վարդապետք ի բանս Քնի տն մերոյ, զոր
 առ երեսուն և ութամեայ ակտաժէտն
 առ պրոբատիկէ աւազանին ասաց յետ
 բժշկելոյն. * Ահաւաղիկ ողջացար, մի ևս
 մեղանչեր, զի մի չար ևս ինչ լինիցի քեզ : ||
 (Յովհ. Ե. 14 :) Ապա ըստ բանիս՝ մի ի
 նպաստից անտի որ ի հասարակաց կմ յա-
 ռանձնական վիշտս կարի օգնեն մեզ ի միա-
 բանիլ ընդ Այ կամացն, և բազմաւ համ-
 բերութեամբ տանել այնց, լիցի այն՝ զի դարձ-
 ցուք ի մեզ ինքեանս, ածել զմտաւ զմեզս
 մեր, և թէ որչափ արժանիք եղաք այն-
 պիտում պատուհասի. զի այսու օրինակաւ
 ամենայն ձախողակ որ պատահիցի՝ զիւ-
 րատար լինիցի մեզ, և զայն փոքր համա-
 ըրցիմք առ այնու որ արժանահաս էր ըստ
 մեղաց մերոց :

Մբն Բեռնարդոս, և սբն Գրիգորիոս
 զեղեցիկ խօսին յաղագս այսր բանի: Ասէ
 սբն Բեռնարդոս. * Եթէ յանցանքն 'ի
 ներքս 'ի սրտի լիով ճանաչցին, արդարեւ
 սակաւ կամ ոչինչ լինիցի արտաքին պատ-
 ժոյն զգացումն: Որպէս երանելին Դաւիթ
 ոչ ցաւէր ընդ արհամարհանս ծառային
 թշնամանողի, յիշելով զանարդանս որդ-
 ւոյն հալածողի: || Ըստ որում ասէր.
 * Ահաւասիկ որդի իմ որ ելեալ է յորո-
 վայնէ իմմէ՝ խնդրէ զանձն իմ. որչափ ևս
 որդին յեմինայ: || (Է. Թագ. ԺԷ. 11:)
 Եւ սբն Գրիգորիոս 'ի բանսն (Յորայ .
 ԺԶ. 6.) * Եւ ապա զիտասցես թէ ար-
 ժանի ըստ որոց մեղարն՝ անց ընդ քեզ 'ի
 տեսունէ. || բացայայտէ զայս բարեյարմար
 նմանութիւնս: Զոր օրինակ, ցաւագարն
 տեսեալ յանձն զպալար ինչ զայրացեալ,
 կամ զմիս թաքախեալ, յանձն լինի կա-
 մաւ 'ի ձեռս վիրաբուծի, բանալ և կըտ-
 րատել ուր՝ և զիւրդ պատշաճ թուի. և
 որչափ զայրացեալ իցէ խոցն և ժահրալից,
 այնչափ յօժարակամ ժուժայ երկաթոյն
 և խարանին: Սոյնպէս յորժամ տեսանէ
 դք իսկապէս զխոցն և զախտն 'ի մեղաց
 անտի ներգործեալ 'ի հոգի իւր, մտադիւր
 ընդունի զխարան վշտաց, և մեռուցման,
 և նուաստութե, որով կամի Աժ ապաքի-
 նել զխոցն, և մաքրել զշարուն: * Բան-
 զի ցաւ հարուածոցն նուաղի, յորժամ
 յանցանքն ճանաչին, || ասէ սբն Ամբրո-

սիոս : Եւ դու եթէ յակամայս տանիս մեռուցման և լիտաց՝ որ քեզն մատուցանին , յայն սակս է՝ զի զախտակրութիւն մեղացդ ոչ ճանաչես , ոչ տեսանես զբաւն որ 'ի ներքս . ուստի չկարես ժուժալ խարմանն և հատանող երկաթոյն :

Արք սրբակրօնք և ճշմարիտ ծառայք Այ ոչ միայն կամաւորաբար յանձն առնուն զյայտիս , այլ և ցանկային և հայցէին իսկ յԱյ : 'ի սոյն յարմարի ասելն Յոբայ (զ. 8 . 9 .) * Զի եթէ տացէ և եկեացեն յիս խնդրուածք իմ . և զլոյս իմ տացէ տո՛ր : Սկսաւ տո՛ր խոցոտել զիս . բայց իսպառ մի սպանցէ զիս : || Եւ մարգարէն Դաւիթ ասէ . * Փորձեա՛ զիս Տո՛ր , և քննեա՛ : Ես 'ի տանջանս պատրաստ եմ : Բարի է ինձ զի խոնարհ արարեր զիս : || (Սաղմ . Է. 25 : Է. 17 : ՃԺԸ . 71 :) Այնչափ ցանկալի էր ծառայից Այ պատուհասիլ առ 'ի նմանէ և նուաստանալ 'ի կեանս յայս , մինչ զի ըստ սբյն Գրիգորի ասելոյն՝ առաւել տրտմութիւն էր նոցա , յորժամ հայեցեալ 'ի մեղս իւրեանց՝ տեսանէին զի Աճ ոչ պատուհասէր զնոսա . քան զի կասկածեալ երկնէին՝ գուցէ յապաղել կամի զպատուհասն 'ի հանդերձեալն , ուր խըստագոյն լինիցի : Յայս առցես զոր յաւելու Յոբ երանելի . * Սկսաւ խոցոտել զիս . բայց իսպառ մի սպանցէ . || Իբր ասել . առ ոմանս թողացուցանէ Աճ յայս կեանս , առ 'ի պատուհասելոյ զնոսա 'ի հանդերձ

ձեռնումն յաւիտեանս . և զի սկսաւ նա
խոցոտել զիս աստանօր , և պատուհասել
իրբե հայր զթած , ունիմ յոյս թէ թո-
ղուցու ինձ յապայսն , և 'ի յաւիտենից
մահուանէն ապրեցուցէ . վասն որոյ ոչ
տրտնջամ , ոչ քրթմնջեմ վասն հարուա-
ծոցս . այլ 'ի մխիթարութի ինձ լինիցին :
Չայս և նքն Օգոստինոս աղօթէր . * Աստ
կիլեա , աստ կտրեա , աստ մի իւրք խնայեր
յիս , զի յաւիտեան խնայեսցես : ||

Առ տգիտութեն և կուրութեն մերոյ պա-
տահէ՝ զի կարի դառնապէս զկծանիւք 'ի
փշտաց մարմնականաց , իսկ 'ի հոգեկանացն՝
սակաւ յոյժ : Ոչ այնչափ փշտքն ցաւե-
լ , ցուցիչ լինելոց են մեզ , որչափ մեղքն :
Եթէ ծանուցեալ էր մեր և 'ի կշիռ ար-
կեալ զծանրութիւն մերոցն յանցանաց ,
իւրք թուէր մեզ ամենայն պատուհաս .
և ասէաք զՅորբայն . (Լվ . 27 .) * Ոչ ար-
ժանի ըստ որոց մեղայն՝ պատժեաց զիս : ||
Ասացուած՝ զոր արժան էր 'ի սրտի ունել
արձանագրեալ միշտ , և ստէպ յեղեղել
բերանով : Ամենայն զոր 'ի կեանս լիցի մեղ
կրել , ոչնչ է առ արժանապարտութիւն
միոյ և եթ մեղաց : * Ոչ ըստ մեղաց մերոց
արար մեղ Տէր , և ոչ ըստ անօրէնութեան
մերում հատոյց մեզ : || (Սաղմ . ԶԲ . 10 :)
Որոք ածէ զմտաւ թէ անարգեաց զմեծ-
վայելութիւն Այ , որով պարտաւոր գտաւ
կալ յաւիտեան 'ի դժոխս , զոր արհամար-
հանս , զոր թշնամանս , զոր ցածութի ոչ

յանձն առնուցու՝ առ ՚ի հատուցումն և ՚ի վեժժ այնչափ և այնպիսի անարգանաց առ ԱՃ: * Թերևս տեսցէ Տ՛ր զտառապանս իմ, և հատուցէ ինձ բարիս փոխանակ անիծից նորա յաւուր յայսմիկ: || (Թ. Թադ. ԺԴ. 12:) Ձայս ասէր Դաւիթ ՚ի նախատել զնա Սեմեայ դառն անիծաբանութիւն: Թոյլ տուք նմա, ասասցէ՛ որչափ չարախօսելն կարէ զինէն, անարգեսցէ, թշնամանեսցէ, զի Թերևս ՚ի հատուցումն մեղաց իմոց հաճեսցի առնուլ, և արասցէ ինձ ողորմութիւն, որ լիցի ինձ երջանկութիւն մեծ: Այսու օրինակաւ պարտիմք և մեր յանձն առնուլ զարհամարհանս և զվիշտս վերահասս: Եկեսցեն անդէ վաղվաղակի. Թերևս հաճեսցի Տ՛ր վճարումն համարել զայն մերոց մեղաց. և եղիցի այդ ՚ի մեծ երջանկութիւն. յորժամ զոր ՚ի տրանջիւն ծախեմք և ՚ի խորշումն վշտաց, ծախիցեմք դարձուցանել հակառակ մեզ ինքեանց. և այսու առնիցեմք կարի հաճոյական ինչ Այ, և մեր իրքս ՚ի լաւագոյնսն յարմարեսցին:

Ձայս նպաստ յաճախակի ՚ի կիր առնուին Սէքն ՚ի նմանօրինակ զիպուածս. և այնպէս ՚ի սոյն մարդեալ էին, մինչև ընթեռնումք զովանց, որպէս զսրբուհոյն Կատարինեայ Սենացւոյ և զայլոց, թէ զվիշտս և զհարուածս անառաքս ՚ի վերայ հաւատացելոց՝ վերագրէին մեղաց և թերութեց իւրեանց, և ասէին՝ ես եմ պատ-

Ճառ այսոցիկ պատերազմաց . մեղք իմ են
պատճառք ժանտամահուս, և տառապա-
նացս հասելոյ առ 'ի յնյ, համարելով թէ
մեղք իւրեանց արժանի էին այնմ, և ա-
ռաւելագունին ևս :

Յաւելումք առ 'ի հաստաառութի այսմ,
թէ բաղում անդամ սակս մեղաց միոյ
ուրուք պատուհասէ 'Աժ զժողովուրդն
ողջոյն : Որպէս վասն մեղաց Գաւթի ա-
ռաբեաց Աժ զմահ ընդ ամենայն ժողո-
վուրդն իսրայէլի, և ըստ ասելոյ զրոյն՝
մեռան յերիա նաւուրս եօթանասուն հա-
զար արանց : (Թ. Թադ. իդ. 15 :) Այլ
եթէ ասիցես, Գաւթ զոլով թագաւոր,
առ 'ի մեղս գլխոյն՝ պատուհասէ 'Աժ
զժողովուրդն : Ահա վասն մեղաց Աբա-
բայ՝ որ սոսկական ոք էր, և զողացեալ
էր իրս ինչ յերիբով, պատժեաց Աժ զժո-
ղովուրդն ողջոյն . զի երեք հազարք զօրա-
ւորք 'ի բանակէն թիկունս դարձուցին 'ի
թշնամեաց սակս այնք մեղաց 'ի փախուստ
աճապարեալք : (Յես. 5. 4. 21 :) Այս-
պէս ոչ միայն առ մեղս Առաջնորդին, այլ
և մարդոյ սոսկականի սովոր է 'Աժ պա-
տուհասել զայլս : 'ի սոյն միտս բուցայաբ-
տեն վարդապետք զյաճախակի ասացեալն
քրդոց, թէ պատժէ 'Աժ զմեղս հարցն
յորդիս մինչև յերրորդ և 'ի չորրորդ ազգ-
(Ելք. ի. 5 :) Արդարեւ մեղք հօրն՝ ասէ,
մի անցանիցէ յորդի, և ոչ որդւոյն առ
հայրն : * Անձն որ մեղիցէ՝ նոյն և մեռցի .

և որդի զհօր մեղս մի առցէ, և մի հայր
առցէ զանիրաւութիւնս որդւոյ իւրոյ : ॥
(Եղիկիէլ . ԺԸ . 20 :) Սակայն ըստ պատ-
ժականութեն՝ սովոր է Աժ պատուհա-
սել երբեմն զայս ոք վասն մեղաց այլոյ . և
այսպէս դուցէ վասն մեղաց իմոց, և վասն
քայոցն՝ պատուհասիցէ Աժ զտունն համօ-
րէն և զբովանդակ կրօնն :

Ապա ուրեմն կալցո՛ւք հանապազ առա-
ջի աչաց՝ և զայս մտածութի՛ն, և զհաճու-
թիւն Այ, որով դիւրին լիցի միաբանել
զմեզ ընդ կամացն Այ յամենայն տառա-
պանս՝ զոր առաքէ մեզ, և ասիցեմք ընդ
Հեղեայ քահանայի . * Տո՛ր որ ինչ բարի է
առաջի իւր՝ ինքն արասցէ . ॥ (ձ . Թագ .
դ . 18 :) Եւ ընդ սե՛ց Մակաբէացւոց .
(ձ . Մակաբ . դ . 60 .) * Որպէս և իցեն
կամք Տո՛ր յերկինս, այնպէս և կատարես-
ցին : ॥ Նա է տէր, իշխան և հրամանա-
տար իրաց ամենայնի . որպէս նմա հաճոյ
իցէ, և որպէս նա հրամանատրէ, այնպէս
և լիցի . ասել ընդ Դաւթի մարգարէի .
* Լուռ եղէ և ոչ բացի զբերան իմ, զի դու
արարեր : ॥ (Սաղմ . ԼԸ . 10 :) Ոչ տրտն-
ջեցի Տո՛ր ընդ վիշտսն առաքեալս ՚ի քէն,
այլ իբր համր՝ ընեցի, և տարայ այնոցիկ
համբերութե՛ք բազմաւ, և համակամու-
թե՛ք, զի գիտեմ թէ դու առաքես : Այս մեր
հանապազորդ մխիթարութիւն լինելոց է
յամենայնի . Աժ կամի զայն . Աժ զայն
հրամայէ . Աժ է որ առաքէ . անէ, եկես .

ցէ վաղվաղակի : Ոչ պիտոյ է այլ պատ-
ճառ առ 'ի տանելոյ լըջմտութեամբ զամե-
նայն ինչ :

Ի վերայ բանից սաղմոսին . (իբ. 6.)

* Որ սիրելին է որպէս որդիս միեղջերուի , ||
յայտ առնեն վարդապետք , թէ Աճ 'ի
միեղջերու օրինակի . զի այն կենդանի ու-
նի զեղջիւր 'ի վայր քան զաչս . որով ուր
հարկանէն՝ քաջ տեսանէ . և ոչ է իբրեւ
ղցուլ , որ զեղջիւրս ունելով 'ի բարձրն
կոյս , չտեսանէ ուր խեթկէն : Եւ դար-
ձեալ , միեղջերու՝ եղջերաւն որով հար-
կանէ , բռնկէ ևս : Սոյնպէս առնէ Աճ ,
որով իւրիք հարկանէ , նովին բռնկէ :

Այնչափ հաճոյական է Այ այս հա-
մակամութի , և խոնարհ յանձնառութի
պատուհասին , մինչ զի երբեմն նոյն իսկ
լինի պատճառ հաշտելոյն Այ և ամփո-
փելոյ զպատուհասելն : Ծառադրի յեկեղե-
ցական պատմութիս յաղագս Ատտիղայ
արքայի Ունկարաց կամ մաճառաց , որ
յաւեր դարձոյց դաւառս բազումս , մինչև
կոչել՝ Արհաւիրք աշխարհի , և հարուած
Այ , թէ մերձեցեալ նորա 'ի քաղաքն
Տրոյա՝ որ 'ի Շամբայն դադղիոյ , եպիսկո-
պոս քաղաքին նքն Լուպոս ել ընդառաջ
նորա հայրապետական զգեստութ՝ հանդերձ
ուխտիւ եկեղեցւոյն , և ասաց ցԱտտիղաս .
Ո՛վ ես դու , որ խռովես զերկիր և ապա-
կանես : Ետ նա պատասխանի . ես եմ հա-
րուած Այ : Յայնժամ նք եպիսկոպոսն

Ետ բանալ առաջի նորա զդրունսն՝ ասել
լով. Բարի է զալուստ հարուածոյն Այ :
Մտին ապա զօրքն 'ի քաղաք անդր , բայց
Այ հարեալ զնոսա կուրուք , անցին զնա-
ցին առանց վնասելոյ իւրիք : Էք արդարեւ
Ատտիղաս՝ հարուած Այ , այլ ոչ կամե-
ցաւ՝ լինել նմա հարուած առ այնոսիկ՝ որք
ընդունէին զնա իբրեւ հարուած իւր՝ յան-
ձնառութիւն մեծաւ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Դ .

Յաղագս համահասութեան առ ԼԺ՝ զոր
պարտ է ունել մեզ 'ի շահադուլէ
և 'ի արդարութեան որ յաղօթն , և ըն-
դէնչ իմանամք անուամբքս՝ շահա-
դուլէ և արդարութիւն :

Պարտ և արժան է մեզ յարիւր 'ի կամս
Այ ոչ միայն յիրան արտաքինս՝ 'ի բնա-
կանս և 'ի մարդկայինս , այլ և յայնս՝ որք
թուին բաղմաց լինել 'ի սրբութե մասին՝
ցանկալ 'ի նոյնս առաւելապէս , այս է՝ 'ի
բարիսն հոգեորականս և գերբնականս ,
որպէս՝ յանձային միսիթարութիւնս , յառա-
քինութիւն իսկ , 'ի նոյն իսկ պարգևի աղօ-
թից , 'ի խաղաղութե և հանդարտութե
հոգւոյ , և յայլեւ հոգեկան առաւելու :

Թիւնս : Այլ հարցանիցէ որ ցիս . միթէ
 սպրդիցի՞ յիրս այդպիսիս կամք յատուկ ,
 և անկարգ սէր անձին , մինչ զի հարկ իցէ
 չափ գնել նաև յայդպիսի իրս : Ասեմ , այս
 արդարեւ , և 'ի դոյն իսկ տեսանիցի՝ որչափ
 է զժնէութի անձնասիրութե , որ և ոչ
 յայն ամենաբարի իրս խղճէ 'ի ներքս խառ-
 նել զիւրն ապիրատութի : Ապաքէն բարի
 են միսիթարութիք և ակորժմունք հոգե-
 որք . զի նորօք զիւրաբար 'ի բաց լբանէ
 հոգին , և ատէ զամենայն հաճոյս և զա-
 խորժակս իրաց երկրաւորաց , որ են իբր
 խայծ և սնունդ մոլունց . և քաջալերեալ
 զօրանայ թեթեւնթաց լինել 'ի ծառայու-
 թեն Այ , ըստ ասացելոյ Մարգարէին .
 * Զճանապարհս պատուիրանաց քոց ըն-
 թացայ , զի անդորր արարեր սրտի իմոյ : ||
 (Սաղմ. ձթլ . 31 :) Հոգեորական խըն-
 դութեն և միսիթարութե ընդարձակի
 սիրտն , որպէս տրոմնութեն կծկի . և ասէ
 մարգարէն Դաւիթ , թէ յարկանել Այ
 'ի նմա միսիթարութիս , նորին լինէին նմա
 իբրեւ թեք , և տացին ընթանալ և թռչել
 ընդ ճանապարհ առաքինութեան և պա-
 տուիրանաց իւրոց : Նպաստեն կարի յոյժ
 միսիթարութիքն հոգեորք առ արհամար-
 հել ևս մարդոյ զիւր կամսն , յաղթել իւ-
 րոցն յօժարութեց , սպանանել զմարմին
 իւր , և բառնալ քաջութեամբ զխաչ և
 զվիշտոս՝ որ 'ի վերայ դան : Ուստի յաճա-
 խակի առաքէ Ած միսիթարութիս և ըղձ

մոռնս առ Եյնոսիկ՝ որոց ունի ապա տալ վիշտս և նեղութիս, զի նորօք պատրաստես, ցին յարմարեալք ՚ի տանել վշտացն արժանապէս և շահեկանութիւնք։ Ըստ որում տեսանեմք՝ զի Քն փրկիչ մեր մխիթարել կամեցաւ զիւր աշակերտսն ՚ի լեառն թաբօք հրաշափառ Այլակերպութեն, զի մի յետ այնր խռովեսցին՝ տեսեալք զնա ՚ի շարչարիլ և մեռանել ՚ի խաչի։

Արդ՝ այսպէս տեսանեմք, զի և առ նորամարդս պարգևէ Ած սովորաբար մխիթարութիւնս հոգեորս, զի յորդորեսցին արիաբար թողուլ զերկրաւոր հաճոյս վասն երկնաւորացն։ և յետ կապելոյն զնոսա սիրով իւրով, տեսեալ թէ արմատք առաքինութե պնդեցան ՚ի նոսա, սովոր է կրթել զնոսա ցամաքութիւնք ինչ, որպէս զի առաւելագոյն շահս ձգեսցեն յանձինս զառաքինութե խոնարհութեան և համբերութե, և արդիւնասցի ՚ի նոսա աճումն շնորհաց և փառաց, ծառայելով Աստուծոյ արուանց մխիթարութեանց։ Եւ այս իսկ է պատճառն, ոյր վասն ոմանք ՚ի սկզբան կրօնաւորելոյ իւրեանց, և թերեւ արտաքոյ իսկ մինչ ցանկայինն մտանել անդր, զգային յանձին մխիթարութիս և ըզձանս հոգեորս՝ առաւել քան յետ մտանելոյն։ Արեւր ընդ նոսա Ած ըստ պատշաճի հասակին, ջամբելով նոցա կաթն տղայոց, առ ՚ի խլել զնոսա և հատանել ՚ի գտեանց աշխարհի, և տալ նոցա

զգուհանս և տաղտուկ առ աշխարհային իրս: Իսկ յետ այնք. քանզի կարող են ուտել զհաց կեղեւով, տայ նոցա Աճ զկերակուր 'ի չափ հասելոց: Սակս այսոցիկ, և այլոց այսպիսի պատճառաց՝ սովոր է Տ՛ շնորհել նոցա մխիթարութիւնս և ախորժանս հոգեկանս. ուստի հոգեւոր վարդապետք առհասարակ խրատ տան՝ 'ի ժամանակի մխիթարութե պատրաստկալ ժամանակի փորձութե. որպէս և 'ի ժամ խաղաղութեան լինին պատրաստութիք և նախահոգութիք վասն պատերազմի. զի մխիթարութիքն իբր հսկումն իմն համարին փորձութեց և նեղութեց:

Արդարեւ ըզձանք հոգեւորք՝ բարի են յոյժ և օգտաւէտ, եթէ զիտիցեմք բարւոք 'ի կիր առնուլ. վասն որոյ 'ի շնորհել Այ զայնս՝ ընդունել պարտիմք շնորհակալութեւ: Սակայն եթէ որ զկայ առնոյր 'ի մխիթարութիւս անդ, և ցանկայր նոցին՝ լոկ սակս իւրոյ հաճութեն և ախորժանաց և զուարճութեն եղելոյ 'ի յոգւոջ, այդ լինէր ախտ և անձնասիրութիւն անկարգ. զոր օրինակ 'ի պիտոյականս կենաց՝ յուտելն, յումպել, 'ի ննջել և յայլս՝ յորժամ որ զհեշտանալն դնիցէ վախճան գործոցս այսոցիկ, յանցանք են. սոյնպէս յորժամ յաղօթս անդ իբր վախճան ունիցի որ զախորժանսն և զմխիթարութիւնս, լինիցի ախտ հոգեկան որկորաժեռութե:

Ո՛չ արժան է ցանկալ այսոցիկ՝ և ըն-

դունել սակս մերոյ հաճութե և ակնորժման, այլ զի նպատ լինին հասանելոյ 'ի վախճանն՝ զորմէ ասացաք: Որպէս հիւանդ՝ որ նողկայ 'ի պիտոյական կերակրոյ, այլ 'ի դտանելն 'ի նմա զհամեղութի ինչ ուրախ լինի, ոչ վասն համոյն՝ զոր ոչ գրէ ինչ, այլ զի զարթուցանէ զակնորժակն առ 'ի կարօղ լինելոյ ուտել և պահպանել զկեանս: Սոյնպէս ծառային Այ ոչ է պարտ խնդրել զհոգեկան մխիթարութիւն առ 'ի դադարելոյ 'ի նմա, այլ զի այնու երկնաւոր կազդուրմամբն արիանայ հոգին և լորանայ վաստակել 'ի շաւիղս առաքինութե, և 'ի նմին պինդ կալ: Այսու օրինակաւ ոչ խնդրին բերկրանքն վասն բերկրանաց, այլ վասն առաւելագոյն փառացն Այ, և զի վերաբերին 'ի մեծագոյն պատիւ նորա և 'ի գովեստ:

Սակայն աւելի ինչ ասացից, իբր զի թի և ցանկանայցէ դք հոգեւոր մխիթարութեանցս ըստ ասացեալ օրինակիդ, և վասն վախճանին՝ զոր ասացաք, որք և անհաճոյ են և բարիք, սակայն հնար է թի ստակաւին յայնպիսի ցանկութիւնս դտանիցի աւելազանցութի ինչ, և խառնուրդ անկարգ անձնասիրութե, որպէս եթէ ցանկայ մոլեգնաբար, և անժոյժ տարփմամբ և նեղսրտութե. մինչ զի եթէ պակասիցին նմա, ոչ մնայ հանդարտ, և ոչ խոնարհեալ 'ի կամս Այ, այլ առաւել անհանգիստ, տրտնջոտ, և դժուարա-

Հաճ : Այս է տուփումն և ցանկասիրութի
 Հոգևոր անկարգ . զի ոչ է արժան մարդոյ
 այնչափ անձկանօք և տարադէպ յարիչ
 յախորժանս և 'ի մխիթարութիս Հոգևորս ,
 մինչև այնու դրդուիլ խաղաղութեան և
 անդորրամտութե նորա , և համակամու-
 թենն առ Աճ , յորժամ ոչ հաճի նա շնոր-
 հել զնոյնս : Վասն զի կարի յոյժ լաւ են
 կամքն Այ . քան զայս ամենայն . և առա-
 ւել յօգուտ է գոհ լինել և միակամ յայն՝
 զոր կամի Տր :

Չոր ասեմն յաղագս ախորժմանց և
 մխիթարութեց Հոգեկանաց , իմանամ և
 զպարզեւէ աղօթից , և զպատրաստութեն
 զոր առ 'ի նոյն ցանկամք ունել , այլ և
 զխաղաղութենէ և զներքին հանգստենէ
 Հոգւոյ , և զայլոց ևս Հոգևոր առաւելու-
 թեց : Վասն զի գոյ և 'ի սոցա ցանկունն
 'ի ներքս մտանել անկարգ տուփման և ցան-
 կասիրութե , յորժամ անձկանօք և նեղ
 սրտութե լինին ցանկացեալ . մինչև թի-
 ոչ 'ի ձեռս բերիցէ որում ցանկայրն , 'ի
 տրտունջ մտաբերէ , դժուարահաճ կայ ,
 անմիաբան 'ի կամս Այ : Վասն որոյ աս-
 տանօր՝ ախորժմունս և մխիթարութիւնս
 Հոգևորս իմանամք ոչ միայն զզգալի ե-
 ոանդն և զախորժ և զմխիթարութի , այլ
 զնոյն զիսկն և զպարզեւ աղօթից , զմտա-
 նելն 'ի նոյն և կալ մնալ այնու անդորրա-
 նօք և հանգստեամբ զոր կամիմք : Մանա-
 ւանդ զայսմանէ խօսեացուք այժմ առա-

ւելապէս , ցուցանելով թէ զիարդ միա-
 բանիլ պարտիմք յայսմ ընդ կամացն Այ,
 և մի միլի մեզ կամ շարժիլ յաւելորդ
 բղձմանէ և 'ի նեղսրտութէ : Առ զգալի
 հաճոյս և մխիթարութիս և եռացմունս՝
 դիւրաւ ոք արդեօք հրաժեշտ տայցէ , եթէ
 շնորհեսցի նմա այն ինչ՝ որ բուն իսկն է
 աղօթից , և զգայցէ յանձին զաղօթիցն
 արդիւնս . զի դիտեն ամենեքին՝ թէ չեն
 հաստատեալ աղօթքն յայսոսիկ ախոր-
 ժանս , յայս եռացմունս , և 'ի խանդա-
 ղատանս . վասն որոյ եթէ պակասիցեն
 այսոքիկ , փոքր առաքինութի խնդրի առ
 'ի համբերել : Բայց յորժամ ոք երթայ
 յաղօթս , և կայ 'ի նմին իբր քար անզգայ,
 և այնպիսի սաստիկ երաշտիւ կամ ցամա-
 քութիւն , մինչև կարծել թէ չիք նմա մուտ
 'ի նոյն , այլ թէ ծածկեալ իցէ 'ի նմանէ
 Աճ , և եկեալ հասեալ 'ի վերայ նորա
 անիծանացն՝ զոր սպառնայր Աճ ժողովու-
 դեան իւրում . * Արարից ձեզ զերկինս
 երկաթի , և զերկիր ձեր իբրև պղնձի : ||
 (Ղևտ . ինչ . 19 .) յայսմ արդարև մեծի
 առաքինութե պէտք են , և առաւել քա-
 ջութե : Այնպիսեաց թուի թէ երկինք
 լեալ են նոցա երկաթի , և երկիր՝ պղնձի .
 իբր զի ոչ ցօղէ առ նոսա և ոչ շլթ մի
 առ 'ի կակղելոյ զսիրտ նոցա , և տալ
 պտուղ՝ որով կազդուրեսցին , այլ կան
 միշտ յանպտղութե և յերաշտի : Եւ ոչ
 'ի ցամաքութե միայն , այլև կրեն երբեմն

դայնպիսի բաղմայոյդ ցրումն խորհրդոց ,
 և այն՝ վատթարաց և աղտեղեաց , մինչև
 գողցես՝ դնալ նոցա յաղօթս ոչ յայլ
 պէտս՝ բայց առ ՚ի փորձիլ և տառապիլ
 ազգի ազգի փորձութիւնք : Աղէ եկ ասա
 դու այնպիսեաց , զի խոկայցեն յայնժամ
 դմահուանէ , կամ զՔն խաչելեալ , որ և
 է դարման քաջադէպ : Բայց ասիցեն
 ցբեղ , թէ զայդ և ես գիտեմ . եթէ առ-
 նել զայս կարողանայի , զինչ այլ պակա-
 սէր ինձ : Յայնպիսի սահման գտանի որ
 երբեմն յաղօթան , զի և ոչ խորհիլ անգամ
 զայդ կարող է . կամ թէպէտ և խորհեա-
 ցի , և ջանայցէ յուշ ածել , ոչ իւրիջ շար-
 ժէ դնա , ոչ զխորհուրդսն հաւաքէ , և ոչ
 մի ինչ ազդումն առնէ ՚ի նմա : Այս է
 ահա՝ զոր աստանօր կոչեմք տրտմութիւն ,
 ցամաքութի և լքումն հոգեւոր . և ՚ի ամին
 ևս հարկ է մեզ զհամակամութի ունել
 առ Աճ :

Մի է այս ՚ի կարեւոր հրահանգաց ան-
 թի . վասն զի մեծ տրտունջ է և մեծ պա-
 տերազմ զոր կրեն պարապեալքն յաղօթս .
 զի ամենեքին հեծեն և լան՝ յորժամ յայս
 վիճակ գտանին : Սորա այսպիսիք լսեն ա-
 պաքէն մեծացուցանել զաղօթս և գովել
 զայն , և թէ ըստ ընթացից՝ որով գնան
 աղօթքն , գնայ և մարդ զօրն ողջոյն և զա-
 մենայն զկեանս իւր , և թէ այս է մի յերեւ-
 լի նպաստից՝ զոր ունիմք ՚ի յառաջագի-
 մութի մերոց անձանց , այլ և ընկերացն :

Բայց և ընդ հակառակն՝ տեսեալ զի ըստ
 իւրեանց կարծելոյ զուրկ են 'ի ճշմարիտ
 աղօթականութէ, ընդ այս կրնն տադ-
 նապ մեծ, և թուի նոցա թէ լքեալ իցէ
 զնոսա Աճ և 'ի մոռացօնս արկեալ. երկն-
 չին՝ դուցէ անկեալ իցեն յԱյ բարեկա-
 մութէն, և 'ի թշնամութե նորա լինել .
 կարծելով ոչ դտանել առ նա մուտս կամ
 ընդունելութի : Աճէ առ այդպիսիս փոր-
 ձութին, տեսեալ զի այլք ոմանք 'ի սա-
 կաւ աւուրս զարգանսն յաղօթսն իբր
 անաշխատաբար, և ինքեանք վաստակեալք
 և խորտակեալք՝ ոչ մի ինչ շահին : Աստի
 ծնանին առ նոսա փորձութիք այլ ևս չա-
 բաչարք . այն է, զանգատել մերթ զՏնէ՝
 զի այնպէս վարի ընդ նոսա . յօժարիլ 'ի
 բաց թողուլ զաղօթիցն կրթութի, իբր
 ոչ անկաւոր ինքեանց, որովհետեւ ոչ առ-
 նեն բարւոք : Այսորիկ ամենայն սաստկա-
 նան, և յանձինս նոցա առաւելու դրժ-
 կամակութիւնն, յորժամ սատանայ 'ի
 միտս արկանէ նոցա թէ ամենայնի պատ-
 ճառ ինքեանք իսկ են, և առ մեղս իւրեանց
 այնպէս վարի ընդ նոսա Աճ : Որով կեան
 ոմանք կարի անմխիթարք, և ելանեն յա-
 ղօթից անտի իբրեւ 'ի տանջանաց՝ վշտա-
 ցեալք, տխրագինք, անհանդուրժելիք ան-
 ձանց, և որոց ընդ նոսա կենցաղին : Մա-
 տիցուք այսուհետեւ պատասխանի առնել,
 և 'ի բաց վարատել շնորհօք Տն զփորձու-
 թիս զայս և զտրտնջիւն :

1. ուժու մնալ արարն ջանաց նոցա՝ որք յաղօթես
էրէն զյամադութի և զարարմութի :

Ի սկիզբն բանիս՝ իմ ոչ են կամք
ասել, թէ յորժամ լինի ումեք առ յԱյ
այցելութի ամփոփիչ, չիցէ արժան նմա ու
րախանալ. զի յայտ իսկ է՝ թէ անմարթ
է արդելու զուրախութի՝ յորժամ առ
ձեռն է սիրեցեալն: Եւ ոչ զայն ասեմ, թէ
'ի հեռանալն Այ, յորժամ խրատէ զնա
ցամաքութեւ և փորձութեւ, մի ընդ այն
դժկամակեացի. ուր զիտեմ և ես՝ թէ չէ
հնար անցաւ լինել յայսմ: Նա ինքն փր
կիչ մեր Քն ցաւագնեցաւ ընդ թողա
նալն յԱյ հօրէ իւրմէ՝ յորժամ 'ի խաչին
կախեալ ասաց. * Աճ իմ, Աճ իմ, ըն
դէր թողեր զիս: ॥ (Մատ. ին. 46:)
Այլ զոր խնդրեմն՝ այս է, զի գիտիցեմք
քաղել պտուղ 'ի վշտաց աստի, և 'ի փոր
ձանացս, որով ստէպ փորձէ Աճ զըն
տրեալս իւր. և զի ոգւով արուես ընթաս
ցուք միաբան ընդ կամացն Այ ասելով.
* Բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս
դու: ॥ (Մատ. ին. 39:) Մանաւանդ
զի սրբութի և կատարելութի ոչ է սահ
մանեալ 'ի միութարութիսն, և 'ի կատա
րել աղօթս վերամբարձս, և ոչ այսուիկ

չափի յառաջադիմութի մեր և կատարել-
 ւութիւնն, այլ 'ի ճշմարիտ սէրն Այ,
 որ ոչ եթէ հաստատի յիրս յայտոսիկ,
 այլ 'ի ճշմարիտն միաւորութեան և 'ի
 համակամութեան ընդ Այ յամենայն
 իրս, 'ի դառինս և 'ի քաղցունս, յընդ-
 դիմակսն և յաջողակս. այնպէս զի
 պարտիմք միապէս յԱյ ձեռանէն ընդու-
 նել զխաչ և զբոլմն հոգեւոր, որպէս զպար-
 դես և զմխիթարութիս, շնորհս մատուցա-
 նելով նմա վասն երկուցն ևս: Եթէ կա-
 միս կալ ինձ 'ի խաւարի, ասէ Թալմաս
 դեմբացի, եղիցիս օրհնեալ. եթէ կամիս 'ի
 լոյս կալ ինձ, եղիցիս օրհնեալ. եթէ
 մխիթարել զիս կամիցիս, եղիցիս օրհ-
 նեալ. և թէ վշտագնել զիս կամիցիս, եղի-
 ցիս օրհնեալ: Եւ սոյնպէս խրատէ նր.
 Առաքեալն Պօղոս. * Յամենայնի գոհա-
 ցարուք, զի այս են կամք Այ. քնիւ յնիւ 'ի
 ձեզ: || (Ս. Թեսաղ. ե. 18:) Ապա եթէ
 այս են կամք Այ, իմ իմիք այլ ցանկալ
 մնայ մեզ: Եթէ ուղղէ նա զկեանս իմ
 ընդ այս ճանապարհ խաւարին և դժուա-
 րակոխ, ոչ է ինձ խնդրել զայլ լուսա-
 ւոր և զիւրադնալի: Կամի Աժ՝ զի այն
 դք դնայցէ ընդ ճանապարհ զոր տեսանի-
 ցէ և ախորժեսցէ, իսկ ես դնայցեմ ընդ
 այս անապատ՝ առանց մխիթարութե. և
 ես ոչ փոխեի զայս զիմ անպտղութիւն ընդ
 բեղնաւորութե նորա: Այսպէս խօսին
 որք միանգամ բացին զաչս առ ճշմարտու-

Թին, և սովորե մխիթարին : 'Ի դէպ ասէ
հայրն Ավիլա . երանի թէ բանայր Տէր
զաչս մեր, զիւրդ պայծառ քան զարեւո-
լոյս տեսանէաք, թէ ամենայն որ ինչ
յերկրի և որ յերկինս՝ կարի անարդ են
առ 'ի ցանկալոյ նոցա և զմայելելոյ, եթէ
բարձցի 'ի նոցանէ կամքն Այ . և չկայ
ինչ որչափ և դուզնաքեայ իցէ կամ դառն,
որ յարակցեալ ընդ նձային կամացն՝
չլինիցի մեծարդոյ : Ապաքէն անհամեմատ
լաւ է՝ կալ 'ի վիշտս և 'ի դառնութիս, 'ի
ցամաքութե և 'ի փորձութիս, եթէ այն
պէս կամի Աճ, քան յամենայն ախոր-
ժանս, 'ի մխիթարութիս և 'ի վերահայե-
ցութիս, եթէ յայնցանէ 'ի բացեայ են
կամքն նձային :

Այլ ասիցէ որ ցիա . եթէ գիտէի թէ
այն են կամք Տն, և 'ի նոյն հաճի առա-
ւել, զիւրաւ էր ինձ լինել համակամ, և
մնայի անդորրամիտ, թէ և զամենայն
կեանս իմ այնպէս անցուցանէի . վասն զի
իմանամ քաջ թէ ոչ դոյ այլ ինչ ցանկա-
լի՝ քան հաճել և քաղցրացուցանել զԱճ,
և ոչ յայլ պէտս արարաւ մեր կեանքս :
Սա՛յայն թուի ինձ՝ թէ Աճ ինքնին կամէր
զի լաւ ևս աղօթեցից, առաւել հաւաք-
մամբ խորհրդոց և մտադրութե, և թէ
ես ինքն ջանայի յայս . և որ զիսն վըշ-
տազնէ, այն իսկ է՝ զի կարծեմ իմով յան-
ցանօք և առ դաղջութեա՝ ոչ առնելով որ-
չափ յիսն է, կամ յաղօթս ցնդեալ և ցա-

մաք, ոչ կարելով սկիզբն առնել աղօթիցն. մինչ զի եթէ անկասկած էի՝ թէ առնեմ որչափ 'ի կարի խնում է, և չկայր իմ յանցանք, ոչ ևս տառապէի բնաւ:

Բարիոք առաջի եղաւ այս դանգատ, և ոչ մնայ այլ ինչ ասել. քանզի յայսմ համառօտեալ կան ամենայն պատճառք այնոցիկ՝ որք յայսպիսի տրտնջանս վարանին: Վասն որոյ եթէ դիպողաբար լուծանիցեմք զայս, մեծ ինչ առնեմք. իբր զի հասարակաց է այս տրտունջ և սովորական. և չեղև ոք նաև յերևելեաց սրբոց և յարանց կատարելոց՝ որ չիցէ կրեալ երբեմն զայս ցամաքութի և զլեռմն հողեր: Չայդ ընթեռնումք 'ի վերայ սքն Ֆրանչիսկոսի, և սրբուհոյն Վատարի, նեայ սենացւոյ, թէպէտև կարի դժուեալք էին և հովանաւորեալք յԱյ: Այլև նբ հայրն Անտօն որ գերազանցեալն էր յաղօթս, մինչև գիշերոյն կարճ թուիլ նմա, և առ արեգակն դժուարէր իբր կանուխ ծագեալ, լինէր երբեմն այնպէս իմն նեղեալ և խռովեալ 'ի չար և 'ի տագնապիչ խորհրդոց, մինչև բարձրաձայն աղաղակել առ Աճ ասելով. Տէր, կամիմ 'ի բարիսն լինել, և ոչ թողուն խորհուրդք իմ: Չայս և նբն Բեռնարդոս աւաղէր. * Յամաքեցաւ սիրտ իմ. մաժաւ որպէս կաթն. եղև որպէս երկիր անջրղի, և ոչ յարտասուս կարեմ լուծանիլ. այսքան է սրտիս խառութի: Ոչ քաղցրանայ սաղմոս. ոչ

ընթեռնուլն տայ ախորժ. ոչ աղօթելն
բերկրեցուցանէ. զսովորական խոկմունս
ոչ գտանեմ: Ո՛ւր այն արբեցութի հոգ-
ւոյն. ո՛ւր մտացն պայծառութի և խաղա-
ղութի և խնդութի 'ի հոգի ք: ॥

Յայտնի է ապա՝ զի վասն ամենեցուն
կարևոր է այս վարդապետութի, և վստահ
եմ 'ի Տր հաճել զամենեսին, և սկիզբն աս-
տի իսկ արասցուք: Ընդունիմ և ես, թէ
յանցանք ձեր են պատճառ ցնդելոյ մտացն
և ցամաքութե՛ն ձերոյ, և չկարելոյն պատ-
րաստիլ յաղօթս. և բարւոյք իսկ առնէք
կարծել և հաւանել և ասել, թէ օակս
անցելոց մեղացն ձերոց, վասն ձերոց այժ-
մու յանցմանց և անհոգութեց՝ կամի Տր
պատուհասել զձեզ, ոչ տալով ձեզ մոռտ
յաղօթս, և չկարելով ունել ձեզ զժողո-
ղովեալ խորհուրդս, զհանգիստ և զգաս-
տութիւն. զի չէք այդմ արժանի, այլ
անարժան իսկ էք: Սակայն ոչ ուղիղ զհետ
դայ այսմ, թէ տրտնջել կարիցէք. այլ
ընդհակառակն զհետ բերել՝ թէ մեծ ևս
համակամութի առ Աճ ունել արժան է
յայսմ: Կամիցիք արդեօք յայտնապէս
տեսանել զայս. * 'ի բերանոյ քումմէ դա-
տեցայց զբեզ. ॥ 'ի ձերմէ բերանոյ, 'ի ձե-
րոց բանից արարից դատաստան: Ոչ ահա
ճանաչէք դուք և խոստովանիք, թէ յան-
ցելոց մեղաց՝ և յայժմու յանցմանց և
հեղգութեց՝ մեծաց պատժոց արժանի էք
առ յնյ: Այո՛ արդարև. բազում ան-

դամ արժանի դժոխոց եղէ . և ոչ մի ինչ պատիժ մեծ համարելի է առիս . այլ 'ի գթութիւն է ամենայնն՝ առ այնու որում արժանապարտ էի . և եթէ կամի Աճ տալ ինձ պատուհաս այսու կենօքս, զայդ ընտրեմ իբր առանձին բարերարութիւն . զի վարկանիմ զայն իբր առհաւատչեայ՝ թէ զմեզս իմ թողեալ է Աճ, և ոչ 'ի հանդերձեալսն պատուհասել կամի, աստանօր պատժելովն :

Այդ շատ է, չալիտի այլ . ընդ այդ դո՛հ եմ ես . սակայն մի բանիւ լոկով վճարեսցին իբրդ, այլ 'ի գործ անդր մատիցուք : Այս է պատիժն՝ զոր կամի Աճ կրել ձեզ այժմ՝ վն մեղաց ձերոց . այս տխրութիւնք, այս դառնութիւնք, այս ցնդմունք, այս ցամաքութիւն, այս լքումն հողեւոր, այս փոխադրիլ երկնից յերկաթ, և երկրի 'ի պղինձ, այս ամփոփիլ և թաքչել Այ, և ոչ դառնելն ձեր մուտ յաղօթս : Այսու պատուհասել կամի Աճ զձեզ այժմ, և սրբել զձեր յանցանս : Ոչ արդեօք թուիցի ձեզ, թէ մեղք ձեր անցեալք, և յանցմունք և հեղգութիւնք այժմեանք՝ յիրաւի արժանիք այսմ պատուհասի իցեն : Այո՛, ամենայն իրօք . և արդ ասեմ, թէ կարի փոքր է առ այն՝ որում արժանաւորիմ . և է արդարութիւն և ողորմութիւն լցեալ : Արդարութիւն, զի բազում անգամ փակելով իմ առ Աճ զդուռն սրտի իմոյ, և եղեալ խուլ 'ի բաղխել նորա սրբարար ազգ-

մամբքն, և յոլովակի ընդդէմ ևս այնոցիկ
կացեալ, արդարացի իմն է՝ զի և նա խուլ
եղիցի այժմ՝ ի կարդալ խմում, և ոչ տայ-
ցէ պատասխանի. և ոչ զգուռնն բանալ
ինձ կամիցի, այլ ընդդէմ փակիցէ: Ամե-
նարդար է պատիժս, բայց և կարի նուազ
առ իս, ուստի և լցեալ ողորմութիւն, վասն
զի առաւել մեծագունին էի արժանաւոր:
Ապա ուրեմն լերուք միաբան ընդ կամս Այ-
յայամ պատժի, և ընդունեցարուք զայն
գոհութիւն. իբրզի ողորմութիւն պատուհասէ
զձեզ, և ոչ ըստ ձերոց արժանեաց: Ոչ
ապաքէն ասէք, թէ արժանի դժոխոց էիք.
և զիմրդ ապա իշխէք հայցել յԱյ մխի-
թարութիւն, և ակորթմունս յաղօթան. և
ունել յայնմ յօժարութիւն և ընտանութիւն
առ Ած, զխաղաղութիւն, զանդորր և զհան-
գիստ՝ որ սիրական որդւոց է և գգուեցե-
լոց. և զիմրդ ի տրտունջ բերել համար
ձակիք՝ յորժամ հակառակն լինի. ոչ տե-
սանէք՝ զի յանդգնութիւն մեծ է այդ, և
ամբարհաւածութիւն ծանր. գոհ կացլիք
ընդ այն, զի պահէ զձեզ Ած ի տան իւ-
րում, և հաճի կալ առաջի նորա. և զայս
գրեալիք ճանաչել պարզ և բարերարու-
թիւն մեծ յոյժ: Եթէ կայր մեր խոնարհու-
թիւն ի սրտի, ոչ իշխէաք շարժել զլեզու և
զբերան ի քրթմնջել, որպէս զիարդ և վա-
րէր ընդ մեզ Տր, որով և այս փորձութիւն
դադարէր զիւրաւ:

Գ Լ ՈՒ Խ Ի Զ.

Օ խաբար հարկ եղե փոխարէնէլ յընտիր
 և յօգտաւոր աղօլնս՝ զյաճախու-
 լիւն , զարարհոլնիս և զդատու
 հոլնիւնսն :

Ու միայն դադարելոց է՛ի մեզ այս
 տրտունջ , այլ և ջանս դնել պարտ է՛ քա-
 ղել պտուղ ՚ի ցամաքութեց , ՚ի տխրու-
 թեց և ՚ի դառնութեանց , փոխարկեալ
 զնոյնս յաղօթս ընտիրս : ՚ի սոյն նպաստա-
 ւորեսցէ զառաջինն այն՝ զոր ասացաք ՚ի
 խօսելն զԱղօթից . այս ինքն է , յորժամ
 դտանիցիմք յայտպիսում սահմանի՛ ասել
 առ Աճ . Տէր , այս անցք իբրեւ պատճա-
 ռաւորեալ յիմոց յանցանաց՝ արդարեւ
 անհաճոյ են ինձ կարի յոյժ , և ցաւիմ ընդ
 յանցումն՝ զոր յայսմ ունիցիմ . բայց իբրեւ
 կամք քո , և պատիժ արժանահաս իմոցս
 մեղաց , ընդունիմ զայն մտադիւր կամք :
 Եւ ոչ այժմ միայն , կամ առ սակաւ մի
 ժամանակ , այլ զամենայն կեանս իմ՝
 թէ և բաղմատեակ լինիցի՝ նուիրիմ յայս
 խաչ , ամենապատրաստ ՚ի բառնալ զայն
 շնորհակալութիւն հանդերձ :

Այս համբերութի և խոնարհութիւն ,
 այս ընծայումն և միաբանութի ՚ի կամս

Այ՛ ՚ի միշտս յայսոսիկ՝ առաւել հաճոյա-
կան են մեծվայելչութեն Այ՛, քան զտրտն-
ջանս և զանպէտ տագնապսն յաղաղս
շունելոյն մուտ յաղօթս, կամ զի կայ ոք
անդ ՚ի ծուփս խորհրդոց և ցնդմամբք ։
Ասացէք ինձ, զիա՞րդ թուի ձեղ . ո՞ր առա-
ւել հաճելի է հօր և մօր . այն որդի, որ
գոհ է զոր ինչ և տայցեն նմա, թէ այն՝
որ ոչ շատանայ իւրիք, այլ միշտ քրթմնջէ,
և գանգատէ, սակաւ համարելով զոր ինչ
և տացի, որպէս թէ պարտ էր տալ զա-
ւելին, և զլաւագոյն ինչ . յայտ է թէ ա-
ռաջինն լինի հաճելի ։ Արդ՝ այսպէս են
իրքն առ Աժ . որդի համբերող և լռին,
որ գոհ է և միաբան ՚ի կամս երկնաւոր
հօրն՝ ըստ ամենայնի զոր առաքիցէ նմա,
թէպէտ խիստ և ընդդէմակ, թէպէտ ոսկր
կարծր և անմիս, ահա սա է ՚ի հաճոյս
Այ՛, յոր ախորժէ Աժ, քան զայն որ ան-
գոհն է, որ յար ՚ի տրտունջ և ՚ի քրթմն-
ջիւն մտաբերէ, զի ոչ ունի, զի ոչ տան
նմա ։ Այլ ասա՛ ցիս . ո՞ր ոք լաւագոյն
գործէ, և ո՞ շարժէ առաւել ՚ի կարեկցու-
թի և ՚ի զթուլթի առ ՚ի գտանելոյ զողոր-
մութի, աղքատն՝ որ տրտնջայ զի ոչ արագ
պատասխանեն նմա, կամ թէ չտան ինչ,
թէ աղքատն՝ որ երկայնմտութի դեգերի
առ դրան մեծատանն, լռութի և անտր-
տունջ, որոյ բաղխեալ զդուռնն, և գիտե-
լով թէ լուան ՚ի ներքուստ, մնայ սպասե-
լով ՚ի ցուրտ և յանձրևի, ոչ կրկնէ

զբաղխումն, և ոչ 'ի դանգատել յօժարի .
 և տէր տանն զխոէ թէ կայ նա սպասեալ
 խոնարհաբար և համբերութեամբ : Այն
 յայտ իսկ է՝ թէ յետինս այս շարժէ 'ի
 դժարկութի . իսկ միւսն աղքատ հպարտ՝
 առաւել ձանձրութի տայ, և 'ի ցասումն
 գրգռէ : Արդ՝ սոյնպէս դատեալ են իրքդ
 և ընդ Այ :

Եւ զի լաւ ևս ծանօցի յարդ և պտուղ
 այսր աղօթից, և որչափ հաճելի առ Աժ
 իցէ, հարցանեմ : Զի՞նչ լաւագոյն աղօթո
 կարէ որ առնել, կամ քաղել անտի առա
 ւելագոյն պտուղ, քան զբաղում համ
 բերութի 'ի վիշտս, քան զմեծ համակա
 մութի առ Աժ, և քան զառաւել սէր նո
 րա, զի՞նչ այլ խնդրեմք յաղօթս մեր՝ բայց
 զսոյն զայս : Ապա յորժամ արկանէ 'ի
 քեզ Տր ցամաքութի և փորձութիւն յա
 ղօթսն, միաբանեաց ընդ կամաց նորա
 յայդմ վշտի և 'ի հոգեոր լբման, և արաս
 ցես զմեծ ներգործութի համբերութե և
 սիրոյն Այ, զոր առնել կարէիր : Ասա
 ցեալ իսկ է, և կարի յիրաւի, թէ սէրն
 ձանաչի 'ի կրել և 'ի վշտանալն յաղագս
 սիրելոյն . և որչափ վիշտքն իցեն սաստիկ,
 նոյնչափ առաւելապէս ցուցանի սէրն :
 Արդ՝ սոքին իսկ են սաստիկ վիշտք, և
 ծանրագոյն խաչք և ճնշմունք ծառայիցն
 Այ, ընդ որս առաւելապէս ցաւաղնին
 արբ հոգեորք, քան զվիշտս մարմնականս՝
 որ դիպին յինչս, յառողջութի, և յայլ ժա

մանակեան բարիս, որք և չեն 'ի համարի առ համեմատութիւն առաջնոցն: Վասն որոյ եթէ որ հասանիցէ 'ի մեծ համակաւմութիւն առ Աճ յայսպիսի վիշտս, նմանեալ Քնի փրկչին մերոյ յայն հոգեւոր թողացմանն՝ զոր 'ի խաչին կրեաց, և յանձն առցէ զհոգեկան խաչս զայս ընդ ամենայն կեանսն՝ 'ի հաճիւ Տն տալ զայն, և այս՝ առ 'ի կատարել միայն զհաճոյս Այ, ասեմ թէ այս է աղօթք գերամբարձ և ամենաշահ, և դործ վսեմ կատարելութե. և այնչափ, զի ոմանք զայսպիսիսդ կոչեն՝ Մարտիրոսս գերազանցս:

Հարցանեմ դարձեալ. զինչ խնդրես դու առնել յաղօթան՝ բայց ժողովել քեղ խոնարհութիւն և զանձինդ ճանաչումն. քանիցս անգամ խնդրեցեր յԱյ զի տայցէ ճանաչել՝ ո՞ր իցես դու: Ահա լուաւ Աճ աղօթից քոց. և կամի զի ծանիցես զքեզ այսու օրինակաւ: Ոմանք զճանաչումն անձին հաստատեն 'ի սաստիկ ցաւիլ վասն մեղաց իւրեանց, և յորդ արտասուս վասն նոցա հեղուլ: Բայց խաբին. զի այդ Այ է, և ոչ քո: Լինելդ իբրեքար, այս ես դու, և եթէ Աճ ոչ հարկանիցէ զքարն, ոչ ելանիցէ անտի ջուր և մեղր: Յայս հաստատեալ կայ ճանաչելն զանձնդ, սկիզբն բիրապատիկ բարեաց. և զայս լիաձեռն ունիցիս, յորժամ կայցես 'ի սահմանին որ ասացաւ. և եթէ զայս հանցես յաղօթից անտի, սրողաւէտ եղև քեզ այն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Է .

Յաղագս այլոց պատճառաց որովհո-
նիմի մեկնարել և մաքանել 'ի համս
Լսարածոյ 'ի լինել յամսառնէ ,
որպատմեան և դատմութեան յա-
ղութս :

Լսաբէն բարւոյք է խորհել մեզ , թէ
միշտք հասանն մեզ 'ի մեղաց մերոց . զի
այսպէս լիցի մեզ ևս քան զես ամաչել և
խոնարհիլ : Սակայն է և կարևոր գիտել՝
թէ ոչ միշտ են պատուհաս մեղաց մերոց ,
այլ բարձր տնտեսութի և խնամարկութի
Տն . որ բաժանէ զպարզես իւր՝ որպէս և
կամի . և ոչ վայելուչ է՝ թէ ամենայն
մարմինն իցէ աչք , կամ ոտք , կամ ձեռք ,
կամ գլուխ . այլ զի լինիցին յեկեղեցւոջ
իւրում անդամք պէտպէս . ուստի ոչ 'ի
դէպ է թէ ամենեցունց շնորհեսցի այն
աղօթք առանձին և գերազանց՝ զորմէ ա-
սացաք 'ի ճառս Աղօթից : Ոչ հարկ է թէ
տացի այդ . վասն զի չիք այդմ արժանիք .
վասն զի թէպէտ զայդ ոչ շահին , այլ ա-
ռաւել ևս շահեսցին այլով օրինակաւ , և
եղիցի մեծ ևս շնորհ Այ տալ նոցա զայն՝
քան զայս : Եղեն բաղումք 'ի մեծամեծ

Սրբոց, զորոց չդիտեմք՝ ընկալեալ էին ար-
դեօք զայսոսիկ ձիրս. և եթէ ընկալան ևս,
ասէին ընդ սբօյն Պողոսի՝ թէ ոչ մեծ ինչ
համարին, և ոչ յայդ պարծին, այլ ՚ի
բառնալ զխաչն Քնի: * Այլ ինձ քաւ
լիցի պարծել՝ բայց միայն ՚ի խաչն Տն մե-
րոյ Յնի Քնի: || (Պաղ. Դ. 14:) Հայրն
Ավիլա ասէ յաղաղս այսր ինչ մի կարի
սփոփական, այս է՝ թէ զոմանս թողու-
Աճ անմխիթարս զբաղում ամս, և երբեմն
զամենայն կեանս. և ինձ թուի՝ ասէ, թէ
վիճակ սոցա լաւագոյն է, եթէ կայցէ ՚ի
նոսա հաւատ առ ՚ի չախալելոյ, այլև
համբերութի և արիութի առ ՚ի տանելոյ
այսպիսում դժուարին աքսորանաց: Եթէ
դք քաջահաւան էր՝ թէ արդարև այս վի-
ճակ լաւագոյն է վասն իւր, հեշտեաւ
միաբանէր ընդ կամացն Այ:

Սուրբքն և ուսուցիչք հոգևոր կենաց
յառաջ բերեն բաղում պատճառս առ ՚ի
բացայայտել և ցուցանել՝ թէ վասն այն-
պիսեաց ոմանց լաւագոյն և առաւել
պատշաճ է այս վիճակ. բայց ՚ի ժամուս
ասասցուք զմին և եթ ՚ի զխաւորացն, զոր
և յիշատակեն նքն Օգոստինոս, նքն Հե-
րոնիմոս, և նքն Գրիգոր, և առհասարակ
ամենեքին որք ճառեն յաղաղս այսր նիւ-
թոյ: Եւ է, զի ոչ ամենեցուն է պահպա-
նել զսոնարհութի ՚ի մէջ բարձր հայեցո-
ղութե. զի ահա հազիւ կաթի միոյ ընդ
աչս քամելոյ, անդէն հոգևորս զմեղ լեալ

կարծեմք, և արա աղօթանուէրս. և հաւա-
սարիլ խնդրեմք, գուցէ և նախամեծար
լինել քան զայլս: Թուի թէ ինքնին նք ա-
ռաքեալն Պօղոս կարօտացաւ դիմակշռու-
թէ ինչ՝ առ ՚ի ոչ ամբարհաւաճելոյ այս-
պիսի իրօք: * Եւ զի մի առաւելութեամբ
յայտնութեցն հպարտացայց, տուաւ ինձ
խայթ մարմնոյ հրեշտակ սատան կռփել
զիս: || (Է. Կոր. ԺԷ. 7:) Չի մի ասէ՝
յափշտակիլն մինչ յերբօրդ երկինս, և մե-
ծամեծ յայտնութիք ընկալեալք ամբառ-
նայցեն զնա ՚ի հպարտութի, թոյլ ետ
Աժ դալ ՚ի վերայ նորա փորձութեան,
որով խոնարհեսցի, և ծանկցէ զիւր տկա-
րուի: Վասն այսորիկ թէ և ճանապարհն
այն բարձրագոյն թուի, այլ այս առաւել
անվտանգ է. և ամենիմաստն Աժ որ ամե-
նեցուն առաջնորդէ ՚ի մի վախճան, որ
ինքն իսկ է, տանի զիւրաքանչիւր ընդ ճա-
նապարհ՝ զոր դատի լինել նոցա ճահողա-
գոյն: Եթէ առեալ էր քո զբաղում ե-
ռանդն ՚ի սկզբան աղօթից, գուցէ փոխա-
նակ լինելոյ խոնարհ և յառաջադէմ՝ լի-
նէիր հպարտ և ամբարհաւաճ: Իսկ չու-
նելով վայն, մնաս խոնարհեալ և պատ-
կառեալ, համարելով զքեզ ամենեցունց
ստորին. ուստի լաւ ևս ճանապարհ վասն
քո՝ այս է, և առաւել անվտանգ, թէպէտ
և ոչ ճանաչեցես դու: * Ո՛չ գիտէք զինչ
խնդրէք. || (Մատ. Ի. 22:) ոչ գիտէք
զինչ հայցէք, իմ իմիք ցանկայք:

Աբն Գրիգորիոս յայն բանս Յովբայ .
 (Թ . 11 .) * Եթէ վերացի քան զիս , ոչ
 տեսից . և եթէ անցցէ առ ինե , և ոչ այն
 պէս գիտացից , || աւանդէ զվարդապետու
 թի ինչ գիպաւոր մերումս բանի : Այն
 չափ կուրացաւ ասէ՝ մարդ սակս մեղացն ,
 զի ոչ ճանաչէ՝ երբ մերձենայ առ Աձ , և
 երբ հեռանայ ՚ի նմանէ . այն զի՝ յոլովակի
 որ Թուին Թէ պարզե ւնի իցէ , և այնուիկ
 նպաստիւք լինի մերձենալ առ նա , դառ
 նայ ՚ի բարկութի , և պատճառք լինի հե
 ռանալոյ : Եւ բազում այն է՝ զի բարկու
 թիւն կարծի , և Թէ Աձ հեռանայ և ՚ի
 մոռացօնս լինի նմա , սակայն է պարզե ,
 և պատճառք ոչ հեռանալոյ : Զի ո՞րք է՝
 որոյ տեսեալ յանձն զաղօթս և զհայեցո
 ղութիս վերամբարձս , և զբաղմապատիկ
 գգուանս և շնորհս առ ՚ի յնայ , ոչ կարծի
 ցէ Թէ առաւել հուպ մերձենայ առ Աձ :
 Եւ սակայն բազում անգամ այնու նպաս
 տիւք բերի մարդ յամբարտաւանել և յանձ
 նապաստան լինել . և սատանայ կործանէ
 զնա նովին ճանապարհաւ , որով կարծէր
 նա վերանալ և հպագոյն առ Աձ մատչել :
 Եւ ընդ հակառակս , յոլովակի տեսեալ
 Ժուրք զանձնն՝ անմխիթար , վշտացեալ ,
 ՚ի փորձութիս ծանունս , պատերազմեալ
 յանպարկեշտ խորհրդոց , ՚ի հայհոյակա
 նաց , և յորոց ընդդէմ հաւատոյ , դնէ ՚ի
 մտի Թէ սրտմտութի ւն է ՚ի վերայ իւր ,
 որ և լբանէ զինքն և ՚ի բաց դնայ : Բայց

յայնմ ժամու առաւել մօտ է նմա Աժ .
քանզի այսու խոնարհի առաւել, ճանաչէ
զիւրն տկարութի և զանհաստատութի,
վհատի յանձնէ, առ Աժ զիմէ ըշտապաւ
և արիաբար, ՚ի նա ամրացուցանէ զամե-
նայն յոյս իւր, և ջան զնէ մի բնաւ մեկ-
նիլ ՚ի նմանէ : Ապա ուրեմն լաւագոյն ոչ
այն է՝ զոր դուդ կարծես, այլ այն ճանա-
պարհ է՝ ընդ որ կամի առաջնորդել քեզ
ՏԻ . զայս հաւանեցո՛ւ անձինդ լինել լաւա-
գոյն, և քեզ առաւել պատշաճօղ :

Եւ դարձեալ, դոյն իսկ դառնանալ քո,
և անձկութի և ցաւ զոր յանձին զգաս
յաղագս կարծելոյ քո՝ թէ ոչ ըստ որում
պարտն է՝ արժանապէս կատարես զա-
ղօթսդ, լիցի քեզ միւս ևս պատճառ միսի-
թարութե. զի է առաձին շնորհ ՏՆ, և
նշանակ՝ թէ սիրես զնա : Վասն զի ոչ դոյ
ցաւ առանց սիրոյ ինչ. ոչ է մարթ դժուա-
րիլ քեզ առ այն՝ զի ոչ բարւոք ծառայես
նմա, առանց յառաջադրութե և կամաց
բարւոք ծառայելոյ . ուստի այդ տհաճու-
թիւն և ցաւ ծնանի ՚ի սիրոյն ան, և ՚ի
բաղձանաց լաւ ևս ծառայելոյ նմին :
Եթէ քո չէր ինչ հօդ ընդ թերի ծա-
ռայելդ, կամ ընդ խանդարել զաղօթսդ,
կամ ընդ զեղծանիլդ յայլ գործս, նշան
չար էր այդ . այլ զի կրես դժուարութի
և ցաւս՝ կարծելով ոչ բարւոք առնել,
նշանն է բարի : Վասն որոյ դադարեաց
՚ի դժգւարութենէ և ՚ի ցաւոց, գիտելով

Թէ այդ իբրեւ պատիժ՝ է կամօք նայ . և միաբանեաց ընդ այնմ, շնորհս ևս մատուցանելով նմա , զի տայ քեզ զցանկութի հաճեցուցանելոյ զնա գործովքդ , Թէպէտ և Թուին քեզ տկարք :

Եւ ևս , Թէպէտ և յաղօթել քում ոչ այլ ինչ առնիցես՝ բայց կալ անդ առ ոտս արքայական ձծային մեծվայելչութեն , այդու ծառայութի յոյժ մատուցանես Այ : Որպէս տեսանեմք յաշխարհի աստ , զի վսեմութի մեծ է երկրաւոր Թագաւորաց և իշխանաց՝ եթէ մեծամեծք արքունեացն երթիցեն օր ըստ օրէ յապարանսն , և անդ յանդիման լինիցին առ 'ի մեծարանս : * Երանեալ է այր որ լուիցէ ինձ տքնիցի առ դրունս իմ հանապաղ , և պահիցէ զսեամս մտից խնոց : || (Առակ. Ը. 34 :) Հայեցեալ 'ի վառս մեծվայելչութեն նայ , 'ի նուաստութի մերոյ վիճակի , և 'ի մեծութի գործոյն՝ յոր պարապիմք , վայելչական իսկ է՝ զի ստէպ կայցեմք սպասեալք առ դուրս երկնային պալատանն . յորժամ բանայցէ քեզ , գոհացօղ լեր . և եթէ ոչ , խոնարհեաց՝ ճանաչելով Թէ այնմ արժանի ոչ ես , և այսու օրինակաւ աղօթք քո լինիցին միշտ բարի յոյժ և օգտաւէտ : Արդ՝ զայս ամենայն և զայլս սոյնպիսիս պարտիմք 'ի կիր առնուլ առ 'ի միաբանելոյ ընդ կամս Այ 'ի դառնութիս յայսու սիկ և 'ի հոգեւոր լքման , ընդունելով զամենայն շնորհակալու կամօք , և ասել .

Ո՛ր զ՞ լեր դառնութիւն ամենադառն , լ՛ ամենայն շնորհօք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ը .

Պարան՝ Ռեծ էն , և փորձուի՞նք ծանր՝
'ի Բայ Ռողուլ զաղօթս , յորժամ
Ըստ ասացելու՞մս դամա՛ւեալ Գրանի
Տարդ :

Լսացելոցն ցայաւայր զհետ դայ , թէ
խաբէութիւն մեծ և ծանր փորձութիւն է ,
յորժամ տեսեալ ուրուք զանձն՝ ի սահմա-
նի ցամաքութե՛ն , խորհի լքանել զաղօթսն ,
կամ ոչ ժուժկալէ՛ ի նմա , կարծելով թէ
առնէ և ոչինչ , այլ յաւէտ ժամաւաճառ
լինի : Փորձութիւն է այս , որով հրապու-
րեաց սատանայ թողուլ զկրթութիւնն ա-
ղօթից՝ ոչ միայն բաղմաց աշխարհակա-
նաց , այլև յոլովից կրօնաւորաց . և եթէ
ոչ յաջողէ նմա իսպառ խափանել զաղօթս
նոցա , հնարի՛ զի մի յօժարամիտք լիցին
յայն , և մի այնչափ պարապեացին՝ որչափ
կարօղ էին : Բաղումք սկսանին տալ զան-
ձինս յաղօթս . և ցորչափ խաղաղութիւն է
և եռանդն , հանապազօրդեն ի նոյն կա-
մակար . բայց ի հասանել ժամու ցա-
մաքուէ և թափառման խորհրդոց , թուի
նոցա՝ թէ այն ոչ ևս է աղօթք , այլ նոր
յանցուած ինչ . իբր զի կան առաջի Այ

Թափառեալք խորհրդով, և սակաւ յարդանօք: Այսպէս առ սակաւ սակաւ թողանան յաղօթից, համարելով թէ մեծ ևս ծառայութիւն ընծայեն Այ պարապեալ յայլ կրթութիւն և ՚ի գործս, քան թէ կալ յաղօթս անպտուղ:

Տեսեալ ՚ի նոսա սատանայի զայսպիսի մեղկութիւն, պատճառս առնու և փութայ արկանել ՚ի նոսա յոյզ խորհրդոց և փորձութիւն յաղօթսն, որպէս զի համարեսցին ՚ի զուր վատնել զժամանակն. և տայ նոցա առ փոքր փոքր թողուլ ՚ի բաց զաղօթս իսպառ, ընդ նմին և զառաքինութիւն, և երբեմն այլևս ՚ի յոռեգոյնան յառաջել. և գիտեմք ապաքէն, զի աստի սկիզբն էառ կործանութեան բաղմաց: * Են բարեկամք սիրոյ ժամանակի. բայց յաւուր բարկութե ոչինչ են, || ասէ իմաստունն Սիրաբ. Գ. 8: Վայելել յԱԾ այնպիսի է, զի չիք որ զայն չկամիցի. բայց վշտանալ վասն նորա, աշխատիլ և կրել՝ այս է նշան ճշմարիտ սիրոյ: Յորժամ յաղօթս գոյ մխիթարութիւն և եռանդն, ոչ մեծինչ է ժուժկալել և յամենալ ՚ի նոյն ժամն բաղումն. զի մարթ է լինել թէ առնիցես զայն սակս քոյոց ախորժմանց. և է իսկ նշան առնելոյ վասն այնր՝ յորժամ ՚ի պակասել մխիթարութեն՝ լինիս անժուժկալ: Ի տալ Այ դառնութիւն, տխրութիւն, ցամաքութիւն և խորհրդոց ցրումն, յայնժամ փորձին ստոյգ բարեկամքն, և

Ծառայքն հաւատարիմք ճանաչին, զի ոչ
զանձանց օգուտ խնդրեն, այլ սոսկաբար
զկամս և զհաճոյս Այ. ուստի պարտ է
մեզ հանապազորդել յայնժամ խոնարհու
թիւ և երկայնմտութիւն, կացեալ յայնմ
ղբովանդակ ժամանակն սահմանեալ, նա
առաւել ևս, որպէս խրատէ նք հայրն
Իգնատիոս, յաղթել այսու փորձութեն,
և հանդիսանալ քաջս և անմեղկելիս ընդ
դէմ սատանայի:

Պատմէ հայրն Պալատի, թէ մինչ հայրն
ի տեսութիւն ձայնոց՝ փակեալ ի սենե
կին, եկն ի նա ծանր փորձութիւն ցամա
քութեւ, և տաղնապ խորհրդոց. և ասէին
նմա միտք իւր՝ թողուլ զկրթութիւն, զի
անօգուտ էր նմա: Գնացեալ նորա առ
նքն Մակար աղեքսանդրացի, պատմեաց
նմա զփորձութիւն, հարցանելով խրատ և
դարման: Պատասխանի ետ նք հայրն.
յորժամ այդ խորհուրդք ասիցեն քեզ, ի
բաց դնա, զի անգործ կաս, ասանոցա,
վասն Քնի պահեմ զորմս սենեկիս այսու
րիկ: Ասել կամէր թէ ժուժկալել պարտ
է, շատացեալ առնել զայն բարեպարիշտ
գործ առ սէրն Քնի, թէպէտև ոչ քաղցի
զայլ պտուղ՝ բայց զայս միայն: Այս է
պատասխանի բարեդէպ՝ յորժամ հասա
նիցէ այս փորձութիւն. վասն զի գլխաւոր
վախճանն՝ զոր խնդրել ունիմք յայսմ
սուրբ կրթութեան, և դիտաւորութիւնն
որով պարտիմք ի դոյն պարապիլ, ոչ եթէ

մեր հաճոյքն են, այլ առնել զգործ բարի
և սուրբ՝ առ ՚ի հաճել զԱՅ, և հատու
ցանել նմա դոյզն ինչ ՚ի բազմաց անտի՝
զոր պարտիմք նմին՝ թէ՛ զի ինքնին արժա
նի է, և եթէ սակս անհամար բարերա
րութեցն՝ զոր ՚ի ձեռանէ նորա ընկալաք.
և զի նա կամի և հաճեալ իսկ է՝ զի կա
ցից մնացից աստ, թէ՛ և թուիցի՝ անգործ
անցուցանել, ընդ այս հաճեալ եմ՝ և ես :

Պատմի յաղաղս երանուհւոյն Աստա
րինեայ սենացւոյ, թէ՛ եղև նմա կալ զա
ւուրս բազումս առանց հոգեորական մխի
թարութե, ոչ զգացեալ յանձն զսովորա
կան եռանդն, և ՚ի վերայ այսր վշտացեալ
ևս յոյժ ՚ի չար խորհրդոց դարչելեաց ան
համեստից, զոր չէր հնար թօթափել յանձ
նէ : Սակայն ոչ վասն այսր թողոյր զա
ղօթսն . այլ որչափ կարօղ էր՝ ժուժկալէր
՚ի նոյն մեծաջան, և այսպէս ասէր ցանձն
իւր : Ո՞ դու ամենանուաստ մեղաւոր,
արժանի ոչ ես մխիթարութեան իմիք . և
զիւրդ, ոչ շատ է այն քեզ՝ զի ոչ ՚ի դա
տապարտութի արկար, թէ՛ և լինէր քեզ
զամենայն կեանս քո կրել զայս խաւար և
զտաղնապս . այս ճշմարիտ է՝ զի դու ոչ
ընտրեցեր ծառայել Այ սակս մխիթարու
թի գտանելոյ ՚ի նմանէ յայս կեանս, այլ
վայելել ՚ի նմա յաւիտեան յերկինս . հա
պա զօրացիր, և կառարեա՛ զքո կրթու
թիս, պինդ կացեալ ՚ի հաւատարմութե
տեառն քո :

Եւ արդ՝ նմանեցո՞ւք օրինակացս այսո-
ցիկ, և յանձին կալցուք զլանս Թովմայի
գեմբացւոյ : Համարիմ Տէր, փոխան մխի-
թարութե՝ զկամաւ յանձնառութիւն լի-
նելոյ զուրկ ՚ի մարդկային մխիթարութէ .
և եթէ քոյդ մխիթարութի ինձ պակա-
սիցի, կամք քո, և արդար քո փորձելդ
լիցի փոխանակ գերազանց մխիթարու-
թեան : Եթէ յայս չափ հասանիցեմք, զի
կամք և հաճոյք Այ լինիցին բովանդակ
մեր հաճոյք, մինչև զըկումն իսկ յամենայն
մխիթարութէ լիցի ախորժումն մեր՝ սակս
լինելոյն կամք և հաճոյք Այ, յայնժամ
ճշմարիտ եղիցի մերս հաճութի, և այն-
պիսի՝ զոր ոչ մի ինչ բառնալ կարօղ է ՚ի
մէնջ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Թ .

Հասարակի ասացեալս օրինակօք ինչ :

Գրեալ կայ ՚ի ժամանակագիրս կար-
գի սէյն Դոմինիկոսի, թէ մի ոմն յառաջ-
նոց միաբանից կարգին՝ յետ կալոյ զամս
բազումս ՚ի կրօնի անդ գովելի վարուք և
պարզմոռութիւն, ոչ զգայր յանձին մխիթա-
րութի ինչ, կամ ախորժանս ՚ի վանական
կրթութիւն, ոչ ՚ի մտածելն, ոչ յաղօթել,
ոչ յընթերցմունս : Այլ քանզի լսէր

պատմել վասն պարզեացն և հոգեկան ազդմանց՝ զոր այլոց առնէր Աճ, կարճամտեալ՝ ի գիշերի միում աղօթելով յանդիման խաչին, և դառն արտասուելով ասաց զայսպիսի բանս անպատեհս : Տէր, ես հաւատայի միշտ թէ բարութիւն և հեղութիւն անցանես քան զամենայն արարածս . և ահաւասիկ ծառայեցի քեզ բազում ամս, տարայ վասն քո սաստիկ նեղութեց, և ախորժաբար նուիրեցայ քեզ միայնում . եթէ զչորրորդ մասն ժամանակին քեզ ծառայելոյս պաշտեալ էի զբռնաւոր զմն, արդարեւ ցուցեալ էր ինձ մարդասիրութե ինչ նշանակ՝ գէթ բարեբար բանիւ, կամ զուարթութիւն զիմաց և ծաղու : Իսկ դու Տէր, ոչ մի գգուանս ինձ արարեր, և ոչ զգոյզն պարզեալ զոր այլոցն սովոր ես առնել, ընկալայ ի քէն . դու ինքն քաղցրուի գոլով, առիս դժնեայ ես քան զբազում բռնաւորս : Չինչ է այս Տէր, առիմէ այդպէս դնաս ընդ իս :

Աինչ յայս կայր նա, լուաւ յանկարծակի զղղղիւն սաստիկ յոյժ, իբր այն թէ եկեղեցին ողջոյն ի վայր հոսիցի . և ի դատարկ կողմանս լսելի լինէր աղաղակ զարհուրելի՝ իբր հազարաւոր շանց կատաղելոց ի քանդումն յատակին և առաստաղաց . ընդ որ ահաբեկեալ և ի դողման եղեալ, դարձաւ տեսանել զինչ այն իցէ . և ահա առ թիկամբք նորա կայր զարհուրատեսակ զաղբագէմ կերպարան

գիււական . որոյ գաւաղան երկաթի ու
 ներուլ 'ի ձեռին՝ եհար չարաչար զմարմին
 նորա , և տապառաւ ընկէց յերկիր , մինչ
 կալ նմա անյարիր . բայց ջանացաւ զնալ
 ընդ քարշ 'ի սեղանն որ մերձ կայր , և ոչ
 այլ խլրախ կարէր առ ցաւոցն , որպէս
 թէ 'ի սաստիկ հարուածոց անտի խախ-
 տեալ էին ոսկերքն առհասարակ : Իբրեւ
 յարեան եղբարքն ասել զառաջին ժամն ,
 գտին զնա իբր մեռեալ , ոչ գիտելու
 զպատճառ այնպիսի անկարծ և մահաբեր
 պատահմանն . բարձին տարան զնա 'ի հի-
 ւանդանոցն , ուր կացեալ շաբաթս երես
 դառնակսկիծ ցաւօք , այնպիսի հոտ նե-
 խոյ բուրէր զաղիւր և դարշեցուցիչ , զի կրօ-
 նաւորքն չկարէին բնաւ մտանել անդր
 առ 'ի դարմանել զնա՝ առանց խցանելոյ
 զնոցունս , և առանց այլոց հնարից : Յետ
 այնր ղորացեալ նորա փոքր մի , մինչև կա-
 րօղ լինել յոտին կալոյ , կամեցաւ բժշկիլ
 յիւրմէ խելայեղ յանդգնութենէն և 'ի
 հպարտութէ . և զնացեալ 'ի տեղին ուր
 զյանցումն գործեաց , անտանօր խնդրէր
 զդարմանն՝ կացեալ յաղօթս արտասուա-
 լիցս խոնարհութիւն կարի տարօրինակ քան
 զառաջինն . խոստովանէր զյանցանս իւր ,
 անարժան զանձն ճանաչէր բարւոյ իմիք ,
 և առաւել պատժոց պարտական : Իսկ
 Տէր սիրովեաց զնա երկնառաք ձայնիւ , որ
 ասէր . 'եթէ մխիթարութիւնս խնդրես և
 ախորժանս , պարտ է քեզ խոնարհ լինել ,

Ճանաչել զբոյդ ցածուծի, և դնել 'ի մտի
թէ անարդ ես քան զկաւ, և արհամարհ
քան զորդն՝ զոր կոխես ընդ ոտիւք : Այ-
սու յերկիւզի ըմբռնեալ նորա, եղև
յայնմ հետէ կրօնաւոր ընտրեալ :

Յաղագս սբ հօրն Իդնատիոսի ընթեո-
նումբ միւս ևս օրինակ այլանման յոյժ :
Պատմի 'ի վարս նորա, թէ ածեալ զմտաւ
զիւր թերութիս և ողբալով, ցանկայր զի
առ 'ի պատիժ բառնայցէ Տր 'ի նմանէ
զպարզև մխիթարութեն. որպէս զի այսու
սանձելով, մեծաջան ևս և զգուշաւոր ըն-
թանայցէ 'ի ծառայութե նորա : Սակայն
այնչափ մեծ էր առ նա զթութին Այ, և
յաճախ քաղցրութի շնորհաց նորա, մինչ
զի որչափ ինքն պակասէր առաջի Այ, և
ցանկայր պատիժս լուծանելոյ, նոյնչափ
բարեխնամ առ նա լինէր Աճ, և յորդա-
գոյն զեղմամբ սփռէր 'ի վերայ նորա
զգանձս անբաւ առատաձեռնութեանն :
Ուստի ասէր, կարծեմ չէք որ յաշխարհի՝
յորում ընթացակից իցեն երկու այս, որ-
պէս յիս. այսինքն է, մեծապէս պակա-
սել առ Աճ, և ընդունել 'ի ձեռաց նորա
անդադար շնորհս՝ այսքան, և այսպիսի :

Պատմէ Պլոսիոս յաղագս ծառայի ու-
րումն Այ, որում առնէր Տր պարզևս՝ մե-
ծամեծ լուսաւորութիւնք, և մասնաւորելով
նմա յաղթան իրս զարմանազան. իսկ նա
վասն առաւել խոնարհութեն՝ ցանկա-
լով և ևս հաճոյ լինել Այ, աղաչեաց առ

նա՝ զի թէ այնպէս կամ իցէ՝ բարձցէ
յիւրմէ զնորհն զայն : Լսելի եղեն ա-
ղօթքն , և եբարձ Աճ՝ ի նմանէ զպարզէն
ընդ հինգ ամս , թողեալ զնա ի կիրս բաղ-
մաց փորձութեց , դառնութեց և տաղնա-
պի : Եւ մինչ կայր երբեմն ի դառն ողբս ,
երևեցան երկու հրեշտակք , և մսիթարել
կամէին զնա , որոց պատասխանի ետ ,
մսիթարութի ետ ոչ խնդրեմ . քանզի առ-
իմ մսիթարութիւն շատ է ինձ՝ զի կամք
Այ յիս կատարեսցին :

Նախքն Պլոսիոս պատմէ՝ թէ Քն փր-
կիչ մեր ասաց առ սրբուհին Պրիճիտա .
Դուստր , զի՞նչ է որ գբեղն խոռվէ , և ար-
կանէ ի վիշտս : Ետ պատասխանի , քանզի
վշտանամ ի նանիր և ի չար խորհրդոց ,
դորս չկարեմ վարել ի բաց . և զի տաղնա-
պէ զիս ահագին դատաստան քո : Յայն-
ժամ ասէ ցնա Տք . արդար և իրաւ է այդ .
զի որպէս դու զուարճանայիր յունայնու-
թիս աշխարհի հակառակ կամաց իմոց ,
նոյնպէս այժմ նեղեսցեն գբեղ խորհուրդք
աղղի աղղի և թիւրք՝ հակառակ կամաց
քոց : Իսկ յիմոց դատաստանաց երկնել
պարտիս չտփով և ընտրութիւն , միշտ ապա-
ւինեալ պնդապէս յիս , որ Աճ քո եմ . և
գիտեա՛ հաւաստի , զի խորհուրդք չարք
որոց ընդդէմ դնէ մարդ և մութէ , մաք-
բականք են և պսակ հոգւոյ : Եթէ ար-
դելուլ զայնս չկարես , տա՛ր համբերութիւն ,
և հակառակ կաց նոցա կամօք . և թէպէտ

և հաւանութի ոչ տայցես նոցա, երկիր տակաւին, մի արդեօք ծնանիցի 'ի քեզ հպարտութիւն, և անկանիցիս. քանզի որ միանգամ յոտին կայ, յԱյ շնորհաց միայն կայ յակաստանի:

Ասէ Տաւերոս, զոր և Պլոսիոս յառաջ բերէ, թէ բազումք նեղասրտեալք 'ի վշտաց ինչ սուրբ են ասել ցիս. Հայր, տաղ նապեալ եմ, ոչ յաջող են իրքս. զի նեղեալ եմ 'ի զանազան վշտաց և 'ի թախծանաց: Իսկ ես տամ պատասխանի առ խօսողն զայսպիսիս. մանաւանդ թէ բարեղէպ են իրքդ, և մեծ շնորհ է քեզ այդ: Ասեն, ոչ Տէր, այլ կարծեմ զի դիպի ինձ այս վասն մեղաց իմոց: Եւ ես երկրորդեմ. եթէ առ մեղս քո դիպի այդ, և եթէ ոչ, հաւատա՛ թէ զայդ խաչ ետ քեզ Աճ, և գոհացեալ զնմանէ՛ տա՛ր, և իսպառ 'ի նա՛ ապրսպարեցիր: Ասեն դարձեալ. ահա նուազիմ 'ի սրտի առ մեծի ցամաքութե՛ և մթաղնութեան, և ես ասեմ. Ո՛րդեակ սիրելի, տա՛ր համբերութե՛. և եղիցի քեզ այդ մեծ ևս շնորհ, քան թէ ունէիր բազում և սաստիկ եռանդն զգալի:

Յաղագս մեծի ուրումն ծառայի Այ պատմեն՝ թէ այսպէս ասէր. այս քառասուն ամբ են՝ զի ծառայեմ Տէ, և պարապիմ յաղօթս. և ոչ ընկալայ բնաւ ախորժանս և միսիթարութիւնս. բայց յաւուր յորում կամ յաղօթս, տեսանեմ յանձն զօրութի մեծ 'ի մարդս առաքինութեանց.

բայց երբ թուլանամ յաղօթս, այնչափ
լուծեալ զանձն զտանեմ, մինչ չկարել
ձեռն շարժել 'ի գործ ինչ բարի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ.

Յաղագս համահամուրէ առ ԱՃ՝ զոր
ունել պարս է մէկ ըստ բաշխման
այլոյ առաքինութեց և պարգեաց
Գերբնահանաց:

Որպէս համակամ առ ԱՃ պարտիմք
լինել զհարդ և վարեսցի ընդ մեզ յաղօթս,
նոյնպէս համակամութի պահանջի ըստ
վարելոյ նորա յայլ առաքինութիւն և 'ի
պարգևս իւր, և յայլ ամենայն հոգևորա-
կան գերակայ ձիրս: Արդարեւ ամենաբար-
ւոք իմն է ցանկութիւն բոլորից առաքի-
նութեց, տարփուլ 'ի նոյնս, և 'ի ստացումն
ջանալ: Սակայն այնպիսի ցանկալ ար-
ժան է 'ի լաւագոյնս, յաճումն և յառա-
ջադիմութիւն առաքինութե, զի կալցուք
զխաղաղութի եթէ երբէք չժամանիցեմք
յոր ցանկամքն, և միաբան կայցեմք ընդ
կաման Այ, այնու և եթ շատացեալք:
Եթէ ոչ կամի ԱՃ շնորհել քեզ զողջա-
խոհութի հրեշտակային, այլ կամի կրել
քեզ փորձութիւնս ծանունս, լաւ ևս է
քեզ երկայնամտել, և հանդէս 'ի կամս

Այ՝ յայնմ փորձութեւն և ՚ի վշտի, քան թէ անհանգիստ լինել, և ցաւագինիլ ընդ զուրկ լինել քո ՚ի հրեշտակական մաքրութեւն : Եթէ չկամի տալ քեզ Աճ խոնարհութիւն խորին՝ իբր սբօյն Ֆրանչիսկոսի, կամ այնչափ հեղութի, որչափ Մովսեսի և Դաւթի, և ոչ համբերութի այնչափ՝ որչափ Յովբայ . այլ կամի կրել քեզ շարժմունս և իղձս հակառակս, լաւ է ամաշել, խոնարհիլ, և առնուլ նիւթ անարգելոյ զքեզ . այլ ոչ է բարի աղմկիլ և բերիլ ՚ի տրտունջ և յանձկութիւն, իբրև զի ոչ առնէ զքեզ Աճ համբերող՝ որքան Յորեն էր, և ոչ խոնարհ՝ որչափ Ֆրանչիսկոս : Պիտոյ է՝ զի և յայսպիսիս գրաւիցիմք ՚ի կամս Այ. ապա թէ ոչ խաղաղութիւն ոչ ևս ունիցիմք : Այնելչապէս ասէ հայրն Ավիլա . ոչ կարծեմ թէ լեալ իցէ յաշխարհի Սուրբ ոք՝ որոյ չիցէ ցանկացեալ լինել լաւագոյն քան զոր էին . բայց այս ոչ խափանէր զնոցայն խաղաղութի . զի ոչ եթէ այնմ ցանկային յառանձին ցանկասիրութեւն, որ չասէ բնաւ շատ . այլ ցանկային վասն Այ, ընդ որոյ տնտեսութի հաճեալ էին, թէպէտև սակաւ տուեալ էր նոցա, զայն համարելով ճշմարիտ անսիրութիւն, զի առաւել հաճեացին ընդ այն՝ զոր Աճ տայ նոցա, քան ցանկալ առաւելագունին . թէ և անձնասիրութիւն պատճառէ՝ թէ ցանկայ սակաւ անձապէս ծառայելոյ Այ :

Այլ ասիցէ որ ցիս . այնպէս իմն թուի
ասել բանիցդ , թէ ոչ պիտոյ իցէ մեզ
եռանդուն լինել և ցանկացող յաւելումն
առաքինութե և լաւութե , այլ թողուլ
դամենայն յԱՃ , եթէ ըստ Հոգւոյ իցէ , և
եթէ ըստ մարմնոյ . և այսպէս տացի մեզ
պատճառ դաղջութե և հեղձութեան ,
լինել անփոյթ դիտովն 'ի յառաջադի-
մութիւն :

Արժան է բարւոք կշռել զայս մտա-
ծութիւն , զի է կարևոր յոյժ . և առար-
կուածդ այնու իսկ դիպող է , զի յայդ
մանէ միայն գոյ կասկածել յայս խնդիր :
Չիք վարդապետութի՝ որչափ և ուղղա-
դատ իցէ , զոր չիցէ մարթ ումեք վարել
խոտորնակի , եթէ ոչ որպէս արժանն է՝
'ի գործ մատուցանիցէ : Այսպէս լինիցի
և յայսմ՝ թէ ըստ աղօթիցն իմասցի , և
թէ ըստ այլոց առաքինութեց և Հոգեկան
պարգևաց . վասն որոյ հարկ է քաջ բացա-
տրել զայն և 'ի միտ առնուլ : Ոչ ասեմ
ես , թէ չիցէ մեզ ցանկալի յառաջել օր
ըստ օրէ 'ի սրբութի , և 'ի հետեւումն լա-
ւադունին ճգնիլ , լինել մեզ յորդորաւիտ
և եռանդուն . ուր յայդ իսկ եկեալ եմք
'ի կրօնաւորութիւն . և եթէ զանց այսմ
առնիցեմք , ոչ լինիմք կրօնաւոր ընտիր :

Այլ ասեմ , թէ զորօրինակ յիրս մար-
մնականս պարտին մարդիկ լինել փոյթք ,
այլ ոչ բազմահոգ և տենջացողք , զոր և
ըստ ասելոյ վարդապետաց՝ արգել Քն

փրկիչ մեր յայն բանս ուետարանին ,
 * Ասեմ ձեզ , մի հոգայք վասն ոգւոց ձե-
 րոց՝ թէ զինչ ուտիցէք , և մի վասն մար-
 մնոց ձերոց՝ թէ զինչ աղանիցիք : ॥ (Մատ-
 Թ. 25 :) Յանդիմանէ զաւելորդ հոգո-
 ղութին , զանձկութին , և զտենջ այնպի-
 տեաց իրաց . իսկ զպատշաճ դարման և
 զինաման կարեորս ոչ եթէ բառնայ , այլ
 հրամայէ ևս , զոր և կարգեաց առ ՚ի պա-
 տիժ ասելովն , * Քրտամբք երեսաց քոց
 կերիցես զհաց քո : ॥ (Ծննդ . Թ . 19 :)
 Պիտոյ է ՚ի կիր առնուլ մարդկան զիւ-
 բեանցն աշխատութի և զլսն՝ առ ՚ի հայ-
 թայթելոյ զկերակուրն . և այլազգաբար
 շարժիլն՝ էր փորձել զԱՃ : Եւ ահա սոյն
 պիտի է նաև յիրս հոգևորականս , և ՚ի
 ջանս առաքինութեց և պարգևաց Այ :
 Մեզ արժան է լինել ժրաջան և անվե-
 հեր ՚ի նոյն , բայց ոչ այնպէս՝ զի բարձցի
 խաղաղութի մեր և միակամութիւնն ընդ
 Այ : Արա՛ դու որ ինչ ՚ի քեզն է . բայց
 եթէ տեսանես չունել որչափ կամէիրդ , մի
 վասն այսր յանհամբերութի կործանիր ,
 որ չար ևս է քան զբուն պակասեալն :

Այսպէս արասցես նաև ՚ի կարծելքո՛
 թէ պակասութի տյնր զոր կամէիր , յա-
 ոաջ գայ ՚ի քումմէ հեղգութէ . որ այս է
 բազմաց տխրութեն պատճառք : Դի՛ր ջան
 առնել ըստ քում կարիզամենայն խնամն .
 և եթէ ոչ զամենայնն արարեալ օղակասի-
 ցիս իւրիք , մի վասն այդր երկնչիւր , մի

սրտաբեկիր . զի այսպիսի եմք ամենեքին .
մարդ ես , և ոչ հրեշտակ , տկար , և ոչ
լնդ Սուրբս դասեալ . և Աճ ճանաչէ տի-
րապէս զմեր տկարութի և զթշուառու-
թի : * Ձի նա գիտաց զստեղծուածս մեր .
(Սաղմ . ճք . 14 .) Ոչ կամի թէ վհատի-
ցիմք վասն այսր . այլ զի ապաշաւիցեմք , և
խոնարհիցիմք , և անդէն յառնիցեմք 'ի
վեր' հայցելով 'ի Տէ առաւել զօրութիւն ,
և հոգ տանել զի կացցուք հաճք և հա-
ւանք ներքոյ և արտաքոյ . զի լաւ ևս է թէ
վաղվաղակի կանգնեսցիս զուարթութեւ ,
որ կրկին զօրացուցանէ 'ի ծառայել Այ ,
քան թէ կարծելով ողբալ զթերութիսդ
վասն Այ , անհաճոյ նմին լինիցիս' կաղ
'ի կաղ ծառայելով նմա սրտիւ , և յա-
ճախելով յանկմունս , և այլովք ևս ան-
կարգութեք' որ իբր ոստք բնաւորեալ են
բուսանել 'ի վհատութէ :

Միակ երկիւղալի կայ յայսմ վտանգն ,
զոր վերագոյն նշանակեցաք , այն է՝ զի մի
սպրդեսցի 'ի մեզ թուլութիւն , և ձեռն-
թափ լինիցիմք առնել որ ինչ մերն է ,
պատճառելով թէ Այ է տալ ինձ , ամե-
նայն ինչ 'ի նորա ձեռանէն իջանէ . ես
այսչափ ինչ կարօղ եմ : Յայսմ վտանգէ
պարտ է մեզ զգուշանալ նաև 'ի դի-
պուած աղօթից , զի մի և անտանօր 'ի ներքս
անկանիցի հեղգութի նովին պատրուա-
կաւ : Այլ փակեալ զայս դուռն կորստա-
կան , և առնելովք որչափ 'ի կարի քում

է, առաւել ընդունելի է Այ համբերութիւն և խոնարհութիւն 'ի տկարութիւնս անդ, քան զաւելորդ անձկութիւնսն և տխրութիւնս՝ զոր ոմանք կրեն, կաքծեալ նոցա թէ ոչ զարգանան յառաքինութիւն և 'ի կատարելութե, կամ չկարեն ջերմանալ յաղօթս որչափ կամէին: Ասան զի աղօթիցն պարգև և կատարելութի՛ն ոչ ստացանի տխրութե՞ք, կամ բռնամարտութե՞ք, այլ Այ է տալ ում կամի, որպէս կամի, յորժամ կամի: Եւ այն դարձեալ հաւաստի է, թէ ոչ ամենեքին որ յերկինս գնալ ունին՝ համահաւասարք լինելոց են:

Ոչ արժան է մեզ յուսակտուր լինել՝ այնու զի չեմք 'ի լաւագոնից անտի, գուցէ և ոչ 'ի միջակայնոց. այլ պարտիմք խոնարհիլ 'ի կամս Այ յամենայն իրս, և գոհանալ զնմանէ վասն յուսոյն՝ զոր ետ մեզ 'ի փրկիլ ողորմութեամբ իւրով: Եւ եթէ ոչ ժամանիցեմք ազատանալ խալաո 'ի թերութեց, շնորհ կալցուք ընդ այն՝ զի ետ ճանաչել զմեր թերութիւնս. և թէև ոչ երթայցեմք յերկինս բարձրագոյն առաքինութեամբք, որպէս ոմանք գնան, շատասցուք գնալ անդր ճանաչմամբ և ապաշխարութեամբ մեղաց մերոց, որպէս գնան այլք բաղմագոյնք: Ասէ նքն Հերոնիմոս. նուիրեսցեն այլք 'ի տաճար Տն իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարողութե, ոմն ոսկի, ոմն արծաթ, և քարինո

պատուականս, ոմն մետաքս, ծիրանիս,
դիպակս. ինձ շատ է ընծայել 'ի տաճա-
րին մորթս այծից և ոչխարաց: Ապա
սոյնպէս այլք մատուցեն Այ զիւրեանց
առաքինութիւն և զվաստակս վսեմականս,
գերազանցս, և զբարձրագիտակ հայեցո-
ղութիւն. իսկ ինձ բաւական է մատուցա-
նել նմին զիմ անարգութիւն, ճանաչելով և
խոստովանելով թէ մեղաւոր եմ, անկա-
տար, և վատթար. և յանդիման մեծվայ-
ելութեն նորա կալ իբր աղքատ և կարօ-
տեալ: Եւ է յօգուտ մեզ խնդալ ընդ
այս 'ի սրտէ, և գոհանալ զԱյ, զի մի ար-
դեօք իբր յապաշնորհաց բարձցէ 'ի մէնջ
և զայն՝ զոր շնորհեալն է:

Սքն Բոնավենդուրա, Գերսոն և այլք
յաւելուն միւս ևս մտածութիւն, որով
լաւ ևս հաստատի ասացեալս. և ասեն թէ
բազումք առաւել ծառայեն Այ չունե-
լով զառաքինութիւն և զմտաց զգաստութիւն,
այլ ցանկալով 'ի նոյնս, քան եթէ ու-
նէին: Վասն զի այնպէս մնան 'ի խոնար-
հութեն, և լինին 'ի փոյթ և 'ի ջանս յա-
ռաջել յընթացսն և հասանել, և յայն
սակս ստէպ կարդան առ Աճ. իսկ եթէ
ունէին, դուցէ ամբարտաւանէին, կամ
անհոգացեալ թուլանային 'ի ծառայու-
թեն Այ, թուելով նոցա թէ ունին զոր
պիտոյն է, և ոչ խրախուսէին 'ի վաս-
տակս առաւելագունին: Չայս ասացի,
զի արասցուք որչափ մեր կարն է, և ջա-

նասցուք ՚ի փոյթ կատարելուն. և յայն-
 ժամ շատասցուք ընդ այն զոր տայ մեզ
 Տէր, ոչ տրտմեալք և վշտացեալք ընդ այն
 զոր անկարանամք ստանալ, և ոչ ՚ի մեր
 ձեռս է: Վասն զի՝ ըստ քաջադէպ ասա-
 ցածոյ հօր Ավիլայի, ոչ այլ ինչ էր այդ՝
 բայց վշտանալ զի ոչ տուան մեզ թեք
 առ օդաթռիչ լինելոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Ա.

Յաղագս համաճամբեան ընդ Լսարու-
 ծոյ՝ զոր ունել պարտիմք ՚ի բարիս
 փառաց:

Համակամս լինել առ ԱՅ պարտա-
 պան եմք ոչ միայն ՚ի բարիսն՝ որ շնորհաց
 են, այլև ՚ի բարիս որ փառացն: Ճշմա-
 րիտ ծառային Այ անկ է՝ այնպէս մեկ-
 նեալ լինել յանձին շահից ևս և յայտո-
 սիկ իրս, մինչև խնդալ պարտի առաւել
 զի ընդցուն կամքն Այ, քան թէ յաջո-
 զել իւրումն օգտի: Այս կատարելութի
 մեծ է յոյժ, որպէս թովմաս գեմբացի
 ասէ, ոչ խնդրել մարդոյ զիւր օգուտ՝ ոչ
 փոքու, ոչ մեծաւ, ոչ ՚ի ժամանակեայքս,
 և ոչ ՚ի յաւիտենականսն. և տայ զպատ-
 ճառն. վասն զի ասէ՝ կամք քո Տէր, և սէր
 պատուոյ քո ունին գերազանցել քան

զիրս ամենայն . և առաւել ընդ այս միւի
թարիլ արժան է և հանգչել , քան ընդ
համօրէն բարերարութիւն ընկալեալս , և
որ լինելն կարեն :

Այս է յագուրդ և խնդութի Երանեւ
լեացն : Առաւել զուարճանան Սուրբքն
յերկինս ընդ կատարումն կամացն Այ ,
քան ընդ մեծութի փառաց իւրեանց .
յԱծ փոխակերպեալ նոցա , և յօդեալք 'ի
կամն նորա , զփառսն զոր ունին , զլիճակն
դեղեցիկ որ անկաւ նոցա , ոչ այնչափ կա-
մին սակս օգտին՝ որ անտի ծագէ ինքեանց ,
և ոչ սակս ախորժմանն՝ զոր առնուն ,
քան թէ զի Ած ինքն ախորժէ , և զի այն
է կամքն անձային : Սորին վասն իւրաքան-
չիւր նոցա այնպէս հաճ և խնդամիտ է
չափովն զոր ունի , զի ոչ յառաւելն ձկտի ,
և ոչ զչարանայ թէ այլ ոք զառաւելագոյնն
վայելիցէ : Վասն զի 'ի տեսանել ուրուք
զանձ , այնպէս անակերպ լինի , մինչզի թո-
ղեալ զկամիլն որպէս ինքն , սկսանի կամիլ
որպէս Ած . և զի տեսանէ թէ այն են
ախորժանք և հաճոյք Այ , նոյն լինին և
իւր ախորժմունք : Չսոյն կատարելութի
տեսանեմք արտափայլեալ 'ի մեծամեծսն
'ի Սբց , 'ի Մովսէս ոմն , 'ի Պօղոս ոմն , որք
սակս հոգւոց փրկուէ , և յառաւելագոյն
փառս Այ մոռացան գոգցես և անտես ա-
րարին զսեպհական փառս իւրեանց : Մով-
սէս ասէր առ Ած : * Եթէ թողուս նոցա
զմեղս իւրեանց , թող . ապա թէ ոչ ջըն .

ջեա՛ւ և զիս 'ի դպրութենէ՛ քուամէ՛ յոր
 գրեցեր : ॥ (Եւք . ԼԷ . 31 :) Իսկ նքն՝ Պօ-
 ղոս , * Ուխտիւք խնդրէի ես ինքնին նղով
 լինել 'ի Քսէ՛ վասն եղբարց և ազգակա-
 նաց խնոց : ॥ (Հռովմ . Թ . 3 :) Յորմէ ու-
 սաւ ապա և նքն Մարտիրոս և այլք 'ի
 Սէջ , ասել . եթէ տակաւին պիտանացու-
 իցեմ՝ ժողովրդեան քում , ոչ հրաժարեմ
 յաշխատութենէ : Սորա յետին դասէին
 զիւրեանցն հանգիստ , կամակար հրաժա-
 րեալք 'ի փառաց անտի որ առաջի կայր
 նոցա , և դարձեալ անձնամատոյց լինէին
 'ի վաստակս , յառաւել ծառայութիւն և
 'ի փառս Այ : Այս է առնել զկամս Այ
 յերկրի աստ , որպէս առնի յերկինս . զի
 մոռացեալ զմեր զամենայն շահս , հաստա-
 տիցեմք զբովանդակ հաճութիւն մեր 'ի
 կատարումն կամացն նյ , դեր 'ի վերոյ հա-
 մարեալ և մեծագրեալ զհաճոյս նյ քան
 զքնաւ օգուտ մեր , և քան զժառանգել
 երկնից և երկրի :

Է աստանոր քաջ 'ի միտ առնուլ զկա-
 տարելութին՝ զոր պահանջէ կրթութիւնն
 համակամութե՛ ընդ Այ : Եթէ պարտ և
 արժան է անտես առնել զբարխն հո-
 գեորս՝ և զյաւիտենականս անդամ , և զնոյն
 ինքն զփառս երկնային , ակն եղեալ 'ի հա-
 ճոյս և 'ի կամս Այ , զի՞նչ մնայ առնել
 առ մարդկային շահեկանութիւնս և առ
 կարծիս : Գոյ իմանալ դարձեալ , որչափ
 տարակաց է 'ի կատարելութէ աստի՛ նա

որ դժուարի միաբանիլ 'ի կամս Այ յայն
իրա՞ զոր կանխաւ ասէաք . այս է՝ 'ի լի-
նելն յայսմ տեղոջ կամ յայլում, յայս
պաշտօն կամ յայլում, 'ի լինել առողջ
կամ հիւանդ, 'ի լինել արհամարհեալ
կամ մեծարոյ : Մեր բանք են՝ թէ մեծ
համարել արժան է զկամս և զհաճոյս Այ,
քան որչափ ինչ գերազանցութիք իցեն 'ի
բարիսն հոգեւորականս՝ ևս և յաւիտենա-
կանս . իսկ դու ակնկառոյց կաս 'ի ստո-
րինքս յայսոսիկ, որք առ այլովքն՝ աղբե-
ղէնք են : Այնմ որ այնպիսի ցանկայ հա-
ճոյից նայ և լման կամաց նորա, մինչև
տեղի տայ յօժարութի յիւրոց փառացն,
և հաճի ընդ յետին տեղի՝ ոչ յաշխա-
տութի խորշելով, կամ 'ի գործելոյ զմե-
ծամեծս, այլ միայն զի առաւել խնդրէ
զհաճոյս նայ, այնմ ասեմ զիւրաւ ևս յա-
ջողեն այլն ամենայն նախասացեալք . իբր
զի հրաժարէ նա յայնմ ծայրագոյն բաժ-
նէ՝ յորմէ հրաժարելն կարէ, յաղազս
սիրոյն Այ : Այս է գերագոյնն այն՝ յորմէ
կարիցէ որ տեղի տալ, առ 'ի համակամ
ընդ Այ լինելոյ : Եթէ Այ կամք իցեն
մեռանել ինձ վաղվաղակի, և ունել
նուազ փառս, զայս կամիմ և ես առաւել
քան մեռանել յետ քանից և երեսնից
ամաց, թէ և կայր ինձ ունել յայնժամ
մեծագոյն փառս : Եւ ընդհակառակն,
թէպէտ և անկասկած էի ընդ ժառանգու-
թի, փառաց՝ մեռանելով այժմ, եթէ կա-

միցի Աժ մնալ ինձ ամա բազումս 'ի բան-
տի աստ և յաքսորանս, առաւել զայս կա-
միմ, քան արագել 'ի փառս: Վասն զի
հաճոյք ան և լրումն նորայն կամաց՝ են իմ
հաճոյք, և իմ փառք: * Դու փառք իմ,
և բարձրացուցիչ դիւտոյ իմոյ: || (Սաղմ.
46. 4:)

'Ի դէպ այսմ օրինակ ինչ գերազանց
պատմի յաղագս նք հօրն Իզնատիոսի:
Այր նա յաւուր միում ընդ հօրն Լայ-
նեզեայ և ընդ այլոց, և եհարց ըստ բե-
ւելոյ խօսիցն ցհայրն Լայնէզ. զհարդ թուի
քեզ առնել՝ եթէ Աժ առաջի դնէր քեզ
զայս ընտրութի. եթէ կամիս դու մեռա-
նել առժամայն, հանից զքեզ 'ի բանտէ
այտի մարմնոյդ, և տաց քեզ զյաւիտենից
փառսն: Բայց եթէ կամիս կեալ այլևս,
ոչ անկասկած առնեմ զքեզ յայն որ ընդ
քեզ անցանիցէ, ընդ դիպուածով լինի-
ցիս. եթէ կեցցես ժուժկալեալ յառաքի-
նութեն, տաց քեզ զվարձսն. բայց պա-
կասեալքո յարդարագործութէ, դատե-
ցայց զքեզ որպէս և գտանիցեմ: Արդ՝
եթէ Տր ասէր քեզ զայս, իսկ դու յու-
սայիր թէ կալով այլ ևս ժամանակ մի 'ի
կեանս՝ ունէիր առնել մեծ ինչ ծառայու-
թի մեծվայելութեն նորա, զոր յայսցանէ
ընտրէիր, զի՞նչ պատասխանի առնէիր:
Ետ պատասխանի հայրն Լայնէզ. խոստո-
վանիմ Յարգութե քում, զի ընտրէի մեկ-
նիւ վաղվաղակի առ վայելելոյ զԱժ, և

յապահովել զփրկութի իմ, ազատացեալ
 'ի վտանգաց յայսպիսում կարևոր գոր-
 ծառնութե: Ասաց յայնժամ նր Հայրն .
 Ես արդարեւ ոչ այդպէս առնէի, այլ եթէ
 համարէի մնալով 'ի կեանս՝ մեծի իմիք ծա-
 ռայութե: Տն լինել գործօնեայ, աղաչէի
 զնա՝ թողուլ զիս 'ի կեանս, մինչև կառա-
 րէի զայն ծառայութի, 'ի նա կառուցեալ
 զաջ՝ և ոչ յիս, առանց հայելոյ 'ի վտանգ,
 կամ 'ի ստուգութի իմ: Ոչ համարէր նր
 Հայրն թէ յերկբայս մնայցէ իւրն փրկու-
 թի, այլ առաւել ևս հաստատեալ լինէր
 և բազմաշահ, յԱՅ վստահանալովն՝ յորոյ
 'ի ծառայութի յամենայր աստանոր: Վասն
 զի ո՞րք այն թագաւոր կամ իշխան աշխար-
 հի, որոյ պարգև մեծ առաջի արարեալ
 միում 'ի ծառայիցն, և նորա ոչ կամելով
 առժամայն յանձն առնուլ, զի կարող լի-
 ցի նախ երևելի ինչ ծառայութի հարկա-
 նել նմա, ոչ պարտ համարիցի պահել,
 և առաւելուլ իսկ՝ զպարգեն առ ծառայ
 այնպիսի. իբր զի նա առ սէր իշխանին
 յետս եկաց, և վասն առաւել ծառայելոյ:
 Իսկ արդ՝ եթէ զայս առնեն մարդիկ՝ որք
 յողովակի անձանաւորք են և ապաշնորհք,
 զինչ ակնկալի իցէ յԱյ, որ կանխէ առ
 մեզ շնորհօքն, և առնէ բարիս մեծա-
 մեծս. զիսորդ մարթ է երկնչել՝ թէ անաե-
 սեալ թողուցու անկանիլ մեզ, որք զմեր
 երանութին և զվայելել 'ի նմա՝ յետադա-
 սել յանձն առաք վասն նորա. անմարթ

է այդպիսի ինչ կարծել կամ երկնչել
յայնպիսւոյ Տեառնէ :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԼԲ .

Յաղագս համահամութեւն և միապրութեւն ,
և հապարեալ սիրոյն առ Աստուած ,
և զխնայք ճարպիկ պարտ է մեզ յայսմ
կրնութեան :

Արպէս զի լաւ ևս 'ի միտ առնուցումք
զկատարելութիւն , և զգերազանցութիւն՝
որ գանձեալ կայ 'ի կրթութեան համա-
կամութեանն ընդ Այ, և զի դիտասցուք՝
ցոր վայր ժամանել կարեմք նովաւ , առ 'ի
բովանդակումն առաջիկայ ճառիս՝ ասաս-
ցուք ինչ ինչ յաղագս բարձր կրթութե-
սիրոյն Այ, զոր աւանդեն Սուրբքն , և
վարժիչք հոգեւոր կենաց . որ և կարի ան-
կաւոր թուի տեղւոյս . որովհետեւ մի յե-
րևելի ներգործութեց սիրոյ , ըստ ասացե-
լումն սբն Դիոնեսիոսի արիսպագացւոյ ,
է 'ի մի յօդել զկամս սիրելեաց . և իմանի
ասել , թէ ունին զմի զնոյն կամիլ և չկա-
միլ : Ուստի որչափ ոք միացեալ և համա-
կամ է ընդ Այ , նոյնչափ մեծադոյն սէր
առ նա ունիցի . և անդրադարձեալ , որ-
չափ մեծադոյն իցէ սէրն , նոյնչափ առա-
ւել միացեալ և միակամ ընդ Այ լինիցի :

այնպիսին : Բացայայտագոյն ևս զսոյն
ասել, պիտոյ է յերկինս վերաբերիլ խո-
հրդով, և տեսանել զհայրդ՝ կան անտանօր
երանեալք, սիրելով զԱՃ, և ՚ի կամս նորա
յարելով, միով կամօք և միով կամողու-
թիւ ընդ նմա . զի որչափ հուպ մատչմբ
յայս, նոյնչափ կատարեալ լիցի կրթու-
թիւն մեր :

Մեծ առաքեալն և աւետարանիչ նքն
Յովհաննէս ասէ յառաջին կաթուղիկէ
թղթին (Թ. 2 .) թէ տեսութիւն այլ զե-
րանելիսն առնէ ձծանմանս . * Ձի յոր-
ժամ նա յայտնեցի, նման նմա լինելոց
եմբ . զի տեսանելոց եմբ զնա որպէս և էն : ॥
Վասն զի անդէն ՚ի տեսանել նոցա զԱՃ,
այնպէս միանան և փոխարկին ՚ի նա, զի
լինի նոցա մի կամբ և մի կամիլ ընդ նմա :
Արդ՝ տեսցուք վայր մի, որ իցէ կամիլ և
կամբ և սէր Այ . զի ըստ նմին տեսանել
կարիցեմբ՝ որ է երանելեացն կամիլ և
կամբ, յորմէ և իմաստասիրել՝ որ լինե-
լոց է և մեր կամելն, սէրն, և կամքն կա-
տարեալ : Կամիլ Այ, և կամքն և սէրն
ծայրագոյն և ամենակար՝ է առ բուն իւ-
րական փառքն, և առ իւրն էութի ծայ-
րագոյնս կատարեալ և փառաւորեալ :
Եւ ահա սոյն այս է և երանելեացն կա-
միլ, կամբ և սէր . մինչ զի սէր Սրբոց և
Երանելեաց՝ է սէր և կամիլ, որով սիրեն
և կամին յամենայն զօրութի իւրեանց՝ զի
ԱՃ իցէ այն որ է, և իցէ յինքեան այն :

չափ բարի, այնչափ փառաւորեալ, և այնչափ պատուոյ արժանի, որչափ իսկ է. և զի տեսանեն յԱճ զամենայն որում ցանկան. ներգործի առ նոսա պտուղ հոգւոյն սբյ՝ զոր առաքեալ ասէ : * Իսկ պտուղ հոգւոյն՝ խնդութի : ॥ (Գաղատ. ե. 12:) այն է խնդութի անճառելի՝ տեսանել զի զոր յանչափս սիրեն, լի և պատարուն է բարեօք և մեծութեք ինքնաբար :

Այնուիկ որ առ մեօք տեսանի, կարողանամք հետաքննել ինչ զնձային զայնմ խնդութե՝ զոր երանեալքն կրեն յանձինս : Հայեաց՝ քանի մեծ խնդութի է որդւոյ բարեխրատի, յորժամ տեսանիցէ զիւր զբազմասիրելին հայր՝ մեծապատիւ լեալ և փառելի ամենեցուն, իմաստուն, ճոխ, հզօր, պատուական և սիրելի Արքային. են են արդարև որդիք բարեսէրք, որք ունին ասել թէ չիք ինչ զուգահաւասար խնդութեն՝ զոր խնդան ՚ի տեսանելն զհայրն իւրեանց յայնքան մեծարանս : Արդ՝ եթէ առ մեղ այսչափ մեծ է խնդութիւնս, ուր սէրն է կարի անդօր, և բարիքն՝ անարգագոյնք, որպիսի եղիցի Սրբոցն խնդութիւն ՚ի տեսանել անդ զճշմարիտ Տէր իւրեանց, զԱրարիչ և զՀայր երկնաւոր, յոր և փոխակերպեալն են սիրով, տեսանել ասեմ վնա ծայրացեալ բարութեք և սրբութեք, ամենագեղեցիկ, յանբաւս կարօղ՝ մինչև կամելով նորա և եթ ամենայն ինչ ունի զգոլն և զվայելչութի, և առանց նորա ոչ

և տերև մի ծառոյ շարժիլ կարող է։ Ուս-
տի ասաց նքն Պօղոս, թէ այնպիսի մեծ է
այս խնդութի, զի ական ոչ ետես, և ունին
ոչ լուաւ. և ոչ 'ի սիրտ մարդոյ գոյ անկա-
նիլ։ Սա է դետն արգաւանդաբեր՝ զոր
նքն Յովհաննէս ետես 'ի Յայտնութեանն.

(իբ. 1.) ելեալ յաթոռոյն Այ և գա-
ռինն, որ զուարթացուցանէր զբաղաբն
այ. յորմէ ըմպեն Երանեալք յերկինս, և
արբեցեալք սիրով երգեն զանլուելի Ալէ-
լուան՝ զոր նքն Յովհաննէս ասէ, փառաւո-
րելով և օրհնելով զԱՅ. * Ալէլուիա, զի
թագաւորեաց ԱՅ ամենակալ։ Խնդամբ
և տամբ փառս նմա։ || (ԺԺ. 6. 7.)

Այան զուարճացեալք, և տօնախմբեն ընդ
մեծութի փառացն այ, խնդակից նմա լի-
նելով մեծապէս ցնծութի։ * Օրհնութի
և փառք և խմաստութի և գոհութիւն և
պատիւ և զօրութի և շնորհք տն այ մերոյ
յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։ || (Է. 12.)

Այս է ահա առ մեծ սէր Սրբոցն յեր-
կինս, և այս միաւորութի և համակամու-
թի զոր ունին առ ԱՅ, խօսելով ըստ փոք-
րիմաց մտաց մերոց։ Ապա սոյն է՝ զոր
և մեք յերկրի աստ ունիմք նկարագրել
յանձինս ըստ տանելոյ մեր. որպէս զի կա-
տարեսցին կամք այ յերկրի, որպէս լի-
նին յերկինս. * Զգոյշ լեր, որպէս ցու-
ցաւ քեզ օրինակ 'ի լերինն՝ արասցես. |

(Եբ. իե. 40.) ասաց ԱՅ առ Մովսէս՝
յորժամ հրամայեաց նմա առնել զխո-

րանն : Այսպէս և մեզ առնել արժան է
զամենայն ըն օրինակի այնր՝ որ լինի 'ի բար-
ձրագագաթն լերին անդ փառաց . ուստի
պարտիմք սիրել և կամել զայն՝ զոր Երա-
նեալքն յերկինս սիրեն և կամին , և զոր
նա ինքն Աճ սիրէ և կամի . որ է բուն իսկ
նորա փառքն , նորայն էութի՛ն ամենակա-
տար և գերափառ :

Այլ զի լաւ ևս կարիցէ այր իւրաքան-
չիւր 'ի գործ արկանել զայս , դիցուք հա-
մառօտ խրատ կրթութեա : Յորժամ կաս
յաղօթս , խորհեաց զանսահմանելի գոյն
Այ , զյաւիտենականութի՛ն նորա , զամե-
նակարութի՛ն , զանբաւ զնորա զիմաստու-
թի՛ն , զգեղեցկութի՛ն , զփառսն և զերանու-
թիւն . և զարթո՛ղ զկամս քո 'ի ինդալ , 'ի
բերկրիլ , յախորժել և 'ի քաղցրանալ՝ զի
Աճ է որ ինչ էն , և զի Աճ է . զի ինքնա-
բար ունի զգոյն , և զանսահման բարին .
զի ոչ ումեք ունի պէտս , այլ ամենայնք
նմին կարօտին . զի ամենաղօր է , և բարի
և սուրբ և ամենափառ , որչափ է ինքնին .
այսպէս և յայլ կատարելութիւն և 'ի բա-
րիս անչափս՝ որ են յԱճ :

Այս է՛ ըստ ասելոյ սբյն Թովմայի և
նժաբանից՝ գերագոյն և առաւել կատա-
րեալ ներգործութի՛ն նժսիրութե՛ն , որով և
առաւել բարձր և գերազանց կրթութի՛ն
համակամութե՛ն առ նժ : Վասն զի չէ և
չէ առաւել մեծ և կատարեալ սէր նյ
քան զայն՝ որով ինքն Աճ բերի առ ինքն ,

առ իւր փառսն , և առ իւր ամենակատար
և հրաշափառ իսկութի . և ոչ մարթի լինել
կամք լաւագոյն քան զայս : Վասն
որոյ այնչափ լաւ և կատարեւագոյն լինիցի
սէր մեր , որչափ համանման լինիցի սիրոյն՝
որով Աճ սիրէ զինքն , և նոյնչափ մեծա-
գոյն և կատարեալ եղիցի միաւորութիւն
մեր և համակամութիւն ընդ նոյն : Եւ
դարձեալ , ըստ ասելոյ իմաստասիրաց՝
սիրել զոք՝ է կամիլ և ցանկալ նմա բա-
րի . որում գտնուի զայ՝ զի որչափ առաւել
բարիս ըզմանամք ումեք , այնչափ առաւել
եղապէս սիրեմք զնա : Արդ՝ բարին մեծա-
գոյն զոր ցանկալ կարեմք նոյն , է այն զոր
ունի , այսինքն է՝ գոլն անսահման , բարու-
թիւն նորա , իմաստութի , ամենազօրու-
թի և փառքն անսահման :

Ի սիրել մեր զարարած ոք , ոչ միայն
ախորժեմք զբարին զոր ունի , այլ կարեմք
ցանկալ նմա և զայլ ինչ բարի՝ զոր դեռ
չունի նա . զի ստեղծուածոց մարթ է
աճումն առնուլ : Բայց առ Աճ անմարթ
է ցանկալ նմին զբարի՝ զոր նա չունիցի ,
բովանդակ անսահման գոլով նորա . որով
ոչ մարթ է ունել յինքեան մեծ ևս կա-
րողութի , մեծ ևս փառս , մեծ ևս իմաս-
տութի , մեծ ևս բարութի քան զայն՝ զոր
ունի : Ուստի խնդալն մեր , բերկրիլն ,
հաճիլն , ախորժելն՝ զի Աճ ունի զնոյն բա-
րիս , և զի է որչափ և էն՝ բարի , ճոխ , հլօր ,
անսահման , և փառաւորեալ , է մեծա-

գոյն բարին՝ զոր կարեմք ըղձանալ նմա ,
որով և սէրն մեծագոյն՝ զոր առնա ունել
մարթ իցէ :

Ապա ուրեմն , որպէս Սուրբքն յերկինս
և ամենամբ Մարդկութիւն Քնի փրկչին
մերոյ , և փառաւորեալ Կոյս թագուհին
մեր , և համօրէն Հրեշտակաց դասակար-
գութիք զուարճանան՝ ՚ի տեսանելն զԱՃ ,
զամենագեղեցիկն , զգերածայրեալն բա-
րեօք . և այնչափ մեծ է խնդութիւնն և
հրճուանքն եղեալ ՚ի նոսա , մինչ զի հա-
ճոյք նոցա են առատանալ ՚ի գովեստ այն-
պիսւոյ Տեառն , և ոչ յագենան ՚ի գովե-
լոյ և յօրհնելոյ յաւիտեան , ըստ մարգա-
րէին ասելոյ . * Երանի ամենեցուն որ
բնակեալ են ՚ի տան տեառն . յաւիտեանս
յաւիտենից օրհնեսցեն զքեզ : || (Սաղմ.
ձե . 5 :) Այսպէս և մեզ արժան է լծոր-
դել զսիրոս , և զմեր ձայնս ամբառնալ
ը երկնաւորացն . որպէս և եկեղեցի նբ ու-
սուցանէ յաղօթս Պատարագին . * Շնոր-
հեաց մեզ ընդ երկնայինսն պարել զհո-
գեղէն պարս , և ընդ սերովքէսն և ընդ
քերովքէս միաձայն սրբասացութիւն յօրի-
նել նուազս , և համարձակապէս գոչելով
աղաղակել և ասել . Սբ , Սբ , Սբ , տէր
զօրութեց , լի են երկինք և երկիր փառօք
քո : ||

Պարտ է մեզ հանապաղ , կամ որչափ
յաճախ կարող իցեմք՝ պարապել ՚ի դո-
ւուի և ՚ի փառատրութի Այ , խնդալ և

և բերկրիլ ընդ բարին, ընդ փառսն և ընդ տէրութիւն զոր ունի. և խնդակից ընդ նմա լինել. և այսու օրինակաւ զնմանու թի ինչ բերիցեմք յերկրի աստ առ Երա- նելիան, և առ նա ինքն ԱՃ, տանելով յանձինս զևս վսեմական սէրն, և զյաւէտ կատարեալ համակամութիւն առ ԱՃ, որչափ մարթ է ունել:

Գ Լ Ո Ի Խ Լ Գ.

Որչափ յաճախ աւանդեն ՌԷԳԻԷՐԻՆԻՆ զիւրաւելիս զայս:

Յաճախ աւանդելով, և ստէպ ՚ի դէմս բերելով անային գրոց զկրթութիւն զայս, կայ քաջ ճանաչել մեզ զյարգ նորա և զգերազանցութի, և թէ որչափ հաճոյական իցէ նայ. և միանգամայն նիւթ առ նուցումք աստի առ ՚ի կրթելոյ զմեզ, և ՚ի նոյն կանխել: Արքայ Դաւիթ յամենայն բանս սաղմոսացն յայս կրթութի հրաւիրէ զմեզ ասելով. * Ուրախ լերուք և ցնծացէք արդարք ՚ի տիր. պարծեցարո՞ւք ամենեքեան ոյք ուղիղ էք սրտիւք: || (Լճ. 11:)

* Գնծացէք արդարք ՚ի տիր: || (ԼԷ. 1:)

Այս է աղօթք՝ յորում առանց հայցելոյ խնդրէք, և ան լսէ ցանկութեան սրտի ձերոյ. վասն զի կարի հաճոյական է այս

նմա: Եւ նք առաքեալն Պօղոս գրելով
 առ Փիլիպեցիս ասէ. * Ուրախ լերուք 'ի
 տօր յամենայն ժամ. || և համարելով իմն
 թէ ոչ բաւական է միանգամ ևեթ ասել
 զխրատս, վերստին առնու. * Դարձեալ
 ասեմ, ուրախ լերուք: || (Դ. 4:) Այս
 այն ցնծութի է՝ զոր յանձին կրեաց ամե-
 նանք Կոյսն, ասելով յերգս իւր. * Զնծա-
 ցաւ հոգի իմ յԱՅ՝ փրկիչ իմ: || Եւ նա
 ինքն Քս փրկիչ մեր զսոյն խնդութիւն և
 զուարթութիւն եցոյց յասելն ըստ աւե-
 տարանին. * Զնծացաւ հոգւովն սրբով: ||
 (Ղուկ. Ժ. 21:) Իսկ մարգարէն Դա-
 ւիթ վկայէ թէ այնչափ մեծ խնդութիւն
 յանձն իւր ընդունէր, խորհելով քանի
 մեծ է բարութի և փառքն Այ, և որչափ
 արժան է խնդալ ամենեցուն ընդ անբաւ
 բարութի նորա, մինչև յառատութէ ան-
 տի հոսէր խնդութիւնն 'ի սիրտ նորա, և
 զմարմինն անգամ բորբոքէր 'ի սէրն Այ.
 ասելով. * Սիրտ իմ և մարմին իմ ցնծաս-
 ցեն առ ԱՅ՝ կենդանի: || (Սաղմ. ձգ. 3:)
 Եւ այլուր ասէ. * Այլ անձն իմ ցնծաս-
 ցէ 'ի տօր. ուրախ եղիցի 'ի փրկութե նո-
 բա. և ամենայն ոսկերք իմ ասասցեն.
 Տէր ո՞ նմանի քեզ: || (Լէ. 10:)

Եւ զի այսչափ անծային և երկնային է
 այս սէր, նմին իրի և Եկեղեցի առաջ-
 նորդեալ 'ի հոգւոյն սբջ՝ յաճախ յեկե-
 ղեցական պաշտամունս 'ի կիր առնու-
 զայսպիսի բան, որպէս և զայն. Սաղ.

դէ . 1 . * Եկայք ցնծասցուք ՚ի տէր . աղա-
ղակեսցուք առ անձ փրկիչ մեր : Կանխես-
ցուք առաջի նորա խոստովանութեամբ .
սաղմոսիւք աղաղակեսցուք առ նա : Աճ-
մեծ է . թագաւոր մեծ ՚ի վերայ ամենայն
երկրի : Նորա է ծով . || Եւայլն : Սակս
այսր պատճառի և ՚ի նոյն խորհուրդ՝ յա-
ւարտ ամենայն սաղմոսաց յարէ եկեղեցի
զՓառք Հօրն : Սոյն է և մտանելն յուրա-
խութի տն , զոր Քս ասաց յառակ ծա-
ռայիցն : (Մատթ . ին , 22 :) Այս է բա-
ժանորդ լինել անսահման խնդութեանն
Այ , և կալ համազուարճ ընդ նմին իսկ
Այ յաղազս անսահման փառաց իւրոց ,
գեղեցկութեն , և մեծութե :

Առ յաւէտ ևս յօժարելոյ մեղ ՚ի սոյն
կրթութի , և ջան դնել հանապազ յայս
խնդուի , կարի զօրաւոր է զմտաւ ածել
թէ որչափ բարի է Աճ , որչափ գեղեցիկ ,
որչափ փառաւորեալ : Նախնքն է այս ա-
մենայն գերաստիճան չափով , մինչև լոկ
տեսաննելն՝ երանելիա առնէ զտեսողսն . և
եթէ մատնեալքն ՚ի դժոխս տեսանել կա-
բող էին զԱճ , գաղարէր ՚ի նոսա ամե-
նայն պատիժ , և դժոխքն փոխադրէին նո-
ցա ՚ի դրախտ : Նախնքն Քս ասէ . * Այս
են յաւիտենական կեանք , զի ծանիցեն
զքեղ միայն ճշմարիտ Աճ : || (Յովհ . ԺԷ . 3 :)
Այս է որ զսուրբսն երանացուցանէ՝ ոչ
զմի օր , և ոչ զմի ամ , այլ յաւիտեան . և
ոչ բնաւ յագեցինն ՚ի տեսանելոյ զԱճ ,

այլ միշտ նոր է նոցայն խնդութի, ըստ
ասելոյ սէյն Յովհաննու 'ի Յայտն. (Ժդ.3.)

* Եւ երգէին զերդս նորս : ||

Թուի ապաքէն, թէ այսու բացայայ-
տեալ ճանաչիցի անբաւ բարութի, վայել-
չութի և կատարելութին Այ. սակայն
զոյ և զառաւելն յաւելուլ : Այնչափ դե-
ղեցիկ է Աճ և փառաւորեալ, զի նա ինքն
Աճ է երանելի զիւր ինքն տեսանելով :
Փառք և երանութի Այ է տեսանել և սի-
րել զանձն իւր : Տես արդ՝ եթէ չունի-
ցինք իրաւունս խնդալ և բերկրիւ ընդ
բարութի, ընդ վայելչութի, և ընդ փառս
այսչափ մեծահրաշ, որ ուրախ առնէ զբո-
ւանդակ Քաղաքն Այ, և զերկնաբաղա-
քացիսն համբուն երջանկացուցանէ. և
նա ինքն Աճ իւրովն իսկ ճանաչելով և սի-
րելով երանելի է :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԼԴ.

Օ խորդ Տարն է ընդարձակել մեզ 'ի
կրնուրեանս յայսմ :

Ունիմք մեր նաև մարդկապէս իմն վա-
րիւ յայսմ կրթութեան, 'ի կիր արկեալ
զսէրս զայս առ ամենայն Մարդկութիւն
Քնի Տն մերոյ, ածեալ զմտաւ զնորայն
գերազոյն արժանաւորութի և զկատա-

րելութիւն, հաճելով և քաղցրանալով 'ի նոյն, ցնծութեան տօնս կատարելով այնու՝ զի երբերգելի Մարդկութիւն Քսի կայ վերառեալ և յօդեալ ընդ անայնոյ Անձին, լի և պատարուն շնորհօք և փառօք, զոր ծարան անութէն եղեալ առ 'ի կատարելոյ մեծամեծս՝ զարբարարութիւն. և զփառաւորութիւն համօրէն ընտրելոց, և զամենայն պարգևս և զշնորհս գերբնականս՝ որք մասնաւորին առ մարդիկ: Խնդալ և ցնծալ միանգամայն ընդ այնր ամենայնի՝ որ անկն է 'ի կատարելութիւն և 'ի փառս ամենահրաշ Հոգւոյ և գերամաքուր Մարմնոյ Քսի փրկչին մերոյ, յայս պարապեալ կաթողին սիրով և հրճուանօք, ըստ օրինակին՝ զոր նք վարդապետքն խորհրդածեն յաղագս ամենամեծ Թագուհւոյն հրեշտակաց, թէ զիարդ ցնծացաւ յաւուր յարութեան 'ի տեսանել զիւրն Որդեակ ցանկալի՝ այնպէս յաղթանակեալ և փառաւոր, ոչինչ ընդհատ զոր վասն Յակոբայ նահապետի պատմէ անային դիրն, թէ 'ի լսել անդ զՅովսէփայ որդւոյ իւրմէ լինել կենդանի, և տիրել ամենայն երկրին եղիպտացւոց, այնչափ ցնծացաւ՝ մինչև արծարծիլ ոգւոյ նորա և ասել. մեծ էինձ, եթէ որդի իմ Յովսէփ կենդանի իցէ. ոչ այլ կամիմ՝ բայց տեսանել զնա. և մեռայց այսու սրտիւ զուարճացելով:

Չսոյն զայս կրթութիւն մարթ է 'ի կիրառնուլ 'ի վերայ փառաւորութեան ամենեւ

բանեան Առաքի Տիրուհւոյս մերոյ, և այլոց Սրբոց. և է պաշտօն գովելի՝ ի տօնս նոցա պարապեցուցանել յայս կրթութի զմասն ինչ ազօթիցն: Ասան զի այս լինիցի գործ մեծի յարգութե՝ զոր առնել նոցա կարող եմք. իբր զի առաւելագոյն սէր առ նոսա ընծայելի՝ է կամիլ և ցանկալ նոցա զմեծագոյն բարին՝ զոր ունիլ կարեն, և խնդալ ընդ մեծ փառս նոցա, և կալ խնդակից նոցին. որպէս և Ակեղեցի զսոյն կրթութի առաջի առնէ ի տօնախմբութիս Սբ, և ի պաշտամունս. ըստ որում երգէ և ի փոխման Տիրամօրն. * Այսօր յուսապատար խնդութե և յաւէժաբար Հնչմամբ նուագեմք քեզ Հոգեղէնքս ընդ հրաբուն սեռիցն, տօնախմբելով զյիշատակ Առաքի աղախնոյ և մօր քո: Այսօր և մանկունք եկեղեցւոյ ուրախութե տօնեն յերկրի զփոխումն Առաքին յերուսաղէմ քաղաքն վերին: ||

Այն և միւս ևս բարի և օգուտ մեծ ի պաշտամանս յայսմ առ Սուրբսն, և մանաւանդ առ ամենամբ Մարդկութիւն Քսի Տն մերոյ. և այս է, զի սովմբ առաջնորդի մարդ բարձրանալ առ սակաւ սակաւ և մտանել ի գերագոյն կրթութիս Ածութեն: Քանզի որպէս Քս ինքն ինն առէ, նա է ճանապարհ և դուռն մտանելոյ առ Հայր: Նաև ի կրթութեա յայսմ ի կիր արկեալ առ նա իբր Ած դոն իւրն աստիճանք. և կարող եմք մարդ-

կօրէնս իմն վարիլ և յայսմ, ղիջանելով 'ի ստորայինքս : Զի թէ և ճշմարիտ է թէ անսահման դուր Սյ, անաճելի է յինքեան, որով չկարեմք ցանկալ նմա բարի ինչ՝ զոր չունիցի, սակայն մարթ է մեծաւնալ նմա արտաքուստ 'ի ստեղծութեամբս, լինելով առաւել ճանաչեալ, առաւել սիրեցեալ, առաւել փառաւորեալ յեղեւոյս. և ահա զայս սէր 'ի կիր առնուլ կարող եմք, ըղձանալով Սյ զայս բարի արտաքին :

Վասն որոյ խոկալով Հոգւոյն յաղօթս թէ քանի արժանաւոր է Աճ սիրոյ և ծառայութե արարածոց, ունիմք ըղձանալ զի ամենայն ոգի ստեղծեալ կամ ստեղծանելի՝ զնա ծանիցէ, զնա սիրեսցէ, և զնա փառաւորեսցէ յամենայնի : Ո՞ր Տէր, ո՞տայր դառնալ ամենայն անհաւատից և մեղաւորաց աշխարհի . և ո՞չ որ զբեղանարգէր, այլ ամենեքին հնազանդէին, և քեզ լինէին պաշտօնատարք այժմ և յաւերժ : * Սուրբ եղիցի անուն քո : Ամենայն երկիր երկիր պաղցեն քեզ. սաղմոս ասասցեն քեզ. և սաղմոս ասասցեն անուան քում : || (Սաղմ. կէ. 4 :) Եւ աստանոր ունիմք անցանել խորհրդով ընդ բաղմապատիկ եղանակս ծառայութեց և մեծարանաց՝ զոր արարածք կարեն ընծայել Սյ, և 'ի նոյնս ցանկալ : Զհետ այսր իջանել ապա իւրաքանչիւրում 'ի ցանկալ և 'ի ջանալ կատարման կամացն Սյ յայն

գործ օր ինքեան անկանի . փոյթ տարեալ
առնել միշտ զայն ամենայն՝ զոր ճանաչէ
լինել ըստ կամաց ան, և ՚ի մեծ փառս նո-
րա . ըստ որում Քն փրկիչ մեր ասէր վասն
իւր . * Զի ես զհաճոյս նորա առնեմ հա-
նապազ : || (Յովհ . Ը . 29 :) Քանզի որ-
պէս աւետարանիչն ասէ նրն Յովհաննէս ,
* Որ ասիցէ թէ ծանեայ զնա , և զպա-
տուիրանս նորա ոչ պահիցէ , սուտ է , և
ճշմարտութի ՚ի նմա ոչ գոյ : || Եւ զլնչ
ասա . * Իսկ որ պահէ զբան նորա , ար-
գարեւ ՚ի նմա է կատարեալ սէրն Այ : ||
(ան . Յովհ . Թ . 4 :)

Արդարեւ առ ՚ի սիրել զԱՃ , և զան-
թերի համահամութի առ նա ունել չէ
բաւական թէ քաղցրասցի մարդ ընդ բա-
րիս ան, և ցանկանայցէ զի արարածք ա-
մենայն զնա սիրեսցեն և փառաւորեսցեն .
այլ պիտոյ է՝ զի ինչն իսկ անձնատուր
լինիցի համակ ՚ի լըումն կամացն ան : Եւ
այս է սէրն այն՝ զոր ՚ի կիր առնու հոգին ,
յորժամ յաղօթս անդ հաստատէ իւր ա-
ռաջադրութիս , և ճշմարիտ բաղձանս
կատարելոյ զկամս ան յայս ինչ և յայն
գործ , և յամենայն որ և դիպիցի . և այս
է կրթութիւնն՝ զոր յաղօթս կատարելոք
սովորաբար :

Ասացելովքս բացաք առաջի դաշտ ըն-
դարձակ , որպէս զի յաղօթել մեր կարի-
ցեմք պարապիլ յերկար ՚ի սոյն կրթու-
թի . զորոյ զմեծ պիտանութիւն և զկա-

տարեղութի բացայայտեցաք։ Ոչ այլ ինչ
մնայ՝ բայց ձեռն ՚ի գործ արկանել, և յեր-
կրի աստ զփորձ առնուլ ներգործութեցն,
զորս ունիսք ապա կատարել յերկինս յա-
ւերժաբար, մեծաշահ արդեամբք և առա-
ւելութիւն։ Աստանօր է արծարծել ՚ի մեզ
հրոյ սիրոյն Այ, բայց վառումնն, և բար-
ձրութիւն և կատարելութի նորա լինիցի
յերկնաւորն երուսաղէմ, որ փառքն է
յաւիտենից։

Բան յարդարողի և սարսաղի գրոյս :

Եւ երկրածին մարդ անկայուն
բերեալ 'ի թեւս բաղդի .
ընդ փորձ անցի՝ չարին բարւոյն
իբր յեւեհջս 'ի դաղթի :

Ուր ճոխութիւն՝ և ուր պատիւ ,
կամ հակառակքն շարժին .
հոլովեցայ որպէս յանիւ ,
և ոչ միով կալ յոտին :

Զի՞ քեզ անձն իմ, զի՞ տագնապիս
ասեմ 'ի ծովիս աշխարհի .
Թէ ոչ յանշարժ 'ի սիւն կապիս ,
զիւրդ քո սիրտ խաղաղի :

Հաւատոյ զաչսդ 'ի վեր կառո ,
ահա՛ Աճ իմ տեսուչ .
որ ինչ դժնեայ՝ որ ինչ արգոյ ,
նորին կամաց վայելուչ :

Եթէ՞ գըրովք , թէ՞ 'ի փորձոյ ,
զայդ գիտացի անկասկած .
յաղքատ գոյից զայս գըրածոյ
թողում՝ արձան ընկերաց :

Յ Ո Ւ Յ Ե Կ

ԳԼԽՈՅ ՂԱՌԻ ՀԱՄԱԿԵՐԱՊՈՒԹԵԱՆ ։

- p>ԳԼ. Ա. Ա. Առջարկութիւն երկուց
-
- գլխաւոր հիմանց ։ 9
- ԳԼ. Բ. Առաւել բացայայտի երկ
րորդ հիմն ։ 17
- ԳԼ. Գ. Յաղագս մեծամեծ բարեաց
և շահից՝ որք գանձեալ կան 'ի
համակամութե ընդ Աստուծոյ ։ 24
- ԳԼ. Դ. Կատարեալ համակամութիւն
ընդ Աստուծոյ՝ է միակ երջան
կութի յերկրի աստ ։ 30
- ԳԼ. Ե. Հանգիստ սրտի յԱՃ միայն
գտանի, և որոք յայլ իրօ խնդրի
ցէ զայն, չէ կարօղ ունել զհան
գիստ ճշմարիտ ։ 38
- ԳԼ. Ջ. Բացայայտի այլով ևս օրիւ
նակաւ՝ զիարդ համաձայնիւն ընդ
կամացն Աստուծոյ գործէ զհա
ճութիւն սրտի ։ 47
- ԳԼ. Է. Յաղագս այլոց բարեաց և
•գտակարութեց՝ որք կան 'ի հա
մակամութե ընդ Աստուծոյ ։ 55
- ԳԼ. Ը. Հաստատի օրինակօք ինչ՝ որ
չափ հաճոյ իցէ Աստուծոյ կրթու
թի համակերպուն կամաց նորա,
և կատարելութիւն մեծ որ 'ի նմա ։ 61

ԳԼ. Թ. Յաղագս իրաց ինչ՝ որք հեշտին և քաղցր գործեն մեզ զկրթութի համակերպութե ընդ կամացն Աստուծոյ :

65

ԳԼ. Ժ. Յաղագս հայրական և մասնաւոր Նախախնամութե Աստուծոյ առ մեզ, և յաղագս որդիական ապաւինութե զոր ունել պարտիմք առնա :

72

ԳԼ. ԺԱ. Յաղագս տեղեաց ինչ և օրինակաց նք դրոց՝ որովք օգնիմք ստանալ զայս մտերմութի և զորդիական վստահութի առ ԱՏ :

82

ԳԼ. ԺԲ. Թէ որչափ օգտակար և կատարեալ է յարեւ զաղօթսն ընդ կրթութե համակամութեան ընդ Աստուծոյ . և զիւրդ պիտոյ է իջանել յիրս մանուկս, մինչև ժամանել յերրորդ աստիճան համակամութեան :

98

ԳԼ. ԺԳ. Յաղագս պատրաստականութե և համակամութե առ ԱՏ, զոր կրօնաւորի ունել պարտ է առ ի գնալ և կալ յոր և իցէ կողման աշխարհի՝ ուր հնազանդութիւնն առաքեսցէ զնա :

107

ԳԼ. ԺԴ. Յաղագս անզանազանութե և համակամութե ընդ Աստուծոյ, զոր ունել պարտ է կրօնաւորին յորովմ և իցէ պաշտաման և պարապման՝ յոր հնազանդութիւնն գնել կամիցի :

127

ԳԼ. ԺԵ. Յաղագս համակամութե ընդ Աստուծոյ, զոր ունել պարտ է մեզ ըստ բաշխման բնաւորական ճիւղ և պարգեաց :

127

- ԳԼ. ԺԶ. Յաղագս համակամուժե
լնդ Աստուծոյ՝ զոր պարտ է մեզ
ունել 'ի հիւանդութիւնս : 139
- ԳԼ. ԺԷ. Թէ չէ պարտ ապաստա-
նիլ մեզ 'ի բժիշկս կամ 'ի գեղո-
րոյս , այլ յԱՃ . և զի պարտիմք
միարանիլ ընդ կամաց նորա՝ ի՛չ
միայն ըստ հիւանդութեն , այլև ըստ
ամենայն իմիք՝ որ պատահեն յայնմ : 147
- ԳԼ. ԺԸ. Հաստատի որ ասացան՝
օրինակօք ոմամք : 154
- ԳԼ. ԺԹ. Յաղագս համակամուժե
առ ԱՃ , զոր ունել պարտ է մեզ
'ի մահու՝ որո՞ւ և 'ի կենդանութե : 163
- ԳԼ. Ի. Յաղագս պատճառաց ինչ և
հաւանութեց՝ որովք մարթ է մեզ
ցանկալ օրինաւոր մահուան , և
այն՝ գովուժի : 169
- ԳԼ. ԻԱ. Հաստատի որ ինչ ասա-
ցաւ՝ օրինակօք ոմամք : 183
- ԳԼ. ԻԲ. Յաղագս համակամուժե
լնդ Աստուծոյ՝ զոր ունել պարտ
է մեզ 'ի հասարակաց վիշտս և 'ի
թշուառութիւն որք հասանեն : 191
- ԳԼ. ԻԳ. Յաղագս եղանակի ինչ՝
որով մեծապէս զօրանամք տանել
բարիոք և համակամութեամբ առ
ԱՃ զտառապանս առանձինս և
հանրականս՝ զոր Տ՞ր առաքէ մեզ ,
այն է՝ ճանաչել զմեզս մեր և
զղջանալ : 198
- ԳԼ. ԻԴ. Յաղագս համակամուժե
առ ԱՃ զոր պարտ է ունել մեզ 'ի
ցամաքութե և 'ի տրամուժե որ
յազօթս . և թէ զինչ իմանամք

- անուամբքս՝ ցամաքութի՛ն և տրտ
մութիւն : 207
- ԳԼ. ԻԵ. Լուծումն տրտնջանաց նո
ցա՝ որք յաղօթս կրեն զցամա
քութի՛ն և զտրտմութի՛ն : 216
- ԳԼ. ԻԶ. Զխորդ մարթ իցէ փո
խարկել յընտիր և յօգտակար
աղօթս՝ զցամաքութիւն , և զտրտ
մութիս և զգառնութիսն : 223
- ԳԼ. ԻԵ. Յաղագս այլոց պատճա
ռաց որովք ունիմք միսիթարիլ և
միաբանիլ 'ի կամս Աստուծոյ 'ի
լինել ցամաքութե՛ն, տրտմութեան
և գառնութեան յաղօթս : 227
- ԳԼ. ԻԸ. Պատրանք մեծ են և փոր
ձութի ծանր՝ 'ի բաց թողուլ զա
ղօթս , յորժամ ըստ ասացելումս
ցամաքեալ գտանի մարդ : 233
- ԳԼ. ԻԹ. Հաստատի ասացեալս օրի
նակօք ինչ : 237
- ԳԼ. Լ. Յաղագս համակամութե՛ն առ
ԱԾ՝ զոր ունել պարտ է մեզ ըստ
բաշխման այլոց առաքինութեց և
պարգևաց գերբնականաց : 243
- ԳԼ. ԼԱ. Յաղագս համակամութե՛ն
ընդ Աստուծոյ՝ զոր ունել պար
տիմք 'ի բարիս փառաց : 150
- ԳԼ. ԼԲ. Յաղագս համակամութե՛ն
և միաւորութեան , և կատարեալ
սիրոյն առ ԱԾ, և զխորդ մարդիլ
պարտ է մեզ յայսմ կրթութե՛ն : 250
- ԳԼ. ԼԳ. Որչափ յաճախ տւանդեն
մեզ Գիրքք նք զկրթութիս զայս : 163
- ԳԼ. ԼԴ. Զխորդ մարթ է ընդար
ձակիլ մեզ 'ի կրթութեա յայսմ : 266

